

**ΥΠΟΕΡΓΟ: ΥΠΟΕΡΓΟ 3 «ΔΡΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ 2022-2023»**

**της Πράξης «ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ 2022-2023
(Β΄ΦΑΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ)»
κωδ. ΟΠΣ 5176668**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

**«Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ
ΟΗΕ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ»**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Κωδικός Εκπαιδευτικού Υλικού:

Κωδικός Πιστοποίησης Προγράμματος:

**Ε.Π.
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ
ΛΟΜΕΥ**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

**«Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ: ΤΟ
ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ»**

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Μέλη Ομάδας

Συντονιστής/στρια:

Δρ. Θάλεια Μπαντέκα (Κωδ. Ο.Π.Σ. 021371), Υπεύθυνη Σπουδών & Έρευνας ΙΝΕΠ

Συγγραφείς:

Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης (Κωδ. Ο.Π.Σ. 002537), Πολιτικός - Διοικητικός Επιστήμονας,
Δρ. Διεθνών Σχέσεων, Ειδικός σε θέματα Ευρωπαϊκής Πολιτικής και
Χρηματοδοτήσεων, Γενικός Γραμματέας Δήμου Νέας Σμύρνης

Δρ. Βασίλειος Φούρκας (Κωδ. Ο.Π.Σ. 008293), Πολιτικός Μηχανικός, Μηχανικός
στον Οργανισμό Σιδηροδρόμων Ελλάδος, Ειδικός σε Εναλλακτικές Μορφές
Ολοκλήρωσης του Ευρωπαϊκού Χώρου

Δρ. Μιράντα Δανδουλάκη (Κωδ. Ο.Π.Σ. 004256), Πολιτικός Μηχανικός, Δρ.
Πολεοδομίας & Χωροταξίας, Ειδική σε Θέματα Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών
και σε Θέματα Πολιτικής Προστασίας

Αξιολογητές/τριες:

Γεωργία Γιάννου (Κωδ. Ο.Π.Σ. 007954), Υπεύθυνη Σπουδών & Έρευνας ΙΝΕΠ

Ξένια Σάϊλερ (Κωδ. Ο.Π.Σ. 015305), Υπεύθυνη Προγραμμάτων ΠΙΝΕΠΘ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακας Περιεχομένων

Περιεχόμενα

Πίνακας Περιεχομένων, σελ. 3

Ακρώνυμα

Κατάλογος Ακρώνυμων, σελ. 6

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εισαγωγικό Σημείωμα, σελ. 10

ΕΝΟΤΗΤΑ I

1. Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές Έννοιες και Θεωρητική Συζήτηση

1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης, σελ. 13

1.1.1. Στοιχεία της θεωρητικής συζήτησης αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, σελ. 13

1.1.2. Κεντρικές έννοιες στη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύγχρονο περιβάλλον, σελ. 20

1.2. Ιστορική αναδρομή στις πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο διεθνές θεσμικό επίπεδο του ΟΗΕ, σελ. 31

1.2.1. Βιώσιμη Ανάπτυξη και Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον, σελ. 31

1.2.2. Η Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, σελ. 34

1.2.3. Η Σύνοδος Κορυφής της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών, σελ. 36

1.2.4. Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, σελ. 37

1.2.5. Η Ατζέντα 2030 και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030, σελ. 40

ΕΝΟΤΗΤΑ II

2. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του ΟΗΕ

2.1. Τα αρμόδια θεσμικά όργανα του ΟΗΕ, σελ. 42

2.2. Η εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στο θεσμικό επίπεδο του ΟΗΕ, σελ. 47

2.3. Η ανθρώπινη ανάπτυξη και οι σχετικοί δείκτες, σελ. 48

2.4. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντα 2030, σελ. 52

2.5. Οι διαδικασίες και τα μέσα που προβλέπονται για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030, σελ. 63

2.6. Εργαλεία και μοντέλα παρακολούθησης της εφαρμογής μακροπρόθεσμων οραμάτων και στρατηγικών, σελ. 65

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ

3. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Θεσμικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

3.1. Η έννοια της βιωσιμότητας μέσα από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, σελ. 68

3.2. Ο εξελικτικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο βασικών κειμένων πολιτικής των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, σελ. 74

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙV

4. Η Εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ανάδειξη Βέλτιστων Πρακτικών

4.1. Οι βασικές γενικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030, σελ. 80

4.1.1. Ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις (δια-)τομεακές πολιτικές, σελ. 81

4.1.2. Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις: συμμετοχή - σύμπραξη - δέσμευση, σελ. 84

4.1.3. Τεκμηριωμένη πολιτική: παρακολούθηση - αξιολόγηση - επανεξέταση, σελ. 87

4.1.4. Εθνική και τοπική προσαρμογή και εφαρμογή, σελ. 88

4.2. Τα θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ, σελ. 98

4.2.1. Συνοχή των πολιτικών, σελ. 100

4.2.2. Συντονιστικό-υποστηρικτικό πλαίσιο, σελ. 105

4.2.3. Θεσμικό πλαίσιο, σελ. 109

4.2.4. Διεθνείς συμπράξεις και εταιρικές σχέσεις, σελ. 112

4.2.5. Χρηματοδοτικοί πόροι, σελ. 112

4.2.6. Δεδομένα, πληροφορίες και δείκτες, σελ. 120

4.3. Οι κύριες πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ και η διασύνδεσή τους με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030, σελ. 128

ΕΝΟΤΗΤΑ V

5. Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το εθνικό πλαίσιο εφαρμογής

5.1. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, σελ. 134

5.1.1. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ιστορική Διαδρομή (από τους 8 ΑΣΧ στους 17 ΣΒΑ), σελ. 135

5.1.2. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ανάλυση 17 Στόχων, σελ. 139

5.2. Χωρική Διάσταση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, σελ. 159

5.2.1. Χωρική Διάσταση – Περιβάλλον & Εδαφική Συνοχή, σελ. 159

5.2.2. Χωρική Διάσταση – Χωρικός Σχεδιασμός, σελ. 161

5.2.3. Χωρική Διάσταση – 11^{ος} ΣΒΑ: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, σελ. 163

5.3. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Εθνικές Προτεραιότητες, σελ. 166

5.3.1. Οι Εθνικοί Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, σελ. 167

5.3.2. Η Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης, σελ. 168

5.3.3. Οι Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης Εφαρμογής ΣΒΑ, σελ. 172

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις, σελ. 173

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βιβλιογραφία (Ελληνική & Ξενόγλωσση), σελ. 177

Διαδικτυακές Διευθύνσεις

Ιστότοποι, σελ. 193

Διαγράμματα

Κατάλογος Διαγραμμάτων, σελ. 195

Εικόνες

Κατάλογος Εικόνων, σελ. 195

Πίνακες

Κατάλογος Πινάκων, σελ. 196

Ένθετα

Κατάλογος Ένθετων, σελ. 197

Βιογραφικά Συγγραφέων

Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης, Δρ. Βασίλειος Φούρκας, Δρ. Μιράντα Δανδουλάκη, σελ. 198

Παραρτήματα

Παράρτημα Α: Ορισμοί Ορολογίας

Παράρτημα Β: Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και οι επιμέρους στόχοι

Παράρτημα Γ: Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

Παράρτημα Δ: Τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ) από το 1973 έως το 2020 σε συσχέτιση με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ

Παράρτημα Ε: Ο κατάλογος των δεικτών ΣΒΑ της ΕΕ - Eurostat για το έτος 2023

Παράρτημα ΣΤ: Δείκτες Παρακολούθησης Ανά Στόχο 2023 - EN

ΑΚΡΩΝΥΜΑ

Κατάλογος Ακρώνυμων

Αριθμητικά

3R	Reduce, Reuse, Recycle - Μειώνω, Επαναχρησιμοποιώ, Ανακυκλώνω
5P	People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships - Άνθρωποι, Πλανήτης, Ευημερία, Ειρήνη, Συμπράξεις

Ελληνικά

ΑΕΕ	Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν/Εισόδημα
ΑΜΧ	Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας
ΒΑ	Βιώσιμη Ανάπτυξη
ΒΑΑ	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
ΓΔ	Γενική Διεύθυνση
ΔΑΠ	Δίκτυο Ανθεκτικών Πόλεων (Resilient Cities Network)
ΔΔΜ	Διευρωπαϊκά Δίκτυα Μεταφορών
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε&Α	Έρευνα και Ανάπτυξη
Ε&Κ	Έρευνα και Καινοτομία
ΕΔΑΑ	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΟΚΕ	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΒΠ	Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Βιώσιμων Πόλεων
ΕΠΣ	Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία
ΕΣΒΑ	Εθνικές Στρατηγικές Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΕΤΕΠ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΜΕ	Μέσα Εφαρμογής
ΜΜΕ	Μικρο-Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD)
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
ΠΕΔιΦ	Παγκόσμια Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (International Union for the Conservation of Nature)
ΠΠΔ	Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης
ΠΣΔ	Παγκόσμια Στρατηγική Διατήρησης (World Conservation Strategy)
ΠΤ	Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank)

ΣΑΑ	Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη
ΣΒΑ	Στόχος(οι) Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΕΔΕ	Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών
ΣΕΕ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΛΕΕ	Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΤΑΠΤοΚ	Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Ενέργειας και Περιβάλλοντος

Ξενόγλωσσα

BMK	Ομοσπονδιακό Υπουργείο της Αυστρίας για τη δράση για το κλίμα, το περιβάλλον, την ενέργεια, την κινητικότητα, την καινοτομία και την τεχνολογία
CESMP	Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress – CESMP (Επιτροπή για τη Μέτρηση των Οικονομικών Επιδόσεων και της Κοινωνικής Προόδου)
CSD	Commission on Sustainable Development - CSD (Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη)
EC	European Commission
ECOSOC	Economic and Social Committee (UN – ECOSOC) Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο
ESDN	European Sustainable Development Network
ESPAS	European System for Strategy and Political Analysis (ESPAS) Ευρωπαϊκό Σύστημα Στρατηγικής και Πολιτικής Ανάλυσης
ESPON	European Spatial Planning Observatory and Network (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης Χωροταξικού Σχεδιασμού)
GII	Gender Inequality Index (GII) Δείκτης Ανισότητας Φύλου
HDI	Human Development Indicator (HDI) Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης
HLPF	High Level Political Forum (UN) Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (HLPF)
IAEG-SDG's	Διυπηρεσιακή Ομάδα και Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τους Δείκτες ΣΒΑ
IHDI	Inequality Human Development Index (IHDI)
INTERREG	Κοινοτική Πρωτοβουλία Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας
ITS	Intelligent Transportation Systems
JRC	Joint Research Centre – EU (Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
MPI	Multidimensional Poverty Index - MPI (Πολυδιάστατος Δείκτης Φτώχειας)
SDG's	Sustainable Development Goals
UNCED	United Nations Conference for Environment and Development - Rio Earth Summit (Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED - Σύνοδος της Γης)
UN DESA	United Nations Direction of Economics and Social Affairs - UN DESA

	(Διεύθυνση Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ)
UNDP	United Nations Development Programme – UNDP (Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών)
UNEN	United Nations Economists Network (UNEN) Δίκτυο Οικονομολόγων των Ηνωμένων Εθνών
UNEP	United Nations Environmental Programme (UNEP) Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών
UNESCO	United Nations Education Science and Culture Organization (UNESCO)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) Συμφωνία Πλαίσιο Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή
UN TFM	UN Technology Facilitation Mechanism - TFM (Μηχανισμός Διευκόλυνσης Τεχνολογίας)
WEF	World Economic Forum (WEF) Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ
WRI	World Resources Institute

**Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030
ΚΑΙ
ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΟΥ ΟΗΕ:
ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ**

ΚΕΙΜΕΝΑ

Εισαγωγή (Δρ. Μιχάλης Χρηστάκης)

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί θέμα με κομβικό ρόλο και διάσταση στις Διεθνείς, στις Ευρωπαϊκές και στις εθνικές δημόσιες πολιτικές. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη σχεδιάζεται, διαμορφώνεται και υλοποιείται μαζί με την Περιφερειακή Πολιτική, που συνδιαμορφώνουν την πολιτική στρατηγικής ανάπτυξης από την κυβέρνηση κάθε χώρας. Η πολιτική αυτή που συνδυάζει την εθνική στρατηγική με την περιφερειακή πολιτική ανάπτυξης αφορά τις περιφέρειες και τις πόλεις στην χώρα αυτή. Ειδικότερα, η πολιτική για Βιώσιμη Ανάπτυξη μίας χώρας αποσκοπεί στην τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, των περιφερειών της, αλλά και των πόλεων με απώτερο στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής και της καθημερινότητας των κατοίκων τους.

Η Βιώσιμη Ανάπτυξη μαζί με την Περιφερειακή Πολιτική σε κάθε χώρα αφορά πρωταρχικά την χωρική διάσταση της αναπτυξιακής της πολιτικής και της εξισορρόπησης των υφιστάμενων ανισοτήτων μεταξύ περιοχών (περιφερειών & πόλεων) σε ποικίλους τομείς και δραστηριότητες της οικονομίας, αλλά και της έξυπνης εξειδίκευσης τους.

Το θεματικό αντικείμενο, με τίτλο: «Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό Πλαίσιο Εφαρμογής» δημιουργεί την αναγκαιότητα για την εκπόνηση εκπαιδευτικού υλικού και υλικού πιστοποίησης για το αντίστοιχο επιμορφωτικό πρόγραμμα, που απευθύνεται σε στελέχη του δημόσιου δυναμικού.

Στην κατεύθυνση αυτή, συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας με έγκριτους επιστήμονες με ιδιαίτερη μελετητική και εκπαιδευτική προϋπηρεσία στο αντικείμενο της Ατζέντα 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και πως αυτοί εφαρμόζονται σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό Πλαίσιο. Οι τρεις ειδικοί επιστήμονες που αποτελούν τα μέλη της ομάδας εργασίας για την εκπόνηση εκπαιδευτικού υλικού για το παραπάνω θέμα, είναι οι ακόλουθοι: Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης, Δρ. Βασίλειος Φούρκας, Δρ. Μιράντα Δανδουλάκη.

Συνολικά οι ώρες κατάρτισης του Προγράμματος είναι 21 και κατανέμονται ως εξής:

- Παρουσίαση ΕΚΔΔΑ. (1 ώρα)
- Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές Έννοιες και Θεωρητική Συζήτηση. (3 ώρες)
- Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του ΟΗΕ. (3 ώρες)
- Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Θεσμικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (3 ώρες)

- Η Εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ανάδειξη Βέλτιστων Πρακτικών. (4 ώρες)
- Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το εθνικό πλαίσιο εφαρμογής. (6 ώρες)
- Αξιολόγηση. (1 ώρα)

Να σημειωθεί ότι η δομή και το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού αντιστοιχεί σε αυτό που προβλέπει ο φάκελος σχεδιασμού του επιμορφωτικού προγράμματος «Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό πλαίσιο εφαρμογής».

Η κατανομή του Έργου της Ομάδας Εργασίας ανά Μέλος έγινε με βάση και την ειδίκευση των μελών, ως ακολούθως:

Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης (Εισαγωγή και Συμπεράσματα)

Δρ. Μιράντα Δανδουλάκη (Ενότητες I και II)

I. Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές Έννοιες και Θεωρητική Συζήτηση.

II. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του ΟΗΕ.

Δρ. Βασίλειος Φούρκας (Ενότητες III και IV)

III. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Θεσμικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

IV. Η Εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ανάδειξη Βέλτιστων Πρακτικών.

Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης (Ενότητα V)

V. Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το εθνικό πλαίσιο εφαρμογής.

Δρ. Μιχαήλ Χρηστάκης (Συμπεράσματα, Βιβλιογραφία και επιμέλεια συνολική του κειμένου, των παραρτημάτων και των Ερωτήσεων)

Στο εκπαιδευτικό υλικό που ακολουθεί θα ξεκινήσουμε με την 1^η Ενότητα με μια εισαγωγή στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αρχικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό της και με μια παρουσίαση των κεντρικών σημείων της θεωρητικής συζήτησης αναφορικά με αυτήν. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζονται ενδεικτικά έννοιες, όπως: η οικονομική ανάπτυξη, η ανθεκτικότητα και η κυκλική οικονομία, που θεωρούνται σημαντικές για μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση της βιώσιμης ανάπτυξης ως έννοια και πράξη.

Η 2^η Ενότητα εστιάζει στις πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και παρουσιάζει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, που συνδέονται με την Ατζέντα 2030. Στην ανάλυση που ακολουθεί αναφέρονται και οι διαδικασίες και τα μέσα που προβλέπονται για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030, μαζί με τα εργαλεία και τα μοντέλα παρακολούθησης της εφαρμογής των μακροπρόθεσμων οραμάτων και στρατηγικών.

Η 3^η Ενότητα αναφέρεται στη διάσταση της έννοιας της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα της έννοιας της βιωσιμότητας μέσα από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ. Στην ίδια κατεύθυνση, θα αναλυθεί και ο εξελικτικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο βασικών κειμένων πολιτικής των θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

Η 4^η Ενότητα αναλύει την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την ανάδειξη βέλτιστων πρακτικών, με την ακολουθία των γενικών κατευθυντήριων αρχών και στόχων της ΕΕ. Στο ίδιο πλαίσιο, παρουσιάζονται τα θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030, όπως και οι κύριες πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ και η διασύνδεσή τους με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030.

Η 5^η Ενότητα επικεντρώνεται στην Ατζέντα 2030 και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ μέσα από το εθνικό πλαίσιο εφαρμογής. Η ανάλυση παρουσιάζει ακόμη και τη χωρική διάσταση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ με εστίαση στα θέματα: Περιβάλλον & Εδαφική Συνοχή, Χωρικός Σχεδιασμός. Ειδική αναφορά γίνεται στη χωρική διάσταση, που εμπεριέχεται στον 11^ο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης: 11^{ος} ΣΒΑ: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες. Η Ενότητα ολοκληρώνεται με τις Εθνικές Προτεραιότητες στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, την εκπόνηση της Εθνικής Έκθεσης Αξιολόγησης, και τους Εθνικούς Δείκτες Παρακολούθησης Εφαρμογής των ΣΒΑ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέτει ως προτεραιότητες την τόνωση των ανοικτών συμμετοχικών διαδικασιών, της προστασίας των δικαιωμάτων και της ενδυνάμωσης των ευρωπαίων πολιτών στη διαδικασία μετάβασης σε μια πιο πράσινη οικονομία, ειδικά σε σχέση με την αυξημένη στήριξη των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης μέσω της εφαρμογής των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Στην ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι εθνικές προτεραιότητες για την εφαρμογή των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Ενότητα I

1. Εισαγωγή στη Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές Έννοιες και Θεωρητική Συζήτηση

Οι απαρχές της βιώσιμης ανάπτυξης εντοπίζονται σε αρχαίους πολιτισμούς σε όλο τον κόσμο, και σε ευρωπαϊκούς νόμους περί χρήσης γης και δασοκομίας, μερικοί από τους οποίους χρονολογούνται από το Μεσαίωνα (Dernbach & Cheever, 2015). Σήμερα πλέον, η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί ίσως μια από τις πιο σημαντικές ιδέες που αναδείχτηκαν στον 20^ο αιώνα, γιατί παρέχει ένα συνολικό πλαίσιο για την ανθρωπότητα να ζει σε αρμονία με τη φύση, και όχι σε βάρος της. Μάλιστα, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης θεωρείται από διακεκριμένους μελετητές (Bosselmann, 2008), ως τόσο θεμελιώδης αρχή ή ιδέα όσο η ελευθερία, η ισότητα και η δικαιοσύνη.

1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης

Ακολουθεί ο εννοιολογικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης με αναφορά σε στοιχεία της θεωρητικής συζήτησης σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και με αναφορά στις κεντρικές έννοιες για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύγχρονο περιβάλλον.

1.1.1. Στοιχεία της θεωρητικής συζήτησης αναφορικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη

Οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης στην πολιτική οικονομία ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στο πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα. Μεγάλοι θεωρητικοί όπως οι Thomas Malthus¹, David Ricardo² και John Stuart Mill³ διατύπωσαν τις γνωστές θεωρίες για την επάρκεια φυσικών πόρων, την αύξηση του πληθυσμού και την οικονομική μεγέθυνση.

Η συζήτηση αυτή αναζωπυρώθηκε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Αμέσως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, κυριαρχούσε στην οικονομική πολιτική - και σε ένα βαθμό εξακολουθεί να είναι ισχυρή και σήμερα - η αντίληψη ότι ο δρόμος προς την παγκόσμια και ανθρώπινη ευημερία περνά από την αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου και της βιομηχανίας (Horwood et al. 2005). Κεντρικό όμως ζήτημα προβληματισμού -στο πλαίσιο αυτό- αποτέλεσε και αποτελεί η επάρκεια των φυσικών πόρων για τη συνέχιση της επέκτασης των οικονομιών των βιομηχανικών

¹ Ο Thomas Malthus (1798) στοχάστηκε από πολύ νωρίς πάνω στα φυσικά όρια της οικονομικής μεγέθυνσης και της πληθυσμιακής αύξησης και υποστήριξε ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο, ενώ τα διαθέσιμα τρόφιμα με αριθμητική.

² Ο David Ricardo ασχολήθηκε με την αναπτυξιακή επίπτωση του ελεύθερου εμπορίου, αλλά και με την κατανομή του εισοδήματος. Ειδικότερα αναφέρθηκε στο γεγονός ότι η συσσώρευση πλούτου από τους γαιοκτήμονες, λόγω της υψηλής τιμής των σιτηρών, υπονομεύει τα κέρδη (άρα και τις επενδύσεις) της βιομηχανικής αστικής τάξης, επιβραδύνοντας την οικονομία (Πεσμαζόγλου, 2015). Υποστήριξε δε ότι η πραγματική απειλή για την Οικονομία είναι τα “σχετικά όρια” (relative limits) και πως η σπανιότητα/ έλλειψη φυσικών πόρων συνδέεται με τα αυξανόμενα κόστη άντλησής τους.

³ Ήδη από τον 19^ο αιώνα, ο John Stuart Mill θέτει το ζήτημα της ποιότητας ζωής.

χωρών⁴.

Στη δεκαετία του '60, ιδίως, η σχετική συζήτηση κινήθηκε ανάμεσα σε δύο πόλους: Από τη μια πλευρά μια θεώρηση, που έβλεπε ότι υπάρχουν κάποια όρια και περιορισμοί που θέτει η φύση, αλλά είχε την πεποίθηση ότι οι δυνατότητες του κεφαλαίου, της τεχνολογίας, και των νέων μορφών οργάνωσης της παραγωγής ήταν σε θέση να διευρύνουν αυτά τα όρια. Συνακόλουθα, επικεντρώθηκε ιδίως σε τεχνικά και διαχειριστικά προβλήματα ανάπτυξης. Από την άλλη πλευρά, μια άλλη γραμμή σκέψης προβληματίζεται για την επάρκεια των πόρων και διατύπωσε οικολογικές ανησυχίες και επιφυλάξεις υπέρ της διατήρησης της φύσης (Kidd, 1992).

Η επάρκεια των φυσικών πόρων ήταν και σε ένα βαθμό παραμένει, στην καρδιά της παγκόσμιας συζήτησης και το πεδίο διαμάχης δύο σχολών σκέψης (Τράντας, 2018): -Η **νεοκλασική σχολή** (η λεγόμενη Σχολή της Ασθενούς Διατηρησιμότητας) υποστηρίζει ότι **η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να αποσυνδεθεί από τους πόρους**. Οι φυσικοί πόροι⁵ είναι μεν περιορισμένοι, αλλά οι εξαντλούμενοι πόροι μπορεί να υποκατασταθούν από ισοδύναμο ανθρώπινο κεφάλαιο, δηλαδή κεφάλαιο που ενσωματώνει πόρους, όπως: η εργασία, η γνώση, οι υποδομές. Αυτό που έχει σημασία είναι να παραμένει σταθερό στο χρόνο το συνολικό κεφάλαιο. Ο ρυθμός της τεχνολογικής προόδου είναι ικανός να αντισταθμίσει την εξάντληση των πόρων. Ως εκ τούτου, είναι δυνατή η άνευ όρων **υποκατάσταση μεταξύ των διάφορων μορφών κεφαλαίου** και αυτή μπορεί, παρά την ανάλωση των φυσικών πόρων, να επιτρέψει τη δίκαιη κατανάλωση για όλες οι γενιές.⁶

-Από την άλλη πλευρά, οι οικολόγοι οικονομολόγοι (η Σχολή της Ισχυρής Διατηρησιμότητας) θεωρούν ότι το **φυσικό και το ανθρώπινο κεφάλαιο λειτουργούν συμπληρωματικά**. Το ανθρώπινο κεφάλαιο προέρχεται και διατηρείται κατά βάση από τις πρώτες ύλες, την ενέργεια και τις οικολογικές υπηρεσίες⁷. Κάποιες λειτουργίες που επιτελεί το περιβάλλον δεν μπορεί να αναπαραχθούν από τον άνθρωπο. Το οικονομικό και το περιβαλλοντικό κεφάλαιο είναι συμπληρωματικά και όχι ανταλλάξιμα. Άλλωστε, έχουν ιστορικά αναπτυχθεί ως συμπληρωματικοί και όχι ως αμοιβαία υποκατάστατοι συντελεστές παραγωγής⁸. Τη φύση την έχουμε δανειστεί και οφείλουμε να την παραδίνουμε από τη μια γενιά στην άλλη.

⁴ Ο προβληματισμός αυτός αναπτύσσεται τόσο όσον αφορά σε οικονομικά συστήματα βασισμένα στην αγορά, όσο και σε άλλα σχεδιασμένα και υπάρχει (σχεδόν) από τις απαρχές της έννοιας «οικονομική ανάπτυξη» (Döring & Aigner-Walder, 2022).

⁵ Πρώτες ύλες, στοιχεία του περιβάλλοντος, ρέοντες πόροι, όπως: η αιολική ενέργεια και ο φυσικός χώρος.

⁶ Πρόκειται για την έννοια της Ασθενούς Βιωσιμότητας.

⁷ Όπως ο καθαρισμός του αέρα και του νερού, η αποσύνθεση των αποβλήτων, η επικοινωνία των καλλιεργειών, η ανανέωση του εδάφους και της χλωρίδας.

⁸ Ενδεικτικά, τα βαριά γεωργικά μηχανήματα οδηγούν σε ακόμη μεγαλύτερη εκμετάλλευση της γονιμότητας του εδάφους. Οι πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου κατασκευάζονται για να αυξήσουν τη χρήση των αποθεμάτων πετρελαίου.

Ορόσημο σε αυτή τη μεγάλη συζήτηση θεωρείται η σημαντική έκθεση με τίτλο: «Τα Όρια της Ανάπτυξης», το 1972, που χρηματοδότησε η Λέσχη της Ρώμης⁹ και εκπόνησε μια ομάδα με επικεφαλής τον D. Meadows, καθηγητή στο MIT. Χρησιμοποιώντας μοντέλα προσομοίωσης και υπολογιστικές μεθόδους εκείνης της εποχής, εξετάστηκαν πέντε βασικοί παράγοντες της οικονομικής μεγέθυνσης και οι αλληλεπιδράσεις τους, δηλαδή η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, η αγροτική παραγωγή, η εξάντληση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων, η βιομηχανική παραγωγή και η πρόκληση ρύπανσης. Η Έκθεση αυτή κατέληξε ότι ακόμη και με εισαγωγή προηγμένης τεχνολογίας, το παγκόσμιο σύστημα της φύσης δεν θα ήταν σε θέση να υποστηρίξει τους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού και της παραγωγής πέραν του έτους 2100 στην καλύτερη περίπτωση, με αποτέλεσμα μια «μάλλον ξαφνική και ανεξέλεγκτη πτώση τόσο του πληθυσμού, όσο και της βιομηχανικής παραγωγής» (Meadows et al., 1972).

Το μήνυμα που επιχειρούσε να στείλει η Έκθεση ήταν ότι: «Η ανθρωπότητα είναι σε θέση να δημιουργήσει μια κοινωνία που θα μπορεί να ζήσει απεριόριστα στη γη, εάν επιβάλει όρια στον εαυτό της και στην παραγωγή υλικών αγαθών, έτσι ώστε να επιτύχει μια κατάσταση παγκόσμιας ισορροπίας, όπου ο πληθυσμός και η παραγωγή θα βρίσκονται σε μια προσεκτικά επιλεγμένη ισορροπία».

Όπως ήταν αναμενόμενο, η Έκθεση επέσυρε κριτικές από διάφορες πλευρές. Αρχικά, αμφισβητήθηκαν συνολικά οι υποθέσεις, οι μέθοδοι και τα αποτελέσματα της (Ul Haq 1972, Cole et al. 1973). Επισημάνθηκε ακόμη ότι η θεώρηση μιας γραμμικής τεχνολογικής προόδου οδηγεί σε υποεκτίμηση των δυνατοτήτων να επιλυθούν περιβαλλοντικά προβλήματα, που σχετίζονται με την παραγωγή. Επίσης, τάσεις του παγκόσμιου πληθυσμού, του βιομηχανικού κεφαλαίου, της περιβαλλοντικής ρύπανσης και της τεχνολογικής προόδου εκτιμήθηκαν με μαθηματικά μοντέλα, που βρισκόταν σε δυσαρμονία μεταξύ τους (Bardi, U. 2011, Döring & Aigner-Walder 2022).

Πάντως, δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι η Έκθεση «Τα όρια της ανάπτυξης» του 1972 και οι μεταγενέστερες αναθεωρήσεις της (βλέπε Meadow et al. 1992), άνοιξαν τον δρόμο για μια κριτική αντιμετώπιση της οικονομικής μεγέθυνσης και επηρέασε ακόμη και σύγχρονες συζητήσεις σχετικά με την αποανάπτυξη, τη μεταανάπτυξη, την πράσινη ανάπτυξη, παρότι βέβαια οι τελευταίες υπερβαίνουν το ζήτημα της επάρκειας των φυσικών πόρων και απηχούν ευρύτερους προβληματισμούς για την υπερθέρμανση του πλανήτη, την απώλεια βιοποικιλότητας, και τις κοινωνικές ανισότητες (Döring & Aigner-Walder 2022).

Η θεωρητική διαμάχη μεταξύ νεοκλασικών και οικολόγων οικονομολόγων συνεχίστηκε βέβαια και μετά την Έκθεση. Ενδεικτικά, ο Solow υποστήριξε ότι σε μια

⁹ Μια ομάδα 75 περίπου ανθρώπων από 25 χώρες, που μεταξύ άλλων περιλάμβανε διακεκριμένους επιστήμονες, επιχειρηματίες, βιομήχανους, οικονομολόγους, κοινωνιολόγους, που χωρίς επίσημη οργανωτική υπόσταση και χρηματοδότηση επεδίωκε μέσω της έρευνας, να ωθήσει σε δράση για την επίλυση παγκόσμιων ζητημάτων (Ul Haq, 1972).

κλειστή οικονομία, η κατανάλωση μπορεί να διατηρηθεί σταθερή παρά τη μειούμενη εισροή φυσικών πόρων, με ένα κατάλληλο σχέδιο κεφαλαιακής συσσώρευσης, δηλαδή μια επαρκώς ταχεία συσσώρευση κεφαλαιακού αποθέματος μπορεί να αντισταθμίσει τη συρρίκνωση των πόρων (Τράντας, 2018).

Ο Κανόνας του Hartwick αναφέρεται στην επενδυτική στρατηγική που θα επιτρέψει σταθερή και διαρκή κατανάλωση (Asheim, 2007). Ο Κανόνας διατυπώθηκε για μια παραγωγική οικονομία, όπου η κατανάλωση σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή εξαρτάται όχι μόνο από την εξόρυξη πόρων, αλλά και από το διαθέσιμο απόθεμα του ανθρωπογενούς κεφαλαίου. Σε μια τέτοια οικονομία, ο Hartwick (1977) υποστήριξε ότι η επένδυση σε κεφάλαιο όλης της προσόδου από τη χρήση των εξαντλήσιμων πόρων, όπως το κεφάλαιο που στη συνέχεια αντικαθιστά τους πόρους, αποτελεί μια επαρκή προϋπόθεση προκειμένου να υποστηριχτεί μια σταθερή και διαρκής κατανάλωση.

Σε μια εποχή αυξανόμενης ανησυχίας για την κατάσταση του περιβάλλοντος, η έννοια της βιωσιμότητας αναδεικνύεται μέσα από διάφορα πεδία προβληματισμού πέρα όμως από τη συζήτηση για την επάρκεια των πόρων και τα όρια της ανάπτυξης, όπως η συζήτηση για την οικολογία και τη φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων, για τη βιόσφαιρα¹⁰, για τον αρνητικό ρόλο της τεχνολογίας, για την οικοανάπτυξη κ.ά. (Kidd, 1992).

Ο όρος βιωσιμότητα εμφανίζεται ως κυρίως θέμα στο βιβλίο με τίτλο «Blueprint for Survival», που επιμελήθηκαν οι Goldsmith et al. (1972), όπου αναφέρεται: «*Το κύριο ελάττωμα του βιομηχανικού τρόπου ζωής με το ήθος της επέκτασής του, είναι ότι δεν είναι βιώσιμος... Ένας αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων..., ενδιαφέρονται περισσότερο για τις προτάσεις μας για τη δημιουργία μιας βιώσιμης κοινωνίας παρά για άλλη μια αναφορά των λόγων για τους οποίους πρέπει να γίνει αυτό*» (p. 3)». Γενικά, ο όρος ανευρίσκεται σε αρκετούς τίτλους και κείμενα της δεκαετίας του '70, αλλά η χρήση του δεν γενικεύεται παρά τη δεκαετία του '80 (Kidd, 1992).

Σε κάθε περίπτωση, η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης γεννήθηκε από την αμφισβήτηση της οικονομικής μεγέθυνσης τόσο από την κοινωνική σκοπιά, όσο και από την οικολογική σκοπιά (Purvis et al., 2018). Σύμφωνα με τους Brown et al. (1987), η κοινωνική προσέγγιση πρόταξε την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών, είτε βασικών (νερό, τροφή, στέγη), είτε υψηλότερου επιπέδου σύμφωνα με την ιεράρχηση αναγκών από το Maslow (1970), όπως η ασφάλεια, η ελευθερία, η εκπαίδευση, η αναψυχή. Η οικολογική προσέγγιση εστίασε στις φυσικές και βιολογικές διεργασίες και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων. Η οικονομική προσέγγιση αποδείχτηκε μια μεγαλύτερη πρόκληση, καθώς οι οικονομολόγοι πρόβαλαν μεγαλύτερη αντίσταση στην αμφισβήτηση της οικονομικής μεγέθυνσης¹¹.

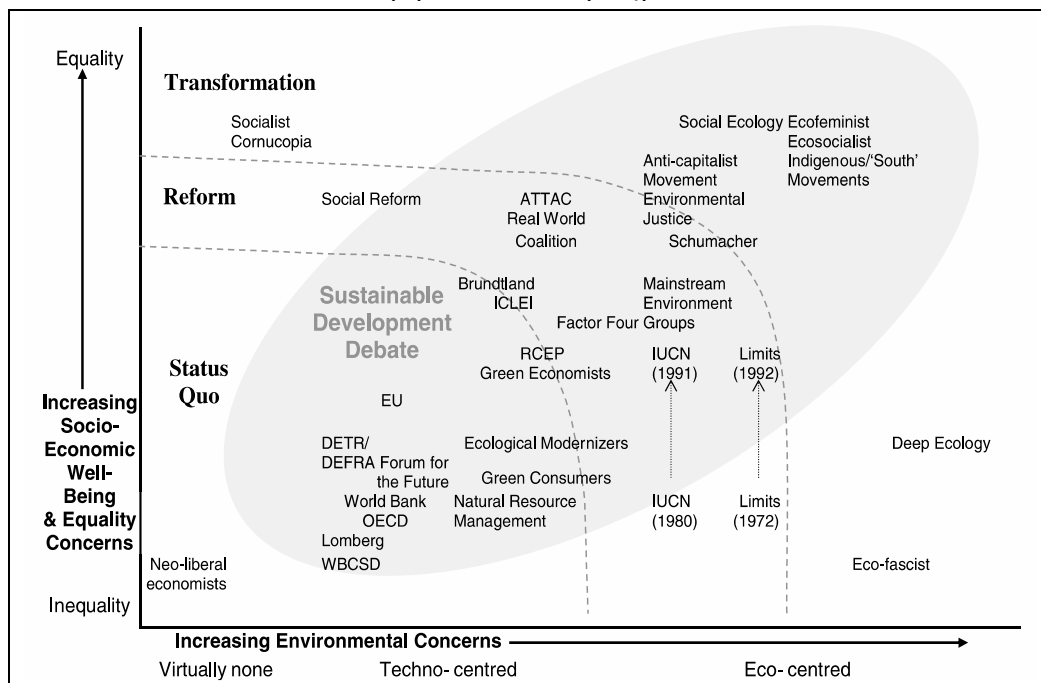
¹⁰ Με βασικά στοιχεία την αντιμετώπιση της γης ως ένα κλειστό σύστημα και τον προβληματισμό για τον όλο και πιο ενισχυμένο ρόλο του ανθρώπου ως παράγοντα αλλαγής σε παγκόσμιο επίπεδο.

¹¹ Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Bartlett (2006), p. 27: «Θα πρέπει να εντυπωσιαστεί κανείς από το γεγονός ότι εδώ υπάρχει μια έκκληση για «οικονομική ανάπτυξη», που είναι «βιώσιμη». Πρέπει να αναρωτηθεί κανείς εάν είναι δυνατόν να υπάρξει αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας

Σύμφωνα με τον Kidd (1992), οι πρώιμες προσεγγίσεις της βιωσιμότητας αντανακλούν αυτές τις διαφορετικές οπτικές: Παράλληλα με τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη, χρησιμοποιείται ο όρος οικοανάπτυξη. Η Παγκόσμια Στρατηγική Διατήρησης (World Conservation Strategy¹²) του 1980 θεωρεί τη βιωσιμότητα ως σημαντική (Tisdell, 1985), αλλά χωρίς να την ορίζει.

Από τις απαρχές της μέχρι τις σύγχρονες προσεγγίσεις της, ο δρόμος της βιώσιμης ανάπτυξης ως έννοιας, αλλά και ως πρόταγμα πολιτικών κάθε άλλο παρά ευθύγραμμος ήταν. Στην Εικόνα 1, οι Horwood et al. (2005) παρουσιάζουν τις διάφορες προσεγγίσεις, όπως αυτές τοποθετούνται με κριτήρια κοινωνικο-οικονομικά (από καθόλου έως ισχυρή επιδίωξη ισότητας, στον κατακόρυφο άξονα) και περιβαλλοντικά (από καθόλου έως πλήρως εστιασμένη στο περιβάλλον στον οριζόντιο άξονα).

Διάγραμμα 1: Σχηματική παρουσίαση της σχετικής θέσης των προσεγγίσεων της βιώσιμης ανάπτυξης ως προς την εστίασή τους σε κοινωνικο-οικονομικά και περιβαλλοντικά κριτήρια.

Πηγή: Horwood et al. 2005

Το 1985, η Παγκόσμια Τράπεζα προσεγγίζει τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη μέσα από την καλή περιβαλλοντική διαχείριση και περιγράφει σχετικά κριτήρια που πρέπει συστηματικά να λαμβάνονται υπόψη στα προγράμματά της (World Bank 1985). Το World Resources Institute (Repetto 1985), βλέπει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως την ανάπτυξη που διαχειρίζεται όλα τα αγαθά -φυσικούς και ανθρώπινους πόρους,

(μεγέθυνση), χωρίς να έχουμε αυξήσεις στους ρυθμούς κατανάλωσης των μη ανανεώσιμων πόρων; Εάν ναι, υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να συμβεί αυτό;

¹² Προσβάσιμη στο: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf>

καθώς και οικονομικά και υλικά αγαθά- για την αύξηση του πλούτου και της ευημερίας. Το 1982, το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) ορίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως "*οικολογική ανάπτυξη, μια διεργασία θετικής διαχείρισης προς όφελος του ανθρώπου*".

Μέχρι σήμερα έχουν γίνει πολλά βήματα στην κατανόηση της βιωσιμότητας ως έννοιας και ιδίως, στην ανάπτυξη και άσκηση σχετικών πολιτικών σε διάφορα επίπεδα από το τοπικό στο παγκόσμιο. Πλέον, έχει επικρατήσει η βιώσιμη ανάπτυξη να θεωρείται ως ανάπτυξη σε τρεις αδιαίρετους πυλώνες: οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον¹³, δηλαδή συμπεριλαμβάνει: (Πουτλιτζιάνας, 2019), τα ακόλουθα:

-Οικονομική βιωσιμότητα: Η οικονομία δύναται να υποστηρίξει ένα ορισμένο επίπεδο οικονομικής παραγωγής στο διηνεκές. Οικονομική ανάπτυξη με σύνεση, λαμβάνοντας υπόψη τις άλλες πτυχές της βιωσιμότητας. Σύγχρονα παραδείγματα οικονομικής βιωσιμότητας αποτελούν οι βιώσιμες επιχειρηματικές πρακτικές, όπως: οι επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και οι πρωτοβουλίες δίκαιου εμπόριου¹⁴.

-Κοινωνική βιωσιμότητα: Προαγωγή της γενικής κοινωνικής βελτίωσης. Δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών, δηλαδή οι μελλοντικές γενεές έχουν το δικαίωμα στην ίδια ή και καλύτερη ποιότητα ζωής με τις σημερινές γενιές. Σύγχρονα παραδείγματα αποτελούν η προαγωγή πολιτικών ισότητας και συμπερίληψης, καθώς και η ενίσχυση της συμμετοχικότητας και της ενδυνάμωσης των πολιτών.

-Περιβαλλοντική βιωσιμότητα: Το φυσικό περιβάλλον διατηρεί τη λειτουργικότητα και χρηστικότητα του, ελαχιστοποιούνται οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και ενθαρρύνεται η αποκατάσταση και η διατήρηση των φυσικών οικοτύπων. Σύγχρονες μεγάλες προκλήσεις εδώ αποτελούν η κλιματική αλλαγή και η απώλεια της βιοποικιλότητας. Παραδείγματα περιβαλλοντικής βιωσιμότητας αποτελούν η προαγωγή της βιώσιμης γεωργίας, η διατήρηση των οικοσυστημάτων και η προστασία των ειδών υπό εξαφάνιση.

Επομένως, η βιώσιμη ανάπτυξη έχει ως σκοπό την εξυπηρέτηση συνολικά της οικονομικής αποδοτικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της οικολογικής αειφορίας. Η εξισορρόπηση μεταξύ φαινομενικά εξίσου επιθυμητών στόχων στους τρεις αυτούς πυλώνες αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση (Εικόνα 2). Η οικονομική βιωσιμότητα οφείλει να εξισορροπεί βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους και επίσης να συνδυάζει την οικονομική μεγέθυνση με την περιβαλλοντική και κοινωνική προστασία.

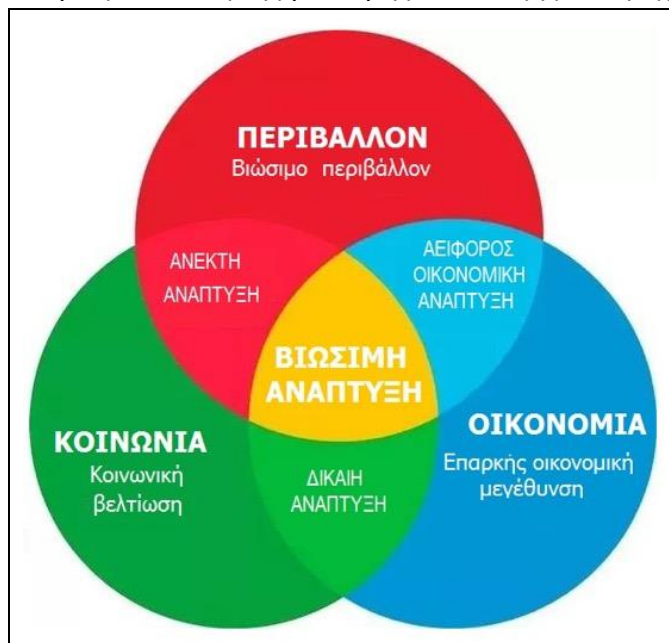
Η κοινωνική βιωσιμότητα απαιτεί την αντιμετώπιση βαθιά ριζωμένων κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων και τη διάχυση των ωφελημάτων από την οικονομική μεγέθυνση για όλους/ες, ιδίως δε για αυτούς/ες που είναι ευπαθείς και στο

¹³ Παρά τη γενικευμένη θεώρηση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης, έχουν διατυπωθεί άλλες προσεγγίσεις που προσθέτουν πυλώνες, όπως θεσμοί (Tavanti, 2014), κουλτούρα, τεχνολογία ή και υπερβαίνουν τους πυλώνες και συγκροτούνται γύρω από αξίες ή αρχές (Purvis et al., 2018).

¹⁴ Βλέπε στο: <https://illuminem.com/illuminemvoices/the-three-pillars-of-sustainability-building-a-more-resilient-future>

περιθώριο. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα απαιτεί την εξισορρόπηση της οικονομικής μεγέθυνσης με την περιβαλλοντική προστασία και οφείλει να αντιμετωπίσει μεγάλες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή και η περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Διάγραμμα 2: Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και η σχέση μεταξύ τους.

Πηγή: Tavanti, 2014

19

Συνεπώς, η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει (Tavanti, 2014):

- Στη διεπαφή των πεδίων της οικονομίας και της κοινωνίας, **δίκαιη ανάπτυξη**¹⁵. Η δίκαιη ανάπτυξη επιτυγχάνεται όταν κάθε μέλος μιας κοινότητας είναι σε θέση να μοιραστεί την οικονομική μεγέθυνση και να επωφεληθεί από αυτήν.
- Στη διεπαφή οικονομίας και περιβάλλοντος, **διαρκή (ή αειφόρο) μεγέθυνση**. Διαρκής ή αειφόρος οικονομική ανάπτυξη σημαίνει ρυθμός μεγέθυνσης, που μπορεί να διατηρηθεί χωρίς να δημιουργηθούν σημαντικά οικονομικά προβλήματα, ιδίως στις μελλοντικές γενιές.
- Στη διεπαφή περιβάλλοντος και κοινωνίας, **ανεκτή ανάπτυξη**. Οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες να μην αποβαίνουν σε βάρος της γενικής κοινωνικής βελτίωσης.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 μέχρι σήμερα, έχουμε περάσει από ένα σχετικά «μικρό κόσμο σε έναν μεγάλο πλανήτη», σε έναν σχετικά «μεγάλο κόσμο σε έναν μικρό πλανήτη» (Rockstrom et al. 2015). Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που δίνει η επιστήμη και η τεχνολογία, οι άνθρωποι και τα βιοφυσικά συστήματα από τα οποία εξαρτώνται, έχουν γίνει ολοένα πιο διασυνδεδεμένα και αλληλεξαρτώμενα,

¹⁵ Συγγενής όρος είναι η συμπεριληπτική ανάπτυξη (WEF, 2015).

στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο της Ανθρωπόκαινου εποχής¹⁶ (Rockström et al., 2018). Υπάρχουν όλο και περισσότερες ενδείξεις ότι η ανθρωπότητα διατρέχει υψηλό κίνδυνο¹⁷ να περάσει ένα ή περισσότερα κατώφλια του γήινου συστήματος με μη αναστρέψιμες συνέπειες. Αυτό μπορεί να επηρεάσει σοβαρά στο μέλλον τις δυνατότητες για ανθρώπινη ευημερία. Μοιάζει λοιπόν επιτακτική η ανάγκη να δημιουργηθούν νέα παραδείγματα ανάπτυξης, που οδηγούν σε έναν κόσμο στον οποίο οι ανθρώπινες ανάγκες και επιθυμίες να ικανοποιούνται μέσα σε ένα σταθερό και ανθεκτικό γήινο σύστημα (Rockström et al., 2009).

Αυτή η εξέλιξη στη σκέψη και η αναγνώριση της ανάγκης για παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη αντικατοπτρίζεται ξεκάθαρα στην Ατζέντα 2030 και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030 του ΟΗΕ, που η ανθρωπότητα έχει συμφωνήσει και αποτελούν έναν παγκόσμιο οδικό χάρτη ανάπτυξης για την επίτευξη ενός κοινωνικά ισότιμου και χωρίς αποκλεισμούς κόσμου, με ευημερία και εντός των παγκόσμιων περιβαλλοντικών στόχων που έχουν τεθεί.

1.1.2. Κεντρικές έννοιες στη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύγχρονο περιβάλλον

Στο μέρος αυτό εξετάζονται οι έννοιες της ανθεκτικότητας, της οικονομικής μεγέθυνσης σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη, της κυκλικής οικονομίας, και της κλιματικής αλλαγής, που θεωρούνται πολύ σημαντικές για την ολοκληρωμένη κατανόηση της βιώσιμης ανάπτυξης ως έννοιας, αλλά και ως πρόταγμα πολιτικών, όπως και της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ. Αυτές οι έννοιες δεν είναι βέβαια οι μόνες που απαντώνται σε κείμενα σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά για την οικονομία του κειμένου, ορισμοί άλλων εννοιών έχουν ενταχτεί στο Παράρτημα Α.

1^η Κεντρική Έννοια: Ανθεκτικότητα

Η ανθεκτικότητα (*resilience*) αποτελεί σήμερα μια κεντρική έννοια σε πολλές επιστήμες και πεδία γνώσης και πολιτικής, όπως η οικονομία, η κοινωνιολογία, η ψυχολογία, η διαχείριση κινδύνου καταστροφής, η κλιματική αλλαγή, το περιβάλλον κ.ά. Η λέξη «*resilience*» προέρχεται από τις λατινικές λέξεις *resilio*, *resilire* ή *reseller*, που σημαίνει «αναπηδώ προς τα πίσω» (Patel & Nosal, 2016; Σαπουντζάκη & Δανδουλάκη, 2015).

Ο Alexander (2013) αναφέρει ότι ο όρος αυτός πρωτοεμφανίζεται σε λατινικά

¹⁶ Παρότι δεν έχει ενταχτεί επίσημα στην Παγκόσμια Γεωλογική Χρονική Κλίμακα, ο όρος Εποχή του Ανθρωπόκαινου σημαίνει ότι ο πλανήτης έχει περάσει σε μια εποχή που συνολικά η ανθρωπότητα επηρεάζει ευθέως τη βιοφυσική λειτουργία της γης.

¹⁷ Σύμφωνα με την Έκθεση Παγκόσμιων Κινδύνων 2023 του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (WEF, 2023), η αποτυχία στο μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτήν, οι φυσικές καταστροφές και τα ακραία καιρικά φαινόμενα και η κατάρρευση της βιοποικιλότητας κατατάσσονται υψηλότερα στην κατάταξη των παγκόσμιων κινδύνων για την επόμενη δεκαετία, με βάση την παρούσα αντίληψη κινδύνου, ενώ συνολικά 6 από τους 10 πιο σημαντικούς κινδύνους αφορούν στο περιβάλλον.

κείμενα¹⁸, όπου συνήθως σημαίνει «άλμα» ή «αναπήδηση».¹⁹ Αρκετά αργότερα, ο όρος πέρασε στα γαλλικά (*résiler*), όπου σήμαινε «ανασύρω ή ακυρώνω» και στη συνέχεια μετανάστευσε στο αγγλικό λεξιλόγιο ως ρήμα *resile* με την έννοια του «ανασύρομαι» ή «επιστρέφω σε προηγούμενη θέση» (Alexander, 2013). Ήδη από το 1858, ο όρος χρησιμοποιήθηκε στο πεδίο της μηχανικής για να περιγράψει την αντοχή και ολκιμότητα των χαλύβδινων δοκών. Στη συνέχεια, η χρήση του επεκτάθηκε σε άλλα πεδία, με τη σημασία της αντοχής και της σταθερότητας (Hoffman, 1948).

Η ανθεκτικότητα έχει χρησιμοποιηθεί με διαφορετικές σημασίες σε διαφορετικά πεδία πολιτικής και επιστημονικά πεδία, συμπεριλαμβανομένων της γεωγραφίας, της μηχανικής, της ψυχολογίας, των κοινωνικών επιστημών, της οικολογίας, για να εκφράσει την ικανότητα των υλικών, των ατόμων των οργανισμών και των κοινωνικο-οικολογικών συστημάτων να αντέχουν κάτω από δυσμενείς συνθήκες, να απορροφούν αναταραχές και να επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση (Weichselgartner & Kelman, 2015). Πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ στην αντίληψη του κοινού η έννοια έχει κυρίως θετικό πρόσημο, σε πολλές σχολές σκέψης, την προσεγγίζουν ως θετική και αρνητική, με αρνητική την ανθεκτικότητα που προκαλεί επιπτώσεις που τελικά την υπονομεύουν μακροπρόθεσμα (Patel & Nosal, 2016).

Μια εξέταση του όρου σε διάφορα πεδία μπορεί να βοηθήσει στην πληρέστερη κατανόηση του.

-**Στο πεδίο του περιβάλλοντος**, η έννοια εμφανίζεται αρχικά αναφορικά με τα φυσικά οικοσυστήματα, όπου «η ανθεκτικότητα καθορίζει τη διατήρηση των σχέσεων μέσα σε ένα οικοσύστημα και είναι το μέτρο της ικανότητας αυτού του συστήματος να απορροφά αλλαγές μεταβλητών (της κατάστασης και της εξέλιξής του) και να διατηρείται» (Holling 1973, όπως αναφέρεται από Σαπουντζάκη & Δανδουλάκη, 2016). Αργότερα, η έννοια μετεξελίχθηκε για να εκφράσει την ικανότητα ενός οικοσυστήματος να απορροφά μία διαταραχή, χωρίς να προκαλούνται θεμελιώδεις αλλαγές στη δομή ή τη λειτουργία του (Folke 2006, Gibberd, 2019).

-**Στο πεδίο της κλιματικής αλλαγής**, ο όρος *resilience* αναφέρεται στην ικανότητα πρόληψης και αντίδρασης των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συστημάτων να αντιστέκονται ή να απορροφούν ένα επικίνδυνο γεγονός, μια τάση ή μια διαταραχή, ανταποκρινόμενα με τέτοιους τρόπους, ώστε να διατηρούν τις βασικές τους λειτουργίες, την ταυτότητα και τη δομή τους, διατηρώντας παράλληλα την ικανότητα να αναδιοργανώνονται μέσω της μάθησης, της προσαρμογής και του μετασχηματισμού (IPCC, 2018, όπως αναφέρεται σε OECD 2020). Ως εκ τούτου, πρόκειται για ένα πολύπλευρο όρο, που συνδέεται με τη διακυβέρνηση, τις

¹⁸ Του Σένεκα του Πρεσβύτερου, του Πλίνιου του Πρεσβύτερου, του Οβιδίου, του Κικέρωνα και του Λιβίου.

¹⁹ Ανευρίσκεται επίσης με τις σημασίες «να συρρικνώνεται» ή «να συστέλλεται» ή ως «να αποφευχθεί». Σημειώνεται ότι ο όρος αυτός δεν είχε πάντα θετική έννοια, καθώς η «αναπήδηση (ή το άλμα) προς τα πίσω» δεν αποτελούσε πάντα ένα επιθυμητό αποτέλεσμα.

κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές δομές και άλλους παράγοντες.

Η κλιματική ανθεκτικότητα είναι μια πτυχή της ευρύτερης έννοιας της ανθεκτικότητας. Αναφέρεται στην ικανότητα των ανθρώπινων και φυσικών συστημάτων να μαθαίνουν, να προσαρμόζονται και να μετασχηματίζονται ως απάντηση σε κινδύνους, που προκαλούνται ή επιδεινώνονται από την κλιματική μεταβλητότητα και την αλλαγή (OECD 2020). Στην Εργαλειοθήκη των ΗΠΑ²⁰ για την Κλιματική Ανθεκτικότητα, ορίζεται ως resilience: *“Η ικανότητα μιας κοινότητας, επιχείρησης ή του φυσικού περιβάλλοντος να προλαμβάνει (αποτρέπει), να αντέχει σε, να ανταποκρίνεται σε και να ανακάμπτει από μια διαταραχή”*.

Στο πεδίο των κινδύνων και καταστροφών, ορίζεται ως: *«η ικανότητα ενός συστήματος, μίας κοινότητας ή μιας κοινωνίας εκτεθειμένης σε κινδύνους να ανταπεξέρχεται, να απορροφά, να προσαρμόζεται και να ανακάμπτει από τις επιπτώσεις ενός κινδύνου έγκαιρα και αποτελεσματικά, μέσω της διατήρησης και αποκατάστασης των βασικών θεμελιωδών δομών και λειτουργιών»* (UNDRR online Terminology²¹).

Η ανθεκτικότητα των πόλεων και η αστική ανθεκτικότητα αποτελεί ένα ευρύ πεδίο έρευνας και πολιτικών. Η αστική ανθεκτικότητα είναι μία διεπιστημονική έννοια που κατά τους Ribeiro et al. (2019) αναφέρεται σε πέντε βασικούς τομείς, δηλαδή στον αστικό σχεδιασμό, την αστική κοινωνιολογία, την κλιματική αλλαγή, τη διαχείριση καταστροφών, καθώς και την αστική και περιφερειακή οικονομία.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «100 Ανθεκτικές Πόλεις» του Ιδρύματος Rockefeller, ως αστική ανθεκτικότητα θεωρήθηκε η ικανότητα των πόλεων να λειτουργούν έτσι ώστε οι άνθρωποι που ζουν και εργάζονται σε αυτές, ιδιαίτερα οι πιο φτωχοί και ευάλωτοι, να επιβιώνουν και να ευημερούν ανεξάρτητα από τα ξαφνικά γεγονότα ή διαταραχές που μπορεί να αντιμετωπίσουν (The Rockefeller Foundation²²). Το Δίκτυο Ανθεκτικών Πόλεων (Resilient Cities Network) ορίζει την αστική ανθεκτικότητα, ως ακολούθως: *«η ικανότητα των συστημάτων, των επιχειρήσεων, των θεσμών, των κοινοτήτων και των ατόμων μιας πόλης να επιβιώνουν, να προσαρμόζονται και να ευημερούν ανεξάρτητα από χρόνιες πιέσεις και έντονα σοκ που υφίστανται»²³*. Στην ίδια κατεύθυνση, το UN Habitat ορίζει ως αστική ανθεκτικότητα, τη *«μετρήσιμη ικανότητα οποιουδήποτε αστικού συστήματος, με τους κατοίκους του, να διατηρεί τη συνέχεια μέσα σε όλους τους κραδασμούς και τις πιέσεις, ενώ προσαρμόζεται θετικά και μεταμορφώνεται προς τη βιωσιμότητα»²⁴*.

Σε κάθε περίπτωση, η έννοια της ανθεκτικότητας εξελίσσεται συνεχώς και η χρήση της γενικεύεται. Σύμφωνα με το Αναλυτικό Πλαίσιο για τον Κίνδυνο και την Ανθεκτικότητα που υιοθέτησαν τα Ηνωμένα Έθνη, το 2017, ανθεκτικότητα είναι: *«Η*

²⁰ [<https://toolkit.climate.gov/content/glossary>]

²¹ Για περισσότερα στο Sendai Framework Terminology on Disaster Risk Reduction. Βλέπε στο: <https://www.undrr.org/terminology>

²² Βλέπε στο <https://www.rockefellerfoundation.org/report/city-resilience-index-2/>

²³ Βλέπε στο <https://resilientcitiesnetwork.org/what-is-urban-resilience/>

²⁴ UN Habitat Urban Resilience Hub.

ικανότητα των ατόμων, των νοικοκυριών, των κοινοτήτων, των πόλεων, των θεσμών, των συστημάτων και των κοινωνιών να αποτρέπουν, να αντιστέκονται σε, να απορροφούν, να προσαρμόζονται σε, να αντιμετωπίζουν και να ανακάμπτουν θετικά, αποδοτικά και αποτελεσματικά, όταν αντιμετωπίζουν ένα ευρύ φάσμα κινδύνων, διατηρώντας παράλληλα ένα αποδεκτό επίπεδο λειτουργίας και χωρίς να διακυβεύονται οι μακροπρόθεσμες προοπτικές για βιώσιμη ανάπτυξη, ειρήνη και ασφάλεια, ανθρώπινα δικαιώματα και ευημερία για όλους».²⁵

Στην ίδια κατεύθυνση, ο OECD ορίζει την έννοια ανθεκτικότητα, ως: «Η ικανότητα των νοικοκυριών, των κοινοτήτων και των εθνών να απορροφούν και να ανακάμπτουν από κραδασμούς, ενώ προσαρμόζονται θετικά και μεταμορφώνουν τις δομές και τα μέσα τους για να ζήσουν μπροστά σε μακροχρόνιες πιέσεις, αλλαγές και αβεβαιότητα. Η ανθεκτικότητα αφορά την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών των κρίσεων με παράλληλη ενίσχυση των ικανοτήτων και των πόρων ενός συστήματος προκειμένου να αντιμετωπίσει κινδύνους, πιέσεις και κρίσεις».²⁶

Η Ευρωπαϊκή Έκθεση Στρατηγικής Ανάλυσης Προοπτικών του 2020 (Strategic Foresight Report 2020²⁷) θέτει την ανθεκτικότητα ως οδηγό των Ευρωπαϊκών πολιτικών και την ορίζει ως ικανότητα όχι μόνο αντοχής και αντιμετώπισης των προκλήσεων αλλά και μετασχηματισμού, με βιώσιμο, δίκαιο και δημοκρατικό τρόπο.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι παρά την εκτεταμένη χρήση της έννοιας *resilience*, ο δρόμος προς της απόκτηση μιας κοινής αντίληψης, πολύ περισσότερο δε ενός κοινά αποδεκτού ορισμού, είναι μακρύς. Εξακολουθούν σήμερα να αποδίδονται διαφορετικές σημασίες στον όρο με συνέπεια να δημιουργούνται διαφορετικοί ορισμοί. Η ανθεκτικότητα εκλαμβάνεται ως ιδιότητα μιας οντότητας (συστήματος, κοινωνίας, πόλης, επιχείρησης, ατόμου κλπ.), αλλά επίσης ως κατάσταση, διεργασία ή επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Διαφορές επίσης επισημαίνονται αναφορικά με το ερώτημα έναντι τίνος ορίζεται η ανθεκτικότητα. Από το γενικό όρο διαταραχές έναντι των οποίων εξετάστηκε η ανθεκτικότητα των φυσικών οικοσυστημάτων τις αρχές της δεκαετίας του '70, σήμερα παρατηρείται μια διεύρυνση του φάσματος των καταστάσεων έναντι των οποίων εξετάζεται και επιδιώκεται ανθεκτικότητα και συμπεριλαμβάνονται σοκ, κραδασμοί, χρόνιες πιέσεις, ένα ευρύ φάσμα κινδύνων, επιπτώσεις των κινδύνων ή και γενικά

²⁵ UN Framework on Risk and Resilience. Βλέπε στο: <https://unsceb.org/analytical-framework-risk-and-resilience>

²⁶ Βλέπε στο <https://www.oecd.org/development/conflict-fragility-resilience/risk-resilience/>

²⁷ Η Ετήσια Έκθεση Ανάλυσης Προοπτικών καταρτίζεται προκειμένου να συμβάλλει στα προγράμματα της Επιτροπής και στις ασκήσεις πολυετούς προγραμματισμού. Καταρτίζεται μέσω συμμετοχικής και διατομεακής διαδικασίας ανάλυσης προοπτικών, υπό την καθοδήγηση των υπηρεσιών της Επιτροπής, οι οποίες διαβουλεύονται με τα κράτη μέλη και συζητούν με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Στρατηγικής και Πολιτικής Ανάλυσης (ESPAS) και με εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη. Βλέπε στο https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-planning/strategic-foresight_el

προκλήσεις.

Το παραπάνω εξηγεί τη δυσκολία που υπάρχει στην απόδοση του όρου στην ελληνική γλώσσα, καθώς δεν υπάρχει μια λέξη που εκφράζει συνολικά πρόληψη, αντίσταση, αντιμετώπιση, προσαρμογή, μετασχηματισμό, ανάκαμψη. Παρότι στην Ελλάδα έχει μάλλον επικρατήσει πλέον ο όρος ανθεκτικότητα, τουλάχιστον στην περιφερειακή και αστική ανάπτυξη (Καλλιώρας, 2012; Χαλασάκης, 2019; Σεργιάς κ.ά. 2023) και τις επιστήμες υγείας (Χριστοδούλου κ.ά., 2017), υπάρχουν πεδία όπου αποδίδεται ως προσαρμοστικότητα (Σαπουντζάκη & Δανδουλάκη, 2016) ή και ικανότητα ανάκαμψης (Δανδουλάκη, 2012). Το πρόβλημα αυτό υπάρχει και σε άλλες γλώσσες (Kelman et al. 2016) και επιδεινώνει την υφιστάμενη σύγχυση και ασάφεια του όρου σε θεωρητικό, λειτουργικό και επιχειρησιακό επίπεδο.

Ένα ακόμη ζήτημα που αξίζει της προσοχής μας είναι η συμπερίληψη στους ορισμούς ενός συνόλου πολύ διαφορετικών διαστάσεων της ανθεκτικότητας, που όμως έχουν διαφορετική επίδραση στην επηρεαζόμενη οντότητα. Η αποτροπή και η αντίσταση δεν συνεπάγονται αλλαγή της οντότητας που υπόκειται την όποια διαταραχή, η αντιμετώπιση καλεί για προσαρμογή τουλάχιστον για κάποιο διάστημα και η ανάκαμψη κατά κανόνα σημαίνει μετασχηματισμό και ενδεχομένως μεταμόρφωση (Εικόνα 3).

Εικόνα 1: Οι διαφορετικές διαστάσεις της έννοιας ανθεκτικότητας και των διαφορετικών αποτελεσμάτων που μπορεί να έχει στην επηρεαζόμενη οντότητα.

		
<ul style="list-style-type: none">• Πρόληψη• Αντοχή• Αντίσταση	<ul style="list-style-type: none">• Αντιμετώπιση• Προσαρμογή• Μεταμόρφωση	<ul style="list-style-type: none">• Μετασχηματισμός• Ανάκαμψη

Πηγή: Μιράντα Δανδουλάκη 2023

Θεωρήσεις που βλέπουν την ανθεκτικότητα όχι αποκλειστικά με θετικό πρόσημο οδηγούν σε ορισμούς που περιλαμβάνουν όρους και προϋποθέσεις, όπως: «... μεταβάσεις, με βιώσιμο, δίκαιο και δημοκρατικό τρόπο» ή «χωρίς να διακυβεύονται οι μακροπρόθεσμες προοπτικές για βιώσιμη ανάπτυξη, ειρήνη και ασφάλεια, ανθρώπινα δικαιώματα και ευημερία για όλους».

Η παρατηρούμενη ασάφεια στην έννοια της ανθεκτικότητας δημιουργεί μία σύγχυση που επιφέρει θεωρητικές δυσκολίες και δυσλειτουργίες όταν επιδιώκεται

αύξηση της ανθεκτικότητας και δημιουργία συστημάτων μέτρησής της, που να επιτρέπουν συγκρίσεις. Ταυτόχρονα όμως η ασάφεια αυτή προσφέρει μία ευελιξία που της επιτρέπει να λειτουργεί ως έννοια-ομπρέλα για τις διάφορες επιστημονικές περιοχές και πεδία πολιτικής. Εν τέλει, η έννοια μπορεί να θεωρηθεί ότι αντανακλά την πραγματικότητα των κρίσεων στον 21^ο αιώνα, που σύμφωνα με τον P. Lagadec (2005), αφορούν «αδιανόητα γεγονότα σε ασύλληπτα πλαίσια».

Σε κάθε περίπτωση, η ανθεκτικότητα βρίσκεται στην καρδιά των σύγχρονων παγκόσμιων πολιτικών βιωσιμότητας και διατρέχει διαφορετικούς στόχους (Talubo et al., 2022). Η ενίσχυσή της θεωρείται επομένως σημαντική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ειδικότερα για την επίτευξη της Ατζέντα και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030 (Schipper and Langston, 2015).

2^η Κεντρική Έννοια: Οικονομική μεγέθυνση ή οικονομική ανάπτυξη;

Σε εποχές που η ανθρωπότητα θεωρούσε δεδομένη την επάρκεια των φυσικών πόρων και δεν είχαν προσελκύσει την προσοχή οι αρνητικές εξωτερικότητες²⁸, οι έννοιες «οικονομική μεγέθυνση» (economic growth) και «οικονομική ανάπτυξη» (economic development) χρησιμοποιούνταν, κατά κανόνα, χωρίς διάκριση μεταξύ τους. Αυτές οι δύο έννοιες είναι πλέον διακριτές, παρότι συχνά γίνεται σύγχυση στη χρήση τους.

Ο όρος (οικονομική) μεγέθυνση²⁹ (growth) αναφέρεται στην αύξηση του πραγματικού εθνικού προϊόντος/ εισοδήματος (Τράντας, 2018). Υπολογίζεται (συνήθως) ως η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος/Εισοδήματος (ΑΕΠ), το οποίο μετρά το ρυθμό αύξησης της αγοραίας αξίας του συνολικού όγκου των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών σε μια οικονομία. Όμως το ΑΕΠ:

-Δεν μετρά την ποσότητα των παραγόμενων αγαθών ή τη χρησιμοποιούμενη ποσότητα των φυσικών πόρων.

-Δεν μετρά πώς κατανέμεται στον πληθυσμό ή στο χώρο το προϊόν/εισόδημα που παράγεται και πώς αυτό χρησιμοποιείται (π.χ. σε εξοπλιστικές δαπάνες ή σε εκπαίδευση;).

-Δεν μετρά τους όρους με τους οποίους παράγεται το προϊόν/εισόδημα, όπως την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής, τις κακές εργασιακές συνθήκες, τις επιπτώσεις στην υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων, τη διαφθορά.

-Δεν μετρά τις δραστηριότητες εκτός αγοράς όπως την οικιακή εργασία και την εθελοντική δραστηριότητα.

-Δεν περιλαμβάνει την άτυπη οικονομία.

²⁸ Διάφορες μορφές κοινωνικού κόστους που δεν ενσωματώνονται στο ιδιωτικό κόστος παραγωγής (Πεσμαζόγλου, 2015).

²⁹ Γενικότερα, ως μεγέθυνση ορίζεται η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή μιας μεταβλητής και συνεπώς αποτελεί ποσοτικό δείκτη (Μανώλη & Μαρής, 2015).

Τα παραπάνω θέτουν τα όρια και τους περιορισμούς που έχει η έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης. Χαρακτηριστικά, σε κάποιες περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί σημαντική οικονομική μεγέθυνση μετά από καταστροφές οπότεν παράγονται αγαθά και υπηρεσίες προκειμένου να αποκατασταθούν οι απώλειες (Shabnam, 2014).

Παρόλα αυτά, η οικονομική μεγέθυνση εξακολουθεί να αποτελεί κύρια επιδίωξη χωρών και υπερεθνικών φορέων. Μάλιστα, ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης (ο ονομαστικός ρυθμός μεγέθυνσης, μείον ο πληθωρισμός στο ίδιο διάστημα) θεωρείται ότι δείχνει το δυναμισμό μιας χώρας και, μακροπρόθεσμα, οδηγεί σε ανακατατάξεις οικονομικής ή και πολιτικής φύσης (Πεσμαζόγλου, 2015). Εξάλλου, παρά τις αδυναμίες του, ο δείκτης του ΑΕΠ εξακολουθεί να χρησιμοποιείται διεθνώς προκειμένου να γίνουν συγκρίσεις ως προς τους ρυθμούς μεγέθυνσης μιας οικονομίας σε βάθος χρόνου ή ως προς το ρυθμό μεγέθυνσης διαφόρων οικονομιών σε μια δεδομένη χρονική στιγμή (Μανώλη & Μαρής, 2015).

Η χρήση του όρου οικονομική ανάπτυξη για να εκφράσει την οικονομική μεγέθυνση αμφισβητείται ήδη από τη δεκαετία του 1960, οπότεν η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης επαναπροσδιορίστηκε και το περιεχόμενο της επεκτάθηκε σε ζητήματα κοινωνικής, πολιτιστικής, περιβαλλοντικής, ακόμα και πολιτικής φύσης. Ο όρος οικονομική ανάπτυξη εννοεί τη χρήση τόσο οικονομικών, όσο και μη οικονομικών παραγόντων για τη γενική βελτίωση των όρων διαβίωσης και του επιπέδου ευημερίας (Μανώλη & Μαρής, 2015). Συνεπώς, η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης είναι πολυδιάστατη και συνδέεται, ενδεικτικά, με μεταβολές στην ποιότητα των συντελεστών παραγωγής, και τους θεσμούς, καθώς και με περιορισμό της ανισοδιανομής του εισοδήματος. Συνδέεται ακόμη με διαρθρωτικές μεταβολές στη δομή της οικονομίας και με τις κοινωνικές δομές.

Για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης χρειάζεται συνεπώς ένα μείγμα δεικτών πέραν του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Αυτοί μπορεί να αφορούν στο βιοτικό επίπεδο, στο προσδόκιμο ζωής, στο εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού, στο επίπεδο ιατρικής περίθαλψης, στη διαθεσιμότητα και την ποιότητά της κατοικίας και των υποδομών, σε περιβαλλοντικές απαιτήσεις. Πιο σύγχρονες προσεγγίσεις εστιάζουν ακόμη και σε διαστάσεις της ανάπτυξης, όπως η ευτυχία (Πεσμαζόγλου, 2015).

Στην κατεύθυνση αυτή, έχουν αναπτυχτεί σε διάφορα γεωχωρικά επίπεδα, ένα σύνολο δεικτών, με γενικότερο το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Χρησιμοποιούνται ακόμη άλλοι ειδικότεροι δείκτες, ενδεικτικά για την ανισότητα (Inequality-Adjusted Human Development Index), για τις ανισότητες σε σχέση με το φύλο (Gender Inequality Index), για τη φτώχεια (Multidimensional Poverty Index), για την κοινωνική πρόοδο (Social Progress Index), ή ακόμη και για την ευτυχία (World Happiness Index).

Ήδη λοιπόν αναδεικνύεται μια μεγάλη πρόκληση για την προαγωγή σχετικών πολιτικών: να υπάρξει μια κοινή προσέγγιση και ορισμός της πολυδιάστατης

ποιοτικής έννοιας της ανάπτυξης, το περιεχόμενο της οποίας συνδέεται με τις αξίες και την κουλτούρα, καθώς και με το κοινωνικο-οικονομικό, ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή εξετάζεται.

3^η Κεντρική Έννοια: Κυκλική οικονομία

Εκτιμάται ότι ο ρυθμός παγκόσμιας κατανάλωσης έχει αυξηθεί οκτώ φορές τις τελευταίες δεκαετίες. Αναμένεται ότι έως το 2050, η χρήση των πόρων στον κόσμο θα τριπλασιαστεί, με το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης να λαμβάνει χώρα στις αναδυόμενες οικονομίες (Lucas et al., 2013; Jaeger and Upadhyay, 2020). Σύμφωνα με μελέτες (UNEP, 2011), με την αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, η ζήτηση για φυσικούς πόρους θα εκτοξευτεί υπερβαίνοντας την ικανότητα της Γης κατά 400%. Η πίεση στους φυσικούς πόρους είναι πλέον τεράστια.

Παράλληλα, η παραγωγή αποβλήτων αποτελεί ένα εκρηκτικό πρόβλημα. Εκτιμάται ότι το 2050, θα παράγονται 3,4 δις τόνοι στερεών αποβλήτων το χρόνο (Kaza et al., 2018). Αυτά περιλαμβάνουν πολλά είδη αποβλήτων, όπως οικιακά απόβλητα, απόβλητα τροφίμων, βιοαπόβλητα από κηπευτικές εργασίες, πλαστικά, λάστιχα, μέταλλα, γυαλί, καθώς και μπαταρίες, ηλεκτρονικά, χρώμα, στάχτη, κ.ά. Το 2016, το 12% των στερεών αποβλήτων (ή 242 εκατ. τόνοι) ήταν πλαστικά, που μπορεί να ρυπάνουν και να επηρεάσουν νερά και οικοσυστήματα για εκατοντάδες ή ακόμη και χιλιάδες έτη. Ακόμη και στην Ευρώπη, όπου σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο η κατάσταση αναφορικά με τα απόβλητα είναι καλύτερη (EEA, 2013; EEA, 2018), η παραγωγή αποβλήτων δημιουργεί έντονη ανησυχία.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι το κυρίαρχο μοντέλο μεγέθυνσης, αυτό της γραμμικής οικονομίας, που συχνά αποκαλείται μοντέλο Παίρνω-Παράγω-Πετάω ή μοντέλο Εξόρυξη – Παραγωγή – Απόρριψη, φτάνει στα όριά του.

Ανησυχίες για τον έλεγχο της ρύπανσης και τη διαχείριση των απορριμμάτων άρχισαν να εκφράζονται μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν η παγκόσμια οικονομία παρουσίασε μια άνευ προηγουμένου μεγέθυνση (Carter and Rogers, 2008). Στη δεκαετία του 1970, ισχυροποιούνται τα περιβαλλοντικά κινήματα στις ΗΠΑ και την Ευρώπη και κερδίζει έδαφος η προσέγγιση των «3R» (Μειώνω, Επαναχρησιμοποιώ, Ανακύκλωση) (Gertsakis and Lewis, 2003), που όμως διαπιστώνεται ότι και αυτή έχει όρια.

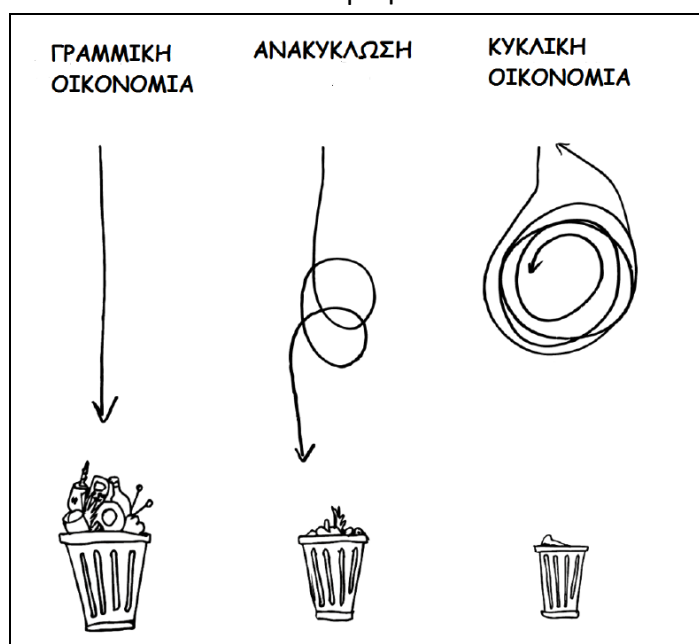
Το σύγχρονο μοντέλο που προτείνεται για την οικονομία είναι αυτό της κυκλικής οικονομίας, δηλαδή μιας οικονομίας που αποτελεί ένα κλειστό κύκλο και όπου οι πόροι και τα υλικά χάνουν την αξία τους, όσο το δυνατόν λιγότερο κατά τη διάρκεια της ζωής τους (Kok et al., 2013). Σε μια πλήρως κυκλική οικονομία, η έννοια των αποβλήτων ελαχιστοποιείται στο μέτρο του δυνατού, με προσεκτικό σχεδιασμό των προϊόντων και των βιομηχανικών διεργασιών, έτσι ώστε οι πόροι να διατηρούν τη χρήση τους σε αέναη ροή και να διασφαλίζεται ότι τυχόν αναπόφευκτα απόβλητα ή υπολείμματα ανακυκλώνονται ή ανακτώνται.

Οι ρίζες της ιδέας της κυκλικής οικονομίας ανευρίσκονται σε πολλές σχολές

οικονομικής και περιβαλλοντικής σκέψης (Ghisellini et al., 2016). Το 19^ο αιώνα, αναπτύχθηκε από τον Simmonds, η ιδέα του βιομηχανικού μεταβολισμού³⁰ και η προσέγγιση «Απόβλητο-ως-Εισροή» (Waste-as-Input).

Παρά την προώθηση της κυκλικής οικονομίας, εξακολουθεί σήμερα να υπάρχει έλλειψη συναίνεσης στην επιστημονική κοινότητα σχετικά με τους ορισμούς και τους όρους και μια θολή εικόνα για τη σχέση της κυκλικής οικονομίας με άλλες έννοιες στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως η πράσινη οικονομία, η καθαρή παραγωγή, η βιομηχανική οικολογία (Arruda et al., 2021; Lamba et al., 2022).

Διάγραμμα 3: Απεικόνιση της εξέλιξης της προσέγγισης του ζητήματος των αποβλήτων.

Πηγή: Β. Λιόγκας (2018), Παρουσίαση στο επιμορφωτικό πρόγραμμα του ΕΚΔΔΑ/ΙΝΕΠ «Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων – Στερεά απόβλητα».

Η απάντηση στο ερώτημα «Τι είναι κυκλική οικονομία;» δεν είναι απλή. Εξακολουθεί να έχει μεγάλη αποδοχή η προσέγγισή της μέσω της εφαρμογής της αρχής (3R) (Reduce, Reuse, Recycle), δηλαδή «Μειώνω, Επαναχρησιμοποιώ, Ανακυκλώνω» (Li et al. 2018), έναντι νεότερων προσεγγίσεων της, που αναδεικνύουν τη διατήρηση υψηλότερης χρησιμότητας και αξίας των προϊόντων, εξαρτημάτων και υλικών ανά πάσα στιγμή (Ellen MacArthur Foundation, 2015).

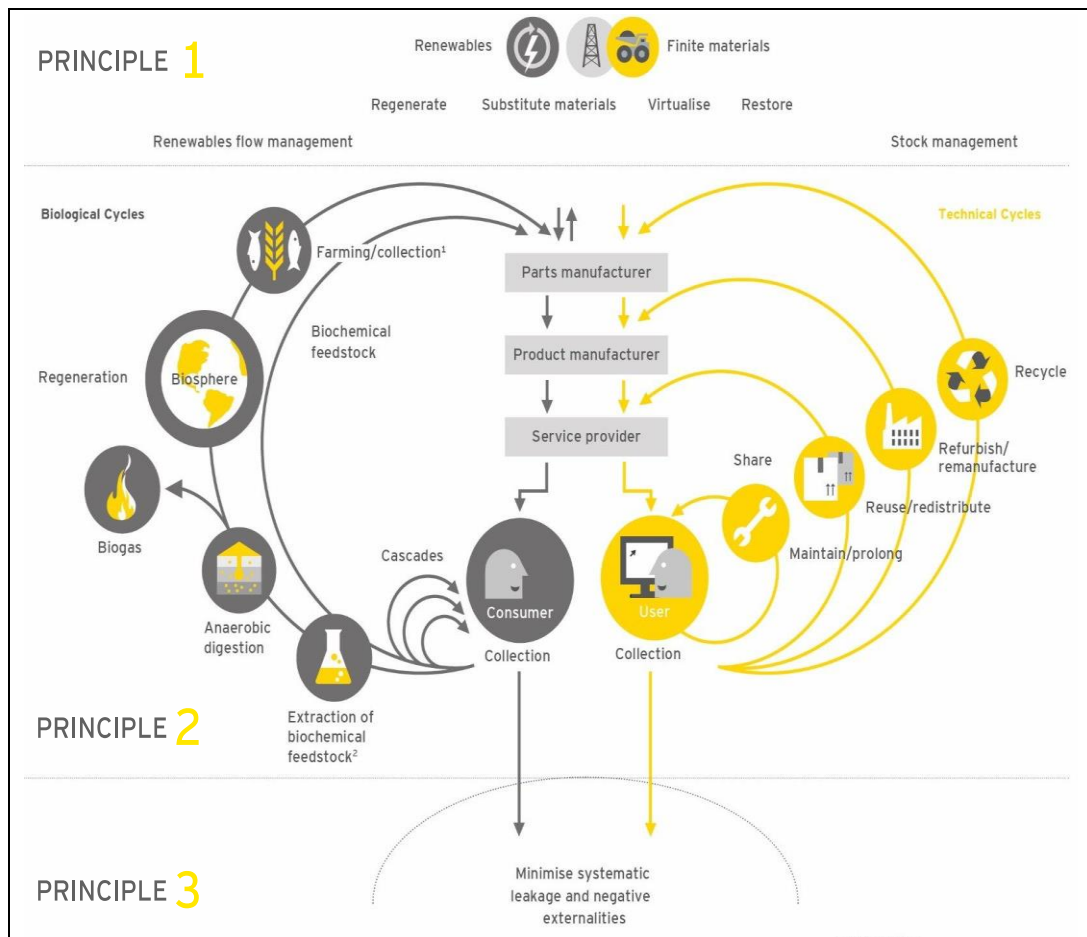
Το μοντέλο της κυκλικής οικονομίας, που προτείνεται από το Ellen MacArthur Foundation (2013), γνωστό και ως το μοντέλο της πεταλούδας, έχει αποκτήσει μεγάλη αποδοχή και αποτελεί τη βάση προώθησης σχετικών πολιτικών (EIB 2018,

³⁰ Η έννοια της κυκλικότητας εμπνεύστηκε από την κυκλική ροή του αίματος γύρω από το σώμα σε ένα σύστημα κλειστού βρόγχου.

EEA 2016, Etnins et al. 2019, WEF 2016). Σύμφωνα με αυτό, η κυκλική οικονομία είναι ένα σύστημα που περιλαμβάνει δύο κύκλους: (Εικόνα 5)

- έναν βιολογικό κύκλο, κατά τον οποίο τα υπολείμματα επιστρέφουν στη φύση μετά τη χρήση τους, και
- έναν τεχνικό κύκλο, όπου τα προϊόντα, τα εξαρτήματα ή τα υλικά σχεδιάζονται και διατίθενται στην αγορά για να ελαχιστοποιούν τη σπατάλη.

Διάγραμμα 4: Κυκλική οικονομία: Το μοντέλο της πεταλούδας.

Πηγή: Ellen Macarthur Foundation (2013). Towards a Circular Economy: Business Rationale for an accelerated transition.

Η κυκλική οικονομία με βάση αυτή την προσέγγιση, βασίζεται σε τρεις αρχές:

ΑΡΧΗ 1: Διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου, ελέγχοντας τα πεπερασμένα αποθέματα και εξισορροπώντας τις ροές ανανεώσιμων πόρων.

ΑΡΧΗ 2: Βελτιστοποίηση των αποδόσεων μέσω της κυκλοφορίας προϊόντων, εξαρτημάτων και υλικών με υψηλότερη χρησιμότητα ανά πάσα στιγμή, τόσο στον τεχνικό, όσο και στο βιολογικό κύκλο.

ΑΡΧΗ 3: Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος, αποκαλύπτοντας και

σχεδιάζοντας έναντι των αρνητικών εξωτερικοτήτων³¹.

Ένα τέτοιο κυκλικό σύστημα στοχεύει στη μεγιστοποίηση της χρήσης καθαρών, μη τοξικών υλικών και προϊόντων, που έχουν σχεδιαστεί για να συντηρούνται εύκολα, να επαναχρησιμοποιούνται, να επισκευάζονται ή να ανακαινίζονται για να παρατείνουν τη διάρκεια ζωής τους, και αργότερα να αποσυναρμολογούνται και να ανακυκλώνονται εύκολα σε νέα προϊόντα. Ελαχιστοποιείται έτσι η σπατάλη σε όλα τα στάδια του κύκλου εξόρυξης-παραγωγής-κατανάλωσης.

Με άξονα τη βιομηχανία, η κυκλική οικονομία σε γενικές γραμμές περιλαμβάνει τα εξής:

-Σχεδιασμό των βιομηχανικών προϊόντων με μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία και μέγιστη χρήση σε μεγαλύτερους κύκλους ζωής.

-Δημιουργία πολυχρηστικών προϊόντων με διαφορετικές χρήσεις, σε διαφορετικές περιόδους της ωφέλιμης ζωής τους, διασφαλίζοντας έτσι την επαναχρησιμοποίηση κάθε αγαθού.

-Επανεισαγωγή των στερεών αποβλήτων στον βιομηχανικό τομέα με εύρυθμο τρόπο, όπου το κόστος των δευτερογενών πρώτων υλών από την ανακύκλωση είναι ανταγωνιστικό στην αγορά.

-Μια συστημική προσέγγιση για τη διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας, που αξιολογεί τις διασυνδέσεις μεταξύ της παραγόμενης ενέργειας, του εξαγόμενου υλικού και του φυσικού περιβάλλοντος.

Ως υπόδειγμα παραγωγής και κατανάλωσης, η κυκλική οικονομία περιλαμβάνει διαμοιρασμό, μίσθωση, επανάχρηση, επισκευή, ανακαίνιση, ανακύκλωση των υφισταμένων υλικών και προϊόντων για όσο το δυνατόν μακρύτερο διάστημα, καθώς και την αντιμετώπιση της παρουσίας επικίνδυνων χημικών ουσιών κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας (Πρωτοβουλία Zero Waste Europe³²).

Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Ενέργειας και Περιβάλλοντος (ΥΠΕΝ) αναφέρεται: *«Η κυκλική οικονομία είναι ένα μοντέλο ανάπτυξης. Κεντρικός στόχος του νέου αυτού μοντέλου είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών με λιγότερους και πιο «πράσινους πόρους». Πρόκειται για ένα μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης που αποσκοπεί στην ελαχιστοποίηση ή και το μηδενισμό των αποβλήτων σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων και των υπηρεσιών, αλλά και μετά το τέλος του κύκλου ζωής τους, γεγονός που οδηγεί στη μείωση των αποβλήτων στο ελάχιστο δυνατό... Η κυκλική οικονομία στηρίζεται, μεταξύ άλλων, στη βελτιστοποίηση της χρήσης των πόρων, στην επέκταση του κύκλου ζωής των προϊόντων, στην αύξηση της ανακύκλωσης, στη χρήση δευτερογενών υλικών και αποβλήτων ως παραγωγικών πόρων, στην προώθηση της κυκλικότητας στις παραγωγικές διαδικασίες και στη χρήση εναλλακτικών καυσίμων».*

Παρότι συχνά θεωρείται ένα ζήτημα τεχνικού και διαχειριστικού χαρακτήρα, η

³¹ Τέτοιες εξωτερικότητες περιλαμβάνουν τη χρήση γης, τη ρύπανση του αέρα, της γης και του νερού, την ηχορύπανση, την απελευθέρωση τοξικών ουσιών κ.ά.

³² Πηγή: <https://zerowasteurope.eu/about/about-zero-waste/>

κυκλική οικονομία υπερβαίνει την επιδίωξη να μειωθούν τα απορρίμματα και η ρύπανση. Προϋποθέτει τη μετάβαση σε πιο βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, αλλά και σε μεγαλύτερη υποστήριξη στις φυσικές διεργασίες, δηλαδή αποτελεί ένα άλλο υπόδειγμα ανάπτυξης.

1.2. Ιστορική αναδρομή στις πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο διεθνές θεσμικό επίπεδο του ΟΗΕ

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να δούμε πως άρχισε να επιφέρει αλλαγές στον πραγματικό κόσμο, η τόσο σημαντική ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης; Μια αναδρομή στις παγκόσμιες πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη αποκαλύπτει πώς βήμα - βήμα η έννοια αυτή μετουσιώθηκε σε δημόσιες πολιτικές. Μια τέτοια αναδρομή δεν μπορεί να είναι γραμμική, αλλά οφείλει να παρακολουθήσει τις πολιτικές αναφορικά με τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον), πολιτικές που για δεκαετίες παρέμενα διαχωρισμένες.

1.2.1. Βιώσιμη Ανάπτυξη και Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον

Αρχικά, πρέπει να επισημανθεί ότι σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (1945), ένας από τους 4 σκοπούς του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών είναι: «*Να επιτυχαίνουν διεθνή συνεργασία για την επίλυση διεθνών προβλημάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και ανθρωπιστικής φύσεως, ...*³³», δηλαδή απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στην περιβαλλοντική διάσταση. Βέβαια, αναφορές σε οικολογικά ζητήματα εμφανίζονται στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '50³⁴, αν και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στην επισιτιστική ασφάλεια και την επάρκεια των φυσικών πόρων να υποστηρίξουν την οικονομική μεγέθυνση. Σταδιακά και κάτω από την ανάδειξη προβλημάτων, όπως: η ρύπανση και η οικολογική καταστροφή, συγκροτείται η προβληματική του περιβάλλοντος αρχικά στην ακαδημαϊκή συζήτηση και στη συνέχεια ως πρόταγμα των περιβαλλοντικών κινήματων των δεκαετιών του '60 και του '70.

Σε αυτό το κλίμα, το 1972³⁵, πραγματοποιείται στη Στοκχόλμη, η πρώτη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον, η οποία θεωρείται η απαρχή των παγκόσμιων περιβαλλοντικών πολιτικών³⁶. Αντιπροσωπείες από 113 κράτη συζήτησαν για τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα του παγκόσμιου περιβάλλοντος και συμφώνησαν στη λήψη διορθωτικών μέτρων. Έπειτα από έντεκα

³³ Βλέπε στο <https://digitallibrary.un.org/record/1318132>

³⁴ Το 1949, ο Aldo Leopold υποστήριζε ότι ο βιασμός της γης από τον άνθρωπο πηγάζει από την αντίληψη ότι η γη είναι ένα εμπόρευμα στην υπηρεσία του ανθρώπου και εισήγαγε την έννοια της ηθικής της γης (Ψαρράς 1998).

³⁵ Όχι τυχαία, πρόκειται για το έτος που εκδόθηκε η έκθεση «Τα όρια της ανάπτυξης».

³⁶ Έχει ήδη πραγματοποιηθεί στο Παρίσι το 1968, υπό την αιγίδα της UNESCO, η Διάσκεψη εμπειρογνομόνων για τη Βιόσφαιρα με θέματα τις αιτίες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και τα φαινόμενα εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης (Δούση, 2019).

μέρες εντατικών συζητήσεων και διαπραγματεύσεων, συμφωνήθηκαν δύο κείμενα: -Το πρώτο κείμενο ήταν η Διακήρυξη 26 Αρχών για το Περιβάλλον (Διακήρυξη της Στοκχόλμης³⁷). Η Διακήρυξη αναγνωρίζει τη σχέση της οικονομικής μεγέθυνσης και της κοινωνικής ανάπτυξης με τη διασφάλιση ενός υγιούς περιβάλλοντος και επισημαίνει ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος συνδέεται ευθέως με την αδυναμία επίλυσης περιβαλλοντικών ζητημάτων και την υπανάπτυξη.

-Το δεύτερο κείμενο αφορούσε στην κατάρτιση ενός σχεδίου/προγράμματος δράσης με 109 συστάσεις, καθώς και στη δρομολόγηση της δημιουργίας ενός οργάνου των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον. Το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Environmental Programme - UNEP) ιδρύεται το ίδιο έτος, με αποστολή να παρακολουθεί την κατάσταση του περιβάλλοντος, να ενημερώνει τη χάραξη πολιτικής με επιστημονική γνώση και να συντονίζει την απόκριση στις παγκόσμιες περιβαλλοντικές προκλήσεις³⁸.

Η δεκαετία του '80 χαρακτηρίστηκε από τη συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη³⁹. Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) χρησιμοποιείται στην Παγκόσμια Στρατηγική Διατήρησης (World Conservation Strategy⁴⁰), που διατύπωσε η Παγκόσμια Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (International Union for the Conservation of Nature) το 1980. Η έννοια αυτή προωθήθηκε περαιτέρω ως αποτέλεσμα των εργασιών της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που συστήθηκε με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το 1983 και της οποίας ηγήθηκε η Gro Harlem Brundtland, Πρωθυπουργός της Νορβηγίας.

Αντικείμενο της Επιτροπής αυτής ήταν να εξετάσει το περιβαλλοντικό ζήτημα, την ανάπτυξη της ευημερίας και την οικονομική ανάπτυξη από κοινού, και να χαράξει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική, που θα επέτρεπε διαγενεακή βιώσιμη ανάπτυξη. Η Επιτροπή (γνωστή ως Επιτροπή Brundtland) δημοσιοποίησε το 1987 την έκθεσή της για το κοινό μας μέλλον ("Our common future") στην οποία η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως εξής: «Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες». Αυτός είναι ίσως ο πιο γνωστός ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η Έκθεση αυτή στέλνει το μήνυμα ότι: «Η βιώσιμη παγκόσμια ανάπτυξη απαιτεί όλοι είναι πιο εύποροι να υιοθετούν τρόπους ζωής που λαμβάνουν υπόψη τους

³⁷ Βλέπε στο <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/29567/ELGP1StockD.pdf>

³⁸ UNEP: 50 years of Environmental Milestones. Βλέπε στο: <https://www.unep.org/environmental-moments-unep50-timeline>

³⁹ Περί το τέλος της δεκαετίας του '70, διατυπώθηκαν δύο νομικές αρχές που συνδέονται με την οικολογική διάσταση και εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα (Dernbach & Cheever 2015): α. Η αρχή της προφύλαξης που σημαίνει ότι πρέπει να αναληφθεί δράση για την αποτροπή της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ακόμη και αν δεν υπάρχει πλήρης επιστημονική βεβαιότητα για τη ζημιά και τους κινδύνους που υπάρχουν, και β. Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», που σημαίνει ότι όποιος προκαλεί την περιβαλλοντική ρύπανση ή κίνδυνο περιβαλλοντικής ρύπανσης είναι υπεύθυνος για την πρόληψη της ρύπανσης, την εξάλειψή της και την αποκατάσταση από αυτήν.

⁴⁰ Βλέπε στο <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf>

οικολογικούς πόρους του πλανήτη - στη χρήση ενέργειας, για παράδειγμα. Επιπλέον, ο ταχέως αυξανόμενος πληθυσμός μπορεί να αυξήσει την πίεση στους πόρους και να επιβραδύνει την άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Συνεπώς, η αειφόρος ανάπτυξη μπορεί να επιδιωχθεί μόνο εάν το μέγεθος και η αύξηση του πληθυσμού βρίσκονται σε αρμονία με τις μεταβαλλόμενες δυνατότητες του οικοσυστήματος».⁴¹

Η έκθεση *Our Common Future* έθεσε ως στόχο τη δημιουργία μιας πολιτικής ημερήσιας διάταξης (Agenda), που να αφορά τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος, όσο και στη διασφάλιση της ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών⁴². Συνακόλουθα, εξέτασε τη διασφάλιση συνοχής στις οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες τόσο των περιβαλλοντικών, όσο και των αναπτυξιακών πολιτικών. Η διαδικασία αυτή οδήγησε στη συνέχεια στην ανάδειξη των «τριών διαστάσεων» ή των «τριών πυλώνων» της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον).

Η Έκθεση αναφέρει ακόμη ότι οι πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης στοχεύουν στην ευημερία των ανθρώπων και των οικολογικών συστημάτων, καθώς και στη δημιουργία των απαραίτητων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών και θεσμών για να διασφαλιστεί αυτή μακροπρόθεσμα για όλους τους ανθρώπους. Επισημαίνει ότι δεν υπάρχει ένα μόνο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης και ότι κάθε χώρα πρέπει να προσδιορίσει το δικό της, αλλά τονίζει ότι όλες τις χώρες οφείλουν να θέσουν ως στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το έργο της Επιτροπής Brundtland οδήγησε σε πρακτικά μέτρα σε πολλές χώρες⁴³. Ως πιο σημαντικό αποτέλεσμα της Επιτροπής Brundtland μπορεί να θεωρηθεί η ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης ως πολιτικής, οικονομικής και θεσμικής έννοιας και συνακόλουθα η δημιουργία των βάσεων για την προαγωγή μιας πολιτικής ατζέντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η ιδέα της Επιτροπής Brundtland για την αειφόρο ανάπτυξη ήταν ιδιαίτερα επιδραστική, αλλά επίσης επέσυρε κριτικές από διάφορες οπτικές (Sneddon et al. 2006). Ενδεικτικά, σύμφωνα με τους Kates et al (2005), παρά τις προσπάθειες να οριστεί η βιώσιμη ανάπτυξη, «... ο ορισμός της παραμένει ασαφής», ενώ «...[η] βιώσιμη ανάπτυξη αντλεί μεγάλο μέρος της απήχησης, της δύναμης και της

⁴¹ Όπως αναφέρει ο Kidd (1992), την ίδια περίοδο, ο μη κυβερνητικός ερευνητικός φορέας International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) εκδίδει ένα τόμο 500 σελίδων, με τίτλο: *Sustainable Development of the Biosphere* (1986). Στην εισαγωγή αναφέρεται: «Μια σημαντική πρόκληση των επόμενων δεκαετιών είναι να μάθουμε πώς μπορεί να γίνει μια καλύτερη διαχείριση των μακροπρόθεσμων, μεγάλης κλίμακας αλληλεπιδράσεων μεταξύ περιβάλλοντος και ανάπτυξης προκειμένου να αυξηθούν οι προοπτικές για οικολογικά βιώσιμες βελτιώσεις στην ανθρώπινη ευημερία».

⁴² Ωστόσο, αναφέρει ρητά ότι βιώσιμη ανάπτυξη εννοιολογικά σημαίνει πολύ περισσότερο από μεγέθυνση. Απαιτεί αλλαγή στο περιεχόμενο της μεγέθυνσης προκειμένου να γίνει λιγότερο εντατική όσον αφορά στα υλικά και την ενέργεια και πιο δίκαιη ως προς τον αντίκτυπό της.

⁴³ Για παράδειγμα, η Φινλανδία σύστησε τη Φινλανδική Εθνική Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη για να διαχειριστεί τις προτάσεις και τις συστάσεις της Παγκόσμιας Επιτροπής, να αξιολογήσει τη σημασία τους για τη Φινλανδία και να καταρτίσει προτάσεις για την εφαρμογή τους, αλλά και στο πλαίσιο της διεθνούς συνεργασίας (Kidd, 1992).

δημιουργικότητάς της από την ίδια η ασάφειά της..., η ευελιξία του όρου της επιτρέπει να παραμείνει μια ανοιχτή, δυναμική και εξελισσόμενη ιδέα που μπορεί να προσαρμοστεί προκειμένου να ταιριάζει σε πολύ διαφορετικές καταστάσεις και χωρο-χρονικά περιβάλλοντα». Επίσης, έχει διατυπωθεί η κριτική ότι ο ίδιος ο όρος βιώσιμη (αειφόρος) ανάπτυξη αποτελεί οξύμωρο: «ανάπτυξη» και «βιωσιμότητα» δεν μπορεί να συμβιβαστούν.

Εστιάζοντας στην αντίθεση Βορρά – Νότου, ο Langhelle (1999) θεωρεί ότι η Έκθεση δίνει υπερβολική έμφαση στη σχέση μεταξύ βιώσιμης ανάπτυξης και οικονομικής μεγέθυνσης, ενώ έχουν αγνοηθεί άλλες πτυχές, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη, η φτώχεια και τα οικολογικά όρια στην παγκόσμια ανάπτυξη. Στην ίδια κατεύθυνση, ο England (1993) προβάλλει την άποψη ότι η Έκθεση δεν έχει κάνει μια ρεαλιστική εκτίμηση των αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών προβλημάτων των αναπτυσσομένων χωρών.

1.2.2. Η Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη

Παρά τις φωνές αμφισβήτησης, η βιώσιμη ανάπτυξη ως έννοια, αλλά και ως πρόταγμα πολιτικών είχε πλέον αποκτήσει τη δική της δυναμική. Αυτό διαφάνηκε στη Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) (Rio Earth Summit, γνωστή ως Σύνοδος της Γης), που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας το 1992, 20 χρόνια μετά τη Διάσκεψη της Στοκχόλμης, με τη συμμετοχή 179 κρατών. Βασική επιδίωξη ήταν η δημιουργία μιας ευρείας θεματολογίας και ενός νέου σχεδίου δράσης για περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά ζητήματα, που θα κατευθύνουν τη διεθνή συνεργασία και την αναπτυξιακή πολιτική τον 21^ο αιώνα.

Η Διάσκεψη κατέληξε στο γεγονός ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ένας εφικτός ζωτικής σημασίας στόχος σε όλα τα επίπεδα από το τοπικό στο παγκόσμιο⁴⁴. Αναγνώρισε ότι η ενσωμάτωση και εξισορρόπηση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων στην ικανοποίηση των αναγκών είναι δυνατή εφόσον επικρατήσουν νέες αντιλήψεις αναφορικά με την παραγωγή και κατανάλωση, καθώς και με τη λήψη των ανάλογων αποφάσεων.

Αποτέλεσμά της Διάσκεψης Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED) ήταν η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και τις 27 οικουμενικές αρχές της, που προσδιορίζουν περαιτέρω τη βιώσιμη ανάπτυξη (Εικόνα 6), καθώς και την Ατζέντα 21 (Agenda 21). Η τελευταία αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης σε παγκόσμιο, εθνικό και τοπικό επίπεδο, για το σύστημα του ΟΗΕ, τις κυβερνήσεις και τις κύριες ομάδες, που αφορά σε κάθε

⁴⁴ Απαιτείται η δημιουργία μιας «παγκόσμιας εταιρικής σχέσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη» και επίσης ότι «η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών διαστάσεων και μια μεγαλύτερη προσοχή σε αυτές θα οδηγήσουν στην κάλυψη βασικών αναγκών, στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου για όλους, σε καλύτερα προστατευμένα και διαχειριζόμενα οικοσυστήματα και σε περισσότερη ασφάλεια και ευημερία στο μέλλον».

τομέα, που η ανθρώπινη δραστηριότητα επιδρά στο περιβάλλον.

Πίνακας 1: Οι Οικουμενικές Αρχές της Διακήρυξης του Ρίο για το Περιβάλλον.

1. Διεθνής συνεργασία για την επιτάχυνση της βιώσιμης ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες.	11. Αντιμετώπιση της ερημοποίησης.	23. Κοινωνική συμμετοχή για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
2. Καταπολέμηση της φτώχειας.	12. Προστασία των οικοσυστημάτων των ορεινών περιοχών.	24. Εξεύρεση οικονομικών πόρων και δημιουργία μηχανισμών ενίσχυσης των αναπτυσσόμενων χωρών στην πορεία τους προς μια βιώσιμη ανάπτυξη.
3. Αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων.	13. Ικανοποίηση των αγροτικών αναγκών, χωρίς να καταστρέφεται η γη.	25. Διαθεσιμότητα σε όλους φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.
4. Αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος.	14. Διατήρηση της βιοποικιλότητας.	26. Επιστήμη στην υπηρεσία της βιώσιμης ανάπτυξης.
5. Προστασία και προαγωγή της υγείας των ανθρώπων.	15. Διαχείριση της βιοτεχνολογίας με περιβαλλοντικά ορθό τρόπο.	27. Προαγωγή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.
6. Προώθηση βιώσιμων ανθρώπινων οικισμών.	16. Διασφάλιση των πόρων των ωκεανών.	28. Ενίσχυση της ικανότητας των κρατών για μια βιώσιμη ανάπτυξη.
7. Σχεδιασμός πολιτικών με στόχο τη βιωσιμότητα.	17. Προστασία και διαχείριση των υδάτινων πόρων.	29. Ενδυνάμωση των θεσμών για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
8. Προστασία της ατμόσφαιρας με αιχμή στις πολιτικές ενέργειας, μεταφορών και βιομηχανίας.	18. Ασφαλής χρήση των τοξικών χημικών.	30. Δημιουργία διεθνών νομικών οργάνων και μηχανισμών.
9. Πολιτική χρήσεων γης.	19. Διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων.	31. Εξασφάλιση της ροής πληροφοριών και δεδομένων.
10. Αντιμετώπιση της αποδάσωσης.	20. Εξεύρεση λύσεων στο πρόβλημα των στερεών αποβλήτων.	
	21. Διαχείριση των ραδιενεργών αποβλήτων.	
	22. Πλήρης και ίση συμμετοχή των γυναικών στις αναπτυξιακές διαδικασίες.	

Πηγή: Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον

Άλλα σπουδαία επιτεύγματα της Διάσκεψης ήταν: η Συμφωνία Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC), η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα και η Διακήρυξη για τις αρχές διαχείρισης των δασών. Ως αποτέλεσμα της Διάσκεψης, διοργανώθηκε το 1994, η πρώτη παγκόσμια διάσκεψη για την αειφόρο ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων μικρών νησιωτικών κρατών (SIDS)

και προχώρησαν διαπραγματεύσεις για τη σύναψη συμφωνίας για τα αλληλεπικαλυπτόμενα αποθέματα και τα άκρως μεταναστευτικά αλιευτικά αποθέματα. Επίσης, το Δεκέμβριο 1992, συστήθηκε η Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης (Commission on Sustainable Development) με αποστολή να παρακολουθεί την εφαρμογή της Ατζέντα 21.

Η Συμφωνία Πλαίσιο Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC) μπήκε σε εφαρμογή το 1994, σε συνέχεια προσπαθειών στο πεδίο του περιβάλλοντος, όπως το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ (Montreal Protocol), το 1987. Ανώτερος στόχος της είναι να σταθεροποιηθούν οι συγκεντρώσεις των αερίων του θερμοκηπίου «σε επίπεδο που θα αποτρέψει την επικίνδυνη ανθρωπογενή παρεμβολή στο κλιματικό σύστημα», και ότι «ένα τέτοιο επίπεδο θα πρέπει να επιτευχθεί εντός επαρκούς χρονικού πλαισίου για να επιτρέψει στα οικοσυστήματα να προσαρμοστούν φυσικά στην κλιματική αλλαγή, να διασφαλιστεί ότι δεν απειλείται η παραγωγή τροφίμων και να επιτραπεί να προχωρήσει με βιώσιμο τρόπο η οικονομική ανάπτυξη»⁴⁵. Μάλιστα, η Συμφωνία αναγνώριζε ότι οι αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες αποτέλεσαν την πηγή των περισσότερων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στο παρελθόν και μέχρι τότε και συνεπώς όφειλαν να κάνουν κάθε προσπάθεια για να μειώσουν τις εκπομπές στο εσωτερικό τους⁴⁶.

Η Συμφωνία απέκτησε επιχειρησιακό χαρακτήρα μέσω του Πρωτοκόλλου του Κιότο, που υιοθετήθηκε το 1997 και τέθηκε σε ισχύ το 2005⁴⁷, το οποίο έθεσε δεσμευτικούς στόχους μείωσης των εκπομπών σε 37 βιομηχανικές χώρες και οικονομίες σε μετάβαση, καθώς και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημαντικά στοιχεία του Πρωτοκόλλου ήταν η δημιουργία ευέλικτων μηχανισμών αγοράς, οι οποίοι βασίζονται στην εμπορία αδειών εκπομπών, καθώς και η καθιέρωση ενός συστήματος παρακολούθησης, επανεξέτασης και επαλήθευσης των πραγματικών εκπομπών των χωρών και της συμμόρφωσης τους.

1.2.3. Η Σύνοδος Κορυφής της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών

Επόμενο μεγάλο γεγονός αναφορικά με τις πολιτικές βιωσιμότητας, αποτέλεσε η Σύνοδος Κορυφής της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών, που πραγματοποιήθηκε στις 6 - 8 Σεπτεμβρίου 2000, στη Νέα Υόρκη. Η Σύνοδος Κορυφής της Χιλιετίας ολοκληρώθηκε με την έγκριση της Διακήρυξης της Χιλιετίας από 189 κράτη-μέλη⁴⁸ και τον καθορισμό των οκτώ Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας με χρονικό ορίζοντα το 2015 (Εικόνα 7).

Είναι προφανές ότι οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας έχουν ισχυρό κοινωνικό προσανατολισμό, αλλά ένας από αυτούς (Στόχος 7) αναφέρεται στην

⁴⁵ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε στο: <https://unfccc.int/process-and-meetings/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>

⁴⁶ Οι χώρες αυτές έπρεπε μέχρι το 2000 να μειώσουν τις εκπομπές τους στα επίπεδα του 1990.

⁴⁷ Μέχρι σήμερα το Πρωτόκολλο του Κιότο έχει υπογραφεί από 192 χώρες. Πηγή: https://unfccc.int/kyoto_protocol, τελευταία πρόσβαση 27/06/2023.

⁴⁸ Η Σύνοδος προσέλκυσε τη μεγαλύτερη συμμετοχή αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων μέχρι τότε.

περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Εικόνα 2: Οι οκτώ Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας.

Πηγή: Διακήρυξη της Χιλιετίας, ΟΗΕ, 2000.

Η παρακολούθηση της υλοποίησης των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας βασίστηκε σε ένα σύστημα δεικτών, το οποίο υποστήριξε επίσης την αποτίμηση της επίτευξης τους⁴⁹.

1.2.4. Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Μια δεκαετία από τη Σύνοδο της Γης, πραγματοποιείται το 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ, η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (γνωστή ως Earth Summit 2002). Η Σύνοδος κατέληξε, μετά από πολυήμερες συζητήσεις, σε αποφάσεις που αφορούσαν στο νερό, την ενέργεια, την υγεία, τη γεωργία, τη βιοποικιλότητα και άλλα ζητήματα.

Η Σύνοδος ενέκρινε μια Πολιτική Διακήρυξη και ένα Σχέδιο Εφαρμογής αναφορικά με ένα σύνολο δράσεων και μέτρων προκειμένου να επιτευχθεί ανάπτυξη με σεβασμό για το περιβάλλον. Αποφάσισε επίσης να δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο ταμείο αλληλεγγύης για την εξάλειψη της φτώχειας, καθώς και την έναρξη δεκαετιών προγραμμάτων για την υποστήριξη περιφερειακών και εθνικών πρωτοβουλιών για την επιτάχυνση της μετάβασης σε βιώσιμα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης.

Είκοσι χρόνια από την πρώτη Σύνοδο της Γης, στις 20-22 Ιουνίου 2012, έλαβε χώρα

⁴⁹ The Millennium Development Goals Report 2015. Βλέπε στο: [https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20\(July%201\).pdf](https://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf)

στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (γνωστή ως Rio+20). Στο Ρίο, τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να ξεκινήσουν μια διαδικασία για την κατάρτιση στόχων βιώσιμης ανάπτυξης σε συνέχεια των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και μιας αναπτυξιακής ημερήσιας διάταξης για την περίοδο μετά το 2015. Η Διάσκεψη ενέκρινε επίσης κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές «πράσινης οικονομίας»⁵⁰ στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και της εξάλειψης της φτώχειας». Σε επίπεδο διακυβέρνησης, μεταξύ άλλων αποφάσισε να δημιουργηθεί ένα διακυβερνητικό φόρουμ υψηλού επιπέδου, στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, προκειμένου να παρακολουθεί τα θέματα εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Το κείμενο "The Future We Want"⁵¹, που προέκυψε από τη Διάσκεψη Ρίο+20 θεωρείται ορόσημο για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σηματοδοτεί τη σύγκλιση της ατζέντα για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης με την αναπτυξιακή και την περιβαλλοντική ατζέντα και κατευθύνει προς την ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις τομεακές πολιτικές σε όλα τα επίπεδα. Πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση, η οποία έχει στον πυρήνα της την κοινωνική και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και απαιτεί διαρθρωτικές αλλαγές στο οικονομικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αυτό, είχε ήδη ωριμάσει μια σύγκλιση των μεγάλων παγκόσμιων πολιτικών στα πεδία αφενός του περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής και αφετέρου της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, αλλά όχι μόνο σε αυτά. Βήματα είχαν γίνει ήδη όσον αφορά στην παγκόσμια ατζέντα για τη μείωση των καταστροφών και αυτήν για τις πόλεις και τους οικισμούς (Habitat) (Reyes et al., 2020).

Εικόνα 3: Τα Διεθνή Συνέδρια για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2015-2016.

⁵⁰ Στο πλαίσιο της τότε παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η ιδέα της «πράσινης οικονομίας» έδωσε την κατεύθυνση ότι η αλλαγή παραδείγματος που απαιτείται προκειμένου να προστατευτεί το περιβάλλον, μπορεί να δώσει δυνατότητες δημιουργίας νέων ευκαιριών για οικονομική ανάπτυξη.

⁵¹ Βλέπε στο: https://www.un.org/disabilities/documents/rio20_outcome_document_complete.pdf

Η περίοδος 2015 και 2016 αποτέλεσαν έτη κλειδί για την επικύρωση αυτής της σύγκλισης. Ειδικότερα:

- Τον Ιανουάριο 2015, σε συνέχεια της παγκόσμιας προσπάθειας για τη μείωση των καταστροφών που ξεκίνησε από τη δεκαετία του '90, πραγματοποιήθηκε στο Sendai της Ιαπωνίας, το Παγκόσμιο Συνέδριο για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφής. Το Συνέδριο ενέκρινε το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφής 2015-2030⁵², το οποίο έθεσε 4 προτεραιότητες και 7 παγκόσμιους στόχους για την επόμενη δεκαετία.
- Το Μάρτιο του ίδιου χρόνου, μετά από συνεχείς προσπάθειες στο πεδίο της κλιματικής αλλαγής⁵³, πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι με συμμετοχή 196 χωρών, η COP21, που κατέληξε στη Συμφωνία του Παρισιού⁵⁴. Η Συμφωνία του Παρισιού έχει ως σκοπό τη γρήγορη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την ενίσχυση της ικανότητας των χωρών να οικοδομήσουν ανθεκτικότητα και να προσαρμοστούν στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Αυτό θα υλοποιηθεί, μεταξύ άλλων, μέσω της εξασφάλισης επαρκούς υποστήριξης για τις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να περιοριστεί η μέση αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας πολύ κάτω των 2°C και όσο το δυνατόν πιο κοντά στον 1,5°C σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα⁵⁵.
- Το Σεπτέμβριο του 2015 στη Νέα Υόρκη έλαβε χώρα η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη με συμμετοχή 193 χωρών και πρωτοφανή συμμετοχή άλλων εταίρων (από την κοινωνία των πολιτών, τον ιδιωτικό τομέα, τον ακαδημαϊκό χώρο κ.ά.). Αποτέλεσμα της Διάσκεψης ήταν η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030. Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη αποτελεί ένα κοινό σχέδιο για την ειρήνη και την ευημερία, για τους ανθρώπους και τον πλανήτη. Στο επίκεντρό της βρίσκονται οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), για την επίτευξη των οποίων απαιτείται η ανάληψη δράσης από όλες τις χώρες - ανεξάρτητα του επιπέδου ανάπτυξης τους - σε μια παγκόσμια εταιρική σχέση. Οι ΣΒΑ αναφέρονται σε ένα πολύ μεγάλο εύρος πεδίων: περιλαμβάνουν σημαντικούς κοινωνικούς στόχους, όπως: ο τερματισμός της φτώχειας, της πείνας και άλλων στερήσεων, σε συνδυασμό με την επιδίωξη βελτιώσεων στην υγεία και την εκπαίδευση και τη μείωση των ανισοτήτων και επίσης, την περαιτέρω οικονομική μεγέθυνση – όλα αυτά αντιμετωπίζοντας την κλιματική αλλαγή και επιδιώκοντας για την προστασία και διατήρηση των νερών, της

⁵² Βλέπε στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/sendaiframework>

⁵³ Η Συμφωνία του Παρισιού βασίζεται στη Συμφωνία Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή. Βλέπε UN Framework Convention on Climate Change, bringing all nations into a common cause to reduce greenhouse gas emissions rapidly and to strengthen the ability of countries to build resilience and adapt to the impacts of climate change, including through ensuring adequate support for developing countries.

⁵⁴ Βλέπε στο: <https://sdgs.un.org/frameworks/parisagreement>

⁵⁵ Από τότε η παγκόσμια θερμοκρασία εκτιμάται ότι έχει ήδη αυξηθεί κατά 1°C. Πηγή: <https://unfccc.int/topics/cooperative-activities-and-sdgs/action-on-climate-and-sdgs>

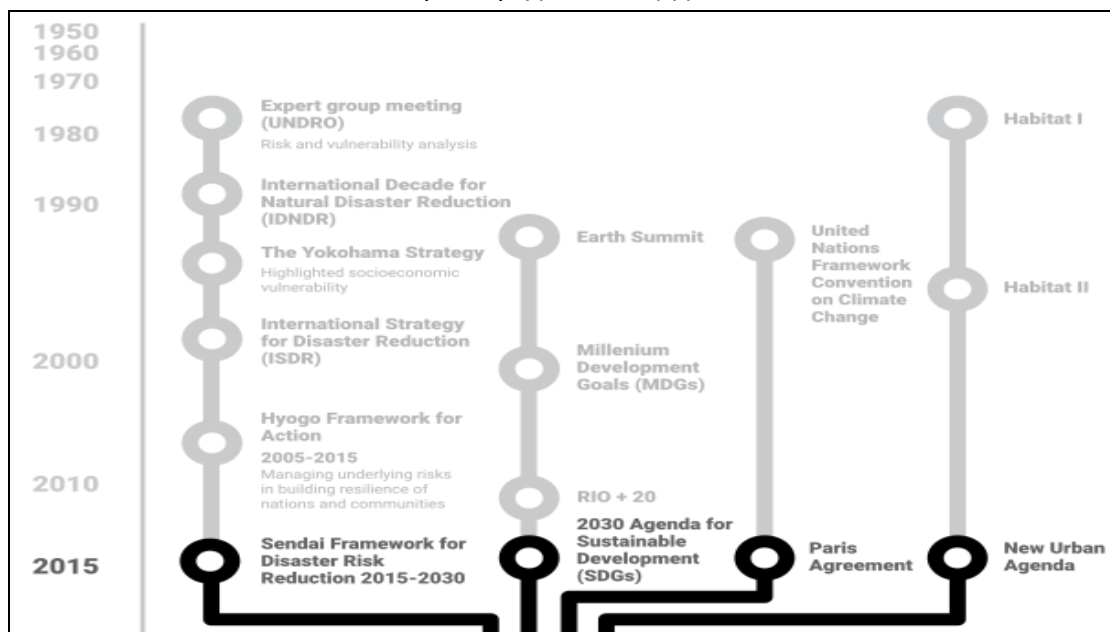
στεριάς, των δασών, των οικοσυστημάτων.

- Τον Οκτώβριο του 2016 πραγματοποιήθηκε στο Κίτο του Εκουαντόρ, η Habitat III⁵⁶ που αποφάσισε τη Νέα Αστική Ατζέντα⁵⁷ για τη δεκαετία έως το 2030, που παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την καθοδήγηση και την παρακολούθηση της αστικοποίησης σε όλο τον κόσμο και ενισχύει τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's), ιδιαίτερα δε το Στόχο 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες».

1.2.5. Η Ατζέντα 2030 και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030

Η Ατζέντα 2030 και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030 αφορούν στην βιώσιμη ανάπτυξη και στους τρεις πυλώνες της (οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική) και φιλοδοξούν να κατευθύνουν τις πολιτικές και τη δράση σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς προκειμένου να επιτευχθούν απτά αποτελέσματα. Βέβαια, η βιώσιμη ανάπτυξη ως η βάση της σύγχρονης διεθνούς αναπτυξιακής ατζέντα, είναι μια έννοια, η οποία αντανάκλα την επίτευξη μιας περίπλοκης ισορροπίας στις διαφορετικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής ανάπτυξης, και του περιβάλλοντος.

Διάγραμμα 5: Παγκόσμιες πολιτικές για τη μείωση του κινδύνου καταστροφής, της κλιματικής αλλαγής, των ανθρωπίνων οικισμών και πόλεων (HABITAT) και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πηγή: UNDRR (2019) Global Assessment Report on DRR (GAR2019)

⁵⁶ Η γρήγορη αστικοποίηση, ιδίως στον Παγκόσμιο Νότο, άρχισε να αντιμετωπίζεται ως ένα ζήτημα παγκόσμιας πολιτικής. Κάθε 20 έτη, με πρώτο το Συνέδριο Habitat I, που πραγματοποιήθηκε στο Βανκούβερ, τίθενται κατευθύνσεις και στόχοι για την ανάπτυξη των ανθρωπίνων οικισμών και πόλεων (Reyes et al. 2020).

⁵⁷ Για περισσότερα που αφορούν τα θέματα που ενσωματώνει η New Urban Agenda, βλέπε στο: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/12/nua_handbook_14dec2020_2.pdf

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί μια ομπρέλα συνολικά για τα πεδία πολιτικής που συζητήθηκαν παραπάνω και ιδιαίτερα στην πορεία σύγκλισή τους. Τα θετικά αποτελέσματα αυτής της σύγκλισης δεν προκύπτουν αυτόματα χωρίς συνεχείς προσπάθειες. Ενδεικτικά, το 2022 πραγματοποιήθηκε στο Τόκιο το 3^ο Παγκόσμιο Συνέδριο για την ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ της Συμφωνίας του Παρισιού και της Ατζέντα Βιώσιμης Ανάπτυξης 2030⁵⁸.

Το σύστημα παρακολούθησης της υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης περιλαμβάνει δείκτες που αναφέρονται σε στόχους αναφορικά με τη μείωση της διακινδύνευσης καταστροφής, αλλά και την ανάπτυξη των οικισμών και των πόλεων. Ωστόσο, παρά τα θετικά βήματα που γίνονται, υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος μέχρι να αποτελέσει η βιώσιμη ανάπτυξη κατευθυντήρια έννοια όλων των επιμέρους τομεακών και θεματικών πολιτικών, ώστε να παράγει ουσιαστικά αποτελέσματα. Προς την κατεύθυνση αυτή χρειάζεται να επιδιώκεται συνεχώς ευρύτετη κοινωνική συναίνεση σε όλα τα επίπεδα, χωρίς την οποία είναι αδύνατη η επίτευξη των φιλόδοξων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης 2015-2030.

⁵⁸ Βλέπε στο: https://sdgs.un.org/sites/default/files/2023-03/the_third_global_conference_report_11.08.2022.pdf

Ενότητα II

2. Η Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Πλαίσιο του ΟΗΕ

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης για τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών έχει αποδειχθεί κομβική στην κατεύθυνση ενός μεγάλου αριθμού Διεθνών Συμβάσεων. Ιστορικά η βιώσιμη ανάπτυξη από τη δεκαετία του 1970 και ειδικότερα μετά τους στόχους της χιλιετίας αποδεικνύεται ως καίριο σημείο αναφοράς και προοπτικής για το μέλλον του ΟΗΕ.

Ακολουθεί η παρουσίαση των θεσμικών οργάνων που στηρίζουν θεσμικά και διοικητικά σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής τη διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Σε επόμενο στάδιο προσδιορίζεται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης με αναφορά σε στοιχεία της θεωρητικής συζήτησης σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και με αναφορά στις κεντρικές έννοιες για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύγχρονο περιβάλλον.

2.1. Τα αρμόδια θεσμικά όργανα του ΟΗΕ

Καθώς η έννοια της βιωσιμότητας περνούσε από την ακαδημαϊκή συζήτηση στη δημιουργία πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης, αναδείχτηκε η σημασία της θεσμικής διάστασης και της διακυβέρνησης στα οικεία θέματα.

1^ο Θεσμικό Όργανο: Η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ

Στην κατεύθυνση αυτή, το Δεκέμβριο του 1992⁵⁹, ιδρύθηκε -στο πλαίσιο του ΟΗΕ- η **Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission on Sustainable Development - CSD)**⁶⁰. Επρόκειτο για μια λειτουργική Επιτροπή του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC), που συστήθηκε για να δώσει συνέχεια στην εφαρμογή της Ατζέντα 21⁶¹, που συμφωνήθηκε στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1992. Σε γενικές γραμμές, αποστολή της Επιτροπής αυτής ήταν: «να παρακολουθεί και να επανεξετάζει την πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή της Ατζέντα 21 σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, να αναπτύξει συστάσεις πολιτικής και να προωθήσει το διάλογο και να οικοδομήσει εταιρικές σχέσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη μεταξύ των κυβερνήσεων, της διεθνούς κοινότητας και μεγάλων ομάδων».

Η Επιτροπή εργάστηκε για να συντονίσει σε υψηλό επίπεδο τα περιβαλλοντικά και

⁵⁹ Σε συνέχεια αποφάσεων της Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, (γνωστής ως Σύνοδος Κορυφής για τη Γη - Earth Summit), που είχε πραγματοποιηθεί στο Ρίο το ίδιο έτος.

⁶⁰ Βλέπε την Απόφαση A/RES/66/288 στις 11 Σεπτεμβρίου 2012. Αναλυτικά, στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/476/10/PDF/N1147610.pdf?OpenElement>

⁶¹ Η Ατζέντα 21 ήταν αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής για τη Γη και περιλάμβανε ένα μεγάλο εύρος θεμάτων, που υπολογίστηκαν περίπου στα 2.500 χιλιάδες. Η Επιτροπή ασχολήθηκε με μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων, από την προστασία των ορεινών περιοχών και των βοσκοτόπων ως τη σταδιακή εισαγωγή της αμόλυβδης βενζίνης και την ανάπτυξη των περιβαλλοντικών δεικτών.

αναπτυξιακά προγράμματα του ΟΗΕ (UNEP, UNDP, GEF, GEMS κ.ά.) και να προωθήσει τη συνεργασία με τις λεγόμενες “μεγάλες ομάδες”⁶² (major groups). Από την ίδρυσή της, είχε μια ιδιαίτερα συμμετοχική δομή και προσέγγιση, εμπλέκοντας στις επίσημες διαδικασίες της ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων και εταιρών. Η Επιτροπή συνεδρίαζε κάθε χρόνο⁶³ μέχρι την αντικατάστασή της το 2012, ενώ από το 2003 αποφάσισε να εργάζεται με βάση διετείς κύκλους παρακολούθησης των πολιτικών. Αποτέλεσε για είκοσι έτη ένα φόρουμ υψηλού επιπέδου για τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσα στο σύστημα των Ηνωμένων Εθνών με σημαντικά επιτεύγματα (Forrest, 2014). Να σημειωθεί ότι η Επιτροπή δεν είχε δικό της προϋπολογισμό ή τη δυνατότητα απευθείας συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε διεθνές, εθνικό ή τοπικό επίπεδο (Andresen 2007).

2^ο Θεσμικό Όργανο: Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Το 2012, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε⁶⁴ να δημιουργηθεί ένα **Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (HLPF)**, που θα αντικαθιστούσε την Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁶⁵. Η πρώτη συνεδρίαση του Φόρουμ πραγματοποιήθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 2013.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απόφαση αναθεώρησης αναφορικά με τη μορφή και την οργάνωση του Φόρουμ⁶⁶ (του 2021): «*Το πολιτικό φόρουμ υψηλού επιπέδου για την αειφόρο ανάπτυξη, σύμφωνα με τον οικουμενικό διακυβερνητικό του χαρακτήρα, θα παρέχει πολιτική ηγεσία, καθοδήγηση και συστάσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη, παρακολούθηση και επανεξέταση της προόδου της εφαρμογής της Ατζέντα 2030 για την Βιώσιμη Ανάπτυξη στο σύνολό της και άλλων σχετικών δεσμεύσεων, και θα ενισχύει την ενσωμάτωση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης με ισορροπημένο, ολιστικό και διατομεακό τρόπο σε όλα τα επίπεδα, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τη δέσμευση να μην μείνει κανένας πίσω. Θα πρέπει να έχει μια εστιασμένη, δυναμική και προσανατολισμένη στη δράση ατζέντα, που θα διασφαλίζει την κατάλληλη εξέταση των νέων και αναδυόμενων προκλήσεων και θα κινητοποιεί περαιτέρω ενέργειες για την επιτάχυνση της εφαρμογής του της Ατζέντα 2030 και την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης».*

Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁶⁷ λειτουργεί ως η

⁶² Αυτές περιλαμβάνουν τις γυναίκες, τους νέους, τους αυτόχθονες πληθυσμούς, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τις τοπικές αρχές, τους εργαζόμενους και τα συνδικάτα, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία, την επιστημονική κοινότητα και τους αγρότες.

⁶³ Βλέπε στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>

⁶⁴ Βλέπε την Απόφαση A/RES/67/290 στις 23 Αυγούστου 2013, στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/496/00/PDF/N1249600.pdf?OpenElement>

⁶⁵ Όπως είχαν συμφωνήσει τα κράτη-μέλη στη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ρίο+20), το 2012.

⁶⁶ Βλέπε την Απόφαση A/RES/75/290 στις 28 Ιουνίου 2021, στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/168/00/PDF/N2116800.pdf?OpenElement>

⁶⁷ Για την αποστολή, τους στόχους, τη δομή και σύνθεση και τις δραστηριότητες του Φόρουμ, βλέπε στην ιστοσελίδα: <https://hlpf.un.org/home>

κεντρική πλατφόρμα του ΟΗΕ για την παρακολούθηση της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's) σε παγκόσμιο επίπεδο. Συνέρχεται ετησίως σε υπουργικό επίπεδο για οκτώ ημέρες υπό την αιγίδα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) και κάθε τέσσερα χρόνια σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων για δύο ημέρες υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

Το επόμενο Υψηλού Επιπέδου Φόρουμ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι προγραμματισμένο να πραγματοποιηθεί στη Νέα Υόρκη, τον Ιούλιο 2023, με βασικό θέμα: «Επιταχύνοντας την ανάκαμψη από την COVID-19 και πλήρης εφαρμογή της Ατζέντα 2030 για Βιώσιμη Ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα». Επίσης, θα εξετάσει σε βάθος τους ακόλουθους ΣΒΑ:

- τον ΣΒΑ 6 σχετικά με το καθαρό νερό και την αποχέτευση;
- τον ΣΒΑ 7 για προσιτή και καθαρή ενέργεια;
- τον ΣΒΑ 9 για τη βιομηχανία, την καινοτομία και τις υποδομές;
- τον ΣΒΑ 11 για βιώσιμες πόλεις και κοινότητες; και
- τον ΣΒΑ 17 για τις συμπράξεις και συνεργασίες με στόχο την επίτευξη των ΣΒΑ.

3^ο Θεσμικό Όργανο: Ο Μηχανισμός Διευκόλυνσης Τεχνολογίας

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, έχει δημιουργηθεί ένας **Μηχανισμός Διευκόλυνσης Τεχνολογίας (UN Technology Facilitation Mechanism - TFM)**⁶⁸. Σκοπός του είναι να διευκολύνει την πολυμερή συνεργασία και την ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων για την υλοποίηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) μεταξύ των κρατών μελών, της κοινωνίας των πολιτών, του ιδιωτικού τομέα, της επιστημονικής κοινότητας, των φορέων των Ηνωμένων Εθνών και άλλων ενδιαφερομένων, μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών, βέλτιστων πρακτικών και συμβουλών πολιτικής.

Η λειτουργία του υποστηρίζεται διοικητικά από το Τμήμα Ολοκληρωμένης Ανάλυσης Πολιτικής (DSDG) της Διεύθυνσης Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών (Department of Economic and Social Affairs - UN DESA).

4^ο Θεσμικό Όργανο: Το Δίκτυο Οικονομολόγων των Ηνωμένων Εθνών

Να αναφερθεί, επίσης, και το **Δίκτυο Οικονομολόγων των Ηνωμένων Εθνών (UNEN)**. Πρόκειται για ένα δίκτυο, που έχοντας στο επίκεντρο την Ατζέντα 2030, στοχεύει κυρίως στην ενθάρρυνση μιας συνολικής οριζόντιας προσέγγισης για την έρευνα και την ανάλυση πολιτικών σε σημαντικά τρέχοντα και αναδυόμενα οικονομικά, χρηματοπιστωτικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, καθώς και στην παροχή σχετικής υποστήριξης στα μόνιμα Γραφεία Συντονιστών και στις ομάδες των Ηνωμένων Εθνών ανά χώρα.

Στο Δίκτυο συμμετέχουν οικονομολόγοι από οντότητες του συστήματος των

⁶⁸ Βλέπε στο: <https://sdgs.un.org/tfm>

Ηνωμένων Εθνών και από χώρες, όπου εργάζονται Μόνιμοι Συντονιστές. Επίκεντρο των εργασιών του αποτελεί η Νέα Οικονομία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁶⁹.

5^ο Θεσμικό Όργανο: Η Διεύθυνση Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ
Σε υπηρεσιακό επίπεδο, η **Διεύθυνση Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ (UN DESA)** υποστηρίζει τον αναπτυξιακό πυλώνα των Ηνωμένων Εθνών, με βάση τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και γνώμονα την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η UN DESA χειρίζεται υπηρεσιακά τα θέματα της Ατζέντα 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's) και υποστηρίζει τεχνικά τις σχετικές διεθνείς συζητήσεις στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο (ECOSOC), στις Επιτροπές, στα Φόρουμ και σε άλλους φορείς.

Διάγραμμα 6: Οι διαδικασίες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, που υποστηρίζει η UN DESA.

Πηγή: <https://www.un.org/en/desa/what-we-do/intergovernmental-support>

Αντικείμενο της Διεύθυνσης UN DESA είναι:⁷⁰

- Να διευκολύνει μεγάλες παγκόσμιες διασκέψεις και συνόδους κορυφής στον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό τομέα, σύμφωνα με την εντολή των κρατών μελών του ΟΗΕ και να βοηθά τις χώρες να βρουν κοινό έδαφος, να

⁶⁹ Βλέπε στο: <https://www.un.org/en/desa/unen/policy-briefs>

⁷⁰ Βλέπε στο: <https://www.un.org/en/desa>

θέτουν κανόνες και να κάνουν βήματα προς την ανάπτυξη.

- Να αποτελεί δεξαμενή σκέψης του ΟΗΕ, δηλαδή να δημιουργεί, να αναλύει και να συγκεντρώνει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεδομένων και στατιστικών για να ενημερώνει και να συμβουλεύει τα κράτη μέλη και άλλους ενδιαφερόμενους αναφορικά με εκτιμώμενες τάσεις και επιλογές πολιτικής.
- Να υποστηρίζει -μετά από αιτήματα των κρατών μελών- την ανάπτυξη ικανοτήτων μέσω της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών είτε βραχυπρόθεσμα για συγκεκριμένα, είτε επείγοντα ζητήματα ή πιο μακροπρόθεσμα με τη δέσμευση πόρων για συμβουλευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Οργανωτικά, η Διεύθυνση Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων του ΟΗΕ (UN DESA) περιλαμβάνει τις εξής μονάδες:

- Γραφείο Διακυβερνητικής Υποστήριξης και Συντονισμού για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη
- Τμήμα για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης
- Τμήμα Πληθυσμού
- Διεύθυνση Δημόσιων Φορέων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης
- Γραφείο Χρηματοδότησης Βιώσιμης Ανάπτυξης
- Διεύθυνση Συμπεριληπτικής Κοινωνικής Ανάπτυξης
- Διεύθυνση Στατιστικής
- Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης και Πολιτικής
- Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα δάση
- Γραφείο Διαχείρισης Προγράμματος Ανάπτυξης Ικανοτήτων

Ειδικότερα, το Τμήμα για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Division for Sustainable Development Goals - DSDG)⁷¹ της UN DESA, έχει ως αποστολή του να υποστηρίζει τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και στην επίτευξη των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's), κυρίως σε θεματικά πεδία, όπως το νερό, η ενέργεια, το κλίμα, οι ωκεανοί, η αστική ανάπτυξη, οι μεταφορές, η επιστήμη και η τεχνολογία.

Η υποστήριξη συνίσταται κυρίως σε ανταλλαγή γνώσης, ανάπτυξη ικανοτήτων, παροχή συμβουλών πολιτικής και έρευνα, ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων με ιδιαίτερη έμφαση στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στις αναπτυσσόμενες χώρες των μικρών νησιών (SIDS⁷²) και στις Περικλειστές Αναπτυσσόμενες Χώρες (LLDC)⁷³.

⁷¹ Βρίσκεται στο Incheon της Δημοκρατίας της Κορέας. Για περισσότερες πληροφορίες για το Τμήμα: Division for Sustainable Development Goals (DSDG), στο <https://unosd.un.org/content/about>, The United Nations Office for Sustainable Development

⁷² Τα Μικρά Αναπτυσσόμενα Νησιωτικά κράτη (SIDS) αποτελούν μια ομάδα χωρών που έχουν μοναδική και ιδιαίτερη τρωτότητα (όπως επισημαίνεται στο «The Future We Want», που εγκρίθηκε στη Διάσκεψη Rio+20, το 2012), καθώς έχουν μικρό μέγεθος, είναι απομακρυσμένα, έχουν περιορισμένη βάση πόρων και εξαγωγών και είναι εκτεθειμένα σε παγκόσμιες περιβαλλοντικές προκλήσεις και εξωτερικούς οικονομικούς κραδασμούς, συμπεριλαμβανομένου ενός μεγάλου φάσματος επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή και δυνητικά πιο συχνές και έντονες φυσικές καταστροφές.

Επίσης, το Τμήμα μεριμνά για την κατάρτιση της Έκθεσης για την Παγκόσμια Βιώσιμη Ανάπτυξη (GSDR). Ουσιαστικά, διευκολύνει και προάγει τη δέσμευση όλων των ενδιαφερομένων για την υλοποίηση των παγκόσμιων στόχων.

2.2. Η εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στο θεσμικό επίπεδο του ΟΗΕ

Η προώθηση των πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιων προσπαθειών φορέων των Ηνωμένων Εθνών, όπως το UN DESA, αλλά και κρατών-μελών και άλλων εταιρίων.

Κομβικά χρονικά ορόσημα σε αυτή τη διαδρομή θεωρούνται⁷⁴, τα ακόλουθα γεγονότα:

- Η Διάσκεψη Κορυφής στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, τον Ιούνιο του 1992 (Σύνοδος Κορυφής για τη Γη - Earth Summit), όπου περισσότερες από 178 χώρες ενέκριναν την Ατζέντα 21⁷⁵, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης για την οικοδόμηση μιας παγκόσμιας εταιρικής σχέσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.
- Η Σύνοδος Κορυφής της Χιλιετίας, που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2000, στην έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη, όπου τα κράτη-μέλη ενέκριναν ομόφωνα τη Διακήρυξη της Χιλιετίας και τους οκτώ Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας⁷⁶, με αιχμή τη μείωση της ακραίας φτώχειας έως το 2015.
- Η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη στη Νότια Αφρική, το 2002, που ενέκρινε τη Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και το Σχέδιο Εφαρμογής σε επίρρωση των δεσμεύσεων με βάση την Ατζέντα 21 και τη Διακήρυξη της Χιλιετίας, με μεγαλύτερη έμφαση όμως στις πολυμερείς εταιρικές σχέσεις.
- Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, τον Ιούνιο του 2012 (Ρίο+20), όπου τα κράτη μέλη ενέκριναν κείμενο αποτελεσμάτων, με τίτλο: «Το μέλλον που θέλουμε»⁷⁷, όπου διακηρύσσουν την απόφασή τους, μεταξύ άλλων, να ξεκινήσουν μια διαδικασία προκειμένου να δημιουργήσουν ένα νέο σύνολο Στόχων με βάση στους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας και να ιδρύσουν το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.⁷⁸
- Η σύσταση με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, το 2013, μιας 30μελούς Ανοικτής Ομάδας Εργασίας για την κατάρτιση πρότασης για τους

⁷³ Πρόκειται για 32 χώρες στις οποίες περιλαμβάνονται μερικές από τις φτωχότερες χώρες στον κόσμο.

⁷⁴ Βλέπε στο: <https://sdgs.un.org/goals>

⁷⁵ Βλέπε στο: <https://sdgs.un.org/publications/agenda21>

⁷⁶ Βλέπε στο: <https://www.un.org/millenniumgoals/>

⁷⁷ Βλέπε το κείμενο: “The future we want”, που είναι προσβάσιμο στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1298>

⁷⁸ Στα αποτελέσματα του Ρίο+20 περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η απόφαση για κατάρτιση προγραμμάτων για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης των Μικρών Αναπτυσσόμενων Νησιωτικών Κρατών (SIDS).

στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

- Τον Ιανουάριο του 2015, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ξεκίνησε τη διαδικασία διαπραγμάτευσης για την αναπτυξιακή ατζέντα μετά το 2015. Η διαδικασία κορυφώθηκε στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη τον Σεπτέμβριο του 2015 και την επακόλουθη έγκριση της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των 17 ΣΒΑ.

Το 2015 αποτέλεσε έτος-ορόσημο για τη διαμόρφωση της διεθνούς πολιτικής στο πεδίο της βιώσιμης ανάπτυξης, με την επίτευξη πολλών σημαντικών συμφωνιών και ειδικότερα:

- Του Πλαισίου Sendai για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφών (Μάρτιος 2015).
- Της Ατζέντα δράσης της Αντίς Αμπέμπα για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης (Ιούλιος 2015).
- Της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη «Μεταμορφώνοντας τον κόσμο μας» με τους 17 ΣΒΑ (Σεπτέμβριο του 2015).
- Της Συμφωνίας του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (Δεκέμβριος 2015).

Από το 1990 μέχρι το 2015, πραγματοποιήθηκαν 12 μεγάλες διεθνείς διασκέψεις υψηλού επιπέδου προκειμένου να αντιμετωπιστούν μερικά από τα πιο πιεστικά παγκόσμια προβλήματα.⁷⁹ Συνολικά, μέσα από αυτές τις συναντήσεις έχει επιτευχθεί μια παγκόσμια συναίνεση σχετικά με τις προτεραιότητες για μια νέα αναπτυξιακή ατζέντα, δηλαδή ολόκληρη η διεθνής κοινότητα συγκεντρώθηκε και συμφώνησε σε κοινές αξίες, σε κοινούς στόχους και σε κοινές στρατηγικές για την επίτευξή τους.

Πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι παράλληλα με την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, εξακολουθούν να αναπτύσσονται παράλληλα στο πλαίσιο του ΟΗΕ, πρόσθετα συναφή πεδία πολιτικής, όπως: η μείωση του κινδύνου καταστροφής, η κλιματική αλλαγή, η αστική ανάπτυξη, η βιώσιμη ανάπτυξη στα Αναπτυσσόμενα Νησιωτικά Κράτη (SIDS) και τις Περικλειστές Αναπτυσσόμενες Χώρες, η χρηματοδότηση της ανάπτυξης κ.ά. Η συμβατότητα και η σύγκλιση μεταξύ αυτών των πλαισίων πολιτικής αποτελεί μια μεγάλη σύγχρονη πρόκληση.

2.3. Η ανθρώπινη ανάπτυξη και οι σχετικοί δείκτες

Από τη δημιουργία τους, το 1945, τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην εννοιολόγηση της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η σταδιακή συνειδητοποίηση ότι το εθνικό εισόδημα δεν αποτελεί καλό μέτρο οικονομικής ευημερίας, άνοιξε το δρόμο σε μια νέα προσέγγιση⁸⁰ (Stewart, 2019).

Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) τοποθετήθηκε στο κέντρο των συζητήσεων για την ανάπτυξη και στις αρχές της δεκαετίας του 1990

⁷⁹ Βλέπε στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/unced>

⁸⁰ Η Stenton (2007) κάνει μια ενδιαφέρουσα εξέταση της πορείας μέχρι τη δημιουργία του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης και της εξέλιξης της σχετικής θεωρητικής συζήτησης στο πεδίο της οικονομίας.

πρότεινε μια νέα προσέγγιση της ανάπτυξης, που έθετε τον άνθρωπο στο επίκεντρο των αναπτυξιακών στρατηγικών - το πλαίσιο ανθρώπινης ανάπτυξης⁸¹.

Μάλιστα, υπογραμμίζει ότι: «Οι άνθρωποι είναι ο πραγματικός πλούτος ενός έθνους. Ο βασικός στόχος της ανάπτυξης είναι η δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τους ανθρώπους να απολαμβάνουν μακρά, υγιή και δημιουργική ζωή. Αυτό μπορεί να φαίνεται να είναι μια απλή αλήθεια. Αλλά συχνά παραβλέπεται μέσα στο άμεσο ενδιαφέρον για συσσώρευση εμπορευμάτων και χρηματοοικονομικού πλούτου» (UNDP, 1990).

Στην κατεύθυνση αυτή το UNDP (1990) παρέχει έναν αρκετά συνοπτικό και γενικό ορισμό της ανθρώπινης ανάπτυξης, ως «η διαδικασία διεύρυνσης των επιλογών των ανθρώπων» ή «το επίπεδο της επιτευχθείσας ευημερίας τους». Η ανάπτυξη απαιτεί τη διεύρυνση των επιλογών των ανθρώπων και τη δημιουργία «ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τους ανθρώπους, ατομικά και συλλογικά, ώστε να αναπτύξουν πλήρως τις δυνατότητές τους και να έχουν εύλογες πιθανότητες να ζήσουν μια παραγωγική και δημιουργική ζωή» σύμφωνα «με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους».

Το νέο υπόδειγμα⁸² βασίστηκε στη θεώρηση της ευημερίας από τον Amartya Sen (1985, 1987), δηλαδή προσέγγισε την ανθρώπινη ευημερία μέσα από τη διεύρυνση των δυνατοτήτων και των ευκαιριών των ανθρώπων να επιλέξουν και να δράσουν και εστίασε στο σκοπό (όπως ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο) έναντι των μέσων (όπως το κατά κεφαλήν εισόδημα). Ο οικονομολόγος Mahbub ul Haq (1995), πρωτεργάτης στη θεώρηση της ανθρώπινης ανάπτυξης από το UNEP, υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη ανάπτυξη αφορά στην πραγματική ελευθερία που έχουν οι απλοί άνθρωποι να αποφασίζουν ποιοι θα είναι, τι θα κάνουν και πώς θα ζήσουν. Η ανθρώπινη ανάπτυξη ορίζεται λοιπόν ως διαδικασία διεύρυνσης της ελευθερίας και των ευκαιριών των ανθρώπων και της μεγαλύτερης ευημερίας τους.

Σύμφωνα με το πλαίσιο που πρότεινε το UNEP (1990), υπάρχουν τρεις βασικές και κρίσιμες διαστάσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης: «μια μακρά και υγιής ζωή, απόκτηση γνώσης, πρόσβαση στους πόρους που απαιτούνται για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης». Το νέο πλαίσιο της ανάπτυξης έχει δύο πτυχές - «... η μία είναι ο σχηματισμός ανθρώπινων δυνατοτήτων, όπως η βελτίωση της υγείας ή της γνώσης. Το άλλο είναι η χρήση που κάνουν οι άνθρωποι των αποκτηθέντων δυνατοτήτων τους, για εργασία ή αναψυχή».

Για να υποστηρίξει την αξιολόγηση της ανάπτυξης μιας χώρας με κριτήριο τους ανθρώπους και τις δυνατότητές τους (και όχι αποκλειστικά με την οικονομική μεγέθυνση), το UNEP σχεδίασε έναν δείκτη προκειμένου να μετρά την ανθρώπινη

⁸¹ Το νέο παράδειγμα εστιάζει στην υπέρβαση του οικονομισμού και συναντά μεγάλους θεωρητικούς του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα, ενώ μπορεί να αναχθεί ακόμη και στον Αριστοτέλη, ο οποίος έβλεπε την ευημερία μέσα από την ηθική ζωή και τις αγαθές πράξεις και όχι τα αποκτήματα.

⁸² Το νέο υπόδειγμα προέκυψε μετά από περίπου μια δεκαετία διαρθρωτικών προσαρμογών, που προτάθηκαν στο Washington Consensus, με επικεφαλής το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα (Tellaría, 2021).

ανάπτυξη - το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI)⁸³. Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης εκφράζει μια συνοπτική μέτρηση της ανθρώπινης ανάπτυξης με βασικές διαστάσεις: μακρά και υγιής ζωή, γνώση, αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Η διάσταση της υγείας εκτιμάται με βάση το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση. Η διάσταση της εκπαίδευσης μετριέται με βάση τα έτη σχολικής φοίτησης για ενήλικες ηλικίας 25 ετών και άνω και τα αναμενόμενα έτη σχολικής εκπαίδευσης για τα παιδιά σε ηλικίας σχολικής εισόδου. Η διάσταση του βιοτικού επιπέδου μετριέται με το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα⁸⁴. Στη συνέχεια, οι βαθμολογίες για τους τρεις δείκτες διαστάσεων HDI συγκεντρώνονται σε έναν σύνθετο δείκτη⁸⁵.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η προσέγγιση ανθρώπινης ανάπτυξης του UNDP κυριάρχησε στις διεθνείς συζητήσεις για την ανάπτυξη. Από τότε, το UNDP δημοσιεύει κάθε χρόνο μια παγκόσμια έκθεση για την ανθρώπινη ανάπτυξη⁸⁶. Οι Εκθέσεις φιλοδοξούν να συμβάλουν στη συζήτηση για την κατάσταση του κόσμου όσον αφορά την ανθρώπινη ανάπτυξη και να επισημάνουν εξελίξεις και τάσεις.

Μια εικοσαετία από την εισαγωγή του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, το 2010, γίνεται μια προσπάθεια επαναξιολόγησης του Δείκτη, ως εργαλείου εκτίμησης της ανθρώπινης ανάπτυξης⁸⁷ (Dervis & Klugman, 2011). Η σχετική συζήτηση επικεντρώθηκε σε πτυχές της ανθρώπινης ανάπτυξης που απουσίαζαν, όπως: οι διανεμητικές. Συγκεκριμένα, ανέδειξε το γεγονός ότι όπως το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, έτσι και ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης αντιπροσωπεύει έναν εθνικό μέσο όρο. Προτάθηκε λοιπόν να διατηρηθούν οι τρεις συνιστώσες του Δείκτη, αλλά να γίνουν τροποποιήσεις στον τρόπο εκτίμησης τους. Επίσης, προτάθηκε η εισαγωγή του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, που λαμβάνει υπόψη τις Ανισότητες (Inequality Human Development Index –IHDI), του Δείκτη Ανισότητας Φύλου (Gender Inequality Index – GII), και του Πολυδιάστατου Δείκτη Φτώχειας (Multidimensional Poverty Index - MPI).

Υπάρχει μια γενική συμφωνία ότι η στρατηγική του UNDP ήταν επιτυχής και ότι η προσέγγιση της ανθρώπινης ανάπτυξης επηρέασε σημαντικά τη συζήτηση για την ανάπτυξη κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1990 και του 2000 (Hirai, 2017). Όπως αναφέρει η Stanton (2007), ο Sen, ο ul Haq, αλλά και άλλοι επεσήμαναν ότι ένα από τα κύρια θετικά χαρακτηριστικά του HDI είναι η ικανότητά του να αποστρέφει την προσοχή από την αποκλειστική εστίαση στο ΑΕΠ, προς την

⁸³ Δημιουργήθηκε για να υποστηρίξει την αξιολόγηση της ανάπτυξης μιας χώρας με κριτήριο τους ανθρώπους και τις δυνατότητές τους και όχι αποκλειστικά με την οικονομική μεγέθυνση.

⁸⁴ Το HDI χρησιμοποιεί το λογάριθμο του εισοδήματος, για να αντικατοπτρίζει τη φθίνουσα σημασία του εισοδήματος με την αύξηση του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος (ΑΕΕ).

⁸⁵ Η τεχνική υπολογισμού του Δείκτη έχει υποστεί αλλαγές και βελτιώσεις μέσα σε αυτά τα χρόνια, παρότι εξακολουθούν να γίνονται διαχρονικές συγκρίσεις με βάση αυτόν. Για περισσότερα, Stanton, 2009.

⁸⁶ Βλέπε στο: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

⁸⁷ Από την Επιτροπή για τη Μέτρηση των Οικονομικών Επιδόσεων και της Κοινωνικής Προόδου (Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress – CESMP, που συγκρότησε ο Γάλλος Πρόεδρος Sarkozy, όπου ηγούντο οι Joseph Stiglitz, Jean-Paul Fitoussi και Amartya Sen.

ανθρώπινη ανάπτυξη.

Το 2019, το UNDP και το Διεθνές Επιστημονικό Συμβούλιο (ISC) ξεκίνησαν μια διαδικασία προβληματισμού που ολοκληρώθηκε το 2020 —στην 30ή επέτειο της έκδοσης Εκθέσεων για το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης— με τη δημοσίευση του κειμένου «Conversations on Rethinking Human Development» (International Science Council, 2020). Παρότι το κείμενο εκφράζει διάφορους προβληματισμούς σχετικά με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι: *«το παράδειγμα ανθρώπινης ανάπτυξης (...) παραμένει εξίσου αληθινό σήμερα όπως ήταν όταν το πλαίσιο τέθηκε σε εφαρμογή για πρώτη φορά πριν από 30 χρόνια».*

Πάντως, η προσέγγιση της ανθρώπινης ανάπτυξης από το UNEP και ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης έχουν αντιμετωπιστεί κριτικά από διάφορες πλευρές (Standon, 2009). Ο Stewart (2019) επισημαίνει τον ατομικιστικό χαρακτήρα του πλαισίου ανθρώπινης ανάπτυξης, την ανάγκη εξέτασης πολιτικών ζητημάτων και οικονομικών στρατηγικών σε σχέση με την ανθρώπινη ανάπτυξη, καθώς και τα επιτακτικά περιβαλλοντικά ζητήματα τα οποία θα έπρεπε να αποτελούν εγγενή πτυχή του πλαισίου.

Επιπρόσθετα, η Alkire (2010) επισημαίνει ότι ο ορισμός του UNDP για την ανθρώπινη ανάπτυξη είναι εντυπωσιακά συνοπτικός και ότι οδήγησε σε παράλειψη σημαντικών πτυχών—όπως η ανθρώπινη δράση, η συλλογική δράση και η ελευθερία κατά τη διαδικασία. Ο Telleria (2021) από την πλευρά του, εστιάζει στην ποσοτική προσέγγιση και την εμμονή στη μέτρηση και υποστηρίζει ότι το UNDP προσεγγίζει σύνθετα παγκόσμια ζητήματα του 21^{ου} αιώνα με βάση θεωρητικές υποθέσεις και μεθόδους του 19^{ου} αιώνα.

Ο Telleria (2021) αναδεικνύει το ζήτημα των ορίων της ανθρώπινης ανάπτυξης σύμφωνα με τον ορισμό της από το UNEP, δηλαδή επισημαίνει ότι η διεύρυνση των επιλογών ενός ατόμου μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των επιλογών ενός άλλου ατόμου. Μάλιστα επικαλείται τον ίδιο το Sen, που κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σε ορισμένα περιβάλλοντα, όπου η διανομή του πλούτου πραγματοποιείται μέσω αγορών, η διεύρυνση των επιλογών ορισμένων τείνει να μειώσει τις επιλογές άλλων (Sen, 1993).

Σοβαρές επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί επίσης ως προς τεχνικά/μεθοδολογικά ζητήματα, όπως: η ποιότητα των δεδομένων, η συγκρότηση του δείκτη, η επιλογή και η σχετική βαρύτητα των τριών βασικών συστατικών του και κατά πόσον τα βασικά συστατικά του δείκτη συνιστούν ανεξάρτητες μεταβλητές (Standon, 2009; Dervis & Klugman, 2011).

Είναι γεγονός ότι ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στον τομέα των εφαρμοσμένων οικονομικών της ανάπτυξης τόσο ως εργαλείο για την κατανόηση της ανάπτυξης μέσω της ανθρώπινης ανάπτυξης και της ευημερίας, όσο και ιδίως ως τρόπος μέτρησης των επιπέδων ανάπτυξης εναλλακτικός του κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

2.4. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντα 2030

Όπως έχει ήδη παρουσιαστεί, το 2015, 193 κράτη – μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησαν⁸⁸ στην 70^η Γενική Συνέλευση, την Ατζέντα Δράσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2030 και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ).

Οι 17 ΣΒΑ αναφέρονται σε ένα ευρύτατο φάσμα πεδίων από τη φτώχεια και την πείνα, τις ανισότητες και την ισότητα των φύλων, το νερό, την ενέργεια, τις υποδομές και την προστασία και διατήρηση θαλασσών και χερσαίου χώρου, την κλιματική αλλαγή, τις πόλεις και τους οικισμούς, τη βιομηχανοποίηση, την καινοτομία, την απασχόληση, την κατανάλωση κ.ά. Καλύπτουν επίσης οριζόντια ζητήματα όπως: η ειρήνη, η δικαιοσύνη και οι θεσμοί, αλλά και τα μέσα για την επίτευξη των ΣΒΑ.⁸⁹

Κάθε ΣΒΑ αναλύεται σε επιμέρους στόχους (βλέπε Παράρτημα Β), που αφορούν ειδικές διαστάσεις και πτυχές του. Συνολικά, τίθενται 169 επιμέρους στόχοι, κάποιιοι από τους οποίους έχουν ποσοτικό χαρακτήρα⁹⁰.

Εικόνα 4: Σχηματική απεικόνιση των 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ.

Πηγή: Περιφερειακό Κέντρο του ΟΗΕ. Βλέπε στο: <https://unric.org/el/>

Σε αντίθεση με τους Στόχους της Χιλιετίας που αφορούσαν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, οι 17 ΣΒΑ αφορούν όλες τις χώρες, αναγνωρίζοντας πάντως ότι κάθε χώρα αντιμετωπίζει συγκεκριμένες προκλήσεις στην επιδίωξή της για

⁸⁸ Ψήφισμα 70/1 στις 25 Σεπτεμβρίου 2015.

⁸⁹ Περισσότερες πληροφορίες, στους ιστοτόπους: <http://sustainabledevelopment.un.org> και www.unric.org/el

⁹⁰ Ενδεικτικά: Υποστόχος 3.1. Έως το 2030, μείωση του ποσοστού της παγκόσμιας μητρικής θνησιμότητας σε λιγότερους από 70 θανάτους ανά 100.000 γεννήσεις.

βιώσιμη ανάπτυξη. Ιδιαίτερη προσοχή δίνουν στις πιο ευάλωτες χώρες, όπως οι αφρικανικές χώρες, οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, οι περίκλειστες αναπτυσσόμενες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη, οι χώρες σε κατάσταση σύγκρουσης και μετά από σύγκρουση.

Πίνακας 2: Συνοπτική παρουσίαση των 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ.

Στόχος 1: Μηδενική Φτώχεια - Δίνουμε τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού
Στόχος 2: Μηδενική Πείνα - Δίνουμε τέλος στην πείνα, πετυχαίνουμε την επισιτιστική ασφάλεια, βελτιώνουμε τη διατροφή και τη βιώσιμη γεωργία
Στόχος 3: Καλή Υγεία και Ευημερία - Διασφαλίζουμε μία ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες
Στόχος 4: Ποιοτική Εκπαίδευση - Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση
Στόχος 5: Ισότητα των Φύλων - Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και την χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών
Στόχος 6: Καθαρό Νερό και Αποχέτευση - Διασφαλίζουμε τη διαθεσιμότητα και τη βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής για όλους
Στόχος 7: Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια - Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους
Στόχος 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη - Προάγουμε τη διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και την πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους
Στόχος 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές - Οικοδομούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την ανοιχτή και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία
Στόχος 10: Λιγότερες Ανισότητες - Μειώνουμε την ανισότητα εντός και μεταξύ των χωρών
Στόχος 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες - Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς
Στόχος 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή - Διασφαλίζουμε τη βιώσιμη κατανάλωση και μεθόδους παραγωγής
Στόχος 13: Δράση για το Κλίμα - Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της
Στόχος 14: Ζωή στο Νερό - Προστατεύουμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους για βιώσιμη ανάπτυξη
Στόχος 15: Ζωή στη Στεριά - Προωθούμε τη βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών, καταπολεμούμε την ερημοποίηση, αναστρέφουμε την υποβάθμιση του εδάφους και της βιοποικιλότητας
Στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί - Προάγουμε τις ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα
Στόχος 17: Συνεργασία για τους Στόχους - Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πηγή: <https://gslegal.gov.gr/>

Οι 17 ΣΒΑ συνοπτικά με βάση την Ατζέντα 2030:

Στόχος 1: Μηδενική Φτώχεια

Δίνουμε τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού.

Η εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και διαστάσεις της, συμπεριλαμβανομένης της ακραίας φτώχειας, αποτελεί τη μεγαλύτερη παγκόσμια πρόκληση και απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στόχος 2. Μηδενική Πείνα

Δίνουμε τέλος στην πείνα, πετυχαίνουμε την επισιτιστική ασφάλεια, βελτιώνουμε τη διατροφή και τη βιώσιμη γεωργία.

Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να απολαμβάνουν ένα βασικό βιοτικό επίπεδο, μεταξύ άλλων μέσω των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια για να τερματιστεί η πείνα, να επιτευχθεί ως θέμα προτεραιότητας η επισιτιστική ασφάλεια και να τερματιστεί κάθε μορφή υποσιτισμού. Χρειάζεται να κατευθυνθούν πόροι προς την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών και τη βιώσιμη γεωργία και αλιεία, υποστηρίζοντας τους μικροκαλλιεργητές, ιδίως τις αγρότισσες, τις κτηνοτρόφους και τους αλιείς στις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδιαίτερα δε στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

Στόχος 3. Καλή Υγεία και Ευημερία

Διασφαλίζουμε μια ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες.

Προκειμένου να προαχθεί η σωματική και ψυχική υγεία και ευεξία και να παραταθεί το προσδόκιμο ζωής για όλους και όλες, πρέπει να επιτευχθεί καθολική υγειονομική κάλυψη και πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη. Είναι ανάγκη να επιταχυνθεί η πρόοδος στη μείωση της νεογνικής, παιδικής και μητρικής θνησιμότητας, με τερματισμό όλων αυτών των αποτρέψιμων θανάτων πριν από το 2030. Πρέπει να γίνει κάθε προσπάθεια για να διασφαλιστεί καθολική πρόσβαση σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγειονομικής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, καθώς και της ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Ακόμη, να επιταχυνθεί ο ρυθμός προόδου στην καταπολέμηση της ελονοσίας, του HIV/AIDS, της φυματίωσης, της ηπατίτιδας, του Έμπολα και άλλων μεταδοτικών ασθενειών και επιδημιών, μεταξύ άλλων με την αντιμετώπιση της αυξανόμενης αντιμικροβιακής αντοχής και του προβλήματος των ασθενειών που λανθάνουν της προσοχής, οι οποίες πλήττουν τις αναπτυσσόμενες χώρες. Χρειάζεται να γίνει κάθε προσπάθεια για την πρόληψη και τη θεραπεία των μη μεταδοτικών ασθενειών, συμπεριλαμβανομένων των διαταραχών συμπεριφοράς και ανάπτυξης και των νευρολογικών διαταραχών, που αποτελούν σημαντική πρόκληση για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Στόχος 4: Ποιοτική Εκπαίδευση

Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση.

Ο στόχος αφορά στην παροχή εκπαίδευσης⁹¹ χωρίς αποκλεισμούς και ίδιας ποιότητας, σε όλα τα επίπεδα –προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια, τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση. Όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας, φυλής, εθνικότητας και αναπηρίας, οι μετανάστες, οι αυτόχθονες πληθυσμοί, τα παιδιά και οι νέοι, ειδικά οι πιο ευάλωτοι, πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες δια βίου μάθησης, έτσι ώστε να αποκτήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται προκειμένου να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες και να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Θα γίνει κάθε προσπάθεια για να παρασχεθεί στα παιδιά και στους νέους ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για την πλήρη πραγμάτωση των δικαιωμάτων και των δυνατοτήτων τους, βοηθώντας τις χώρες να καρπωθούν το δημογραφικό τους πλεονέκτημα, μεταξύ άλλων μέσω ασφαλών σχολείων και συνεκτικών κοινοτήτων και οικογενειών.

Στόχος 5: Ισότητα των Φύλων

Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και την χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.

Η επίγνωση της ισότητας των φύλων και η ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών θα συμβάλει καθοριστικά στην πρόοδο σε όλους τους Στόχους. Η πλήρης πραγμάτωση του δυναμικού των ανθρώπων και της βιώσιμης ανάπτυξης δεν είναι δυνατή εάν το ήμισυ της ανθρωπότητας συνεχίσει να στερείται πλήρων ανθρώπινων δικαιωμάτων και ευκαιριών. Οι γυναίκες και τα κορίτσια πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, οικονομικούς πόρους και πολιτική συμμετοχή, καθώς και σε ίσες ευκαιρίες με τους άνδρες και τα αγόρια για απασχόληση, ηγεσία και λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα. Θα γίνει προσπάθεια για μια σημαντική αύξηση των επενδύσεων προκειμένου να καλυφθεί το χάσμα των φύλων και να ενισχυθεί η υποστήριξη θεσμών σε σχέση με την ισότητα των φύλων, καθώς και να ενδυναμωθούν οι γυναίκες σε παγκόσμιο, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Όλες οι μορφές διακρίσεων και βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών πρέπει να εξαλειφθούν, μέσω μεταξύ άλλων της συμβολής ανδρών και αγοριών. Η συστηματική ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στην εφαρμογή της Ατζέντα 2030 είναι ζωτικής σημασίας.

Στόχος 6: Καθαρό Νερό - Αποχέτευση

Διασφαλίζουμε τη διαθεσιμότητα και τη βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής για όλους.

⁹¹ Η εκπαίδευση για όλους και όλες ήταν πάντα αναπόσπαστο μέρος της ημερήσιας διάταξης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ενδεικτικά, ο Αναπτυξιακός Στόχος 2 της Χιλιετίας αφορούσε στην επίτευξη καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης έως το 2015 και ο στόχος του Πλαισίου Δράσης του Ντακάρ για Εκπαίδευση για Όλους αφορούσε στην εξάλειψη της ανισότητας μεταξύ των φύλων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έως το 2005 και σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης έως το 2015. Σχετικό θέμα είναι η ανάγκη ενσωμάτωσης της βιώσιμης ανάπτυξης στην επίσημη εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, καθώς και μέσω ευκαιριών άτυπης και μη τυπικής εκπαίδευσης. Υπάρχει αυξανόμενη διεθνής αναγνώριση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ΕΑΑ), ως αναπόσπαστο στοιχείο της ποιοτικής εκπαίδευσης και βασικό παράγοντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το καθαρό και προσβάσιμο νερό για όλους είναι ένα απαραίτητο κομμάτι του κόσμου στον οποίο θέλουμε να ζούμε. Στον πλανήτη υπάρχει επαρκές γλυκό νερό για να το πετύχουμε αυτό. Εξαιτίας όμως των κακών οικονομικών συνθηκών και των ελλειπών υποδομών, κάθε χρόνο εκατομμύρια άνθρωποι και ιδίως παιδιά, πεθαίνουν από ασθένειες που συνδέονται με την ανεπαρκή παροχή νερού, την αποχέτευση και την υγιεινή. Η λειψυδρία, η κακή ποιότητα του νερού, καθώς και οι ανεπαρκείς εγκαταστάσεις υγιεινής έχουν επιπτώσεις στην επισιτιστική ασφάλεια, στις επιλογές των νοικοκυριών και στις ευκαιρίες εκπαίδευσης για τις φτωχές οικογένειες στον κόσμο. Η ξηρασία πλήττει μερικές από τις φτωχότερες χώρες του πλανήτη, επιδεινώνοντας έτσι την πείνα και την κακή διατροφή. Ο Στόχος 6 αφορά στο ανθρώπινο δικαίωμα για πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό. Ακόμη, αναφέρεται στην πρόσβαση σε αποχέτευση και βελτιωμένες εγκαταστάσεις υγιεινής.

Στόχος 7: Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια

Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε οικονομική, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.

Ο Στόχος 7 αφορά στην καθολική πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή, αξιόπιστη και βιώσιμη ενέργεια. Η ενέργεια είναι κεντρικής σημασίας για κάθε σοβαρή πρόκληση και ευκαιρία με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο κόσμος μας. Η εργασία, η ασφάλεια, η κλιματική αλλαγή, η παραγωγή τροφίμων και η αύξηση του εισοδήματος προϋποθέτουν απαραίτητως πρόσβαση σε ενέργεια. Η βιώσιμη ενέργεια είναι ευκαιρία: μεταμορφώνει τις ζωές, την οικονομία και τον πλανήτη.

Στόχος 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη

Προάγουμε τη διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και την πλήρη και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους.

Περίπου ο μισός παγκόσμιος πληθυσμός ζει με κατά μέσο όρο δύο δολάρια την ημέρα. Ακόμη, σε πολλά μέρη το να έχει κανείς δουλειά δεν αποτελεί εγγύηση ότι θα ξεφύγει από τη φτώχεια. Αυτή η βραδεία και άνιση πρόοδος απαιτεί να αναθεωρήσουμε αλλά και να εκσυγχρονίσουμε τις οικονομικές και κοινωνικές μας πολιτικές που στοχεύουν στην εξάλειψη της φτώχειας. Η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη προϋποθέτει ότι οι κοινωνίες θα δημιουργήσουν τις συνθήκες εκείνες οι οποίες θα επιτρέψουν στους ανθρώπους να έχουν ποιοτικές θέσεις εργασίας και οι οποίες θα τονώνουν την οικονομία χωρίς ωστόσο να βλάπτουν το περιβάλλον. Οι ευκαιρίες απασχόλησης και οι αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας είναι επίσης απαραίτητες για όλες τις ηλικίες του εργασιακά ενεργού πληθυσμού.

Στόχος 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές

Οικοδομούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την ανοιχτή και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία.

Επιδιώκεται η οικοδόμηση μιας ισχυρής οικονομικής βάσης σε όλες τις χώρες. Η

βιώσιμη, χωρίς αποκλεισμούς και διαρκής οικονομική μεγέθυνση είναι απαραίτητη για την ευημερία. Αυτό μπορεί να καταστεί δυνατό μόνο εάν μοιράζεται ο πλούτος και αντιμετωπίζεται η εισοδηματική ανισότητα. Χρειάζεται προσπάθεια προκειμένου να οικοδομηθούν δυναμικές, βιώσιμες, καινοτόμες και ανθρωποκεντρικές οικονομίες, προωθώντας την απασχόληση, ιδίως των νέων, και την οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών, καθώς και την αξιοπρεπή εργασία για όλους και όλες. Πρέπει να εξαλειφθεί η καταναγκαστική εργασία και η εμπορία ανθρώπων και να τερματιστεί η παιδική εργασία σε όλες τις μορφές της. Όλες οι χώρες θα επωφεληθούν από την ύπαρξη ενός υγιούς και καλά εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού με τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για παραγωγική και ικανοποιητική εργασία και πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία.

Ακόμη, πρέπει να ενισχυθούν οι παραγωγικές ικανότητες των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων μέσω του διαρθρωτικού μετασχηματισμού. Απαιτείται να υιοθετηθούν πολιτικές που αυξάνουν: τις παραγωγικές ικανότητες, την παραγωγικότητα και την παραγωγική απασχόληση, τη χρηματοοικονομική ένταξη, τη βιώσιμη γεωργική, κτηνοτροφική και αλιευτική ανάπτυξη, τη βιώσιμη βιομηχανική ανάπτυξη, την καθολική πρόσβαση σε προσιτές, αξιόπιστες, βιώσιμες και σύγχρονες ενεργειακές υπηρεσίες, τα βιώσιμα συστήματα μεταφορών, και ποιοτικές και ανθεκτικές υποδομές.

Στόχος 10: Λιγότερες Ανισότητες

Μειώνουμε την ανισότητα εντός και μεταξύ των χωρών.

57

Ο Στόχος αφορά στη μείωση της ψαλίδας μεταξύ του πλουσιότερου και του φτωχότερου τμήματος του πληθυσμού. Επίσης, στην ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης και στη διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων.

Αναφέρεται ακόμη στην ενθάρρυνση της δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας και των χρηματικών ροών προς χώρες που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη και στην ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσομένων χωρών και ιδίως των λιγότερο αναπτυγμένων, όσον αφορά στο παγκόσμιο εμπόριο. Επισημαίνεται η σκοπιμότητα της παρακολούθησης και της ρύθμισης των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και ιδρυμάτων και της ενίσχυσης της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων. Δίδεται κατεύθυνση προς τη διασφάλιση μιας ενισχυμένης εκπροσώπησης και φωνής των αναπτυσσόμενων χωρών στη λήψη αποφάσεων σε παγκόσμιους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς θεσμούς.

Στο Στόχο για τις ανισότητες περιλαμβάνεται επίσης η διευκόλυνση της μεθοδικής, ασφαλούς, ομαλής και υπεύθυνης μετανάστευσης και της κινητικότητας των

ανθρώπων.⁹²

Στόχος 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες

Δημιουργούμε ασφαλείς, προσαρμοστικές βιώσιμες πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς, χωρίς αποκλεισμούς.

Η βιώσιμη αστική ανάπτυξη και διαχείριση είναι ζωτικής σημασίας για την ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Απαιτείται συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τις κοινότητες για να αναπλαστούν και να σχεδιαστούν οι πόλεις και οι ανθρώπινοι οικισμοί έτσι ώστε να προωθηθεί η συνοχή της κοινότητας και η ανθρώπινη ασφάλεια και να τονωθεί η καινοτομία και η απασχόληση. Χρειάζεται να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις των αστικών δραστηριοτήτων και των χημικών ουσιών, που είναι επικίνδυνες για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, μεταξύ άλλων μέσω της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης και της ασφαλούς χρήσης χημικών, της μείωσης και της ανακύκλωσης των αποβλήτων και της αποδοτικότερης χρήσης του νερού και της ενέργειας. Θα πρέπει να γίνει προσπάθεια να ελαχιστοποιηθεί ο αντίκτυπος των πόλεων στο παγκόσμιο κλιματικό σύστημα. Ακόμη, είναι ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη οι πληθυσμιακές τάσεις και προβολές στις εθνικές, αγροτικές και αστικές αναπτυξιακές στρατηγικές και πολιτικές.

Στόχος 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή

Διασφαλίζουμε τη βιώσιμη κατανάλωση και μεθόδους παραγωγής.

Πρέπει να γίνουν θεμελιώδεις αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνίες παράγουν και καταναλώνουν αγαθά και υπηρεσίες. Οι κυβερνήσεις, οι διεθνείς οργανισμοί, ο επιχειρηματικός τομέας, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, αλλά και τα άτομα πρέπει να συμβάλουν στην αλλαγή των μη βιώσιμων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, μεταξύ άλλων μέσω της κινητοποίησης, από όλες τις πηγές, οικονομικής και τεχνικής βοήθειας για την ενίσχυση της επιστήμης, τεχνολογίας και καινοτομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες και την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους να κινηθούν προς πιο βιώσιμα πρότυπα κατανάλωσης και παραγωγής. Ενθαρρύνεται η εφαρμογή του 10ετούς Πλαισίου Προγραμμάτων για τη Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή.

Στόχος 13: Δράση για το Κλίμα

Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των συνεπειών της.

Χρειάζεται να αντιμετωπιστεί αποφασιστικά η απειλή που συνιστά η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Η παγκόσμια φύση της κλιματικής αλλαγής απαιτεί την ευρύτερη δυνατή διεθνή συνεργασία με στόχο την επιτάχυνση

⁹² Η Ατζέντα 2030 αναγνωρίζει τη συμβολή των μεταναστών στην ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς και ότι η διεθνής μετανάστευση είναι μια πολυδιάστατη πραγματικότητα με μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των χωρών προέλευσης, διέλευσης και προορισμού, η οποία απαιτεί συνεκτικές και ολοκληρωμένες απαντήσεις. Στην κατεύθυνση αυτή, υπογραμμίζεται το δικαίωμα των μεταναστών να επιστρέψουν στη χώρα ιθαγένειάς τους.

της μείωσης των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την αντιμετώπιση της προσαρμογής στις δυσμενείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής⁹³.

Στόχος 14: Ζωή στο Νερό

Προστατεύουμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους για βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι ωκεανοί του κόσμου και τα συστατικά τους στοιχεία όπως η θερμοκρασία, η χημεία, τα ρεύματα και η θαλάσσια ζωή, είναι αυτοί που δίνουν ώθηση στα παγκόσμια συστήματα κάνοντας τη Γη κατοικήσιμη για την ανθρωπότητα. Το νερό της βροχής, το πόσιμο νερό, ο καιρός, το κλίμα, οι ακτογραμμές, μεγάλο μέρος της τροφής μας ακόμα και το οξυγόνο που αναπνέουμε είναι προϊόντα που μας παρέχει αλλά και ρυθμίζει η θάλασσα. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας, οι ωκεανοί και οι θάλασσες έχουν αποτελέσει ζωτικής σημασίας διαύλους για το εμπόριο και τις μεταφορές. Η προσεκτική διαχείριση αυτού του σπουδαίου παγκόσμιου πόρου είναι το κλειδί για ένα βιώσιμο μέλλον.

Στόχος 15: Ζωή στη Στεριά

Πρωθούμε τη βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων και δασών, καταπολεμούμε την ερημοποίηση, αναστρέφουμε την υποβάθμιση του εδάφους και της βιοποικιλότητας.

Η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη εξαρτάται από τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων του πλανήτη. Ως εκ τούτου, χρειάζεται να διατηρηθούν και να χρησιμοποιηθούν με αειφόρους τρόπους, οι ωκεανοί, οι θάλασσες και οι πόροι γλυκού νερού, καθώς και τα δάση, τα βουνά και οι ξηρές περιοχές και να προστατευτεί η βιοποικιλότητα, τα οικοσυστήματα και η άγρια ζωή. Πρέπει να προωθηθεί ο αειφόρος τουρισμός, να αντιμετωπιστεί η λειψυδρία και η ρύπανση των υδάτων, να ενισχυθεί η συνεργασία για την ερημοποίηση, οι αμμοκαταιγίδες, η υποβάθμιση της γης και η ξηρασία και να προωθηθεί η ανθεκτικότητα και η μείωση του κινδύνου καταστροφών.

Στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί

Προάγουμε τις ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες, παρέχουμε πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα.

Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να πραγματωθεί χωρίς ειρήνη και ασφάλεια. Άλλωστε, η ειρήνη και η ασφάλεια θα τεθούν σε κίνδυνο χωρίς βιώσιμη ανάπτυξη. Είναι ανάγκη να οικοδομηθούν ειρηνικές, δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες, οι οποίες παρέχουν ίση πρόσβαση στη δικαιοσύνη και βασίζονται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος

⁹³ Αναγνωρίζεται καθολικά ότι το United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) αποτελεί το κύριο διεθνή διακυβερνητικό φόρουμ, που διαπραγματεύεται αναφορικά με την παγκόσμια απόκριση στην κλιματική αλλαγή.

στην ανάπτυξη), στο αποτελεσματικό κράτος δικαίου και τη χρηστή διακυβέρνηση σε όλα τα επίπεδα. Ακόμη, να οικοδομηθούν διαφανείς, αποτελεσματικοί και υπεύθυνοι θεσμοί. Πρέπει να αντιμετωπιστούν παράγοντες που προκαλούν βία, ανασφάλεια και αδικία, όπως η ανισότητα, η διαφθορά, η κακή διακυβέρνηση και οι παράνομες χρηματοοικονομικές ροές και ροές όπλων.

Απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια για την επίλυση ή αποτροπή των συγκρούσεων και για να στηριχτούν οι χώρες μετά τη σύγκρουση, μεταξύ άλλων μέσω της διασφάλισης ότι οι γυναίκες θα διαδραματίσουν ρόλο στην οικοδόμηση της ειρήνης και στην ανοικοδόμηση. Απαιτείται η περαιτέρω λήψη αποτελεσματικών μέτρων και δράσεων για την άρση των εμποδίων στην πλήρη υλοποίηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των λαών που ζουν υπό αποικιακή και ξένη κατοχή, τα οποία συνεχίζουν να επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καθώς και το περιβάλλον τους.

Στόχος 17: Συνεργασία για τους Στόχους

Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης μπορεί να επιτευχθούν στο πλαίσιο μιας Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, με υποστήριξη συγκεκριμένων πολιτικών και δράσεων⁹⁴. Κλειδί για την επίτευξη των ΣΒΑ θεωρούνται η καλή διακυβέρνηση και οι αποτελεσματικοί δημοκρατικοί θεσμοί, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη συνεργειών και συμπράξεων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, τη διαθεσιμότητα οικονομικών⁹⁵ και τεχνολογικών πόρων και την ανάπτυξη ικανοτήτων. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο θέμα του παγκόσμιου εμπορίου. Όσον αφορά σε συστημικά θέματα για την επίτευξη των ΣΒΑ, επισημαίνονται η πολιτική και θεσμική συνοχή, οι πολυμερείς συμπράξεις και το ζήτημα των δεδομένων, της παρακολούθησης της επίτευξης των ΣΒΑ και της λογοδοσίας.

Οι στόχοι και υποστόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης δημιουργούν ένα ολοκληρωμένο σύνολο και είναι αδιαίρετοι. Ενδεικτικός είναι ο Στόχος 1 «Μηδέν φτώχεια». Η πολυδιάστατη φύση της φτώχειας απαιτεί μια προσέγγιση πέρα από την οικονομική μεγέθυνση προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι βαθύτερες αιτίες και οι παράγοντες που τη διαιωνίζουν. Ο Στόχος 1 συνδέεται με τον τερματισμό της πείνας και της επισιτιστικής/διατροφικής ανασφάλειας (Στόχος 2), την πρόσβαση σε βασικές,

⁹⁴ Όπως αυτά που αναφέρονται στο κείμενο αποτελεσμάτων της τρίτης Διεθνούς Διάσκεψης για τη Χρηματοδότηση της Ανάπτυξης, που πραγματοποιήθηκε στην Αντίς Αμπα από τις 13 έως τις 16 Ιουλίου 2015. Η Ατζέντα Δράσης της Αντίς Αμπέμπα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

⁹⁵ Οι πάροχοι επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας δεσμεύονται σχετικά, συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης πολλών ανεπτυγμένων χωρών να επιτύχουν τον στόχο, που είναι το 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματός τους, να κατευθύνεται προς την επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες και το 0,15% έως 0,2% αυτής προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

ποιοτικές υπηρεσίες όπως η υγειονομική περίθαλψη (Στόχος 3), η εκπαίδευση (Στόχος 4), το νερό και η αποχέτευση (Στόχος 6), και η αειφόρος ενέργεια (Στόχος 7). Συνδέεται με ένα καθαρό περιβάλλον όπου όλοι και όλες να μπορούν να έχουν καλή υγεία και ευημερία (Στόχος 3). Απαιτεί κοινωνική προστασία, ενδυνάμωση και ευκαιρίες για αξιοπρεπή εργασία (Στόχος 8). Προϋποθέτει συνοχή και ιδιαίτερη προσοχή στις περιθωριοποιημένες και ευάλωτες ομάδες, τις πιο περιθωριοποιημένες, και την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος τους (Στόχος 5), καθώς και ευαισθησία ως προς τις διευρυνόμενες ανισότητες εντός και μεταξύ των χωρών, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές (Στόχος 10).

Η Ατζέντα 2030 προωθεί και τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομία - κοινωνία - περιβάλλον). Επιπλέον, αναδεικνύει τη σημασία που έχει για την επίτευξη των ΣΒΑ, η συνοχή των σχετικών πολιτικών, καθώς και η ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων μεταξύ όλων των εταίρων από το δημόσιο τομέα, τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνία των πολιτών, καθώς και τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών.

Η Ατζέντα 2030 και οι ΣΒΑ υιοθετήθηκαν με ευρύτατη συμμετοχή χωρών μεν, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν επέσυραν κριτική. Όπως αναφέρει ο Τράντας (2018), υπήρξαν φωνές, όπως άρθρα στο Economist, που υποστήριξαν ότι οι ΣΒΑ αποτελούν μια μακριά λίστα ασαφών στόχων, χωρίς ρεαλιστικούς και μετρήσιμους υποστόχους. Ακόμη, διατυπώθηκε η κριτική ότι οι ΣΒΑ είναι τόσο αντιφατικοί που αυτοαναιρούνται, δηλαδή επαγγέλλονται βιωσιμότητα, ενώ προωθούν το προβληματικό μοντέλο της βιομηχανικής μεγέθυνσης και καλούν για διατήρηση υψηλών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης σε ένα πλανήτη, που ήδη δυσκολεύεται να υποστηρίξει τα υφιστάμενα επίπεδα παραγωγής και κατανάλωσης.

Πρέπει να αποδεχτούμε ότι υπάρχουν αδυναμίες στην Ατζέντα 2030 και στους ΣΒΑ. Ωστόσο, δεν πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι αποτελούν έναν ήδη συμφωνημένο παγκόσμιο οδηγό προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, ο οποίος, εφόσον αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών σε διάφορα επίπεδα, έχει τη δυνατότητα να δώσει θετικά συνεκτικά αποτελέσματα αναφορικά και με τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης.

Αποτελέσματα που μπορεί να είναι κρίσιμης σημασίας στα 5 πεδία στα οποία αναφέρονται οι ΣΒΑ: Άνθρωποι, Πλανήτης, Ευημερία, Ειρήνη, Συμπράξεις (“5Ps”: People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships)⁹⁶. (Εικόνα 13)

Επιπρόσθετα, δεν έχει απαντηθεί αν και κατά πόσον οι ΣΒΑ έχουν ένα βαθύτερο κανονιστικό και θεσμικό αντίκτυπο, από τη νομοθετική δράση έως την αλλαγή της κατανομής των πόρων. Σύμφωνα με τους Biermann et al. (2022), προς το παρόν οι ΣΒΑ έχουν περιορισμένο μετασχηματιστικό πολιτικό αντίκτυπο κυρίως μέσα από την επίδραση τους στον τρόπο με τον οποίο οι φορείς κατανοούν τη βιώσιμη ανάπτυξη και επικοινωνούν σχετικά με αυτήν.

⁹⁶ Αυτοί αναφέρονται στον πρόλογο του Ψηφίσματος 70/1 με το οποίο υιοθετήθηκε η Ατζέντα 2030.

Εικόνα 5: Τα 5P's (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships - Άνθρωποι, Πλανήτης, Ευημερία, Ειρήνη, Συμπράξεις) στην Ατζέντα 2030.

Πηγή: ESCAP. Στο: <https://www.unescap.org/>

Άνθρωποι

Τερματισμός της φτώχειας και της πείνας, σε όλες τις μορφές και διαστάσεις τους, και διασφάλιση ότι όλα τα ανθρώπινα όντα μπορούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους με αξιοπρέπεια και ισότητα και σε ένα υγιές περιβάλλον.

Πλανήτης

Προστασία του πλανήτη από την υποβάθμιση, μεταξύ άλλων μέσω της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, της βιώσιμης διαχείρισης των φυσικών του πόρων και της λήψης επείγουσας δράσης για την κλιματική αλλαγή, ώστε ο πλανήτης να μπορεί να υποστηρίξει τις ανάγκες της παρούσας και των μελλοντικών γενεών.

Ευημερία

Διασφάλιση ότι όλα τα ανθρώπινα όντα μπορούν να απολαμβάνουν ευημερούσα και ικανοποιητική ζωή και ότι η οικονομική, κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος, θα πραγματοποιείται σε αρμονία με τη φύση.

Ειρήνη

Επιδίωξη ειρηνικών, δίκαιων και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών, που είναι απαλλαγμένες από το φόβο και τη βία. Δεν μπορεί να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς ειρήνη και ειρήνη χωρίς βιώσιμη ανάπτυξη.

Συμπράξεις

Κινητοποίηση των μέσων που απαιτούνται για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 μέσω μιας αναζωογονημένης Παγκόσμιας Σύμπραξης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, βασισμένης σε πνεύμα ενισχυμένης παγκόσμιας αλληλεγγύης, εστιασμένης, ιδίως στις ανάγκες των φτωχότερων και πιο ευάλωτων και με τη συμμετοχή όλων των

χωρών, όλων των ενδιαφερόμενων μερών και όλων των ανθρώπων.

2.5. Οι διαδικασίες και τα μέσα που προβλέπονται για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030

Πώς όμως αυτοί οι οικουμενικοί στόχοι μπορεί να υλοποιηθούν από χώρες με άνισο επίπεδο οικονομικής μεγέθυνσης ή/και ανάπτυξης και διαφορετικό κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον;

Οι εθνικές κυβερνήσεις αποφασίζουν εντέλει πώς οι στόχοι θα προσαρμοστούν στο εθνικό πλαίσιο, ώστε να ενσωματωθούν στις προτεραιότητες και τις πολιτικές κάθε χώρας. Αυτό από μόνο του δημιουργεί απαιτήσεις για κατάλληλους μηχανισμούς και μέσα αξιολόγησης της εφαρμογής της Ατζέντα 2030. Οι αποτελεσματικές διαδικασίες παρακολούθησης και επανεξέτασης της προόδου θεωρούνται το κλειδί για την υλοποίηση της Ατζέντα 2030.

Σε διαχειριστικό/τεχνικό επίπεδο, δημιουργήθηκε και εγκρίθηκε το 2017⁹⁷, ένα παγκόσμιο σύστημα 232 δεικτών για την παρακολούθηση και την εξέταση της προόδου αναφορικά με τους ΣΒΑ. Η κατάρτιση και εφαρμογή ενός παγκόσμιου συστήματος δεικτών αποτελεί βέβαια από μόνη της μια μεγάλη πρόκληση. Στην κατεύθυνση αυτή, γίνεται μεγάλη και συνεχής⁹⁸ προσπάθεια τυποποίησης και παροχής υποστήριξης στις χώρες (βλέπε ενδεικτικά: E-Handbook on Sustainable Development Goals Indicators⁹⁹, Εργαλειοθήκη για την Παρακολούθηση και Αναφορά αναφορικά με τους ΣΒΑ¹⁰⁰), έχει δε συγκροτηθεί στο πλαίσιο του ΟΗΕ Διύπηρεσιακή Ομάδα και Ομάδα Εμπειρογνομώνων για τους Δείκτες ΣΒΑ (IAEG-SDG's¹⁰¹).

Στις οδηγίες εφαρμογής του παγκόσμιου συστήματος των 232 δεικτών, για κάθε δείκτη προσδιορίζεται το όνομα του δείκτη, ο στόχος και ο επιμέρους στόχος στον οποίο αναφέρεται, ο ορισμός του και το σχετικό σκεπτικό, οι πηγές δεδομένων και η μέθοδος συλλογής τους, η μέθοδος υπολογισμού του και άλλα μεθοδολογικά ζητήματα, δίδονται σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές και αναφέρεται ο διεθνής οργανισμός, που έχει την ευθύνη της παρακολούθησης του δείκτη σε παγκόσμιο επίπεδο. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να υπάρχουν δυσκολίες ως προς την εφαρμογή των δεικτών σε επίπεδο χώρας, τουλάχιστον σε κάποιες χώρες και για

⁹⁷ Το παγκόσμιο πλαίσιο δεικτών εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση στις 6 Ιουλίου 2017 και περιλαμβάνεται στο Ψήφισμα που ενέκρινε η Γενική Συνέλευση για τις Εργασίες της Στατιστικής Επιτροπής σχετικά με την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (A/RES/71/313).

⁹⁸ Σύμφωνα με το ψήφισμα 71/313 της Γενικής Συνέλευσης, η Διύπηρεσιακή Ομάδα και η Ομάδα Εμπειρογνομώνων για τους Δείκτες Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (IAEG-SDG's) οφείλει να πραγματοποιήσει μια ολοκληρωμένη ανασκόπηση του παγκόσμιου πλαισίου δεικτών προκειμένου να υποβάλει πρόταση αλλαγών προς εξέταση στην 56η σύνοδο της Στατιστικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών, το Μάρτιο του 2025.

⁹⁹ Βλέπε στο <https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Home>

¹⁰⁰ Βλέπε για περισσότερα: SDG Monitoring and Reporting Toolkit for UN, στο: <https://unstats.un.org/sdgs/unct-toolkit/>

¹⁰¹ Βλέπε στο: <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/>

κάποιους δείκτες.

Δυσκολίες επισημαίνονται ειδικότερα όσον αφορά στη συλλογή, την επεξεργασία, την ανάλυση και τη διάχυση αξιόπιστων, έγκαιρων, προσβάσιμων και επαρκώς αναλυτικών δεδομένων. Η βελτίωση της επάρκειας των εθνικών στατιστικών συστημάτων αποτελεί επομένως προτεραιότητα, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι χώρες είναι σε θέση να παρακολουθούν την πρόοδο στους ΣΒΑ και να προχωρούν σε τεκμηριωμένες διορθωτικές κινήσεις με βάση αξιόπιστα στοιχεία.

Επιπλέον, τα κράτη-μέλη καλούνται να καταρτίζουν εθελοντικά εκθέσεις (Voluntary National Reviews) για την πορεία εφαρμογής των ΣΒΑ σε εθνικό επίπεδο. Η κατάρτιση έκθεσης είναι εθελοντική, υπό την ηγεσία του κράτους και αναλαμβάνεται τόσο από τις αναπτυγμένες, όσο και από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Παρά τις κατευθύνσεις και οδηγίες που δίδονται (UN DESA 2019), εντέλει εναπόκειται στις χώρες να αποφασίσουν πώς θα καταρτίσουν τις εκθέσεις, σύμφωνα με τα εθνικά τους πλαίσια και περιστάσεις.

Με βάση τις εκθέσεις που υποβάλλουν τα κράτη - μέλη, καταρτίζονται δύο είδη εκθέσεων:

-η Ετήσια Έκθεση Προόδου των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης; Και

-η Παγκόσμια Έκθεση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, που συντάσσεται κάθε 4 έτη.

Η πορεία υλοποίησης των ΣΒΑ παρακολουθείται και αξιολογείται στο πλαίσιο του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (HLPF)¹⁰². Το HLPF πραγματοποιεί επίσης θεματικές ανασκοπήσεις της προόδου σχετικά με τους ΣΒΑ, συμπεριλαμβανομένων των οριζόντιων θεμάτων.

Οι Εκθέσεις για την πρόοδο στην Ατζέντα 2030 και την πορεία υλοποίησης των ΣΒΑ, αλλά και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από το σύστημα Δεικτών για την Παρακολούθηση των ΣΒΑ, επιτρέπουν μια εκτίμηση της παγκόσμιας κατάστασης όσον αφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη. Ενδεικτικά, να αναφερθεί ότι σύμφωνα με την Έκθεση Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, του 2022¹⁰³, οι διαδοχικές και αλληλένδετες κρίσεις (όπου κυριαρχεί η πανδημία COVID-19, η κλιματική αλλαγή και οι συγκρούσεις) δημιουργούν δευτερεύουσες επιπτώσεις στα τρόφιμα και τη διατροφή, την υγεία, την εκπαίδευση, το περιβάλλον και την ειρήνη και ασφάλεια, και θέτουν σε σοβαρό κίνδυνο την εφαρμογή της Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Η Έκθεση περιγράφει λεπτομερώς την αντιστροφή της προόδου ετών για την εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας, τη βελτίωση της υγείας και της εκπαίδευσης, την παροχή βασικών υπηρεσιών και πολλά άλλα.

Σημειώνεται ότι στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών (SDG Summit, Σεπτέμβριος 2019), υιοθετήθηκε Πολιτική Διακήρυξη που ορίζει την δεκαετία 2020-2030 ως «Δεκαετία Δράσης για την επίτευξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης

¹⁰² Το HLPF συνέρχεται ετησίως, τον Ιούλιο για οκτώ ημέρες, υπό την αιγίδα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC). Επίσης, κάθε τέσσερα χρόνια το HLPF συνέρχεται υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων.

¹⁰³ The Sustainable Development Goals Report 2022. Βλέπε στο: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/>

και των SDG's», δίνοντας πρωτίστως έμφαση στους Στόχους εκείνους με καταληκτική ημερομηνία το 2020, οι περισσότεροι εκ των οποίων είναι περιβαλλοντικοί και σχετίζονται με τη θαλάσσια και χερσαία βιοποικιλότητα (υποστόχοι των SDG's 14 και 15).

2.6. Εργαλεία και μοντέλα παρακολούθησης της εφαρμογής μακροπρόθεσμων οραμάτων και στρατηγικών

Η βιώσιμη ανάπτυξη συνδέεται με έναν μακροπρόθεσμο μετασχηματισμό, ο οποίος με τη σειρά του απαιτεί πιο μακροπρόθεσμες διαδικασίες σχεδιασμού από τους συνήθεις ετήσιους προϋπολογισμούς ή τα μεσοπρόθεσμα χρηματοδοτικά σχέδια. Το πλαίσιο ΣΒΑ απαιτεί 15ετείς στρατηγικές, καθώς και συντονισμό των ενδιαφερομένων μερών και των δραστηριοτήτων τους. Μάλιστα, ορισμένοι από τους ΣΒΑ, όπως αυτός για το κλίμα, απαιτούν σχεδιασμούς για χρονικό ορίζοντα αρκετών δεκαετιών.

Με αφετηρία, όμως, μια παρούσα μη βιώσιμη παγκόσμια κατάσταση μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα όραμα ή ένα πλαίσιο πολιτικής με έναν αβέβαιο μελλοντικό ορίζοντα; Για το σκοπό αυτό έχουν αναπτυχθεί ένα σύνολο εργαλείων.

1^ο Εργαλείο: Backcasting (Sustainable Development Solutions Network)

Ένα από αυτά είναι το *backcasting* (Sustainable Development Solutions Network, 2015). Backcasting σημαίνει: δημιουργία του οράματος ενός επιθυμητού μέλλοντος και στη συνέχεια, κοιτάζοντας από αυτό το μέλλον προς τα πίσω στο παρόν, σχεδιασμός μιας στρατηγικής και σχεδιασμός, πώς θα μπορούσε να επιτευχθεί αυτή.

Στο πλαίσιο των ΣΒΑ, το *backcasting* βοηθά στη δημιουργία μιας στρατηγικής, που οραματίζεται πώς πρέπει να προχωρήσει η ανάπτυξη και σχεδιάζει ενδιάμεσες δράσεις που συνδέονται με μακροπρόθεσμους ποσοτικούς στόχους για να πραγματοποιηθεί αυτό. Σε αντίθεση με την πρόβλεψη, η οποία εκτιμά τις πιθανότητες διαφόρων αποτελεσμάτων με βάση τις αναμενόμενες τάσεις, το *backcasting* ξεκινά με μια προβολή των επιθυμητών αποτελεσμάτων και λειτουργεί αντίστροφα για να κατανοήσει τι χρειάζεται για την πραγματοποίησή τους.

Πυρήνα του *backcasting* αποτελεί η δημιουργία ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου, που χαρτογραφεί στόχους, ορόσημα και βήματα προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό τελικό αποτέλεσμα έως την επιθυμητή ημερομηνία, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών χρηματοδότησης. Τα ορόσημα στη συνέχεια μεταφράζονται σε μια ποσοτικοποιημένη στρατηγική, που συνήθως περιλαμβάνει ένα επενδυτικό σχέδιο και μια στρατηγική χρηματοδότησης. Αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί εντός της κυβέρνησης, αλλά και να γνωστοποιηθεί στο κοινό για ευρύτερη διαβούλευση. Σε συνδυασμό με μια ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, το *backcasting* αναφορικά με τους ΣΒΑ βοηθά στον προσδιορισμό των πολιτικών, των θεσμικών και τεχνικών μεταρρυθμίσεων, των δημόσιων επενδύσεων

και των εταιρικών σχέσεων που απαιτούνται για την επίτευξη των ΣΒΑ έως το 2030.

2^ο Εργαλείο: Οδικός Χάρτης (Στρατηγική επίτευξης συγκεκριμένου σκοπού)

Ένα ακόμη εργαλείο αποτελεί η *δημιουργία ενός οδικού χάρτη*. Ένας οδικός χάρτης είναι μια στρατηγική ή ένα σχέδιο που οδηγεί στην επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού. Πρόκειται για ένα σχέδιο υψηλού επιπέδου, που δηλώνει έναν πρωταρχικό σκοπό και περιγράφει τα σημαντικά βήματα για την επίτευξή του. Ένας καλός οδικός χάρτης κατευθύνει την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων προς τον κύριο σκοπό και δίνει μια σαφή εικόνα του τρόπου με τον οποίο όλες οι δράσεις διασυνδέονται για να φέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ένας οδικός χάρτης αποτελεί επίσης ένα εργαλείο επικοινωνίας και συντονισμού γύρω από έναν κοινό σκοπό.

Ένα σχετικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια δημιουργίας σε κάθε χώρα ενός οδικού χάρτη για την αξιοποίηση της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας προκειμένου να επιτευχθούν οι ΣΒΑ (UN Inter-Agency Task Team & EC JRC, 2021). Τα βήματα για τη δημιουργία του σχετικού οδικού χάρτη είναι:

1. Η εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης.
2. Η ανάπτυξη οράματος, σκοπών και στόχων.
3. Ο διάλογος και η διαβούλευση μεταξύ των ενδιαφερομένων.
4. Η εκτίμηση εναλλακτικών διαδρομών.
5. Η κατάρτιση ενός λεπτομερούς οδικού χάρτη αναφορικά με την αξιοποίηση της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας για τους ΣΒΑ.
6. Η παρακολούθηση, η αποτίμηση και η αναθεώρηση του οδικού χάρτη.

Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή μακροπρόθεσμων οραμάτων και στρατηγικών όπως η Ατζέντα 2030, δεν είναι αποκλειστικά τεχνικό/διαχειριστικό ζήτημα. Απαιτείται διαρκής δημιουργική επίλυση προβλημάτων και συνεχείς διαβουλεύσεις μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου οι ΣΒΑ να γίνουν πραγματικότητα έως το 2030.

Ενότητα III (Δρ. Βασίλειος Φούρκας)

3. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Θεσμικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η έννοια της βιώσιμης (ή αειφόρου) ανάπτυξης αποτελεί κεντρικό πυλώνα του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), με βάση την ανάδειξη και τον ορισμό της από την Επιτροπή Brundtland (Brundtland, 1987), ως στόχο που:

(i) βασίζεται στην ικανότητα των σημερινών γενεών να ικανοποιούν τις ανάγκες τους, χωρίς να υπονομεύουν την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες; και

(ii) περιλαμβάνει την εξισορρόπηση της οικονομικής ανάπτυξης, την κοινωνική πρόοδο και την προστασία του περιβάλλοντος, με δίκαιο, χωρίς αποκλεισμούς, και δημοκρατικό-συμμετοχικό τρόπο.

Ο ορισμός αυτός έγινε ευρέως αποδεκτός και επηρέασε την διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου και το σχεδιασμό-ανάπτυξη των πολιτικών της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη.

Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δηλώνει προσηλωμένη σε αυτό το στόχο (ΕΕ, 2016: 1) και έχει θεσπίσει μια σειρά πολιτικών εγγράφων και νομοθετικών πράξεων με στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε διάφορους τομείς πολιτικής, όπως η ενέργεια, η προστασία των φυσικών πόρων, η εδαφική συνοχή, η έρευνα-καινοτομία, η έξυπνη ανάπτυξη και η ψηφιακή μετάβαση, οι μεταφορές και η κινητικότητα ειδικά στις πόλεις, η ανθεκτικότητα, η κυκλική οικονομία, ο πολιτισμός, και φυσικά η ποιότητα ζωής. Γι' αυτό υποστηρίζεται, πως οκτώ χρόνια μετά την ανακοίνωση της Ατζέντα 2030 (UN, 2015) και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) από τον ΟΗΕ "μαζί με εταίρους σε όλο τον κόσμο και ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων φορέων, η ΕΕ διαδραμάτισε ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση της οικουμενικής Ατζέντα 2030, η οποία συνάδει πλήρως με τις αξίες και τους στόχους πολιτικής της ΕΕ" (EC, 2023: 2).

Η ΕΕ, δηλαδή, έχει δεσμευτεί να εφαρμόσει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ, τόσο εντός των συνόρων της, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, και έχει αναπτύξει αντίστοιχες πολιτικές πρωτοβουλίες όπως, για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019) - ένα ολοκληρωμένο σχέδιο εφαρμογής για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ, ο Νόμος της ΕΕ για το Κλίμα (ΕΕ, 2021), η Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα για το 2030 (EC, 2020e) και το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία (ΕΕ, 2020). Η ΕΕ παρέχει αναλόγως χρηματοδότηση και στήριξη για πρωτοβουλίες βιώσιμης ανάπτυξης και ανθεκτικότητας μέσω προγραμμάτων όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΠΣ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Οι βασικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ για την προώθηση και την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 αφορούν πρωτίστως την ενσωμάτωση των 17 ΣΒΑ και

των 169 Υποστόχων στις τομεακές πολιτικές της ΕΕ, ώστε να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές διαστάσεις της. Η ΕΕ τονίζει, δηλαδή, τη σημασία της ολοκλήρωσης και της συνοχής των πολιτικών, της χρηματοδότησης και των επενδύσεων, καθώς και της δέσμευσης και των συμπράξεων των ενδιαφερομένων μερών για την επίτευξη των ΣΒΑ και την ανάπτυξη ενός καλύτερου συστήματος διακυβέρνησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΟΚΕ, 2019).

Το γεγονός αυτό απαιτεί τη συμμετοχή όλων των επιπέδων της διακυβέρνησης, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, του ιδιωτικού τομέα και των πολιτών. Με βάση την κατεύθυνση αυτή, υποστηρίζονται πολλά δίκτυα και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην προώθηση της εφαρμογής των ΣΒΑ σε διαφορετικά, συμπεριλαμβανομένων τοπικών και περιφερειακών, επίπεδα. Η πολυσυμμετοχική Ευρωπαϊκή πλατφόρμα ΣΒΑ, για παράδειγμα, δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και λειτούργησε από το 2016 έως το 2019 για να υποστηρίξει την εφαρμογή των ΣΒΑ στην ΕΕ και τη διαμόρφωση μιας, όσο το δυνατό, ολιστικής προσέγγισης και στρατηγικής.

Η ΕΕ έχει επίσης αναπτύξει, μέσω της Eurostat, ένα απολύτως συναφή, αλλά μικρότερο σε μέγεθος σε σχέση με την Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ, σύνολο δεικτών για τη μέτρηση της προόδου προς την επίτευξη των 17 ΣΒΑ, το οποίο περιλαμβάνει τόσο παγκόσμιους, όσο και περιφερειακούς δείκτες¹⁰⁴. Το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC: Joint Research Centre) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει αναπτύξει, επίσης, αρκετούς σύνθετους δείκτες που συνδυάζουν πολλαπλές πηγές δεδομένων για την παρακολούθηση της προόδου προς τους ΣΒΑ στην ΕΕ¹⁰⁵. Συνολικά εκτιμάται πως η ΕΕ υπήρξε πρωτοπόρος στη διαμόρφωση των ΣΒΑ και την ενσωμάτωσή τους τόσο στις πρωτοβουλίες, όσο και στις αξιολογήσεις επιπτώσεων για την υποστήριξη των πολιτικών (Trane et al, 2023: 3), ωθώντας έτσι τα κράτη μέλη προς την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 (ΕΕ, 2016γ).

Το κείμενο της Ενότητας που ακολουθεί, αφορά το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ σε σχέση με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ και παρουσιάζονται οι βασικές μορφές ένταξής τους σε αυτό, ξεκινώντας από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ. Στη συνέχεια, εξετάζεται ο εξελικτικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο βασικών κειμένων πολιτικής των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, παρατίθενται ενδεικτικά παραδείγματα από βέλτιστες πρακτικές.

3.1. Η έννοια της βιωσιμότητας μέσα από το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ

Η έννοια της βιωσιμότητας κατοχυρώνεται στο πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο απαρτίζεται από τις Συνθήκες της ΕΕ που αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες ανάμεσα στα κράτη-μέλη¹⁰⁶ και ενίοτε τροποποιούνται με βάση την

¹⁰⁴ Βλέπε στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/overview>

¹⁰⁵ Βλέπε στο: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/sustainable-development-goals>

¹⁰⁶ Σύμφωνα με την διαδικτυακή πύλη EUR-Lex, εκτός από το πρωτογενές δίκαιο, το δίκαιο της ΕΕ βασίζεται σε επικουρικές και συμπληρωματικές πηγές. Οι επικουρικές πηγές περιλαμβάνουν πέντε

προσχώρηση νέων κρατών μελών, την ανάπτυξη νέων τομέων συνεργασίας (π.χ. ατομική ενέργεια) και με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας. Οι Συνθήκες, δηλαδή, παρέχουν το νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία της ΕΕ και καθορίζουν τις αρχές και τους στόχους της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων, όπως θα δούμε παρακάτω, εκείνων που σχετίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη¹⁰⁷.

Οι δύο θεμελιώδεις συνθήκες είναι η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). Η ΣΕΕ συνίσταται από τις ιδρυτικές συνθήκες, όπως η Συνθήκη της Ρώμης (1957) και έχει ως βάση τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), η οποία επισημοποίησε την δέσμευση για πολιτική, εκτός της οικονομικής, ολοκλήρωση με τη μετατροπή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Η Συνθήκη του Μάαστριχτ τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) στην οποία η βιώσιμη ανάπτυξη κατοχυρώνεται νομικά, για πρώτη φορά, ως θεμελιώδης στόχος και αποστολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Καϊλής, 2020), τη Συνθήκη της Νίκαιας (2001) και κυρίως με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (2007). Η τελευταία σήμανε το οριστικό τέλος της ΕΟΚ με αποτέλεσμα η Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να μετονομαστεί σε «Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Κατ' ουσία, η Συνθήκη της Λισαβόνας περιλαμβάνει τη ΣΕΕ και τη ΣΛΕΕ και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, θέλοντας να ενισχύσει τη δημοκρατική διάσταση της ΕΕ ακόμα περισσότερο, αναθεωρώντας τον τρόπο λειτουργίας των θεσμικών οργάνων και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, προκειμένου να προσαρμοστούν στη διευρυμένη ΕΕ των 28 χωρών-μελών¹⁰⁸. Η ενοποιημένη, σύμφωνα με τα παραπάνω, απόδοση των ΣΕΕ και ΣΛΕΕ σε μία Συνθήκη (ΕΕ, 2016) καθορίζει, επίσης, τους στόχους της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, της κοινωνικής προόδου και της προστασίας του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, μέσω της ΣΛΕΕ παρέχεται η νομική βάση και δίνεται η κατεύθυνση για ανάληψη δράσης σε ανανεωμένους τομείς πολιτικής που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η κοινωνικο-οικονομική και εδαφική συνοχή, η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια και η κυκλική οικονομία¹⁰⁹.

Σύμφωνα με τον Δρ. Κ.Α Καϊλή., χρήζει ιδιαίτερης σημασίας να αναφερθεί η παρ. 9 του Προοιμίου της ΣΕΕ, η οποία αφορά στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης:

«ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ να προωθήσουν την οικονομική και κοινωνική πρόοδο των λαών τους, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης

τύπους νομικών πράξεων: κανονισμούς, οδηγίες, αποφάσεις, γνώμες και συστάσεις. Οι συμπληρωματικές πηγές περιλαμβάνουν νομολογίες του Δικαστηρίου της ΕΕ (ΔΕΕ), καθώς και γενικές αρχές του δικαίου. Οι διεθνείς συμφωνίες με τρίτες χώρες ή με διεθνείς οργανισμούς αποτελούν επίσης αναπόσπαστο τμήμα του δικαίου της ΕΕ. Για περισσότερα: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/the-european-union-s-primary-law.html>

¹⁰⁷ Για τις ισχύουσες σήμερα Συνθήκες της ΕΕ, βλέπε στο: <https://eur-lex.europa.eu/collection/eu-law/treaties/treaties-force.html>

¹⁰⁸ Βλέπε στο: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/treaty-on-european-union.htm>

¹⁰⁹ Βλέπε στο: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/treaty-on-european-union.htm>

και στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς και μιας ενισχυμένης συνοχής, όπως επίσης και της προστασίας του περιβάλλοντος, και να εφαρμόσουν πολιτικές, που θα διασφαλίζουν την πρόοδο στον τομέα της οικονομικής ολοκλήρωσης εκ παραλλήλου με την πρόοδο στους άλλους τομείς» (ΕΕ,2016).

«Η ρητή αυτή αναφορά αποκτά ιδιαίτερη προστιθέμενη αξία, δεδομένου ότι το προοίμιο κάθε διεθνούς συνθήκης αποτελεί σημαντικό μέσο ερμηνείας και εφαρμογής των διατάξεών της» (Καϊλής, 2020: 74).

Εκτός αυτού, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ενσωματώνεται στην ενοποιημένη απόδοση των ΣΕΕ και ΣΛΕΕ (ΕΕ, 2016), χωρίς ρητή αναφορά στους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030, με βάση ενδεικτικά τα ακόλουθα άρθρα:

- Το Άρθρο 3 παράγραφος 3 της ΣΕΕ, το οποίο υπογραμμίζει ότι ένας από τους στόχους της ΕΕ είναι η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρώπη, με βάση την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική πρόοδο και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Το Άρθρο 11 της ΣΕΕ, το οποίο τονίζει ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να ενσωματωθούν στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ.
- Το Άρθρο 21 της ΣΕΕ, το οποίο περιλαμβάνει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως μία από τις κατευθυντήριες αρχές της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, μαζί με άλλες αρχές, όπως η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Το Άρθρο 3 της ΣΛΕΕ, το οποίο ορίζει ότι, για την επίτευξη των στόχων της, η ΕΕ πρέπει να εργάζεται για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, με βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.
- Το Άρθρο 11 Στης ΛΕΕ, το οποίο, παρόμοια με το άρθρο 11 της ΣΕΕ, υπογραμμίζει την ενσωμάτωση της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ, διατυπώνοντας χαρακτηριστικά: “Οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη”.
- Το Άρθρο 18 της ΣΛΕΕ, το οποίο υπογραμμίζει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, συμβάλλοντας στον στόχο της μείωσης των ανισοτήτων.
- Το Άρθρο 114 της ΣΛΕΕ, το οποίο παρέχει μια νομική βάση που συμβάλει έμμεσα στη βιώσιμη ανάπτυξη, διευκολύνοντας την εναρμόνιση των νόμων και των κανονισμών που σχετίζονται με φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα, βιομηχανικά πρότυπα, τεχνικές προδιαγραφές βιώσιμων κατασκευών και στεγαστικών προγραμμάτων, πρότυπα ενεργειακής απόδοσης και επίδοσης, διαχείριση αποβλήτων και άλλους τομείς, που επιδρούν στη βιωσιμότητα και

- μπορούν να συμβάλουν στην εξάλειψη των εμποδίων στο εμπόριο, στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και στη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και του περιβάλλοντος.
- Το Άρθρο 157 της ΣΛΕΕ, το οποίο υποχρεώνει κάθε κράτος-μέλος να εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας.
 - Το Άρθρο 191 της ΣΛΕΕ, το οποίο επικεντρώνεται ειδικά στην προστασία του περιβάλλοντος, τονίζοντας ότι οι πολιτικές της ΕΕ θα πρέπει να αποσκοπούν στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της ολοκλήρωσης, την αρχή της προφύλαξης και την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Επίσης, το συγκεκριμένο Άρθρο δηλώνει τη δέσμευση της ΕΕ να διασφαλίσει ένα υψηλό επίπεδο προστασίας της ανθρώπινης υγείας.
 - Τα Άρθρο 192 της ΣΛΕΕ, το οποίο για την επίτευξη των στόχων του Άρθρου 191 απαιτεί την ενσωμάτωση μέτρων, όπως οι περιβαλλοντικές εκτιμήσεις, σε διάφορες πολιτικές. που επηρεάζουν τη χωροταξία-πολεοδομία, την διαχείριση των υδάτινων πόρων, τις χρήσεις της γης, καθώς και μέτρα που επηρεάζουν τις επιλογές διαφορετικών πηγών ενέργειας και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού, καθώς και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.
 - Το Άρθρο 194 της ΣΛΕΕ, το οποίο καθορίζει τους στόχους της ΕΕ στον τομέα της ενεργειακής πολιτικής, λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον με την προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, της εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς και της ανάπτυξης νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Επίσης, περιλαμβάνει την προώθηση της συνεργασίας με χώρες εκτός ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων.
 - Επίσης, τα άρθρα 174 έως 178 της ΣΛΕΕ προσδιορίζουν τον στόχο που αφορά την **εδαφική συνοχή**, που πρακτικά συσχετίζεται άμεσα με όλους τους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030. Εν συντομία, η εδαφική συνοχή συνίσταται στην προώθηση της ισορροπημένης και αρμονικής εδαφικής ανάπτυξης τόσο μεταξύ, όσο και εντός των χωρών, των περιφερειών, των πόλεων και των δήμων, καθώς και στην εξασφάλιση του μέλλοντος όλων των περιοχών και όλων των ανθρώπων στην Ευρώπη, με την αξιοποίηση της πολυμορφίας των περιοχών, του στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού, βάσει της επικουρικότητας και της εδαφικής διάστασης των τομεακών πολιτικών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (ΕC, 2011, ΕΕ, 2020β). Σε αστικό επίπεδο, αυτές οι πτυχές καλύπτονται από τον νέο Χάρτη της Λειψίας (ΕC, 2020d). Στόχος του νέου Χάρτη είναι να παράσχει ένα πλαίσιο πολιτικής για την εξέταση και την υλοποίηση ευρωπαϊκών και παγκόσμιων συμφωνιών, όπως η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, σε αστική κλίμακα στην ΕΕ.

Τα παραπάνω ενδεικτικά άρθρα μπορεί να μην κάνουν ρητή αναφορά στους

Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030, αλλά, όλα και τα καθένα χωριστά, προφανώς συσχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με περισσότερους του ενός ΣΒΑ, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 3: Συσχέτιση των Συνθηκών ΣΕΕ και ΣΛΕΕ του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ (Β. Φούρκας, 2023)

Άρθρο-Συνθήκη	Περιεχόμενο	ΣΒΑ
Άρθρο 3, παρ. 3 και Άρθρο 21 της ΣΕΕ Άρθρο 3 της ΣΛΕΕ Άρθρα 174-178 της ΣΛΕΕ	Πρώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρώπη, με βάση την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική πρόοδο και την προστασία του περιβάλλοντος. Βιώσιμη ανάπτυξη ως μία από τις κατευθυντήριες αρχές της εξωτερικής δράσης της ΕΕ, μαζί με άλλες αρχές, όπως η δημοκρατία, το κράτος δικαίου και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, με βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας και την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Εδαφική Συνοχή	-το σύνολο των 17 ΣΒΑ
Άρθρο 11 της ΣΕΕ Άρθρο 11 της ΣΛΕΕ	Η προστασία του περιβάλλοντος και η βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να ενσωματωθούν στις πολιτικές και τις δράσεις της ΕΕ.	-ΣΒΑ 15 (Ζωή στην Στεριά) -ΣΒΑ 2 (Μηδενική Πείνα)
Άρθρο 18 της ΣΛΕΕ	Απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, μείωση των ανισοτήτων.	-ΣΒΑ 10 (Λιγότερες Ανισότητες) -ΣΒΑ 1 (Μηδενική Φτώχεια) -ΣΒΑ 2 (Μηδενική Πείνα) -ΣΒΑ 11 (Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες). -ΣΒΑ 8 (Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη)
Το άρθρο 114 της ΣΛΕΕ	Εναρμόνιση των νόμων και των κανονισμών που σχετίζονται με φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα, βιομηχανικά πρότυπα, τεχνικές προδιαγραφές	-ΣΒΑ 7 (Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια)

	βιώσιμων κατασκευών και στεγαστικών προγραμμάτων, πρότυπα ενεργειακής απόδοσης και επίδοσης, διαχείριση αποβλήτων και άλλους τομείς, που επιδρούν στη βιωσιμότητα	-ΣΒΑ 9 (Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές) -ΣΒΑ 11 (Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες) -ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή) -ΣΒΑ 13 (Δράση για το Κλίμα.) -ΣΒΑ 14 (Η Ζωή κάτω από το Νερό) -ΣΒΑ 15 (Η ζωή στη Στεριά)
Άρθρο 157 της ΣΛΕΕ	Εφαρμογή της αρχής της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών για όμοια εργασία ή για εργασία της αυτής αξίας.	-ΣΒΑ 5 (Ισότητα των Φύλων)
Άρθρο 191 της ΣΛΕΕ	Διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της ανθρώπινης υγείας. Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της ολοκλήρωσης, την αρχή της προφύλαξης και την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει".	-ΣΒΑ 3 (Καλή Υγεία και Ευημερία) ΣΒΑ 6 (Καθαρό Νερό και Αποχέτευση) -ΣΒΑ 7 (Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια) -ΣΒΑ 11 (Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες).
Άρθρο 192 της ΣΛΕΕ	Ενσωμάτωση μέτρων, όπως οι περιβαλλοντικές εκτιμήσεις, σε διάφορες πολιτικές, που επηρεάζουν τη χωροταξία-πολεοδομία, την διαχείριση των υδάτινων πόρων, τις χρήσεις της γης, καθώς και μέτρα που επηρεάζουν τις επιλογές διαφορετικών πηγών ενέργειας και τη γενική διάρθρωση του ενεργειακού εφοδιασμού, καθώς και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.	-ΣΒΑ 13 (Δράση για το Κλίμα) -ΣΒΑ 14 (Η Ζωή στο Νερό) -ΣΒΑ 15 (Η ζωή στη Στεριά) -ΣΒΑ 17 (Συμπράξεις για την Επίτευξη των Στόχων)
Άρθρο 194 της ΣΛΕΕ	Προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, της εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και της ανάπτυξης νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Προώθηση της συνεργασίας με χώρες εκτός ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων.	-ΣΒΑ 7 (Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια) -ΣΒΑ 9 (Βιομηχανία, Καινοτομία και

		Υποδομές). -ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή) -ΣΒΑ 13 (Δράση για το Κλίμα) -ΣΒΑ 17 (Συμπράξεις για την Επίτευξη των Στόχων)
--	--	---

Για την καλύτερη κατανόηση της λογικής εξέτασης των συσχετίσεων μεταξύ των ΣΕΕ-ΣΛΕΕ και των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030, αξίζει να διευκρινιστεί το χαρακτηριστικό παράδειγμα συσχέτισης του Άρθρου 114 της ΣΛΕΕ με το δείκτη ΣΒΑ 17. Το άρθρο 114 της ΣΛΕΕ διευκολύνει τις εταιρικές σχέσεις για τη συλλογική επίτευξη των ΣΒΑ παρέχοντας ένα νομικό πλαίσιο για την εναρμόνιση των νόμων και των κανονισμών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, και επομένως προωθεί τη συνεργασία, τον συντονισμό και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, που αποτελεί το βασικό ζητούμενο του ΣΒΑ 17.

Είναι σημαντικό, επίσης, να σημειωθεί ότι η συσχέτιση μεταξύ των Άρθρων της ΣΕΕ-ΣΛΕΕ και των ΣΒΑ βασίζεται στον δυνητικό αντίκτυπο των προσπαθειών εναρμόνισης σε συγκεκριμένους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Οι πολιτικές και νομοθετικές δράσεις της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη τα συγκεκριμένα Άρθρα της ενοποιημένης έκδοσης ΣΕΕ-ΣΛΕΕ (ΕΕ, 2016), δυνητικά συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη εντός της εσωτερικής αγοράς και ευθυγραμμίζονται με τους ευρύτερους στόχους των ΣΒΑ.

Στις ισχύουσες Συνθήκες που συνιστούν το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ συμπεριλαμβάνεται ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ, 2016α) και η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας, γνωστή ως EURATOM (ΕΕ, 2016β). Αν και δεν αναφέρονται ρητά στη βιώσιμη ανάπτυξη η συσχέτισή τους με την Ατζέντα 2030 και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) εξετάζεται, για οικονομία χώρου, στο Παράρτημα Γ.

Συνολικά, ενώ η ΕΕ δεν ενσωματώνει με συγκεκριμένο και ρητό τρόπο την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ στο πρωτογενές της δίκαιο, που απαρτίζεται από τις προαναφερθείσες Συνθήκες, η έννοια της αειφορίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του, και με αυτή την έννοια παρέχει τη νομική βάση και αποδεικνύει τη δέσμευση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και την ενσωμάτωση των σχετικών θεμάτων και στόχων στις πολιτικές και τις δράσεις της.

3.2. Ο εξελικτικός προσδιορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο βασικών κειμένων πολιτικής των θεσμικών οργάνων της ΕΕ

Τα τελευταία 35 χρόνια, η ΕΕ έχει εξελικτικά προσδιορίσει μια ευρεία κατανόηση

της βιώσιμης ανάπτυξης, με βάση πάντα την προαναφερθείσα έκθεση Brundtland (Brundtland, 1987). Η ΕΕ έχει επισήμως αναγνωρίσει την ανάγκη εξισορρόπησης της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής προόδου και της προστασίας του περιβάλλοντος για την επίτευξη ενός βιώσιμου μέλλοντος (ΕΕ, 1992, 2001, 2010) και έχει δεσμευτικά υιοθετήσει τις αρχές και τους στόχους της, όπως περιγράφονται στην Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ, στις πολιτικές και τις στρατηγικές της, καθώς και στην τεκμηρίωσή τους (ΕΕ, 2016γ, 2019, EC, 2020f, 2023).

Η ΕΕ έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να εξεταστεί αυτή η εξελικτική διαδικασία, στην οποία κείμενο ρόλο κατέχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποδεικνύοντας τη σημασία του ρόλου της στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και στην εφαρμογή της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στην ΕΕ (Newell, 2018, Silander, 2022). Βέβαια, από τη θέσπιση του 1^{ου} Κοινοτικού Προγράμματος Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ), το 1973, η ΕΕ έχει εκφράσει τη δέσμευσή της για την ευρεία προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με στόχο την αειφορία.

Το 1^ο ΠΠΔ¹¹⁰ (EC, 1973) αποτέλεσε σημαντικό ορόσημο στην περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ και έθεσε ουσιαστικά το δρόμο για την ανάπτυξη των επόμενων επτά Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Δράσης, τα οποία παρείχαν ένα μακροπρόθεσμο στρατηγικό πλαίσιο για τις περιβαλλοντικές πολιτικές της ΕΕ. Το 1^ο Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης μπορεί να κριθεί ως μια πρωτοποριακή πρωτοβουλία, που αποσκοπούσε στην δημιουργία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την προστασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος στην ΕΕ, μέσω της πρόληψης και του μετριασμού της ρύπανσης του αέρα και των υδάτων, την προστασία των φυσικών πόρων και την προώθηση της αειφορίας.

Να επισημανθεί πως η Σύνοδος Κορυφής του Ρίο το 1992 έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη κατά την περίοδο αυτή. Όμως, η επίσημη αναγνώριση της βιώσιμης ανάπτυξης στις Συνθήκες του Μάαστριχτ (1992) και του Άμστερνταμ (1997) έθεσε ουσιαστικά τα θεμέλια για τις μετέπειτα εξελίξεις στο πολιτικό πεδίο της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη¹¹¹, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικής προώθησης της βιωσιμότητας με την τρισδιάστατη έννοια (οικονομία – κοινωνία - περιβάλλον) στον αστικό και περιφερειακό σχεδιασμό (Πίνακας 2).

Κυρίως όμως δρομολόγησαν την θέσπιση Στρατηγικών Αειφόρου Ανάπτυξης και άλλων πολιτικών πρωτοβουλιών, που αποσκοπούν στην προώθηση της βιωσιμότητας εντός και εκτός της ΕΕ.

¹¹⁰ ο 1ο ΠΠΔ αναγνώρισε την ανάγκη για διατομεακή συνεργασία και συντονισμένη δράση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων, μέσω της πρώτης καθιέρωσης υποχρεωτικής παρακολούθησης και υποβολής σχετικών εκθέσεων.

¹¹¹ Η Ευρωπαϊκή Ένωση με την υπογραφή της Διακήρυξης του Ρίο (UNCED, 1992) και με την Ατζέντα 21 (UNCED, 1992a), δεσμεύτηκε να εφαρμόσει τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και να ενσωματώσει περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα στις πολιτικές και τις δράσεις της για την οικονομική ανάπτυξη και ολοκλήρωση.

Πίνακας 4: Τα χαρακτηριστικά βιωσιμότητας που πρέπει να έχει ένας οικισμός, ανεξαρτήτως μεγέθους, σύμφωνα με το Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (1999)

- ✓ Οι πόροι χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και τα άχρηστα προϊόντα ελαττώνονται μέσα από μια διαδικασία κλειστών κύκλων.
- ✓ Η ρύπανση είναι μειωμένη σε επίπεδα, που τα φυσικά οικοσυστήματα μπορούν να αφομοιώσουν τα ρυπαντικά φορτία χωρίς κίνδυνο να καταρρεύσουν.
- ✓ Η ποικιλότητα στη φύση εκτιμάται από όλους και προστατεύεται.
- ✓ Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση σε καλή τροφή, νερό, στέγη και καύσιμα σε ένα λογικό κόστος.
- ✓ Κάθε πολίτης έχει την ευκαιρία να αποκτήσει μια εργασία που να τον ικανοποιεί.
- ✓ Η υγεία των πολιτών προστατεύεται με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, που είναι ασφαλές, καθαρό και ευχάριστο και με υπηρεσίες υγείας που δίνουν έμφαση στην πρόληψη των ασθενειών και φροντίζουν για την κατάλληλη περίθαλψη των αρρώστων.
- ✓ Η πρόσβαση σε υπηρεσίες, εγκαταστάσεις και αγαθά δεν επιτυγχάνεται σε βάρος του περιβάλλοντος.
- ✓ Οι πολίτες ζουν χωρίς φόβο να γίνουν θύματα προσωπικής βίας εξαιτίας των πεποιθήσεών τους, του φύλου ή κάποιου άλλου χαρακτηριστικού τους.
- ✓ Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση στις δεξιότητες, γνώση και πληροφόρηση, που είναι απαραίτητες για να του επιτρέψουν μια ολοκληρωμένη συμμετοχή στην κοινωνία.
- ✓ Όλες οι ομάδες των πολιτών σε μια τοπική κοινωνία, έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- ✓ Οι ευκαιρίες για συμμετοχή στα πολιτισμικά αγαθά, στην αναψυχή και τη διασκέδαση είναι διαθέσιμες σε όλους τους πολίτες.
- ✓ Οι οικισμοί έχουν ανθρώπινες διαστάσεις όσον αφορά το μέγεθος και τον τύπο τους. Το μέγεθος ενός οικισμού δεν πρέπει να υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα των φυσικών οικοσυστημάτων της περιοχής εγκατάστασής του.
- ✓ Η διαφορετικότητα και η τοπική μοναδικότητα εκτιμούνται και προστατεύονται.
- ✓ Τόποι, χώροι και αντικείμενα συνδυάζουν τη σημασία και την ομορφιά με τη χρησιμότητα.
- ✓ Μια παγκόσμια θεώρηση είναι ενσωματωμένη σε όλες τις τοπικές δράσεις, όπως ακριβώς αποκρυσταλλώνεται στο σύνθημα: "Σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά".

Το 2001 στο Γκέτεμποργκ εγκρίνεται η πρώτη Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΣΑΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ, 2001), η οποία καθορίζει το όραμα, τους στόχους

και τους δείκτες της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αν και δεν παρέχει συγκεκριμένο ορισμό, περιγράφει τη σημασία της ενσωμάτωσης της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης στις πολιτικές της ΕΕ για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η πρώτη Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΣΑΑ) της ΕΕ, που σημειωτέον μέχρι το 2015 αναθεωρήθηκε δύο φορές - το 2006 (ΕΕ, 2006) και το 2010 (ΕΕ, 2010) - κινείται εξ αρχής εντός του πλαισίου που τέθηκε από την Ατζέντα 2030. Καθοριστική εξέλιξη προς αυτή την κατεύθυνση παίζει και η Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007, η οποία προσδιορίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως τη διαδικασία ανάπτυξης, που "βασίζεται στην ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση και τη σταθερότητα των τιμών, σε μια άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, και σε ένα υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος" (ΕΕ, 2007: αρ.3, παρ.3).

Το 2010, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει επίσημα την Ανακοίνωση «*Ευρώπη 2020 - Μια στρατηγική για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*» (ΕΕ, 2010). Η «Ευρώπη 2020», ως αναθεωρημένη Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης (ΣΑΑ), είναι μια στρατηγική που τονίζει τη σημασία της ανάπτυξης και εδραίωσης, ενός ευρωπαϊκού βιώσιμου μοντέλου κοινωνικής και πράσινης οικονομίας της αγοράς, στο πλαίσιο αντιμετώπισης της παγκόσμιας κοινωνικο-οικονομικής κρίσης (Copeland & James, 2014).

Η βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην οικοδόμηση μιας ευρωπαϊκής οικονομίας βασισμένης στην αποδοτικότητα των πόρων, σε πιο πράσινες τεχνολογίες, σε μια καταναλωτική κουλτούρα που εκτιμά την αποδοτικότητα των πόρων και σε μια πιο πράσινη οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Ένας τέτοιος πράσινος μετασχηματισμός της ευρωπαϊκής οικονομίας θεωρείται πως θα έχει ως αποτέλεσμα την εκπλήρωση των στόχων για την κλιματική αλλαγή, με σημαντικά μειωμένες εκπομπές, αλλά θα οδηγήσει επίσης σε μια νέα φιλική προς το περιβάλλον οικονομία νέων καινοτομιών, προϊόντων και υπηρεσιών, που θα εξασφαλίζουν μια αναπτυσσόμενη οικονομία και κοινωνική πρόοδο (Silander, 2022: 4, ΕΕ, 2010: 12-13).

Η στρατηγική "Ευρώπη 2020" αναφέρεται επίσης στην ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, μιας έξυπνης οικονομίας υψηλής απασχόλησης, βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία, με τις τεχνολογίες και τα δίκτυα επικοινωνίας/πληροφορίας ως κύριο μοχλό της, που παρέχει κοινωνική και εδαφική συνοχή και ολοκλήρωση, μέσω μεγαλύτερων ευκαιριών απασχόλησης, δια βίου κατάρτισης, βελτιωμένης εκπαίδευσης και κοινωνικής προστασίας από τη φτώχεια και την περιθωριοποίηση (ΕΕ, 2010: 9-10).

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω των Γενικών Διευθύνσεων, δεσμεύτηκε να καθοδηγήσει όλους τους φορείς της ΕΕ, να παρακολουθήσει τις σχετικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται, καθώς και να προβεί επισήμως σε συστάσεις, προειδοποιήσεις και προτάσεις στα κράτη-μέλη για το πώς θα

μπορούσαν να επιτύχουν την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη στα συγκεκριμένα εθνικά τους πλαίσια (ΕΕ, 2010: 26-27).

Υπό το πρίσμα αυτό και έπειτα από εκτενή παρακολούθηση και επανεξέταση, εγκρίθηκε στις 15 Ιουνίου 2016, η αναθεωρημένη, με εμπροσθοβαρή προσέγγιση, Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΣΑΑ της ΕΕ) από τους αρχηγούς κυβερνήσεων και κρατών της ΕΕ, που αποτελεί ένα υποχρεωτικό πλαίσιο για όλες τις χώρες-μέλη (ΕΕ, 2016γ). Η σχετική ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, «*Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον-Ευρωπαϊκή δράση για τη βιωσιμότητα*» (ιδ.) εκτιμά ότι η Ευρώπη, σε σύγκριση με πολλά άλλα μέρη του κόσμου, έχει μια ευνοϊκή αφετηρία για την εφαρμογή βιώσιμων μεταρρυθμίσεων, θέτοντας τις σοβαρές ευρωπαϊκές προκλήσεις της ανεργίας, της γήρανσης του πληθυσμού, της κλιματικής αλλαγής, της ρύπανσης, της μη βιώσιμης ενέργειας, της μετανάστευσης, των ανισοτήτων, της έλλειψης υγειονομικής περίθαλψης και της αναποτελεσματικότητας των πόρων (ιδ.: 2). Οι μεταρρυθμίσεις αυτές πρέπει να γίνουν μέσω οριζόντιων έργων, τομεακών πολιτικών και πρωτοβουλιών, με βάση τις προηγούμενες καταγραφές στην πρώτη ΣΑΑ της ΕΕ του 2001 (ΕΕ, 2001) και στην αναθεωρημένη της έκδοση «Ευρώπη 2020» του 2010 (ΕΕ, 2010).

Με τον τρόπο αυτό, η νέα Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης της ΕΕ (2016) καθορίζει απαιτήσεις, γενικούς και επιχειρησιακούς στόχους, καθώς και συγκεκριμένες δράσεις για επτά προκλήσεις που προσδιορίζουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι επτά προκλήσεις είναι:

- κλιματική αλλαγή και καθαρή ενέργεια,
- βιώσιμες μεταφορές,
- βιώσιμη κατανάλωση και βιώσιμη παραγωγή,
- διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων,
- δημόσια υγεία,
- παγκόσμιες προκλήσεις που θέτει η φτώχεια και η βιώσιμη ανάπτυξη, και
- κοινωνική ένταξη, δημογραφία και μετανάστευση.

Αναλόγως, περιλαμβάνει οριζόντια μέτρα, χρηματοδοτικά και οικονομικά μέσα, μηχανισμούς εφαρμογής και παρακολούθησης, καθώς και δραστηριότητες παρακολούθησης. Τονίζει, επίσης, τη διαπίστωση της ΣΑΑ «Ευρώπη 2020» ότι η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί μια ολιστική και διατομεακή πολιτική προσέγγιση για να διασφαλιστεί ότι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις αντιμετωπίζονται ενιαία (ΕΕ, 2001). Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιορίζει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης τελικά ως θέμα διακυβέρνησης που απαιτεί τα κατάλληλα μέσα για την εξασφάλιση της συνοχής των πολιτικών, στο σύνολο των θεματικών τομέων και των ΣΒΑ, καθώς και μεταξύ της εξωτερικής δράσης και των άλλων πολιτικών της ΕΕ (ΕΕ, 2016γ: 15).

Τρία χρόνια αργότερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε την Ανακοίνωση «Έγγραφο Προβληματισμού Προς Μια Βιώσιμη Ευρώπη Έως Το 2030» (ΕΕ, 2019α). Σε αυτό το έγγραφο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει για άλλη μια φορά τη

σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης θεωρώντας πως πρέπει να συνεχιστεί η εφαρμογή της Στρατηγικής Αειφόρου Ανάπτυξης (ΣΑΑ) με βάση τη μετάβαση σε οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, κλιματικά ουδέτερη, αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και βασισμένη στη βιοποικιλότητα, σε πλήρη συμμόρφωση με την Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών και τους 17 ΣΒΑ. Παρουσιάστηκαν, μάλιστα και ιδέες σχετικά με το πώς η Ευρώπη θα μπορούσε να καταστεί πρωταγωνιστής της βιώσιμης ανάπτυξης στον κόσμο.

Σε όλα αυτά τα έγγραφα πολιτικής, η ΕΕ τονίζει όλο και περισσότερο την ανάγκη για μια ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο προσδιορισμός έχει εξελιχθεί, ώστε να ενσωματώνει όχι μόνο την περιβαλλοντική και οικονομική διάσταση, αλλά και κοινωνικές πτυχές όπως η κοινωνική ένταξη, η ισότητα και η ευημερία, με την προώθηση προληπτικών μέτρων, την εναρμόνιση της δέσμευσης των ενδιαφερόμενων μερών, της δικαιοσύνης και της συμμετοχικότητας κατά τη μετάβαση προς την αειφορία. Η προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη αναγνωρίζει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ αυτών των διαστάσεων και επιδιώκει τη συλλογική και ισότιμη αντιμετώπισή τους για την επίτευξη ενός πιο βιώσιμου μέλλοντος.

Μέσω την παραπάνω εξέταση του εξελικτικού προσδιορισμού της βιωσιμότητας σε σχετικά επίσημα έγγραφα πολιτικής, είναι επίσης προφανές ότι **η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει σαφή φιλοδοξία να λειτουργήσει ως κινητήριος μοχλός για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία αποτελεί πλέον σημαντικό κανόνα στο σύστημα διακυβέρνησης της ΕΕ.**

Την τελευταία δεκαετία, άλλωστε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενίσχυσε την συντονιστική-κανονιστική και αξιακή εξουσία της επί της χάραξης πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω "ήπιων" μεθόδων διακυβέρνησης, όπως η εποπτεία, η συγκριτική αξιολόγηση και οι συστάσεις, σε σχέση με τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές και τους στόχους σε επίπεδο ΕΕ, ως μια διαδικασία ανοικτής μεθόδου υποχρεωτικού συντονισμού¹¹² (Nugent & Rhinard, 2019, Silander, 2022).

¹¹² Στη ΣΛΕΕ (ΕΕ, 2016), όπου διευκρινίζεται η κατανομή των αρμοδιοτήτων (εξουσιών) μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της, αναφέρεται χαρακτηριστικά πως η ΕΕ μπορεί να λαμβάνει μέτρα, που να διασφαλίζουν ότι τα κράτη μέλη θα συντονίζουν τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές τους, καθώς και τις πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 11. Η ΕΕ έχει εδώ και χρόνια θεσπίσει, για παράδειγμα, οδηγίες που απαιτούν από τα κράτη μέλη να διενεργούν Στρατηγικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις (ΣΠΕ) για ορισμένα δημόσια και ιδιωτικά έργα, σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι αξιολογήσεις αυτές βοηθούν να διασφαλιστεί ότι οι περιβαλλοντικές πτυχές λαμβάνονται υπόψη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ενότητα IV

4. Η Εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ανάδειξη Βέλτιστων Πρακτικών

Η εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), από το 2016 και μετά, βασίζεται σε μια ολιστική προσέγγιση. Κύριο χαρακτηριστικό της επιχειρούμενης εφαρμογής είναι η ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) στις πολιτικές, τις στρατηγικές και τις δράσεις της ΕΕ, με βάση τη διαμόρφωση βασικών κατευθυντήριων αρχών - στόχων και μέσων εφαρμογής, καθώς και της διασύνδεσης με τις κύριες πολιτικές προτεραιότητες της Ένωσης. Ο συνδυασμός της συνοχής των πολιτικών, του συντονιστικού και θεσμικού πλαισίου, των διεθνών συμπράξεων, της χρηματοδότησης, καθώς και των σχετικών δεδομένων, δεικτών και πληροφοριών, συμβάλλει στην εμφάνιση και προώθηση αρκετών βέλτιστων πρακτικών που αναδεικνύουν αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την πρόοδο, και την παρακολούθησή της, ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ στην ΕΕ.

Στην Ενότητα που ακολουθεί αρχικά αναπτύσσονται οι βασικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030. Κατόπιν καταγράφονται τα έξι θεμελιώδη μέσα εφαρμογής των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 και στη συνέχεια εξετάζονται οι κύριες πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ και η διασύνδεσή τους με τους ΣΒΑ. Σε κάθε ενότητα, παρατίθεται ενδεικτική επισκόπηση αντίστοιχων παραδειγμάτων βέλτιστων πρακτικών.

4.1. Οι βασικές γενικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει επιχειρήσει να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, βασιζόμενο κυρίως στα ακόλουθα:

- (i) στην εξέλιξη της Στρατηγικής Αειφόρου Ανάπτυξης και το πάντρεμά της με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ (ΕΕ, 2001, 2010, 2016γ, 2019α), και
- (ii) σε επιμέρους προγράμματα δράσης, συμφωνίες, οδηγίες και κανονισμούς με αφετηρία κυρίως περιβαλλοντικά και ενεργειακά ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή (ΕΕ 2002, 2018, 2019, 2020, 2020α, 2021, 2021β, 2022).

Αυτό το πολύμορφο πλαίσιο πολιτικής συνθέτει, με βάση τα σχετικά θεσμικά έγγραφα, τις κύριες κατευθυντήριες αρχές και τους βασικούς στόχους που τίθενται από την ΕΕ για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 στην επικράτειά της. Στα αξιοσημείωτα έγγραφα περιλαμβάνονται:

- η Στρατηγική ΕΥΡΩΠΗ 2020 για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (ΕΕ, 2010);
- η Ευρωπαϊκή Δράση για την Αειφορία (ΕΕ, 2016γ);
- η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019);
- το σχέδιο Βιώσιμη Ευρώπη 2030 (ΕΕ, 2019α);

- το νέο Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία (ΕΕ, 2020);
- η Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα με Ορίζοντα το 2030 (ΕΕ, 2020α);
- το Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα (ΕΕ, 2021); Και
- το γενικό Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Δράσης έως το 2030 (ΕΕ, 2022).

Με βάση την εξέταση, των παραπάνω σχετικών θεσμικών εγγράφων, την πιο πρόσφατη επίσημη έκθεση προόδου (EC, 2023), αλλά και λαμβάνοντας υπόψη πρόσφατες σχετικές μελέτες από τη διεθνή βιβλιογραφία (π.χ. Rosamond, & Dupont, 2021, Silander, 2022, Trane *et al*, 2023), οι βασικές γενικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ, στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030, είναι:

- (i) η ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις τομεακές & διατομεακές πολιτικές;
- (ii) η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις: συμμετοχή - σύμπραξη - δέσμευση;
- (iii) η τεκμηριωμένη πολιτική (evidence-based policy): παρακολούθηση - αξιολόγηση - επανεξέταση; και
- (iv) η εθνική και τοπική προσαρμογή & εφαρμογή.

Αυτές οι γενικές αρχές, και οι στόχοι που τις συνοδεύουν, καθοδηγούν την προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, διαμορφώνουν τις πολιτικές και τις δράσεις της σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

4.1.1. Ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις (δια-)τομεακές πολιτικές

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στοχεύει στην ενσωμάτωση όλων των ΣΒΑ στις πολιτικές και τα προγράμματά της, διασφαλίζοντας ότι αντικατοπτρίζονται σε όλους τους σχετικούς τομείς, όπως η ενέργεια και η κλιματική αλλαγή, το περιβάλλον και η προστασία των φυσικών πόρων, η ανθεκτικότητα, η κυκλική οικονομία, η αστική & περιφερειακή ανάπτυξη και ειδικά η εδαφική συνοχή, η έρευνα - καινοτομία, η έξυπνη ανάπτυξη και η ψηφιακή μετάβαση, οι μεταφορές και η κινητικότητα ειδικά στις πόλεις, ο πολιτισμός, το εμπόριο, η αναπτυξιακή συνεργασία και η πολιτική για το κλίμα.

Συναφής είναι ακόμη και τα ακόλουθα:

- (α) η επιδίωξη της συνοχής των πολιτικών σε διαφορετικούς τομείς για την αποφυγή συγκρούσεων και τη διασφάλιση συνεργειών στις προσπάθειες βιώσιμης ανάπτυξης, και
- (β) η υιοθέτηση μακροπρόθεσμης προοπτικής, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και την ευημερία των μελλοντικών γενεών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η κατεύθυνση που δίνεται αφορά την ενσωμάτωση των ΣΒΑ, αλλά και των δεικτών που μετρούν τη πρόοδο ως προς την επίτευξή τους, στη διαδικασία χάραξης πολιτικής σε όλα τα επίπεδα, από το εθνικό έως το τοπικό. Αυτό περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στο πλαίσιο μιας ενιαίας πολιτικής, στις στρατηγικές, στα σχέδια δράσης και στις διαδικασίες κατάρτισης σχετικών προϋπολογισμών.

Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να ενισχυθεί η ικανότητα των φορέων χάραξης

πολιτικής, των στελεχών και των επαγγελματιών και των ενδιαφερομένων μερών να κατανοούν και να ενσωματώνουν τους ΣΒΑ στους αντίστοιχους τομείς πολιτικής. Απαιτείται μάλιστα παροχή κατάρτισης, πλατφόρμες ανταλλαγής γνώσεων και τεχνικής βοήθειας για την ανάπτυξη της ευαισθητοποίησης, των δεξιοτήτων και της σχετικής εμπειρογνωμοσύνης.

Για παράδειγμα, εκτιμώντας ότι η Ατζέντα 2030 και οι ΣΒΑ του ΟΗΕ υπολείπονται όσον αφορά τη σαφή ενασχόληση με τον πολιτισμό, παρότι «ο πολιτισμός συνιστά παγκόσμιο δημόσιο αγαθό, εγκάρσια διάσταση βιώσιμης ανάπτυξης και αυτόνομο σκοπό» (ΕΕ, 2023β), η ΕΕ έχει τονίσει την ενσωμάτωση των ΣΒΑ στις πολιτικές, στα σχέδια δράσης και στα έργα που αφορούν τον πολιτισμό. Επισημαίνει την «εγκάρσια φύση του πολιτισμού και των πολιτιστικών έργων, γεγονός που τους επιτρέπει να συνεισφέρουν θετικά στην επίτευξη όλων των ΣΒΑ» και «καλεί την Επιτροπή, τις αντιπροσωπείες της ΕΕ σε τρίτες χώρες και τα κράτη μέλη να διερευνήσουν περαιτέρω τις διασυνδέσεις μεταξύ των πολιτικών για τον πολιτισμό και του ίδιου του πολιτισμού, και της επίτευξης όλων των ΣΒΑ, μεταξύ άλλων μέσω της συμμετοχής καλλιτεχνών και εργαζομένων στον πολιτιστικό τομέα σε διάλογο χωρίς αποκλεισμούς, σε επαγγελματικά δίκτυα, σε ανταλλαγές και σε πολυμερείς εταιρικές σχέσεις». Με βάση αυτές τις κατευθύνσεις της ΕΕ, στο Ένθετο που ακολουθεί περιγράφεται η λογική ενσωμάτωση των ΣΒΑ στην πολιτική για τον τουρισμό.

Ένθετο 1. Ενσωμάτωση ΣΒΑ: η περίπτωση της πολιτιστικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης (Β. Φούρκας, 2023 από: EC, 2016, 2023, ΕΕ, 2017, 2019, 2019α, 2023β).

Ο πολιτισμός αποτελεί οριζόντιο μοχλό για μια σειρά διασυνδεδεμένων στόχων στο πλαίσιο διαφορετικών ΣΒΑ. Ενδεικτικά:

ΣΒΑ 4: Ποιοτική εκπαίδευση, ΣΒΑ 5: Ισότητα των φύλων, ΣΒΑ 10: Μείωση των ανισοτήτων

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να δώσει προτεραιότητα στην προώθηση των τεχνών και της πολιτιστικής εκπαίδευσης, διασφαλίζοντας ότι όλα τα άτομα έχουν πρόσβαση σε ποιοτικές ευκαιρίες πολιτιστικής μάθησης, εξασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες και εκπροσώπηση για τις γυναίκες καλλιτέχνες, δημιουργούς και επαγγελματίες του πολιτισμού. Μπορεί, επίσης, να δώσει προτεραιότητα σε πρωτοβουλίες που προωθούν την πολιτιστική ένταξη και συμμετοχή περιθωριοποιημένων και υποεκπροσωπούμενων κοινοτήτων.

ΣΒΑ 8: Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να επικεντρωθεί στην προώθηση μιας ζωντανής πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των πολιτιστικών βιομηχανιών και των δημιουργικών επιχειρήσεων. Μπορεί να προωθήσει τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας στον πολιτιστικό τομέα,

συμπεριλαμβανομένων των ευκαιριών για καλλιτέχνες, ερμηνευτές και εργαζόμενους στον πολιτιστικό τομέα.

ΣΒΑ 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να δώσει προτεραιότητα στη διατήρηση και αναζωογόνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, προωθώντας τον βιώσιμο τουρισμό και τη χρήση των πολιτιστικών αγαθών για την τοπική οικονομική ανάπτυξη.

ΣΒΑ 16: Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να προωθήσει τον πολιτιστικό διάλογο, την κατανόηση και την ανεκτικότητα ως βασικά στοιχεία για την οικοδόμηση ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών. Μπορεί να υποστηρίξει πολιτιστικές πρωτοβουλίες που αντιμετωπίζουν τις κοινωνικές ανισότητες, τις διακρίσεις και προωθούν την κοινωνική δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΣΒΑ 3: Καλή υγεία και ευημερία

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να προωθήσει τη χρήση των τεχνών και του πολιτισμού ως θεραπευτικών εργαλείων για τη βελτίωση της ψυχικής υγείας και της ευημερίας.

ΣΒΑ 13: Δράση για το κλίμα

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να ενθαρρύνει τα πολιτιστικά ιδρύματα και τους καλλιτέχνες να ενσωματώσουν τη βιωσιμότητα και την ευαισθητοποίηση για το κλίμα στις πρακτικές τους.

ΣΒΑ 17: Συμπράξεις για τους στόχους

Η πολιτική για τον πολιτισμό μπορεί να προωθήσει τις συνεργασίες μεταξύ πολιτιστικών ιδρυμάτων, καλλιτεχνών, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα για την επίτευξη κοινών στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Μπορεί να ενθαρρύνει συμπράξεις που αξιοποιούν τους πολιτιστικούς πόρους και την εμπειρογνωμοσύνη για την αντιμετώπιση κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Η τρέχουσα "ολόπλευρη" προσέγγιση, η οποία τοποθετεί τους ΣΒΑ στο επίκεντρο της πολιτικής, της νομοθεσίας και της χρηματοδότησης, περιγράφεται λεπτομερώς στο έγγραφο εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής "Η υλοποίηση των στόχων του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη Στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης - Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση" (EC, 2020f).

Συνολικά, η κατευθυντήρια αρχή που έχει σκοπό την πλήρη ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις πολιτικές της ΕΕ αποτελεί μια γενική κατεύθυνση ολιστικής προσέγγισης, που ακολουθείται και υποστηρίζεται από τις γενικές κατευθυντήριες αρχές για πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις, για τεκμηριωμένη πολιτική και για εθνική και τοπική προσαρμογή και εφαρμογή.

4.1.2. Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις: συμμετοχή - σύμπραξη - δέσμευση

Η ΕΕ πιστεύει στη σημασία της εμπλοκής και δέσμευσης ενός ευρέος φάσματος ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, των επιχειρήσεων και του ακαδημαϊκού χώρου, στη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης, οπότε και στην υλοποίηση των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030. Για το λόγο αυτό, η ΕΕ ενισχύει τις εταιρικές σχέσεις και τη συνεργασία σε ενωσιακό και διεθνές επίπεδο, ώστε να αξιοποιηθεί η συλλογική εμπειρογνωμοσύνη, η ανατροφοδότηση, οι πόροι και οι καινοτόμες πρακτικές, σύμφωνα με τον ΣΒΑ 17 (Συμπράξεις για τους στόχους) και για την αντιμετώπιση των πολυδιάστατων προκλήσεων για την επίτευξη των ΣΒΑ.

Άλλωστε, η Ατζέντα 2030 εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξής τους, προωθώντας την παγκόσμια αλληλεγγύη και συνεργασία για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης για όλους. Οι ΣΒΑ είναι καθολικοί από τη φύση τους και ισχύουν για όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από το επίπεδο ανάπτυξής τους.

Οι αρχές «συμμετοχή - σύμπραξη – δέσμευση» της ΕΕ:

- Αφορούν την προώθηση ανοικτών σε όλους διαδικασιών λήψης αποφάσεων χωρίς αποκλεισμούς, για τη δημιουργία πραγματικής συναίνεσης, έχοντας στόχο τη μέγιστη σύγκλιση μεταξύ των πολιτικών και των δράσεων με τις ανάγκες και τις προσδοκίες των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών, εστιάζοντας ιδιαίτερα στο τοπικό επίπεδο (Fioretti *et al*, 2020).
- Ωθούν στη δημιουργία ψηφιακών μηχανισμών που επιτρέπουν την έγκαιρη, ευρεία και ουσιαστική συμμετοχή στη διαμόρφωση πολιτικής, την εφαρμογή και τις διαδικασίες παρακολούθησης, που σχετίζονται με τους ΣΒΑ (ΕΕ, 2019α).
- Συστήνουν τη χρήση ποικίλων μεθόδων, όπως: ο εντοπισμός και η ιεράρχηση των πιο κοινών προτεραιοτήτων με βάση διαβουλεύσεις και έρευνες ενδιαφερομένων ή και κοινής γνώμης, τα τοπικά δημοψηφίσματα, οι θεματικές ομάδες εργασίας, τα συνεργατικά εργαστήρια και οι συνεδρίες ή και οι διαγωνισμοί καινοτόμων ιδεών, (π.χ. hackathon), τα πιλοτικά έργα και οι εξειδικευμένες, χωρικά ή θεματικά, μελέτες περίπτωσης κ.ά. (ΕΕ, 2020f).
- Περιλαμβάνουν τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών στην παρακολούθηση της προόδου και στην αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο οι πολιτικές και οι δράσεις συμβάλλουν στην επίτευξη των ΣΒΑ.

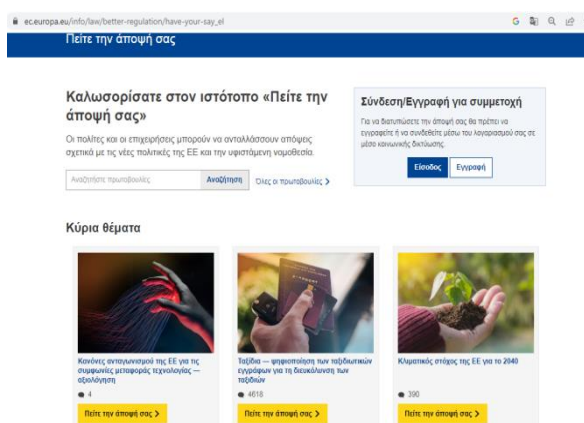
Η συνεργασία μεταξύ του ιδιωτικού και του κοινωνικού τομέα θεωρείται ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των ΣΒΑ. Ο ιδιωτικός τομέας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών, επενδύσεων σε βιώσιμες υποδομές και καινοτομίες. Ταυτόχρονα, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλουν στην κινητοποίηση των κοινοτήτων και στην παροχή κρίσιμων υπηρεσιών υποστήριξης για τις ευάλωτες ομάδες. Οι συμπράξεις δημόσιου και

ιδιωτικού τομέα μπορούν να συμβάλουν στη μόχλευση επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα για έργα βιώσιμης υποδομής, ενώ οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να παρέχουν καινοτόμες λύσεις για κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Ένθετο 2: Ενδεικτικά παραδείγματα βέλτιστης πρακτικής σύμφωνα με τις κατευθυντήριες αρχές για «συμμετοχή-σύμπραξη-δέσμευση», στην ΕΕ.

Παράδειγμα 1

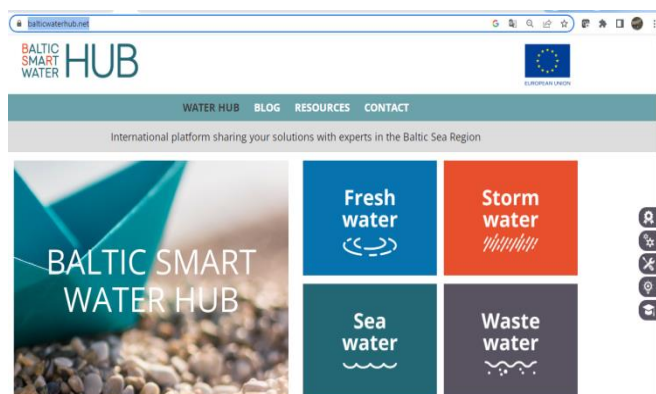
Ιστότοπος της ΕΕ «Πείτε την άποψή σας», όπου οι πολίτες και οι επιχειρήσεις μπορούν να ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με τις νέες πολιτικές της ΕΕ και την υφιστάμενη νομοθεσία. URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_e1

Για παράδειγμα, από τις 31/3/2023 έως τις 23/6/2023 έχει ανοίξει η δημόσια θεματική πλατφόρμα για τον Κλιματικό Στόχο της ΕΕ για το 2040, ο οποίος θα θέσει την ΕΕ σε σταθερή πορεία προς την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, με βάση την εκτίμηση ότι η κλιματική αλλαγή παραμένει η καθοριστική πρόκληση των επόμενων δεκαετιών. Η διαδικασία υποστηρίζεται από αναλυτική μελέτη εκτίμησης επιπτώσεων, που θα τροφοδοτήσει σχέδιο νόμου για τον καθορισμό του στόχου για το 2040.

Παράδειγμα 2

Ένα παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής που σχετίζεται ειδικά με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ είναι το Baltic Smart Water Hub (www.balticwaterhub.net).

Το Baltic Smart Water Hub είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας συμμετοχικής

διαδικασίας από κάτω προς τα πάνω που ευθυγραμμίζεται με τους ΣΒΑ και την Ατζέντα 2030. Δείχνει πώς η διατομεακή συνεργασία, η καινοτομία και η ανάπτυξη ικανοτήτων μπορούν να οδηγήσουν στην πρόοδο προς την κατεύθυνση της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων και να συμβάλουν σε πολλαπλούς ΣΒΑ, όπως ο ΣΒΑ 6: Καθαρό Νερό και Αποχέτευση, ο ΣΒΑ 14: Ζωή στο Νερό, ο ΣΒΑ 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή, και ο ΣΒΑ 17: Συνεργασία για τους Στόχους.

Τα βασικά στοιχεία του Baltic Smart Water Hub περιλαμβάνουν:

- Χρήση καινοτόμων τεχνολογιών και πρακτικών, όπως η εφαρμογή έξυπνων συστημάτων διαχείρισης νερού και η χρήση ψηφιακών μοντέλων για την παρακολούθηση και την ανάλυση δεδομένων προστασίας της ποιότητας του νερού.
- Προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων και εκπαιδευτικές συνεδρίες για την ενίσχυση των δεξιοτήτων και των γνώσεων των συμμετεχόντων φορέων.
- Μηχανισμούς και χώρους συνεργασίας με τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο για την υποστήριξη της ενσωμάτωσης των σχετιζόμενων ΣΒΑ στις εθνικές και τοπικές πολιτικές.
- Προβολή επιτυχημένων περιπτώσιολογικών μελετών και παροχή τεκμηριωμένων συστάσεων.
- Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων σχετικά με την πρόοδο προς την επίτευξη επιμέρους δεικτών των ΣΒΑ, που σχετίζονται με την ποιότητα του νερού, την κατανάλωση νερού και την προστασία των οικοσυστημάτων, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη μάθηση.

Σημαντικές επιμέρους κατευθύνσεις και στόχοι αφορούν:

(α) την αρχή της πρόληψης, δηλαδή την έγκαιρη διαβούλευση, προετοιμασία και εφαρμογή μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας ενόψει των πιθανών κινδύνων;

(β) την αρχή της επικουρικότητας, δηλαδή τη διασφάλιση ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται στο καταλληλότερο επίπεδο, δίνοντας προτεραιότητα στην τοπική και περιφερειακή δράση; Και

(γ) την εξασφάλιση αποτελεσματικής διακυβέρνησης, διαφάνειας και λογοδοσίας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Όπως αναφέρεται και επίσημα από την ΕΕ «Η πρόκληση του καθορισμού βιώσιμων πολιτικών, όπως τονίζεται στους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, είναι να αξιολογούνται παράλληλα και με ίση βαρύτητα οι οικονομικές, κοινωνικές και οικολογικές συνέπειες των δράσεων. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει εντάσεις που απαιτούν πολιτικές επιλογές και συμβιβασμούς. Σε τέτοιες καταστάσεις, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η πλήρης διαφάνεια και η συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η βιωσιμότητα απαιτεί ολοκληρωμένες και μακροπρόθεσμες προσεγγίσεις, ξεπερνώντας τον τομεακό βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, που είναι η σημερινή επικρατούσα μορφή διακυβέρνησης.» (ΕΕ, 2016: 3).

4.1.3. Τεκμηριωμένη πολιτική: παρακολούθηση - αξιολόγηση - επανεξέταση

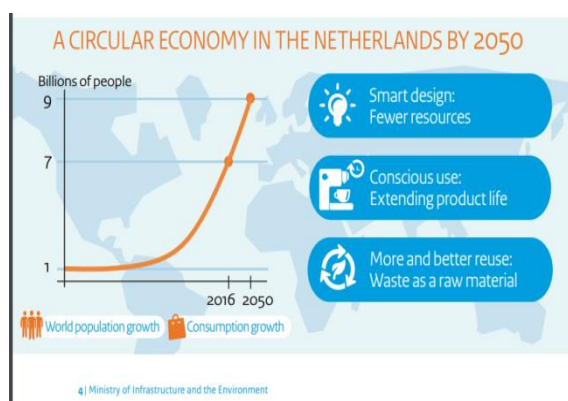
Στο πλαίσιο των κατευθύνσεων και στόχων για την ορθή διακυβέρνηση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030, θα πρέπει η κοινή δέσμευση των εμπλεκόμενων φορέων να αφορά και την παρακολούθηση της προόδου, την αξιολόγηση και επανεξέταση πολιτικών και προγραμμάτων δράσης με συστηματικό τρόπο και σε σχέση με όλους τους ΣΒΑ, τη διενέργεια σχετικών ερευνών, την υποβολή εκθέσεων αποτίμησης και εκτιμήσεων σχετικά με τις ενέργειες υλοποίησής τους και τη διασφάλιση της δημόσιας, ανοικτής, επικοινωνίας και λογοδοσίας.

Για παράδειγμα, από το 2019, η "Ευρωπαϊκή Έκθεση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη", που δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την Eurostat, παρακολουθεί και ενημερώνει για την πρόοδο εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και τις επιδόσεις σε σχέση με όλους τους ΣΒΑ, σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις χώρες εταίρων και, φυσικά, συνολικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. EC, 2023, Eurostat,2023, 2023a).

Ένθετο 3: Παράδειγμα τεκμηριωμένης πολιτικής με μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή των ΣΒΑ.

Το **σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία στην Ολλανδία**¹¹³ χρησιμεύει ως παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής εφαρμογής πολιτικής με βάση στοιχεία, δείκτες και αποδείξεις, δηλαδή ένα σχέδιο τεκμηριωμένης πολιτικής, σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕΑ, 2022).

87

Το σχέδιο αποσκοπεί στη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία με την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, συμβάλλοντας σε διάφορους ΣΒΑ, συμπεριλαμβανομένων των ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή), ΣΒΑ 13 (Δράση για το κλίμα), ΣΒΑ 9 (Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές) και ΣΒΑ11, ΣΒΑ 14 (Ζωή στο Νερό) και ΣΒΑ 17 (Συνεργασία για τους Στόχους).

Σύμφωνα με τις προδιαγραφές του σχεδίου δράσης (NL, 2016) και σχετική έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΕΑ, 2022) τα βασικά τεκμήρια στοιχεία του σχεδίου δράσης περιλαμβάνουν:

-Αποτελέσματα ολοκληρωμένης βασικής αξιολόγησης της τρέχουσας κατάστασης της οικονομίας, προσδιορίζοντας τις βασικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές

¹¹³ Για περισσότερα, βλέπε στο: <http://www.government.nl/circular-economy>

προκλήσεις που συνδέονται με το γραμμικό οικονομικό μοντέλο.

-Στόχους για τη μείωση των αποβλήτων, την αποδοτικότητα των πόρων και την κυκλικότητα. Οι στόχοι αυτοί βασίζονται σε στοιχεία που προκύπτουν από αξιολογήσεις του κύκλου ζωής των υλικών, αναλύσεις των ροών των υλικών, συμπεριλαμβανομένων των εισαγωγών και εξαγωγών, και εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

-Μια σειρά από τεκμηριωμένα μέσα πολιτικής για την προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία, όπως ρυθμιστικά μέτρα, οικονομικά κίνητρα, εθελοντικές συμφωνίες και προγράμματα στήριξης. Η επιλογή και ο σχεδιασμός αυτών των μέσων ενημερώνονται από στοιχεία για την αποτελεσματικότητά τους στην προώθηση κυκλικών πρακτικών, τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων και τη βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων.

-Συμμετοχή ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, αξιολογητών και επαγγελματιών για την ανταλλαγή γνώσεων, βέλτιστων πρακτικών και διδαγμάτων με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία και σενάρια.

-Ισχυρό και υποχρεωτικό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης για την πρόοδο προς την επίτευξη των στόχων της κυκλικής οικονομίας. Περιλαμβάνει δείκτες, μηχανισμούς συλλογής δεδομένων και συστήματα υποβολής εκθέσεων για τη μέτρηση και αξιολόγηση της εφαρμογής και του αντίκτυπου των πολιτικών κυκλικής οικονομίας. Τα στοιχεία που παράγονται μέσω της παρακολούθησης και της αξιολόγησης δημοσιεύονται, ενημερώνοντας συνεχώς για τις προσαρμογές και τις βελτιώσεις της πολιτικής.

Η τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων με βάση τα αποδεικτικά στοιχεία της παρακολούθησης της προόδου προς την επίτευξη των ΣΒΑ θεωρείται μείζονος σημασίας. Υπογραμμίζεται δε η σημασία της χρήσης αξιόπιστων δεδομένων και δεικτών, όπως και κατάλληλων μεθόδων έρευνας και αξιολόγησης για την επανεξέταση των πολιτικών και τον εντοπισμό των τομέων στους οποίους απαιτείται περαιτέρω δράση. Ειδικότερα, η ΕΕ αναγνωρίζει τη μετασχηματιστική δυναμική των σύγχρονων ψηφιακών δεδομένων και τεχνολογιών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

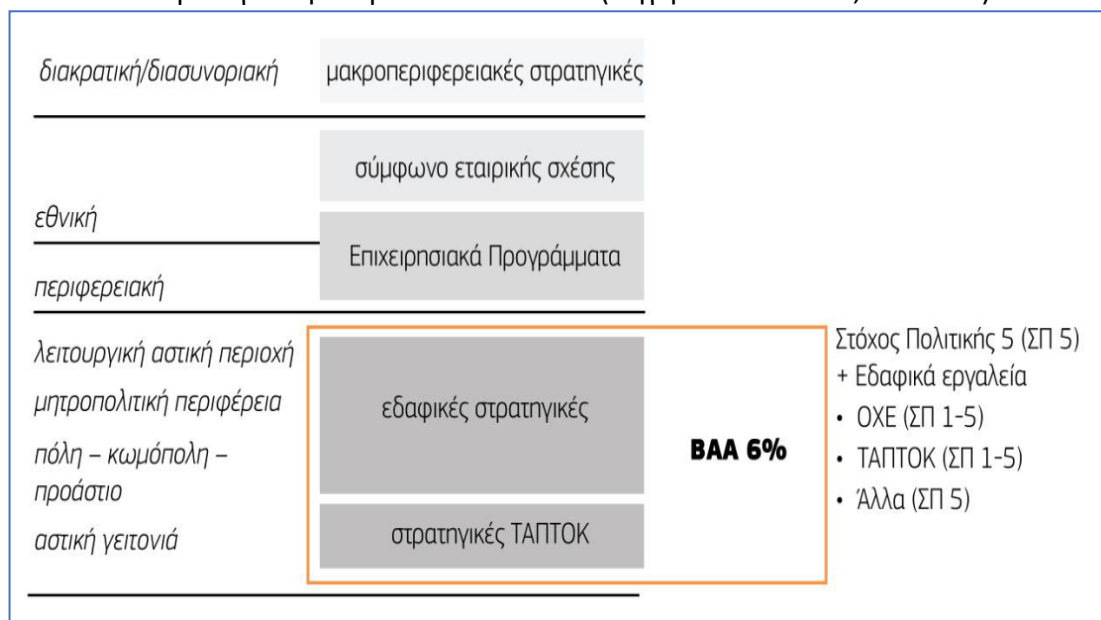
Στόχος της ΕΕ είναι να αξιοποιήσει αυτή τη δυναμική, να διασφαλίσει την προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής και να προωθήσει την ισότιμη ψηφιακή μετάβαση, συμβάλλοντας, για παράδειγμα, άμεσα στους ΣΒΑ 9 (Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές) και ΣΒΑ 10 (Λιγότερες Ανισότητες).

4.1.4. Εθνική και τοπική προσαρμογή και εφαρμογή

Η ΕΕ ενθαρρύνει τα κράτη μέλη της να αναπτύξουν και εξελίξουν τις εθνικές τους στρατηγικές για την εφαρμογή της Ατζέντα και την παρακολούθηση της προόδου αυτής σε όλη τους τους ΣΒΑ, ευθυγραμμίζοντάς τις με τις προτεραιότητες και τις πολιτικές της Ένωσης. Η ύπαρξη σαφούς εδαφικής εστίασης σημαίνει ότι οι ανάγκες, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες ανάπτυξης πρέπει να αντιστοιχίζονται με

την κατάλληλη χωρική κλίμακα και το κατάλληλο χωροταξικό-πολεοδομικό πλαίσιο, για την επίτευξη ολοκληρωμένης εδαφικής ανάπτυξης σε κάθε χώρα-μέλος της ΕΕ (Πίνακας 5).

Πίνακας 5: Ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη, όπως προβλέπεται στα σχέδια κανονισμών για την περίοδο 2021-2027 (Πηγή: Fioretti *et al*, 2020: 11)

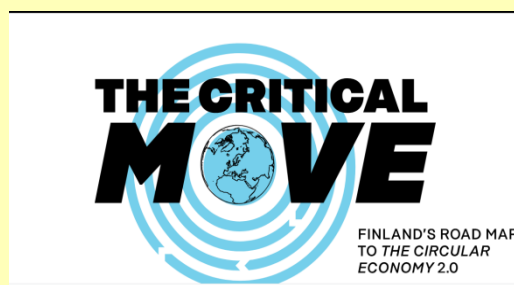
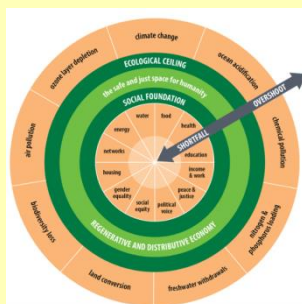
Σε εθνικό επίπεδο, οι κατευθυντήριες γραμμές περιλαμβάνουν:

- (i) Ανάπτυξη εθνικής στρατηγικής για βιώσιμη ανάπτυξη που ενσωματώνει τους ΣΒΑ στις εθνικές πολιτικές.
- (ii) Δημιουργία ενός μηχανισμού συντονισμού πολλών ενδιαφερομένων για την επίβλεψη της εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και την προώθηση της δέσμευσης των ενδιαφερομένων.
- (iii) Ενσωμάτωση των ΣΒΑ στις δημοσιονομικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης εθνικών προϋπολογισμών και σχεδίων δαπανών.
- (iv) Ενίσχυση της ικανότητας των εθνικών στατιστικών συστημάτων να παρακολουθούν και να αναφέρουν την πρόοδο προς τους ΣΒΑ.
- (v) Ενίσχυση των εταιρικών σχέσεων μεταξύ εθνικών και τοπικών κυβερνήσεων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Σουηδία, η Γερμανία και η Φινλανδία, έχουν αναπτύξει εθνικές στρατηγικές που αποσκοπούν στην ευθυγράμμιση των πολιτικών και των δράσεών τους με τους ΣΒΑ. Οι στρατηγικές αυτές θέτουν σαφείς στόχους, δείκτες και μηχανισμούς εφαρμογής για την επίτευξη των ΣΒΑ και περιλαμβάνουν τη συμμετοχή πολλαπλών ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα.

Ένθετο 4: Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών για την εθνική προσαρμογή της Ατζέντα 2030 (Φινλανδία και Αυστρία)

Παραδείγματα χωρών: Φινλανδία και Αυστρία

Το εθνικό σχέδιο δράσης της Φινλανδίας για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030¹¹⁴ είναι ένα στρατηγικό θεσμοθετημένο έγγραφο, που συντάσσεται από την Εθνική Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και την κυβέρνηση και υποβάλλεται στο Εθνικό Κοινοβούλιο προς εξέταση. Το πρώτο εθνικό σχέδιο δράσης εκπονήθηκε από την κυβέρνηση του πρωθυπουργού Sipilä, το 2017 και ένα επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης, το 2020.

Το σχέδιο δράσης παραθέτει τα μέτρα με τα οποία σχεδιάζεται να προωθήσει την επίτευξη καθενός από τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, οπότε και περιγράφει τα μέτρα που λαμβάνονται για την προώθηση της Ατζέντα 2030 και την επίτευξη των ΣΒΑ στη Φινλανδία, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η υλοποίηση του σχεδίου δράσης προετοιμάζεται και συντονίζεται από τη Γενική Γραμματεία Βιώσιμης Ανάπτυξης του Γραφείου του Πρωθυπουργού. Το δίκτυο συντονισμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει εκπροσώπους από κάθε υπουργείο και αποσκοπεί στη διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των υπουργείων.

Η Φινλανδία έγινε μία από τις πρώτες χώρες που ανέφερε τα σχέδιά της για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 στο Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Η ειδική Φινλανδική Εθνική Επιτροπή για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ένα φόρουμ υπό την προεδρία του πρωθυπουργού, που συγκεντρώνει φορείς από όλη την κοινωνία) υποστηρίζει τη συμπερίληψη της κοινωνίας στο σύνολό της στις εργασίες για την αειφόρο ανάπτυξη και διευκολύνει την αλληλεπίδραση, το διάλογο και τη δικτύωση των διαφόρων φορέων και πολιτών. Επιπλέον, η Επιτροπή εφαρμόζει και παρακολουθεί την πρόοδο της δέσμευσης της κοινωνίας (σ.σ.) για τη βιώσιμη ανάπτυξη, "η Φινλανδία που θέλουμε μέχρι το 2050" και μοιράζεται τις βέλτιστες πρακτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Από το 2013, η επιχειρησιακή δέσμευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη (σ.σ.) χρησιμεύει ως

¹¹⁴ Πηγές: (α) <https://kestavakehitys.fi/en/agenda2030> , (β) <https://um.fi/agenda-2030-sustainable-development-goals>, (γ) <https://www.sitra.fi/en/projects/leading-the-cycle-finnish-road-map-to-a-circular-economy-2016-2025/>, (δ) <https://kestavakehitys.fi/en/sustainable-development>

συγκεκριμένο εργαλείο για τη συμμετοχή φορέων από όλους τους τομείς της κοινωνίας. Με την ανάληψη επιχειρησιακής δέσμευσης, οποιοσδήποτε στη Φινλανδία, από επιχειρήσεις και σχολεία έως μεμονωμένους πολίτες, μπορεί να συμμετάσχει στο εθνικό έργο για τη βιώσιμη ανάπτυξη με συγκεκριμένο τρόπο.

Η Φινλανδία έχει καταρτίσει, επίσης, τον **εθνικό χάρτη πορείας για τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία**, το 2016 μετά από στενή συνεργασία μεταξύ υπουργείων και με τη συμμετοχή σχεδόν 50 εκπροσώπων από άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Για τη δεύτερη έκδοση του οδικού χάρτη το 2019, το αρμόδιο Φινλανδικό Ταμείο Καινοτομίας Sitra (<https://www.sitra.fi/en/>) συγκέντρωσε 350 ιδέες και σχόλια από τα ενδιαφερόμενα μέρη, διοργάνωσε έξι εκδηλώσεις δημόσιας διαβούλευσης και πήρε συνεντεύξεις από 25 ειδικούς από διάφορους τομείς. Ένα προσχέδιο του οδικού χάρτη ήταν διαθέσιμο στην υπηρεσία Otakantaa.fi (μια διαδικτυακή υπηρεσία που ενισχύει τον αμοιβαίο διάλογο και τη συμμετοχή πολιτών, οργανισμών και αρχών) μεταξύ Οκτωβρίου και Νοεμβρίου 2018 και όλοι οι Φινλανδοί ήταν ευπρόσδεκτοι να καταγράψουν τα σχόλιά τους.

Ο εθνικός χάρτης πορείας περιλαμβάνει τον καθορισμό στόχων για τη μείωση των αποβλήτων και την αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων.

Παραδειγματικές Δράσεις

- Δημόσια προβολή για την επιτάχυνση της κυκλικής οικονομίας.
- Δεσμεύσεις για έναν βιώσιμο τρόπο ζωής.
- Το πρόγραμμα Bio and Circular Finland χρηματοδοτεί διεθνώς ανταγωνιστικές λύσεις κυκλικής οικονομίας.
- Εργαλεία για τη μεταποιητική βιομηχανία βοηθούν τις εταιρείες να κάνουν τη μετάβαση σε κυκλική οικονομία.
- Αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής των προκλήσεων μέσω της επενδύσεων αντίκτυπου.
- Κυκλική οικονομία - κριτήρια για την κατασκευαστικό τομέα.
- Κυκλική οικονομία επενδυτικό πρόγραμμα για βιομηχανικές επιχειρήσεις.

Ο εν λόγω οδικός χάρτης ευθυγραμμίζεται με τον ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή) και έχει αναγνωριστεί ως ορθή πρακτική από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

na
BE
Aktionsplan
nachhaltige
öffentliche
Beschaffung

Τον Ιούλιο του 2010 στην **Αυστρία** η ομοσπονδιακή κυβέρνηση ενέκρινε ένα οριζόντιο **σχέδιο δράσης για βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις ("naBe-Aktionsplan")**

και ξεκίνησε την εφαρμογή του. Δεδομένης της μεγάλης αγοραστικής δύναμης του δημόσιου τομέα, οι δραστηριότητες του σχεδίου δράσης επιχειρούν να συμβάλουν γενικά στην ανάπτυξη μιας βιώσιμης αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, το σχέδιο δράσης naBe απαιτεί από όλες τις δημόσιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τους κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και ηθικούς – εκτός των οικονομικών – παράγοντες, κατά την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών. Το σχέδιο έχει τρεις στόχους που πρέπει να επιτευχθούν εντός του νομικού πλαισίου, που παρέχει ο αυστριακός ομοσπονδιακός νόμος περί δημοσίων συμβάσεων: (α) εξασφάλιση των βιώσιμων προμηθειών σε όλα τα ομοσπονδιακά όργανα, (β) εναρμόνιση των κριτηρίων όσον αφορά τις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις, (γ) διασφάλιση του πρωτοποριακού ρόλου της Αυστρίας στις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις στην ΕΕ.

Σε αυτό το πλαίσιο, το σχέδιο δράσης naBe προσφέρει πρακτικές κατευθύνσεις για τους δημόσιους φορείς, ώστε να σχεδιάσουν τις διαδικασίες προμηθειών τους προς αυτή την κατεύθυνση, περιλαμβάνοντας για παράδειγμα οικολογικά κριτήρια για 16 συγκεκριμένες κατηγορίες δημοσίων συμβάσεων.

Πίνακας 6: Οι 16 κατηγορίες βιώσιμων δημοσίων συμβάσεων στο Σχέδιο Δράσης naBE¹¹⁵ της Αυστρίας

1. Μελέτες και τεχνολογίες δομικών έργων	9. Οχήματα
2. Έργα πολιτικού μηχανικού	10. Προμήθειες γραφείου
3. Ηλεκτρικές συσκευές	11. Χαρτί
4. Λαμπτήρες	12. Υγιεινή
5. Ηλεκτρική ενέργεια	13. Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα
6. Εξοπλισμός πληροφορικής	14. Έπιπλα
7. Συντήρηση δημοσίων χώρων	15. Τρόφιμα και υπηρεσίες εστίασης
8. Εκδηλώσεις	16. Προϊόντα και υπηρεσίες καθαρισμού

Η παρακολούθηση της εφαρμογής του σχεδίου δράσης διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο, κυρίως μέσω της θεσμοθετημένης ανάλυσης του αντίκτυπου της χρήσης οικολογικά ορθών κριτηρίων προμήθειας ενέργειας στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, με τη χρήση ενός μοντέλου παρακολούθησης (GEMIS-Austria). Ο υπολογισμός των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με βάση το προαναφερθέν μείγμα προϊόντων δείχνει ότι οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου που προκαλούνται από την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας των αντίστοιχων δημοσίων υπηρεσιών μειώθηκαν, παρόλο που η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε.

Υπεύθυνος φορέας για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης είναι το Ομοσπονδιακό Υπουργείο για τη δράση για το κλίμα, το περιβάλλον, την ενέργεια, την

¹¹⁵ Πηγή: <https://www.nabe.gv.at/en/nabe-criteria/>

κινητικότητα, την καινοτομία και την τεχνολογία (BMK). Το 2019, η εταιρική σχέση μεταξύ του BMK και της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Δημοσίων Συμβάσεων (BBG) οδήγησε στην υλοποίηση ενός κέντρου ικανοτήτων και συντονισμού για τις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις, με την ονομασία nabe platform. Η πλατφόρμα nabe αποτελεί, δηλαδή, το πρώτο σημείο επαφής για όλες τις ερωτήσεις, που σχετίζονται με το σχέδιο δράσης και υποστηρίζει τους υπαλλήλους των δημόσιων υπηρεσιών στην ενσωμάτωση της αειφορίας στην καθημερινή τους δραστηριότητα. Επιπλέον, η πλατφόρμα nabe διοργανώνει εκδηλώσεις και εργαστήρια για νέα θέματα σχετικά με τις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις. Στις 23 Ιουνίου 2021, η αυστριακή ομοσπονδιακή κυβέρνηση ενέκρινε το επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης nabe, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων για κάθε μία από τις 16 κατηγορίες βιώσιμων δημοσίων συμβάσεων nabe.

Πίνακας 7: Παραδείγματα κριτηρίων εφαρμογής των βιώσιμων δημοσίων συμβάσεων στο Σχέδιο Δράσης nabe της Αυστρίας

<i>έργα πολιτικού μηχανικού:</i>	<i>προμήθεια ηλεκτρικών συσκευών:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Συνυπολογισμός χαρακτηριστικών βιωσιμότητας υλικών στο σχεδιασμό και στην πρόσκληση υποβολής προσφορών (συμπεριλαμβανομένων των ανακυκλωμένων δομικών υλικών) • Τουλάχιστον 10 % ανακυκλωμένη άσφαλτος • Όρια εκπομπών για τα μηχανήματα κατασκευής 	<ul style="list-style-type: none"> • Ελάχιστα πρότυπα για τις κατηγορίες ενεργειακής απόδοσης • Απαιτήσεις για χαμηλές εκπομπές θορύβου ή αθόρυβες συσκευές • Διαθεσιμότητα ανταλλακτικών • Υλικό συσκευασίας απαλλαγμένο από αλογόνες ενώσεις

Προκειμένου να εκπληρώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την εφαρμογή του αυστριακού σχεδίου δράσης για τις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο (BMK) χρησιμοποιεί τις υφιστάμενες συνεργασίες και τα δίκτυα σε όλα τα επίπεδα, μεταξύ άλλων με την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Δημοσίων Συμβάσεων (BBG), την κρατική εταιρεία διαχείρισης κτιρίων και νέων κατασκευών (BIG), την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, τα κρατίδια, τις πόλεις και τους δήμους, καθώς και με ΜΚΟ, την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Περιβάλλοντος, επιστημονικά ιδρύματα, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα Ηνωμένα Έθνη.

Να σημειωθεί ότι η πολιτική αυτή ευθυγραμμίζεται με τον SDG 12 (Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή) και έχει αναγνωριστεί ως πρωτοπόρα και βέλτιστη πρακτική από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον ΟΗΕ και τον ΟΟΣΑ.

Για περισσότερες πληροφορίες: <https://www.nabe.gv.at/>

Σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ειδικά για τις πόλεις και τις εν γένει αστικές

περιοχές, όπου κατοικεί κατά μ.ό. το 75% των κατοίκων της ΕΕ¹¹⁶, οι κατευθυντήριες γραμμές, αναλόγως, συνιστούν:

- (i) Ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών για βιώσιμη ανάπτυξη που ευθυγραμμίζονται με τις πολιτικές και το πλαίσιο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.
- (ii) Δημιουργία περιφερειακού συντονιστικού μηχανισμού για την επίβλεψη και παρακολούθηση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030, και τη διευκόλυνση της ενημέρωσης και δέσμευσης των ενδιαφερομένων.
- (iii) Ενίσχυση της ικανότητας των περιφερειακών και τοπικών στατιστικών συστημάτων να παρακολουθούν δείκτες και να αναφέρουν την πρόοδο ως προς τους ΣΒΑ, στις εθνικές και ευρωπαϊκές αρχές, αλλά και στις τοπικές κοινωνίες, με την έννοια της ανοικτής λογοδοσίας και διαφάνειας.
- (iv) Προώθηση της διατομεακής συνεργασίας και εταιρικών σχέσεων μεταξύ περιφερειακών και τοπικών αρχών, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Ορόσημο προς αυτές τις κατευθύνσεις θεωρείται η δρομολόγηση της Ατζέντα για τις Πόλεις στην ΕΕ το 2016 (EC, 2016a). Βασισμένη στη Χάρτα της Λειψίας (EC, 2020d), η Ατζέντα για τις Πόλεις υπογραμμίζει τη σημασία της ολοκληρωμένης προσέγγισης για την Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (BAA), η οποία θα πρέπει, ανεξαρτήτου μεγέθους των πόλεων, να:

- είναι υπερκείμενη των τομεακών πολιτικών,
- υποστηρίζεται από συνεργασία μεταξύ χωρικών ενοτήτων και ενδιαφερομένων, τόσο από το δημόσιο, όσο και από τον ιδιωτικό και κοινωνικό τομέα,
- μπορεί να βαίνει πέραν των διοικητικών ορίων, και
- παρακολουθείται συστηματικά ως προς τους ΣΒΑ και τους τοπικά προσαρμοσμένους δείκτες.

Επομένως, οι στρατηγικές BAA απαιτούν τοποκεντρική προσέγγιση, με κύρια χαρακτηριστικά που πηγάζουν από την Ατζέντα 2030, όπως:

- (α) ολοκλήρωση, δηλαδή διατομεακή πολιτική,
- (β) πολυεπίπεδη και πολυσυλλεκτική διακυβέρνηση, καθώς και
- (γ) πολύ-εδαφική (δηλαδή, χωρίς τον περιορισμό των διοικητικών ορίων¹¹⁷) στρατηγική με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων.

Το κεντρικό ζήτημα αφορά την τοπική προσαρμογή της Ατζέντα 2030 και την ανάλογη έκδοση στόχων, υποστόχων και δεικτών. Οι τοπικές κυβερνήσεις παροτρύνονται να αναπτύξουν μια συγκεκριμένη τοπική ατζέντα για την εφαρμογή των ΣΒΑ στις αντίστοιχες κοινότητές τους, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές προτεραιότητες και προκλήσεις, χωρίς να χαθεί η συγκρισιμότητα και ο συντονισμός μεταξύ πόλεων.

Η τοπική εστίαση με δυνατότητα εθνικής και διεθνής συγκρισιμότητας τροφοδοτεί

¹¹⁶ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=EU>

¹¹⁷ Αυτό αφορά ιδιαίτερα τις υποδομές και τις υπηρεσίες μεταφορών, τις περιβαλλοντικές πιυχές, την ατμοσφαιρική ρύπανση, τη διανομή των υδάτων, αλλά και τη διαχείριση των αποβλήτων.

περαιτέρω τη συνάφεια και την ευρωστία της προσέγγισης, επιτρέπει τη συνεργασία και δίνει ευκαιρίες μάθησης από βέλτιστες και καινοτόμες πρακτικές. Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι πως η διαδικασία προβλέπεται και αντιστρόφως. Η ΕΕ αναμένει τις ανατροφοδοτήσεις από την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ σε τοπικό επίπεδο, ούτως ώστε να αξιοποιηθούν στη βελτίωση της εφαρμογής σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο.

Επισημαίνεται, πως ενώ ευρέως αναγνωρίζεται η ισχυρή αστική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης, η Ατζέντα 2030 δεν διευκρινίζει τις ευθύνες των τοπικών φορέων για την εφαρμογή της. Επίσης, δεν προσδιορίζει το πλαίσιο προϋποθέσεων που χρειάζονται οι τοπικές αρχές και άλλοι τοπικοί φορείς, ώστε να υποστηρίξουν την εφαρμογή των ΣΒΑ. Εξαρτάται από κάθε κράτος-μέλος για να αποφασίσει εάν, πώς και σε ποιο βαθμό θα εμπλέξει τις τοπικές αρχές στην εφαρμογή γενικά της Ατζέντα 2030.

Επομένως, η οικοδόμηση ικανοτήτων και η ανταλλαγή γνώσεων είναι επίσης κρίσιμες σε τοπικό επίπεδο, καθώς συμβαίνει συχνά οι τοπικές κυβερνήσεις και οι ενδιαφερόμενοι φορείς να μην διαθέτουν τους πόρους και την τεχνογνωσία που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή των ΣΒΑ.

Είναι σημαντικό να παρέχεται εκπαίδευση και υποστήριξη για την ενίσχυση των τοπικών ικανοτήτων σε τομείς, όπως η συλλογή και ανάλυση δεδομένων, η διαχείριση έργων και οι συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη αποφάσεων. Ειδικά τα γεωχωρικά δεδομένα και πληροφορίες σε τοπική κλίμακα είναι κρίσιμα για την εκτίμηση των ανισοτήτων εντός των πόλεων.

Όπως οι εθνικοί/ενωσιακοί μέσοι όροι κρύβουν τις ανισότητες μεταξύ περιφερειών και πόλεων, αυτό ισχύει επίσης εντός των πόλεων, όπου οι πολίτες μπορούν να βιώσουν διαφορετική ποιότητα ζωής και πρόσβαση σε υπηρεσίες ανάλογα με την περιοχή στην οποία βρίσκονται.

Θα πρέπει επίσης να τονιστεί πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί ενεργά την ανάπτυξη και την εφαρμογή των Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) σε όλα τα κράτη μέλη, παρέχοντας καθοδήγηση, εργαλεία και προγράμματα χρηματοδότησης για να βοηθήσει τις πόλεις και τις περιφέρειες να δημιουργήσουν αποτελεσματικά και ολοκληρωμένα ΣΒΑΚ. Τα ΣΒΑΚ είναι στρατηγικά σχέδια, που βασίζονται σε ευρείες συμμετοχικές διαδικασίες και στοχεύουν στην αντιμετώπιση αστικών προβλημάτων, όπως η συμφόρηση, η ατμοσφαιρική ρύπανση, ο θόρυβος, η περιορισμένη προσβασιμότητα, ο αστικός σχεδιασμός και η ποιότητα ζωής.

Για το λόγο αυτό, ενθαρρύνουν τη χρήση βιώσιμων τρόπων μεταφοράς (περπάτημα, ποδήλατο ηλεκτροκίνητα μέσα και μέσα μαζικής μεταφοράς), και τη μείωση της εξάρτησης από τα ιδιωτικά αυτοκίνητα, ενώ παράλληλα λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των εμπορευματικών μεταφορών στις πόλεις¹¹⁸.

¹¹⁸ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/urban-transport_en

Σε αυτό το πλαίσιο, διόλου τυχαία, ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης ISO διαθέτει στην αγορά ένα συγκεκριμένο πρότυπο, το ISO 37101, καθώς και μια σειρά ειδικότερων σχετικών προτύπων, προσφέροντας ένα πολυδύναμο πιστοποιημένο πλαίσιο διαχείρισης στις τοπικές κυβερνήσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης.

Ένθετο 5: Παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής για την τοπική προσαρμογή της Ατζέντα 2030: Βαρκελώνη (πηγή: Barcelona City Council, 2020).

Barcelona: Sustainable Future

**Seventeen social, economic
and environmental objectives**

**BARCELONA
AGENDA 2030**
agenda2030.barcelona

Barcelona Targets

11.1. By 2030, affordable housing for all

At present, the lack of affordable housing is one of Barcelona's biggest social problems. If not the biggest. For many families, this means an excessive cost for their family budget, and many others find it impossible to gain access to decent housing, starting from this premise, the target is in line with the housing targets proposed for the Strategy for Inclusion and Housing Social Inequalities 2017-2030, focused on reducing the excessive cost of housing, multiplying the stock of affordable rental housing and progressively eliminating evictions. The Right to Housing Plan 2016-2026 is a key instrument for achieving this target. Among many other actions, it provides for increasing the number of homes at below market prices by 18,869 new units.

Operational target: Reduce the proportion of families that allocate more than 40% of their resources to housing expenditure to less than 34%, quarantining the protected rental housing stock and getting the number of evictions down to nearly zero

Key indicators:

OSBCH 1111 Proportion of families that allocate more than 40% of their resources to housing expenditure	Origin: (Not included in the Strategy for Inclusion and Housing Social Inequalities 2017-2030)	
Source: Metropolitan Institute for Employment (Instituto Municipal de Estadística del IREM - IME)	Indicator: (IMET - 7.07.04, cat = 3)	
Reference value: 15.1% (2016-2017)	Target value 2030: Less than 34%	
Analysis perspective: Districts/Barcelonès with children and adolescents		

11.2. By 2030, more ecomobility, based on a sustainable, inclusive public transport system of the highest quality

The 2017-2030 Climate Plan aims to reduce mobility using private motorised transport. Along the same lines, the new Urban Mobility Plan proposes a target of 60% ecomobility by 2034. These targets, combined with the series of improvement proposals for public mobility included in the Climate Emergency Declaration such as improving the accessibility and comfort of payments, expanding pedestrian areas and increasing the number of parking spaces should make it possible to increase road safety and favour people-friendly surroundings with less energy consumption and lower emissions levels.

Operational target: Increase ecomobility (proportion of journey stages made using public and/or non-motorised transport), achieve an evaluation of public transport of over 7.5 for each of its types (metro, train, bus and Bicing), convert the bus fleet to 100% sustainable and carry out over 200,000 door-to-door journeys a year for people with disabilities

Key indicators:

OSBCH 4121 Ecomobility (proportion of journey stages made using public and/or non-motorised transport)	Origin: (Not included in OS 17 and the Urban Mobility Plan proposal)	
Source: Barcelona Sustainability Indicators (SIB). Annual Report (https://www.barcelona.cat/observatori-sostenible/indicadors-sostenibilitat/indicadors-sostenibilitat-barcelona)	Indicator: (SIB - 10.01, cat = 10)	
Reference value: 73.9% (2015)	Target value 2030: To be determined	
Analysis perspective: District		

- Το έργο του Δημοτικού Συμβουλίου της Βαρκελώνης με την Ατζέντα 2030 ξεκίνησε με την έκθεση για την τοπική εφαρμογή των ΣΒΑ 2030, η οποία παρουσιάστηκε στην ολομέλεια του Συμβουλίου στις 29 Μαρτίου 2019. Το κείμενο αυτό περιέγραφε έναν οδικό χάρτη δράσης, ευθυγραμμίζοντας τους ΣΒΑ με τα χωροταξικά-πολεοδομικά σχέδια και τις πολιτικές και με μια προκαταρκτική προσέγγιση για τους δείκτες.
- Η κατ' αρχήν Συμφωνία που επετεύχθη στις 10 Ιουλίου 2019, εισήγαγε την Ατζέντα 2030 στο δημοτικό χαρτοφυλάκιο, παρέχοντας ονομασία για το Γραφείο του τρίτου αντιδημάρχου.
- Στην ολομέλεια του Συμβουλίου στις 30 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, όλες οι δημοτικές παρατάξεις ενέκριναν δήλωση υπέρ της προώθησης της Ατζέντα 2030.
- Παράλληλα, δημιουργήθηκε η Επιτροπή Ατζέντα 2030, μαζί με μια διαχειριστική και τεχνική επιτροπή για την προώθηση και τον συντονισμό του θέματος αυτού στην διοικητική οργάνωση του Δήμου.
- Η ανάπτυξη κορυφώθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2020, όταν η δημοτική κυβέρνηση παρουσίασε το στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση της Ατζέντα 2030 στη Βαρκελώνη, στην ολομέλεια του Συμβουλίου.
- Η πρώτη εντολή που εξετάζεται από τη στρατηγική της Ατζέντα 2030 της Βαρκελώνης είναι να προσαρμοστούν οι στόχοι και οι σκοποί της παγκόσμιας ατζέντα στο πλαίσιο και τις ανάγκες της Βαρκελώνης, διατηρώντας παράλληλα το πνεύμα του αρχικού εγγράφου.
- Η "τοπική προσαρμογή" ξεκίνησε με τον προσδιορισμό των περιεχομένων που

θα μπορούσαν να μεταφερθούν σε τοπικό επίπεδο, στη διακυβέρνηση μιας πόλης.

- Αυτό επιβεβαιώθηκε σε 139 από τους 169 δείκτες των 17 ΣΒΑ, επειδή το δημοτικό συμβούλιο έχει την κατάλληλη δικαιοδοσία ή επειδή υπάρχει σαφής βούληση να δράσει προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη της παρακολούθησής τους. Στις υπόλοιπες 30 περιπτώσεις, κρίθηκε ότι η τοπική ερμηνεία δεν είχε νόημα, επειδή αφορούσαν θέματα ευρωπαϊκής ή παγκόσμιας διακυβέρνησης, όπου η επιρροή των τοπικών κυβερνήσεων, ακόμη και των μεγάλων πόλεων, είναι εξαιρετικά περιορισμένη.
- Το δεύτερο βήμα, και σίγουρα το πιο δύσκολο, ήταν ο καθορισμός ενός "στόχου της Βαρκελώνης" για καθέναν από τους 139 τοπικά υλοποιήσιμους δείκτες ΣΒΑ. Η πολυπλοκότητα αυτού του έργου απορρέει από την ιδέα ότι όλοι οι δείκτες πρέπει να είναι μετρήσιμοι, καθώς αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να επαληθευτεί η επίτευξή τους και κατ' επέκταση η επίτευξη των 17 ΣΒΑ.
- Η πρώτη έκδοση του σχετικού εγγράφου εργασίας βελτιώθηκε από τις απόψεις και τις συστάσεις του μητροπολιτικού Ακαδημαϊκού Συμβουλευτικού Συμβουλίου για την Ατζέντα 2030 (που αποτελείται από 32 προσωπικότητες από τις φυσικές και κοινωνικές επιστήμες), καθώς και από τις απόψεις και τις συστάσεις που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας συνεδρίας με καταγραφή της συζήτησης με τους πολίτες.
- Στη δεύτερη φάση, η πρόταση υποβλήθηκε σε συστηματική αξιολόγηση από ομάδα εμπειρογνομόνων του Ισπανικού Δικτύου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (REDS), ενός κορυφαίου οργανισμού για την προώθηση της Ατζέντα 2030 και μέλους του Δικτύου Λύσεων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDSN).
- Η πρώτη έκθεση προόδου εκδόθηκε το Νοέμβριο του 2020, 18 μήνες μετά την πρώτη ενέργεια (Μάρτιος 2019).

Ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ, ρηξικέλευθα μέτρα στο πλαίσιο των ΣΒΑΚ σε ευρωπαϊκές πόλεις θεωρούνται:

(α) τα αυστηρά μέτρα διαχείρισης Πρόσβασης Οχημάτων σε Αστικές Περιοχές (UVAR) και ο αποκλεισμός κίνησης των οχημάτων σε συγκεκριμένες, συνήθως κεντρικές, περιοχές,

(β) ο σχεδιασμός της «πόλης των 15 λεπτών» στην οποία οι προορισμοί ενδιαφέροντος είναι προσβάσιμοι τοπικά χωρίς μηχανοκίνητους τρόπους μεταφοράς,

(γ) οι υπηρεσίες εφοδιασμού μηδενικών εκπομπών στο «τελευταίο μίλι»,

(δ) η έννοια της κινητικότητας ως υπηρεσίας (MaaS), που αφορά την ενσωμάτωση διαφόρων μορφών υπηρεσιών μεταφοράς σε μια ενιαία υπηρεσία-πλατφόρμας κινητικότητας, προσβάσιμη κατ' απαίτηση, και

(ε) η ανάπτυξη και αξιοποίηση διαδικτυακών τεχνολογιών, για τη συγκέντρωση και επεξεργασία αξιόπιστων δεδομένων, όπως και για την άμεση ρύθμιση προβλημάτων, σε πραγματικό χρόνο (π.χ. μέσω Internet of Things, WebGIS, Augmented Reality & Artificial Intelligence).

Συνολικά, οι παραπάνω γενικές κατευθυντήριες αρχές και οι στόχοι της ΕΕ για την

προώθηση και την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 θεωρείται πως αντικατοπτρίζουν μια επιχείρηση συνολικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης, η οποία αναγνωρίζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ των ΣΒΑ και επιδιώκει την αντιμετώπισή τους με συνεκτικό και συμπληρωματικό τρόπο.

4.2. Τα Θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ

Τα Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ, στην αγγλική: *Moi – Means of Implementation*) σαν κοινά αποδεκτός διεθνώς όρος αναφέρονται στα μέτρα για τη διευκόλυνση της υλοποίησης των σκοπών και των στόχων. Με αυτή την έννοια, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, αναφέρονται γενικά στους πόρους, τις πολιτικές, και τους μηχανισμούς που διατίθενται, όπως και τις συναφείς μεθόδους περιφερειακής ολοκλήρωσης, διακυβέρνησης, εταιρικών σχέσεων και συμπράξεων τις διεθνείς συμφωνίες, αλλά και τις ικανότητες, τις έρευνες-καινοτομίες, τις τεχνολογίες και τα δεδομένα/πληροφορίες, που απαιτούνται για την υλοποίηση υποστήριξη της εφαρμογής της (UN, 2013).

Στην Ατζέντα 2030 τα Μέσα Εφαρμογής αναφέρονται και εμπλέκονται κυρίως μέσω της συσχέτισης με τους υποστόχους καθενός από τους 17 ΣΒΑ, οι οποίοι υποστόχοι συνολικά είναι 169. Έτσι, όμως, δημιουργείται σύγχυση ως προς τον κατανοητό προσδιορισμό των βασικών ΜΕ, που διαπερνούν την Ατζέντα (OECD, 2017).

Αυτό το πρόβλημα αντιμετωπίζεται, εκ πρώτης, με έναν ξεχωριστό ΣΒΑ, που αφορά άμεσα τα Μέσα Εφαρμογής: τον ΣΒΑ 17: «Συνεργασία για τους Στόχους - Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και ανανεώνουμε την Παγκόσμια Συνεργασία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη». Πιο συγκεκριμένα ο ΣΒΑ 17, με βάση την διεθνή του διάσταση και την επικέντρωσή του στη διεθνή συνεργασία και με τις υποαναπτυσσόμενες χώρες, προσδιορίζει επτά θεμελιώδη ΜΕ για την Ατζέντα 2030:

- (i) χρηματοδότηση,
- (ii) τεχνολογία,
- (iii) ανάπτυξη ικανοτήτων,
- (iv) εμπορικές συμφωνίες,
- (v) πολιτική και θεσμική συνοχή,
- (vi) συμπράξεις πολλών ενδιαφερομένων μερών, και
- (vii) δεδομένα, παρακολούθηση και λογοδοσία.

Άλλα σαφή στοιχεία Μέσα Εφαρμογής που αναφέρονται στους υπόλοιπους δεκαέξι ΣΒΑ είναι, ενδεικτικά, η ανθεκτικότητα (δηλ. η μείωση του κινδύνου καταστροφών), τα μέτρα ρύθμισης της αγοράς, το χρέος και η βιωσιμότητα του χρέους, οι εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και υποτροφίες, η πλήρης εφαρμογή του διεθνούς δικαίου -ιδιαίτερα για τη διαχείριση και αποδοτικότητα των πόρων και την ιδιοκτησία, η συμμετοχή ειδικά της τοπικής κοινότητας, καθώς και η απασχόληση των νέων (Elder *et al*, 2016).

Τα πιο παραδοσιακά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ), όπως οι νόμοι, οι κανονισμοί, τα

σχέδια, οι οδικοί χάρτες εφαρμογής, τα μέτρα επιβολής δεν αναφέρονται γενικά σε παγκόσμιες συμφωνίες, όπως η Ατζέντα 2030, για την αειφόρο ανάπτυξη ως ΜΕ, αλλά σε μικρότερες χωρικές κλίμακες θεσμικής διακυβέρνησης. Ξεκινώντας, από την ΕΕ και περνώντας στο εθνικό και τοπικό επίπεδο, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και να εξετάζονται.

Στην περίπτωση της ΕΕ, ειδικότερα, Μέσα Εφαρμογής που αφορούν τις εταιρικές σχέσεις, τις διεθνείς συμφωνίες με τρίτους και το Ευρωπαϊκό δίκαιο μπορεί να καλύπτονται από το πλαίσιο που θέτουν οι κατευθυντήριες αρχές και στόχοι για την διακυβέρνηση. Παρόλο, που η ΕΕ δεν διαθέτει ένα συγκροτημένο πλαίσιο Μέσων Εφαρμογής για την επίτευξη των ΣΒΑ, η δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα συμπεριλαμβάνει και ισχυρότερους μηχανισμούς λογοδοσίας, αποτελεί θεμελιώδες βήμα προς την κατεύθυνση της εφαρμογής της Ατζέντα 2030 (UN, 2019).

Έχοντας υπόψη τις παραπάνω επισημάνσεις, για να εξεταστούν τα Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν οι βασικές κατηγορίες Μέσα Εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και να προσαρμοστούν στις υπάρχουσες, αλλά ιστορικά διαμορφωμένες, πολιτικές και θεσμικές συνθήκες, κατευθυντήριες αρχές και στόχους που έχουν διαμορφωθεί σε επίπεδο ΕΕ. Με αυτή τη λογική σκέψη, και δεδομένων των σκοπών του παρόντος συγγράμματος ως εκπαιδευτικό υλικό του ΕΚΔΔΑ, τα θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ στην ΕΕ δύνανται να ομαδοποιηθούν και καταγραφούν, ως αλληλοεξαρτώμενος συνδυασμός, από τις έξι παρακάτω, γενικευμένες δέσμες μέτρων:

- i. Συνοχή των πολιτικών,
- ii. Συντονιστικό και υποστηρικτικό πλαίσιο,
- iii. Θεσμικό πλαίσιο,
- iv. Διεθνείς συμπράξεις και εταιρικές σχέσεις,
- v. Χρηματοδοτικοί πόροι: Ταμεία, Προγράμματα Δράσης και Επενδύσεις,
- vi. Δεδομένα, δείκτες και πληροφορίες.

Πίνακας 8: Τα έξι θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ στην ΕΕ, 2023.

i. Συνοχή των πολιτικών
ii. Συντονιστικό-υποστηρικτικό πλαίσιο
iii. Θεσμικό πλαίσιο
iv. Διεθνείς συμπράξεις και εταιρικές σχέσεις
v. Χρηματοδοτικοί πόροι.
vi. Δεδομένα και πληροφορίες

Για οικονομία χώρου, τα Μέσα Εφαρμογής που αφορούν την Έρευνα και Καινοτομία (Ε&Κ) και τα Προγράμματα Δράσης της ΕΕ εντάσσονται στην ομάδα «χρηματοδοτικοί πόροι», αυτά που αφορούν την ανάπτυξη - μεταφορά τεχνολογίας/τεχνογνωσίας στην ομάδα «συντονιστικό- υποστηρικτικό πλαίσιο»,

αυτά που αφορούν την δίκαιη μετάβαση και τους ανθρώπινους πόρους (με την έννοια της ανάπτυξης ικανοτήτων χωρίς αποκλεισμούς, της αξιοπρεπούς εργασίας και των κοινωνικών δικαιωμάτων) στην ομάδα «συνοχή των πολιτικών». Η κλιματική αλλαγή είναι ένα εγκάρσιο ζήτημα που επηρεάζει όλες τις πτυχές της αειφόρου ανάπτυξης και θεωρείται κεντρικά κρίσιμη για την επίτευξη των ΣΒΑ, με συνέπεια να συμπεριλαμβάνεται σχεδόν σε όλα τα Μέσα Εφαρμογής τους στην ΕΕ. Στις αμέσως επόμενες ενότητες εξετάζεται συνοπτικά κάθε ένα από τα πέντε Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ), χρησιμοποιώντας ενδεικτικά παραδείγματα των κύριων και βέλτιστων μέτρων και πρακτικών για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ στην ΕΕ.

4.2.1. Συνοχή των πολιτικών

Σύμφωνα με την βασική κατευθυντήρια αρχή για την ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις τομεακές και διατομεακές πολιτικές, η ΕΕ επιδιώκει να διασφαλίσει αναλόγως τη συνοχή αυτών των πολιτικών μέσω της απαίτησης για συγκροτημένη ευθυγράμμιση της διαδικασίας σχεδιασμού και αποτίμησής τους. Σε επίπεδο διαμόρφωσης αντίστοιχων Μέσων Εφαρμογής σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ αναγνωρίζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ των ΣΒΑ και μέσω αυτών επιδιώκει να διασφαλίσει την προγραμματική συνοχή και συμπληρωματικότητα, οπότε και την αλληλεξάρτηση, των (δια-)τομεακών πολιτικών της.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της ενσωματώνοντας τους ΣΒΑ στις διαδικασίες διαμόρφωσης οικονομικής πολιτικής και προϋπολογισμού για να διασφαλίσουν την εξέτασή τους σε όλους τους τομείς, μπορούν αυτόματα να ευθυγραμμίζουν τις τομεακές πολιτικές, τη νομοθεσία και τους μηχανισμούς χρηματοδότησης με τους ΣΒΑ. Αντίστοιχα, η ενσωμάτωση των ΣΒΑ στις εθνικές δημοσιονομικές διαδικασίες συμβάλλει στην ιεράρχηση της κατανομής πόρων σε πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τους ΣΒΑ και στην παρακολούθηση της εφαρμογής τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, βέλτιστη περίπτωση αποτελεί η *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία* (ΕΠΣ), πολιτική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που έχει σημαντικό ρόλο την τρέχουσα προγραμματική περίοδο για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στην ΕΕ. Συγκεκριμένα, η ΕΠΣ θεσπίστηκε το 2019 ως ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής με στόχο να καταστεί η Ευρώπη, η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος στον κόσμο έως το 2050 και αυτή η πρόκληση να αποτελέσει παράθυρο ευκαιρίας για τον ευρωπαϊκό μετασχηματισμό και την πρόοδο (ΕΕ, 2019).

Η *Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία* δεν παρέχει ρητό ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, δίνει όμως έμφαση στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών εκτιμήσεων και θεωρείται εμβληματική (Rowan & Galanakis, 2020, Rosamond & Dupont, 2021). Άλλες, ενδεικτικά, βέλτιστες, περιπτώσεις που συναποτελούν σχετικά Μέσα Εφαρμογής, είναι:

(α) η Εδαφική Ατζέντα 2030,

(β) το πολιτικό πλαίσιο για την ανθεκτικότητα,

(γ) το Σχέδιο Δράσης για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας, και
 (δ) οι πολιτικές για την ψηφιακή μετάβαση και την «έξυπνη ανάπτυξη».
 Συνοπτική στοιχειοθέτηση των παραπάνω Μέσων Εφαρμογής παρουσιάζεται στο παρακάτω Ένθετο.

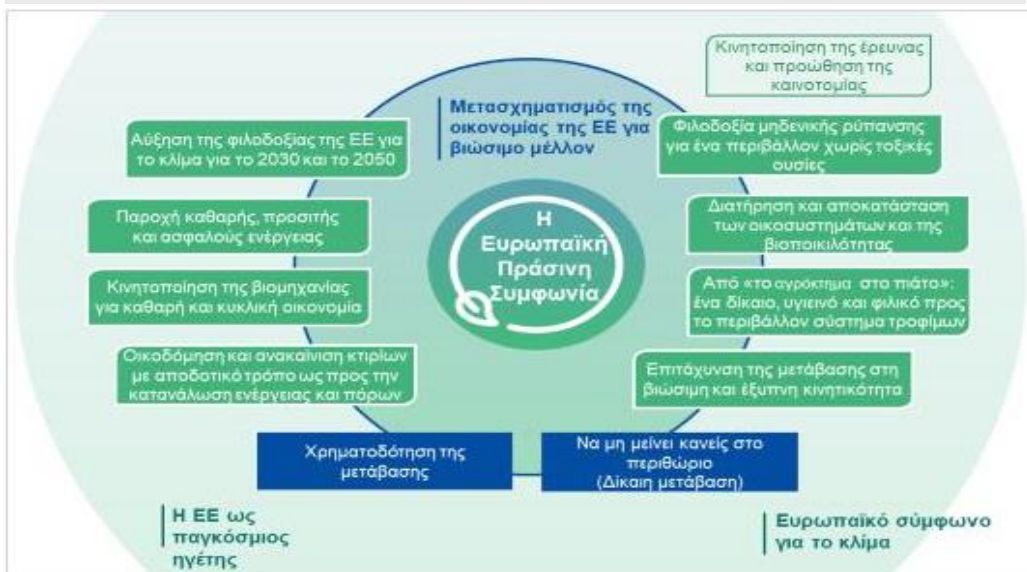
Ένθετο 6: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και άλλα ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ για τη συνοχή των πολιτικών της ΕΕ.

Η **Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία** (ΕΠΣ, ΕΕ, 2019) περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, της απώλειας της βιοποικιλότητας, της ρύπανσης και της κυκλικής οικονομίας, μεταξύ άλλων. Αναγνωρίζει το ρόλο των ψηφιακών τεχνολογιών στην επίτευξη των στόχων της αειφορίας και δίνει έμφαση στην ψηφιακή μετάβαση ως μέσο για την υποστήριξη μιας πράσινης και κυκλικής οικονομίας.

Όπως διαγράφεται και στην Εικόνα 1, η ΕΠΣ φιλοδοξεί να διαγράψει έναν ολοκληρωμένο οδικό χάρτη για τη μετάβαση της ΕΕ σε μια κλιματικά ουδέτερη, αποδοτική ως προς τους πόρους και βιώσιμη οικονομία (ιδ.).

Εικόνα 6: Ο προσδιορισμός της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (πηγή: ΕΕ, 2019: 4).

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία περιλαμβάνει μια σειρά συγκεκριμένων στόχων και πρωτοβουλιών που είναι στενά ευθυγραμμισμένες με τους ΣΒΑ, όπως συνοπτικά παρουσιάζεται στον Πίνακα 6. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία ευθυγραμμίζεται, δηλαδή, με πολλαπλούς ΣΒΑ, και πρωτίστως με τους ΣΒΑ 7 (Προσιτή και καθαρή ενέργεια) και ΣΒΑ 13 (Δράση για το κλίμα).

Πίνακας 9: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΠΣ) σε σχέση με την Ατζέντα 2030 και

Θεματολογία	Περιεχόμενο	ΣΒΑ
Δράση για το κλίμα	Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία στοχεύει να καταστήσει την ΕΕ κλιματικά ουδέτερη έως το 2050. Περιλαμβάνει μέτρα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.	ΣΒΑ 13 (Δράση για το κλίμα) ΣΒΑ 7 (Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια)
Βιώσιμη γεωργία και συστήματα εφοδιασμού τροφίμων	Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία επιδιώκει να μεταμορφώσει τον γεωργικό τομέα της ΕΕ προωθώντας βιώσιμες γεωργικές πρακτικές, μειώνοντας τη χρήση χημικών φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων. Περιλαμβάνει την επίτευξη επισιτιστικής ασφάλειας και τη βελτίωση της διατροφής.	ΣΒΑ 15 (Ζωή στην Στεριά) ΣΒΑ 2 (Μηδενική Πείνα)
Κυκλική οικονομία	Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία προωθεί ένα μοντέλο κυκλικής οικονομίας, που αποσκοπεί στη μείωση των αποβλήτων και στην προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων. Περιλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη μείωση των πλαστικών μιας χρήσης, την προώθηση του οικολογικού σχεδιασμού και την ενθάρρυνση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης.	ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή)
Βιοποικιλότητα	Η ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία στοχεύει στην προστασία και την αποκατάσταση της βιοποικιλότητας στην ΕΕ. περιλαμβάνει μέτρα για τη διατήρηση και την αποκατάσταση των οικοσυστημάτων, την προώθηση της βιώσιμης γεωργίας και τη μείωση της χρήσης επιβλαβών φυτοφαρμάκων και χημικών ουσιών.	ΣΒΑ 15 (Ζωή στην Στεριά)
Βιώσιμη κινητικότητα	Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία προωθεί τη βιώσιμη και χαμηλών εκπομπών κινητικότητα. Περιλαμβάνει πρωτοβουλίες για την προώθηση των ηλεκτρικών οχημάτων, τη βελτίωση των δημόσιων μεταφορών και τη στήριξη της ανάπτυξης βιώσιμων υποδομών.	ΣΒΑ 11 (Βιώσιμες πόλεις & κοινότητες) ΣΒΑ 9 (Βιομηχανία, Καινοτομία & Υποδομές)
Κοινωνική	Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία περιλαμβάνει	ΣΒΑ 1 (Καμία

διάσταση	επίσης μια ισχυρή κοινωνική διάσταση φτώχεια) προωθώντας πρωτοβουλίες για τη στήριξη της ΣΒΑ 10 κοινωνικής ένταξης, την προώθηση δίκαιων και (Μείωση ισότιμων μεταβάσεων και την αντιμετώπιση ανισοτήτων) της ενεργειακής φτώχειας.
----------	---

Η **Εδαφική Ατζέντα 2030** (ΕΕ, 2020β) είναι ένα πλαίσιο πολιτικής, που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ και καθορίζει ένα όραμα και στρατηγικές δράσεις, κατά την τρέχουσα δεκαετία, για το στόχο που αφορά την εδαφική συνοχή. Η Εδαφική Ατζέντα θεωρείται Μέσο Εφαρμογής των ΣΒΑ στην ΕΕ, καθώς:

- (α) τονίζει την ανάγκη ενίσχυσης της ικανότητας των περιφερειών και των πόλεων να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα,
- (β) ζητά μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των περιφερειακών και αστικών πολιτικών και άλλων τομέων πολιτικής, όπως οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές πολιτικές, για τη στήριξη και τοπική προσαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης,
- (γ) δίνει έμφαση και παρέχει προσανατολισμό στη σημασία του στρατηγικού χωροταξικού σχεδιασμού, και καλεί για την ενίσχυση της εδαφικής διάστασης των τομεακών πολιτικών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης,
- (δ) απαιτεί την εμπλοκή σε ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων φορέων στο σχεδιασμό και την προώθηση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ διαφορετικών τομέων και επιπέδων διακυβέρνησης, καθώς και με την κοινωνία των πολιτών και τους φορείς του ιδιωτικού τομέα.

Πιο συγκεκριμένα, η εφαρμογή της Εδαφικής Ατζέντα βασίζεται στην άτυπη πολυεπίπεδη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, των περιφερειακών/τοπικών αρχών, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Περιφερειών, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και άλλων σχετικών φορέων. Η εφαρμογή της Εδαφικής Ατζέντα υποστηρίζεται από τη διασύνδεσή της με την Ατζέντα για τις Πόλεις στην ΕΕ (ΕΕ, 2016α), τη Χάρτα της Λειψίας (ΕΕ, 2020d), την πολιτική συνοχής και αγροτικής ανάπτυξης της ΕΕ, την εφαρμογή του σχεδίου ανάκαμψης της ΕΕ και τις μακροπεριφερειακές στρατηγικές της ΕΕ.

Γενικός σκοπός της Εδαφικής Ατζέντα 2030 είναι να προωθήσει ένα βιώσιμο μέλλον χωρίς αποκλεισμούς για όλες τις περιοχές και να συμβάλει στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ευρώπη. Επομένως, θεωρείται δεδομένο πως η Εδαφική Ατζέντα 2030 συσχετίζεται και αφορά όλους τους ΣΒΑ, και πρωτίστως με τον ΣΒΑ 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες (δημιουργία ασφαλών, προσαρμοστικών βιώσιμων πόλεων και ανθρώπινων οικισμών, χωρίς αποκλεισμούς).

Τρέχοντα θέματα διερεύνησης αποτελούν: (α) η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και ανθεκτικότητα μέσω της μετάβασης στο τοπίο, (β) η παροχή υπηρεσιών και η ψηφιοποίηση σε αραιοκατοικημένες και διαρθρωτικά αδύναμες

περιοχές, (γ) η αποτελεσματική αντιμετώπιση των χωρικών (αν)ισορροπιών που δημιουργούν οι τομεακές πολιτικές, (δ) ο διασυνοριακός χωροταξικός σχεδιασμός, (ε) η διασυνοριακή λειτουργική περιφέρεια μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και (στ) η δράση για το κλίμα στις πόλεις των Άλπεων.

Η πολιτική για την **ανθεκτικότητα** αναφέρεται στην ικανότητα ενός οικοσυστήματος ή μιας κοινότητας να προσαρμόζεται, να αντιμετωπίζει και να ανακάμπτει από μεταβαλλόμενες συνθήκες, πιέσεις και προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή και οι φυσικές καταστροφές. Η ανθεκτικότητα κατέχει εξέχουσα θέση σε σχέση με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ. Θεωρείται ως μία κρίσιμη ποιότητα που πρέπει να οικοδομηθεί, να αναπτυχθεί και να ενισχυθεί, ως εργαλείο για τη μείωση της έκθεσης των ανθρώπων και των φυσικών πόρων σε κινδύνους, δηλαδή την πρόληψη και μείωση του κινδύνου καταστροφών, και ως εχέγγυο ασφαλείας για οικονομική ανάπτυξη και ευημερία χωρίς αποκλεισμούς, δίκαια και δημοκρατικά (EC, 2020).

Επομένως η πολιτική για την ανθεκτικότητα συσχετίζεται με πολλούς ΣΒΑ όπως: ΣΒΑ 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, ΣΒΑ 7: Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια, ΣΒΑ 6: Καθαρό Νερό και Αποχέτευση, ΣΒΑ11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, ΣΒΑ 13: Δράση για το Κλίμα, ΣΒΑ 14: Ζωή στο Νερό, ΣΒΑ 15: Ζωή στη Στεριά, ΣΒΑ 17: Συνεργασία για τους Στόχους.

Η **κυκλική οικονομία** είναι ένα οικονομικό μοντέλο που στοχεύει στη διατήρηση των πόρων σε χρήση για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Περιλαμβάνει τον επανασχεδιασμό προϊόντων και διαδικασιών για την ελαχιστοποίηση των αποβλήτων και της ρύπανσης, καθώς και την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, μέσω της επισκευής και της ανακύκλωσης των υλικών.

Πιο συγκεκριμένα, το **Σχέδιο Δράσης για την κυκλική οικονομία** (ΕΕ, 2020), προωθεί τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία με την ελαχιστοποίηση της παραγωγής αποβλήτων, την προώθηση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης και την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης, οπότε και συμβάλλει στον αντίστοιχο, ΣΒΑ 12.

Σε γενικές γραμμές, το Σχέδιο Δράσης αποτελεί βασική συνιστώσα των πολιτικών της ΕΕ για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, οπότε ενσωματώνει και άλλους διάφορους ΣΒΑ όπως: ΣΒΑ 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, ΣΒΑ11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, ΣΒΑ 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή, ΣΒΑ 13: Δράση για το Κλίμα, ΣΒΑ 15: Ζωή στη Στεριά (ΕΕ, 2020, EC, 2020a).

Η **ψηφιακή μετάβαση** αποτελεί επίσης πολιτική προτεραιότητα στο πλαίσιο προώθησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στην ΕΕ, ώστε «να είναι επωφελής για όλες και όλους, δίνοντας προτεραιότητα στους ανθρώπους και προσφέροντας νέες ευκαιρίες στις επιχειρήσεις». Επιπλέον, η ψηφιακή μετάβαση αναδεικνύεται «σε καθοριστικό παράγοντα για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και την επίτευξη της πράσινης μετάβασης» (ΕΕ, 2021α).

Παράλληλα, η **έξυπνη ανάπτυξη** αναφέρεται στην Στρατηγική Αειφόρου

Ανάπτυξης (ΣΑΑ) «ΕΥΡΩΠΗ 2020» (ΕΕ, 2010: 9-10), ως ανάπτυξη μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση και την καινοτομία με τη νέα τεχνολογία ως κύριο μοχλό της μελλοντικής ευρωπαϊκής οικονομίας. Η έξυπνη ανάπτυξη απαιτεί βελτιωμένη εκπαίδευση, έρευνα και καινοτομία για την παροχή εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Απαιτεί επίσης την ικανοποίηση των ταχέως διευρυνόμενων απαιτήσεων για τεχνολογίες επικοινωνίας, παρέχοντας περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες που βασίζονται στο Διαδίκτυο, χωρίς αποκλεισμούς, υποστηρίζοντας την προστασία και διατήρηση των φυσικών πόρων και την συμμετοχή/σύμπραξη στο σχεδιασμό.

Ως επακόλουθο, η πολιτική για την ψηφιακή μετάβαση και την έξυπνη ανάπτυξη, συσχετίζεται άμεσα με διάφορους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030, όπως ΣΒΑ 4: Ποιοτική Εκπαίδευση, ΣΒΑ 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, ΣΒΑ 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, ΣΒΑ 10: Λιγότερες Ανισότητες, ΣΒΑ11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες, ΣΒΑ 13: Δράση για το Κλίμα, ΣΒΑ 17: Συνεργασία για τους Στόχους (Eurostat, 2018).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ δίνει επίσης έμφαση στην έννοια της **δίκαιης μετάβασης, σε μια κλιματικά ουδέτερη ενεργειακή ένωση και οικονομία**. Αναγνωρίζει την ανάγκη να διασφαλιστεί ότι η μετάβαση προς τη βιωσιμότητα είναι δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς, με επαρκή υποστήριξη και ευκαιρίες για τους επηρεαζόμενους εργαζόμενους και τις κοινότητες (ΕΕ, 2021β). Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹¹⁹, ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης που θεσπίστηκε το 2021 αποτελεί βασικό εργαλείο παρέχοντας στοχευμένη στήριξη, ώστε στις περιφέρειες (π.χ. περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα και άλλες,) που πλήττονται περισσότερο να κινητοποιηθούν περίπου 55 δισ. ευρώ κατά την περίοδο 2021-2027 για την άμβλυνση των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων της μετάβασης, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019).

Οι δικαιούχες περιφέρειες καθορίζονται από ειδικά «χωροταξικά (ή εδαφικά) σχέδια δίκαιης μετάβασης», που θα πρέπει να εγκριθούν, μέσω διαλόγου, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αναλόγως, λειτουργεί Πλατφόρμα Δίκαιης Μετάβασης, ενιαίο σημείο πρόσβασης σε πληροφορίες, βέλτιστες πρακτικές και τεχνικές-συμβουλευτικές υπηρεσίες υποστήριξης.

4.2.2. Συντονιστικό-υποστηρικτικό πλαίσιο

Η συνοχή των πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τη διασφάλιση ότι οι πολιτικές σε διάφορους τομείς και επίπεδα διακυβέρνησης είναι ευθυγραμμισμένες προς την επίτευξη των ΣΒΑ. Αυτό απαιτεί το σχετικό θεσμικό πλαίσιο (κανονισμοί, οδηγίες κ.ά.), αλλά και συντονισμό και συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, των φορέων

¹¹⁹ Για περισσότερα, βλέπε: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism_el

του ιδιωτικού τομέα, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των διεθνών οργανισμών. Απαιτεί δηλαδή μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στη χάραξη πολιτικής που λαμβάνει υπόψη τις διασυνδέσεις μεταξύ των διαφόρων ΣΒΑ και την ανάγκη για συντονισμένες αντισταθμίσεις και συνέργειες. Η έλλειψη συντονισμού μπορεί να οδηγήσει σε επικάλυψη των προσπαθειών και αναποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων πόρων.

Στο συντονιστικό πλαίσιο η ΕΕ έχει εντείνει τις δραστηριότητές της όσον αφορά την παροχή συστάσεων προς έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στη συνέχεια προς υιοθέτηση από κάθε κράτος μέλος στην εθνική νομοθεσία, ώστε να ενσωματώσουν με ουσιώδη τρόπο τις θεωρήσεις της αειφορίας και να ευθυγραμμίσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές τους με τους ΣΒΑ, διασφαλίζοντας έτσι την συνοχή μεταξύ τους.

Εξέχουσα θέση, ειδικά σε σχέση με αυτό το σκοπό και τον απαραίτητο συντονισμό μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ κατέχει ο θεσμοθετημένος μηχανισμός «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο». Σημαντικά Μέσα Επίτευξης θεωρούνται και οι πλατφόρμες πολλαπλών ενδιαφερομένων (multi-stakeholder platforms) για τη συντονισμένη διαβούλευση και συνεργασία μεταξύ εκπροσώπων της ΕΕ, των εθνικών και τοπικών αρχών, της κοινωνίας των πολιτών, του ακαδημαϊκού και του ιδιωτικού τομέα, για την ανταλλαγή γνώσεων, την ανάδειξη βέλτιστων πρακτικών, τη μάθηση και την ανάπτυξη κοινών πρωτοβουλιών, όσον αφορά την προώθηση της Ατζέντα 2030 και τον έλεγχο επίτευξης των ΣΒΑ.

Οι μηχανισμοί συντονισμού περιλαμβάνουν τις Εθνικές Στρατηγικές Αειφόρου Ανάπτυξης. Τα κράτη-μέλη της ΕΕ οφείλουν να αναπτύξουν τις δικές τους Εθνικές Στρατηγικές Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΕΣΑΑ), που καθορίζουν τις προτεραιότητες, τους στόχους και τις ενέργειές τους για την επίτευξη των ΣΒΑ, όπως επίσης να δημοσιεύουν ετήσιες εκθέσεις προόδου, ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ. Αυτές οι εθνικές στρατηγικές και εκθέσεις χρησιμεύουν ως σημαντικοί μηχανισμοί συντονισμού, που βοηθούν στην ευθυγράμμιση των εθνικών πολιτικών και δραστηριοτήτων με την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 σε επίπεδο ΕΕ.

Η ΕΕ υποστηρίζει, επίσης, την περιφερειακή συνεργασία και τον συντονισμό μεταξύ των κρατών-μελών και των περιφερειών θεσπίζοντας πρωτοβουλίες, όπως το πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (Interreg¹²⁰), το οποίο παρέχει συντονιστικό πλαίσιο, και χρηματοδότηση, για έργα διασυνοριακής συνεργασίας με στόχο την επίτευξη των ΣΒΑ.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αειφόρου Ανάπτυξης¹²¹ και η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Βιώσιμων Πόλεων¹²² (<https://sustainablecities.eu>) λειτουργούν ως συντονιστικοί μηχανισμοί εθνικών και τοπικών αρχών και φορέων, σε εναρμόνιση με τις κατευθυντήριες αρχές της ΕΕ για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030. Εφόσον η

¹²⁰ <https://interreg.eu/>

¹²¹ www.esdn.eu

¹²² <https://sustainablecities.eu>

επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί καλή κατανόηση των διαδικασιών, των επιπτώσεων των πολιτικών και των διασυνδέσεων (συνέργειες και αντισταθμίσεις) μεταξύ των στόχων, οι διαθέσιμες πλατφόρμες συντονισμού, διαλόγου και γνώσεων της ΕΕ μπορούν να συμβάλουν σε αυτό.

Στο αμέσως επόμενο Ένθετο, παρουσιάζονται ορισμένα ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ, προεξέχοντας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, με βάση το συντονιστικό πλαίσιο, που άπτεται άμεσα της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ.

Ένθετο 7: Ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ με βάση το συντονιστικό πλαίσιο της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Το **Ευρωπαϊκό Εξάμηνο** είναι ένα εργαλείο-πλατφόρμα τακτικού συντονισμού και σύστημα εκ των προτέρων εποπτείας της οικονομικής πολιτικής μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, για την αξιολόγηση των εθνικών δημοσιονομικών σχεδίων, των μακροοικονομικών προκλήσεων και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων (ΕC, 2016: 3). Τα τελευταία χρόνια, η διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου έχει ενσωματώσει όλο και περισσότερες διαβουλεύσεις και διαλόγους με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για να συγκεντρώσει τις απόψεις και τις συνεισφορές τους, σχετικά με τις βασικές προτεραιότητες πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ.

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο παρέχει το πλαίσιο συντονισμού των πολιτικών για τον σκοπό αυτό, ενσωματώνοντας την εφαρμογή του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης και των στόχων της. Ο κύκλος του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου παρέχει επίσης επικαιροποιημένες εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα κράτη μέλη.

Βλέπε: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/european-semester>

Η ΕΕ έχει δημιουργήσει **πλατφόρμες πολλαπλών ενδιαφερομένων (multi-stakeholder platforms)**, που αποσκοπούν στη διευκόλυνση της διακυβερνητικής και διατομεακής συνεργασίας και δέσμευσης, σε συγκεκριμένα ζητήματα που σχετίζονται με την βιώσιμη ανάπτυξη. Οι εν λόγω πλατφόρμες μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία δικτύων και συμπράξεων για την χάραξη πολιτικής βάσει στοιχείων, οπότε και να βοηθήσουν στη διαμόρφωση στρατηγικών, προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που ευθυγραμμίζονται με τους ΣΒΑ.

Ορισμένες πλατφόρμες πολλαπλών ενδιαφερομένων συμμετέχουν στην παρακολούθηση και την επανεξέταση της προόδου προς την επίτευξη των ΣΒΑ. Μπορούν να αναπτύξουν δείκτες, πλαίσια μέτρησης και μηχανισμούς υποβολής εκθέσεων για την αξιολόγηση της εφαρμογής και του αντίκτυπου των πολιτικών, πρωτοβουλιών και έργων που σχετίζονται με τους ΣΒΑ.

Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η «Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Ενδιαφερομένων

Φορέων για την Κυκλική Οικονομία»: <https://circulareconomy.europa.eu/platform>

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αειφόρου Ανάπτυξης (ESDN: www.esdn.eu) είναι μια ένωση και ένα δίκτυο δημόσιων στελεχών και άλλων εμπειρογνομόνων από τα κράτη-μέλη της ΕΕ, που ιδρύθηκε το 2002 και υποστηρίζει τη συντονισμένη εφαρμογή στρατηγικών και δράσεων βιώσιμης ανάπτυξης. Ο ιστότοπος του ESDN αναπτύσσεται ως πλατφόρμα μάθησης και ανταλλαγών, και λειτουργεί ως μια ενιαία υπηρεσία, κυρίως για την προετοιμασία και την εφαρμογή εθνικών στρατηγικών και διαδικασιών, που εξυπηρετούν την υλοποίηση των διεθνών δεσμεύσεων όσον αφορά τη βιώσιμη ανάπτυξη, και κυρίως την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ. Ο ιστότοπος αποτελεί την πλατφόρμα επικοινωνίας του ESDN προωθώντας τον πανευρωπαϊκό διάλογο και την ανταλλαγή εμπειριών και πρακτικών για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και συμβουλεύει τους υπεύθυνους λήψης πολιτικών αποφάσεων σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Το ESDN έχει πάνω από 400 μέλη και εταίρους, που προέρχονται από περισσότερες από 40 χώρες. Οι δραστηριότητες του Συνδέσμου ESDN καθοδηγούνται από την Εκτελεστική Επιτροπή ESDN και τη Συμβουλευτική Επιτροπή ESDN, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες.

SUSTAINABLE CITIES PLATFORM

Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Βιώσιμων Πόλεων (*European Sustainable Cities Platform*: <https://sustainablecities.eu>) παρέχει ένα, εναρμονισμένο με τις κατευθυντήριες αρχές της ΕΕ συντονιστικό πλαίσιο, στις αστικές και περιφερειακές αρχές για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 σε τοπικό επίπεδο. Προσφέρει καθοδήγηση σε θέματα όπως η βιώσιμη αστική κινητικότητα, η ενεργειακή απόδοση και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Ως κόμβος

συντονισμού για τοπικές και περιφερειακές κυβερνήσεις, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και άλλους φορείς, η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα Βιώσιμων Πόλεων επικεντρώνεται στη συλλογή και ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών, βέλτιστων πρακτικών, πόρων και εκδηλώσεων, που προωθούν ειδικότερα την τοπική εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και υποστηρίζουν Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνει, επίσης, τη χρήση προτύπων βιωσιμότητας ISO (Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης) σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων του ISO 37101 για τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων και των κοινοτήτων (ΣΒΑ 11), της σειράς ISO 14000 για την περιβαλλοντική διαχείριση (ΣΒΑ 13 & 14) και της σειράς ISO 26000 για την κοινωνική ευθύνη (ΣΒΑ 8 & 10). Τα πρότυπα ISO χρησιμοποιούνται επίσης στη διαδικασία δημοσίων συμβάσεων της ΕΕ, καθώς παρέχουν ένα μέσο επαλήθευσης της βιωσιμότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών.

4.2.3. Θεσμικό πλαίσιο

Στο θεσμικό πλαίσιο πρωταγωνιστικό ρόλο έχει φυσικά η περιβαλλοντική νομοθεσία. Η ΕΕ έχει θεσπίσει πολυάριθμους περιβαλλοντικούς νόμους και κανονισμούς που συμβάλλουν στην υλοποίηση των ΣΒΑ, όπως η Οδηγία 2009/147/ΕΟΚ για τα πτηνά, η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους, η Οδηγία-πλαίσιο 2000/60/ΕΚ για τα ύδατα, η Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του αέρα και η Οδηγία-πλαίσιο 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα. Οι πράξεις αυτές θεσπίζουν περιβαλλοντικά πρότυπα, μέτρα διατήρησης και μηχανισμούς ελέγχου της ρύπανσης.

Επιπλέον, το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ), Οδηγία 2003/87/ΕΚ) αποτελεί βασικό άξονα της πολιτικής της ΕΕ για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, καθώς και το βασικό της εργαλείο για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με οικονομικά αποδοτικό τρόπο.

Συμπληρωματικά, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΠΣ) είναι ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πολιτικής, το οποίο περιλαμβάνει ένα σύνολο νομοθετικών προτάσεων και πρωτοβουλιών, που καλύπτουν τομείς όπως η δράση για το κλίμα, η βιοποικιλότητα, η κυκλική οικονομία, η ενεργειακή μετάβαση, η βιώσιμη γεωργία και οι καθαρές μεταφορές.

Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η ΕΕ το 2021 θέσπισε το πρώτο Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα (Κανονισμός ΕΕ/2021/1119 σε συνέχεια του ΕΕ/2018/1999), με οριζόντια εφαρμογή σε διάφορες πολιτικές και μέτρα για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, με προοπτική την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 (ΕΕ, 2021, 2018).

Η ΕΕ έχει θεσπίσει επίσης νομοθεσία για την προστασία των δικαιωμάτων των

εργαζομένων, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και τη διασφάλιση δίκαιων και αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας. Για παράδειγμα, ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων (ΕΕ, 2017) παρέχει ένα σαφές Μέσο Εφαρμογής για την κοινωνική πολιτική στην ΕΕ, που περιλαμβάνει διάφορους ΣΒΑ όπως: οι ίσες ευκαιρίες, οι δίκαιες συνθήκες εργασίας, η κοινωνική προστασία και η ισότητα των φύλων. Επιπλέον, η ΕΕ έχει θεσπίσει Οδηγίες για την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών και την προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης που έχει θεσπίσει η ΕΕ, όπως η Οδηγία 2001/95/ΕΚ για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων, η Οδηγία 2012/27/ΕΕ, όπως τροποποιήθηκε με την 2018/2002/ΕΕ, για την ενεργειακή απόδοση και η Οδηγία 2009/125/ΕΚ για τον οικολογικό σχεδιασμό αποτελούν παραδείγματα μέσων που διασφαλίζουν την ασφάλεια των προϊόντων, την ενεργειακή απόδοση και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Συνεπώς, το σχετικό με τις παραπάνω οδηγίες, θεσμικό πλαίσιο συνιστά ένα σύνολο με Μέσα Εφαρμογής για διάφορους ΣΒΑ, όπως: οι ΣΒΑ 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, ΣΒΑ 5: Ισότητα των Φύλων, ΣΒΑ 10: Λιγότερες Ανισότητες, ΣΒΑ 12: Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή, ΣΒΑ 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί, ΣΒΑ 3: Καλή Υγεία και Ευημερία.

Στο Ένθετο που ακολουθεί παρουσιάζονται ορισμένα ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ με βάση το, κυρίως περιβαλλοντικό, θεσμικό πλαίσιο που άπτεται άμεσα της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ.

Ένθετο 8: Ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ με βάση το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ για το περιβάλλον.

Το **Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα** (ΕΕ, 2021) διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση του θεματολογίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ευθυγράμμιση με τους στόχους της Ατζέντα 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Προφανώς σχετίζεται με τον ΣΒΑ 13 (Δράση για το κλίμα) διότι αντικατοπτρίζει τη δέσμευση της ΕΕ για επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Ο νόμος ορίζει επίσης έναν ενδιάμεσο στόχο για το 2030, ο οποίος αφορά τη μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 55 %, σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.

Επομένως, θεσπίζει ένα συγκεκριμένο τεχνικά και νομικά δεσμευτικό πλαίσιο για την πολιτική της ΕΕ για το κλίμα, στην προσπάθεια να διασφαλίσει μια πορεία προς την επίτευξη των στόχων της συμφωνίας του Παρισιού (ΕΕ, 2016δ), ιδιαίτερα όσον αφορά τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Το Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα ενθαρρύνει, επίσης (i) την αύξηση των επενδύσεων σε τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης, συμβάλλοντας έτσι στον ΣΒΑ 7 για την εξασφάλιση πρόσβασης σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους και (ii) την

ανάπτυξη και την εξάπλωση τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, ευθυγραμμιζόμενος έτσι με τον ΣΒΑ 9 για την προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης εκβιομηχάνισης και την προώθηση της καινοτομίας.

Γενικά, το Ευρωπαϊκό Νομοθέτημα για το Κλίμα μπορεί να θεωρηθεί ότι χρησιμεύει ως βασικό νομοθετικό μέσο για να διασφαλιστεί ότι η πολιτική της ΕΕ για το κλίμα είναι ευθυγραμμισμένη με τους στόχους της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ. Παρέχει ένα πλαίσιο δράσεων για το κλίμα και διευκολύνει τις προσπάθειες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τη μετάβαση σε καθαρή ενέργεια, την προώθηση της βιώσιμης εκβιομηχάνισης, την προώθηση βιώσιμων πόλεων και κοινοτήτων (ΣΒΑ 11) και την ενθάρρυνση υπεύθυνων πρακτικών κατανάλωσης και παραγωγής (ΣΒΑ 12).

Η **Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα έως το 2030** (ΕΕ, 2020α) που καθορίζει το όραμα και τους στόχους της ΕΕ για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ευθυγραμμίζεται με τον ΣΒΑ 15, ο οποίος επικεντρώνεται στη ζωή στη στεριά, και στοχεύει στην αναχαίτιση της απώλειας της βιοποικιλότητας, στην αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και στην προώθηση βιώσιμων γεωργικών και δασικών πρακτικών.

Η **στρατηγική της Ενεργειακής Ένωσης** αποσκοπεί στην απαλλαγή του ενεργειακού τομέα και κατ' επέκταση της οικονομίας από τις ανθρακούχες εκπομπές, στην αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και στην εξασφάλιση ασφαλούς και οικονομικά προσιτού ενεργειακού εφοδιασμού. Η στρατηγική συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της συμφωνίας του Παρισιού και στη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (ΕΕ, 2015, 2018).

Θα πρέπει βέβαια να υπενθυμιστεί και η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (ΕΠΣ) από την, αρκετά προγενέστερη, **Οδηγία 2000/60/ΕΚ για το Πλαίσιο Κοινοτικής Δράσης στον τομέα της Πολιτικής των Υδάτων** (ΕΕ, 2002), η οποία θεσπίζει ένα πλαίσιο για την προστασία και τη βιώσιμη χρήση των υδάτινων πόρων. Συμβάλλει στην επίτευξη του ΣΒΑ 6, ο οποίος επικεντρώνεται στο καθαρό νερό και την αποχέτευση, προωθώντας τη βιώσιμη διαχείριση όλων των μορφών υδατικών οικοσυστημάτων και τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων.

Η **οδηγία Οδηγία ΕΕ/2018/2001 της ΕΕ για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** θέτει δεσμευτικούς στόχους για τα κράτη μέλη προκειμένου να αυξήσουν το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο συνολικό ενεργειακό μείγμα. Η οδηγία προωθεί την ανάπτυξη και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως η αιολική, η ηλιακή και η βιοενέργεια, συμβάλλοντας στη μετάβαση σε ένα ενεργειακό σύστημα με χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα και βιώσιμο (ΕΕ, 2018α) στο άμεσο πλαίσιο του ΣΒΑ 7 (Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια) και του ΣΒΑ 12 (Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή).

4.2.4. Διεθνείς συμπράξεις και εταιρικές σχέσεις

Η ΕΕ έχει επιδείξει ηγετική θέση στη διεθνή συνεργασία και τις εταιρικές σχέσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη, συνεργαζόμενη με άλλες χώρες και διεθνείς οργανισμούς και περιφερειακούς φορείς για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο, για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, την ευθυγράμμιση των προσπαθειών και την κινητοποίηση πόρων, μεταξύ άλλων μέσω της αναπτυξιακής συνεργασίας, των εμπορικών συμφωνιών και της διπλωματίας για το κλίμα. Η ΕΕ έχει, καταρχήν, μακροχρόνια εταιρική σχέση με τα Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) για τη στήριξη της εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης¹²³ που είναι υπεύθυνη για τις εξωτερικές σχέσεις και τη διπλωματία της ΕΕ εργάζεται για την προώθηση των ΣΒΑ στις σχέσεις της ΕΕ με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς και υποστηρίζει την εφαρμογή των ΣΒΑ στα προγράμματα εξωτερικής συνεργασίας της ΕΕ.

Η Eurostat συνεργάζεται επίσης με άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, για την ανάπτυξη και την προώθηση εναρμονισμένων προσεγγίσεων για τη μέτρηση και την παρακολούθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ΕΕ υποστηρίζει τις χώρες εταίρους μέσω προγραμμάτων αναπτυξιακής συνεργασίας, πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη ικανοτήτων και την ανταλλαγή γνώσεων. Για παράδειγμα, η εταιρική σχέση ΕΕ-Αφρικής¹²⁴ για τη βιώσιμη ανάπτυξη έχει στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ και των αφρικανικών χωρών για την επίτευξη των ΣΒΑ. Επικεντρώνεται σε τομείς, όπως η διακυβέρνηση, η ειρήνη και η ασφάλεια, καθώς και η οικονομική ανάπτυξη, το εμπόριο και οι επενδύσεις. Η εταιρική σχέση προωθεί τον διάλογο, την ανταλλαγή γνώσεων και τις κοινές πρωτοβουλίες. Ανάλογες εταιρικές σχέσεις έχουν συναφθεί μεταξύ ΕΕ και χωρών της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής¹²⁵.

Επιπλέον, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Γειτονίας¹²⁶ υποστηρίζει τη συνεργασία της ΕΕ με τις γειτονικές χώρες, με στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της οικονομικής ολοκλήρωσης. Χρηματοδοτεί έργα σε τομείς, όπως η διακυβέρνηση, η ενέργεια, το περιβάλλον, η κοινωνική ανάπτυξη και η κινητικότητα. Αυτές οι διεθνείς συμπράξεις και εταιρικές σχέσεις της ΕΕ θεωρείται πως συμβάλλουν ως Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) στην επίτευξη των ΣΒΑ πέραν των συνόρων της (ΕΕ, 2023).

4.2.5. Χρηματοδοτικοί πόροι

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, θα χρειαστούν ετήσιες επενδύσεις έως και 7

¹²³ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-external-action-service-eeas_el

¹²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52021IP0108>

¹²⁵ Βλέπε για περισσότερα: <https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/a-stronger-partnership-with-latin-america.html>

¹²⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:28020103_1

τρισεκατομμυρίων δολαρίων παγκοσμίως για την επίτευξη των ΣΒΑ έως το 2030¹²⁷. Συνεπώς, η εφαρμογή των ΣΒΑ απαιτεί την εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης και ενώ η ΕΕ και τα κράτη-μέλη της έχουν δεσμευτεί να παρέχουν οικονομική στήριξη μέσω των Ταμείων, διάφορων Προγραμμάτων Δράσης, καθώς και νέων εξειδικευμένων εργαλείων, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για νέους μηχανισμούς και τρόπους χρηματοδότησης, αποζητώντας το ενεργό ενδιαφέρον και τη δέσμευση του ιδιωτικού και τραπεζικού τομέα για τις σχετικές επενδύσεις (ΕΕ, 2023: 163-164). Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ¹²⁸) είναι ένα σύνολο χρηματοδοτικών μέσων που αποσκοπούν:

-στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, και

-στην προώθηση του τρίπτυχου της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομική πρόοδος, κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία) σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Με αυτή την έννοια, τα ΕΔΕΤ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της υλοποίησης των ΣΒΑ και της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ. Η περίοδος υλοποίησης των ΕΔΕΤ είναι δεκαετής. Τα 4 βασικά ΕΔΕΤ που στηρίζουν την τρέχουσα περίοδο 2021-2027 από κοινού την βιώσιμη ανάπτυξη, όλων των χωρών και περιφερειών της ΕΕ, είναι:

- το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης,
- το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus,
- το Ταμείο Συνοχής,
- το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης.

Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης επικεντρώνεται στην προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, επενδύοντας σε έργα που ενισχύουν την περιφερειακή ανάπτυξη, την ψηφιακή μετάβαση, την έρευνα & ανάπτυξη και την καινοτομία, ειδικά στις ΜΜΕ (ΣΒΑ 9), την ανάπτυξη πράσινων και έξυπνων υποδομών (ΣΒΑ 9,) και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη (ΣΒΑ 11). Τα επιλεγμένα προς χρηματοδότηση έργα θα πρέπει τεκμηριωμένα να συμβάλλουν στους ΣΒΑ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus αποτελεί το μέσο υποστήριξης των ανθρώπινων πόρων και υποστηρίζει πρωτοβουλίες που σχετίζονται με την ποιοτική εκπαίδευση και τις δεξιότητες (ΣΒΑ 4), την αξιοπρεπή εργασία και την οικονομική ανάπτυξη (ΣΒΑ 8), καθώς και τη μείωση των ανισοτήτων (ΣΒΑ 10).

Το Ταμείο Συνοχής παρέχει χρηματοδοτική βοήθεια στα κράτη-μέλη με κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα κάτω από το 90% του μέσου όρου της ΕΕ. Επενδύει κυρίως σε έργα περιβαλλοντικής, ενεργειακής και μεταφορικής υποδομής για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την ενίσχυση της συνδεσιμότητας. Οι επενδύσεις αυτές συμβάλλουν σε διάφορους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, όπως η αντιμετώπιση των ανισοτήτων (ΣΒΑ 10), οι βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

¹²⁷ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

¹²⁸ Βλέπε για περισσότερα, στο: https://commission.europa.eu/funding-tenders/how-apply/eligibility-who-can-get-funding/funding-opportunities-public-bodies_el

(ΣΒΑ 11), η δράση για το κλίμα (ΣΒΑ 13), και η προσιτή και καθαρή ενέργεια (ΣΒΑ 7). Αναλόγως, οι προτεραιότητες των ΕΔΕΤ για την προγραμματική περίοδο 2021-2027 αφορούν 5 στόχους πολιτικής¹²⁹, που σχετίζονται άμεσα με την προώθηση της Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ:

1. Μια πιο ανταγωνιστική και πιο έξυπνη Ευρώπη.
2. Μια πιο πράσινη, με χαμηλές εκπομπές άνθρακα μετάβαση προς μια οικονομία μηδενικών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.
3. Μια πιο συνδεδεμένη Ευρώπη με την ενίσχυση της κινητικότητας.
4. Μια πιο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη.
5. Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες με την προώθηση της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης όλων των τύπων εδαφών.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης στηρίζει επενδύσεις και στους 5 στόχους πολιτικής, αλλά οι 1 και 2 αποτελούν τις κύριες προτεραιότητες. Επίσης, καλύπτει το πρόγραμμα εδαφικής συνεργασίας Interreg, που θέτει δύο πρόσθετους στόχους πολιτικής (ΕΕ, 2021γ, άρθρο 14): "καλύτερη διακυβέρνηση της συνεργασίας" και "μια ανθεκτικότερη και ασφαλέστερη Ευρώπη".

Η κύρια προτεραιότητα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, είναι η 4. Το Ταμείο Συνοχής υποστηρίζει τους στόχους πολιτικής 2 και 3. Το Ταμείο για τη δίκαιη μετάβαση παρέχει στήριξη στο πλαίσιο ειδικών στόχων (ΕΕ, 2021β, άρθρο 8). Την περίοδο 2021-2027 τα κονδύλια της ΕΕ που διατίθενται μέσω των ΕΔΕΤ ανέρχονται σε 392 δισ. ευρώ. Με την εθνική συγχρηματοδότηση, περίπου μισό τρισεκατομμύριο ευρώ θα είναι διαθέσιμο για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων στις περιφέρειες και τις χώρες της ΕΕ¹³⁰.

Επιπλέον των ΕΔΕΤ, η ΕΕ έχει υλοποιήσει και συνεχίζει να τρέχει πολλά Προγράμματα Δράσης που συμβάλλουν στην εφαρμογή των ΣΒΑ. Τα προγράμματα αυτά, ως Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ, καλύπτουν, σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον δικαιούχων, ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων εστιάζοντας στη βιώσιμη ανάπτυξη, τη δράση για το κλίμα, την έρευνα & ανάπτυξη και την καινοτομία, την σχετική και αναγκαία ενίσχυση των ανθρώπινων πόρων με εξειδικευμένες δεξιότητες και γνώσεις, την κοινωνική ένταξη και τη διεθνή συνεργασία.

Τα Προγράμματα Δράσης θέτουν τη θεματολογία και τις προτεραιότητες και ταυτόχρονα αποτελούν χρηματοδοτικούς μηχανισμούς για την εφαρμογή των ΣΒΑ και φυσικά για άλλους πιο ειδικούς στόχους που θέτουν. Με αυτή την έννοια, τα κυριότερα από αυτά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο είναι:

(α) τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Δράσης¹³¹,

(β) το πρόγραμμα Horizon Europe¹³²,

(γ) το πρόγραμμα LIFE¹³³,

¹²⁹ https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/how/priorities_en

¹³⁰ Σύμφωνα με την σχετική επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/available-budget_en

¹³¹ https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_el

¹³² <https://horizoneurope.gr>

(δ) το πρόγραμμα Erasmus+¹³⁴,

(ε) το πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη"¹³⁵, και

(στ) τα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας INTERREG.

Στο παρακάτω Ένθετο παρουσιάζονται ορισμένα ενδεικτικά από αυτά που λειτουργούν άμεσα ως Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ.

Ένθετο 9: Ενδεικτικά Προγράμματα Δράσης της ΕΕ ως Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει εφαρμόσει οκτώ, από το 1973, **Προγράμματα Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ)** για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και την προώθηση της αειφορίας. Τα Προγράμματα αυτά αποτελούν την κύρια, διαχρονικά, έκφραση της ευρωπαϊκής πολιτικής για την περιβαλλοντική αειφορία με βάση τις βασικές τους γενικές συνιστώσες. Τα ΠΠΔ θεωρείται πως παρέχουν ένα πλαίσιο πολιτικής εντός της ΕΕ, που συμβάλλει στην υλοποίηση των ΣΒΑ με την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, την προώθηση της διατομεακής ολοκλήρωσης, την προώθηση της συνεργασίας και την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας.

Πίνακας 10: Οι βασικές συνιστώσες των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ) 1973-2020, σε σχέση με την Ατζέντα 2030.

- Ολοκληρωμένη προσέγγιση.
- Περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
- Διατομεακή συνεργασία.
- Ολοκλήρωση πολιτικών.
- Παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων.
- Μακροπρόθεσμη προοπτική.
- Συνοχή των πολιτικών.
- Κυκλική οικονομία και αποδοτικότητα των πόρων.
- Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής και προσαρμογή.
- Διατήρηση της φύσης και βιοποικιλότητα.
- Δέσμευση και συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών.
- Διεθνής συνεργασία.

Τα εν λόγω ΠΠΔ ευθυγραμμίζονται, δηλαδή, με τους άξονες και τη θεματολογία της Ατζέντα 2030, καθώς και με τους περισσότερους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), σύμφωνα και με την σύντομη επισκόπηση που παρατίθεται σε πίνακα στο Παράρτημα Δ.

Για παράδειγμα, το 7ο ΠΠΔ συνέβαλε σε πολλαπλούς ΣΒΑ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με το καθαρό νερό και την

¹³³ Βλέπε για περισσότερα, στο: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/programme-for-the-environment-and-climate-action-life-2021-2027.html>

¹³⁴ <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/el>

¹³⁵ <https://culture.ec.europa.eu/el/node/819>

αποχέτευση (ΣΒΑ 6), την προσιτή και καθαρή ενέργεια (ΣΒΑ 7), την υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή (ΣΒΑ 12), τη δράση για το κλίμα (ΣΒΑ 13) και τη ζωή στη γη (ΣΒΑ 15).

Παρόλο που επτά από τα οκτώ ΠΠΔ προϋπήρχαν της έγκρισης της Ατζέντα 2030, το 2016, συνολικά μοιράζονται κοινούς στόχους και αρχές και μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστούν την πρώτη περιβαλλοντική βάση. Τα ΠΠΔ λειτουργούν με διατομεακές διαστάσεις από την πλευρά της ΕΕ για την επίτευξη της Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), τουλάχιστον δηλαδή μέχρι το 2020 και την παράλληλη θέσπιση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (ΕΕ, 2019) και του Ευρωπαϊκού Νομοθετήματος για το Κλίμα (ΕΕ, 2021).

Στις 2 Μαΐου 2022 τέθηκε σε ισχύ το 8ο ΠΠΔ (2022-2030), ως το νομικά συμφωνημένο κοινό πρόγραμμα δράσης της ΕΕ, που καθορίζει τους στόχους προτεραιότητας και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την περιβαλλοντική πολιτική έως το 2030 (ΕΕ, 2022). Βασιζόμενο κατά πολύ στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019), το 8ο ΠΠΔ αποσκοπεί στην επιτάχυνση της μετάβασης σε μια κλιματικά ουδέτερη και αποδοτική ως προς τους πόρους οικονομία, αναγνωρίζοντας ότι η ανθρώπινη ευημερία και ευημερία εξαρτώνται από υγιή οικοσυστήματα. Επιπλέον, το 8ο ΠΠΔ ζητεί την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για το κλίμα και το περιβάλλον (ΕΕ, 2019: 2).

Horizon Europe: Πρόκειται για το κύριο πρόγραμμα χρηματοδότησης της έρευνας και της καινοτομίας της ΕΕ, με προϋπολογισμό άνω των 95 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Το Horizon Europe χρηματοδοτεί δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, όπως η κλιματική αλλαγή, η καθαρή ενέργεια, η υγεία και οι ψηφιακές τεχνολογίες. Αφορά άμεσα διάφορους ΣΒΑ όπως: ΣΒΑ 3: Καλή Υγεία και Ευημερία, ΣΒΑ 7: Φτηνή και Καθαρή Ενέργεια, ΣΒΑ 9: Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, ΣΒΑ 13: Δράση για το Κλίμα, ΣΒΑ 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες.

Πρόγραμμα LIFE: Το πρόγραμμα LIFE είναι το χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ για την περιβαλλοντική και κλιματική δράση. Παρέχει χρηματοδοτική στήριξη σε έργα που προωθούν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, προστατεύουν και αποκαθιστούν τα οικοσυστήματα και προωθούν την αποδοτικότητα των πόρων. Το πρόγραμμα συμβάλλει σε αρκετούς ΣΒΑ, ιδίως σε εκείνους που σχετίζονται με τη δράση για το κλίμα, την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη κατανάλωση.

Το πρόγραμμα **Erasmus+** της ΕΕ υποστηρίζει τα προγράμματα κινητικότητας και ανταλλαγών για την προώθηση της μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων και

αφορά όλους τους πολίτες της ΕΕ. Το πρόγραμμα συμβάλλει στην επίτευξη του ΣΒΑ 4 (Ποιοτική εκπαίδευση), προωθώντας ευκαιρίες εκπαίδευσης, χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμες ευκαιρίες.

Το πρόγραμμα "**Δημιουργική Ευρώπη**" 2021-2027 αφορά το θέμα "αιεφόρος τουρισμός και πολιτιστική κληρονομιά". Πρόκειται για χρηματοδοτικό πρόγραμμα υποστήριξης για τον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα, δεδομένου ότι η ΕΕ αναγνωρίζει τους αλληλένδετους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού ως δυναμικών μοχλών οικονομικής ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Προωθεί πρακτικές βιώσιμου τουρισμού, που διατηρούν την πολιτιστική κληρονομιά, προστατεύουν το περιβάλλον και ωφελούν τις τοπικές κοινότητες. Επίσης, παρέχει οικονομική στήριξη σε πολιτιστικά έργα, που προωθούν τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την πολιτιστική συνεργασία σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Στο πλαίσιο της "Δημιουργικής Ευρώπης" 2021-27 διατίθεται χρηματοδότηση (προϋπολογισμού 2,44 δισ. ευρώ, έναντι 1,47 δισ. ευρώ της περιόδου 2014-2020) για πρωτοβουλίες, που προωθούν τον βιώσιμο πολιτιστικό τουρισμό, όπως η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η ανάπτυξη πολιτιστικών διαδρομών και έργα που βελτιώνουν την εμπειρία των επισκεπτών, διατηρώντας παράλληλα την ακεραιότητα των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το πρόγραμμα συμβάλλει στην προώθηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, του διαπολιτισμικού διαλόγου και της πρόσβασης στον πολιτισμό, ευθυγραμμιζόμενο με τον SDG 11 (Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες) και τον SDG 16 (Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί).

Το **INTERREG** είναι ένα από τα βασικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), που ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ περιφερειών και χωρών εντός της ΕΕ. Ως μέρος της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, το Interreg διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης, της συνοχής και της μείωσης των οικονομικών ανισοτήτων. Με προϋπολογισμό 10 δις Ευρώ για την περίοδο 2021-2027, το Interreg επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των σημερινών προκλήσεων, όπως η κλιματική αλλαγή, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η κοινωνική ένταξη. Αποτελεί Μέσο Εφαρμογής για διάφορους ΣΒΑ, όπως: ΣΒΑ 17: Συνεργασία για τους Στόχους, ΣΒΑ 13: Δράση για το Κλίμα, ΣΒΑ 4: Ποιοτική Εκπαίδευση, ΣΒΑ 8: Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη, ΣΒΑ 10: Λιγότερες Ανισότητες, ΣΒΑ 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί, ΣΒΑ11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες.

Η ΕΕ προωθεί επίσης Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ με τη μορφή μηχανισμών για την κινητοποίηση και άλλων χρηματοδοτικών πόρων, ιδιαίτερα για τη μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων, τη διερεύνηση επενδύσεων με σαφή κοινωνικό αντίκτυπο (π.χ. μείωση ανισοτήτων και ανεργίας, αύξηση κοινωνικής ένταξης και συμμετοχής)

και τη χρήση συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Η ΕΕ υποστηρίζει επίσης την ανάπτυξη πράσινων ομολόγων και πρωτοβουλιών βιώσιμης χρηματοδότησης για τη διοχέτευση κεφαλαίων σε έργα που σχετίζονται με τους ΣΒΑ.

Για το λόγο αυτό, έχει θεσπίσει την Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Βιώσιμη Χρηματοδότηση¹³⁶. Η πλατφόρμα, αποτελούμενη από 49 εμπειρογνώμονες συμβούλους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στοχεύει στην προώθηση της βιώσιμης χρηματοδότησης στην ΕΕ αναπτύσσοντας πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές για βιώσιμες επενδύσεις. Παρέχει επίσης καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης παραγόντων βιωσιμότητας στις επενδυτικές αποφάσεις.

Για να κινητοποιήσει αυτούς τους πόρους, η ΕΕ έχει θέσει σε εφαρμογή πολλά χρηματοδοτικά μέσα και πρωτοβουλίες, όπως το Μηχανισμό Γειτονίας, Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας¹³⁷ (που αντικατέστησε το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη¹³⁸), την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων¹³⁹ και το Επενδυτικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (ΕΕ, 2019). Επιπλέον, η ΕΕ επιδιώκει την κινητοποίηση ιδιωτικού κεφαλαίου μέσω πρωτοβουλιών, όπως: η Ταξινόμηση για τη διευκόλυνση των βιώσιμων επενδύσεων και το Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων.

Ένθετο 10: Ο Κανονισμός ταξινόμησης των βιώσιμων επενδύσεων και το Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων.

Σύμφωνα με τον **Κανονισμό για την Ταξινόμηση των βιώσιμων επενδύσεων (ΕΕ) 2020/852** (ΕΕ, 2020γ) καταρχήν μια οικονομική δραστηριότητα δεν θα πρέπει να χαρακτηρίζεται περιβαλλοντικά βιώσιμη αν επιβαρύνει το περιβάλλον περισσότερο από ό,τι το ωφελεί.

Κατόπιν, τα κριτήρια βάσει των οποίων προσδιορίζεται κατά πόσον μια οικονομική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται ως περιβαλλοντικά βιώσιμη, θα πρέπει να εναρμονιστούν σε ενωσιακό επίπεδο με βάση κοινούς στόχους, έτσι ώστε να αρθούν οι φραγμοί στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς όσον αφορά τη συγκέντρωση κεφαλαίων για έργα βιωσιμότητας και για να αποτραπεί η μελλοντική εμφάνιση φραγμών σε τέτοια έργα.

Οι στόχοι που τίθενται από τον Κανονισμό της Ταξινόμησης (ιδ., Άρθρο 9) είναι οι εξής:

- α) ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής,
- β) η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή,
- γ) η βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων,
- δ) η μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία,

¹³⁶ Βλέπε για περισσότερα, στο: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance/platform-sustainable-finance_en

¹³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0947>

¹³⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32017R1601>

¹³⁹ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-investment-bank-eib_el

- ε) η πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης,
- στ) η προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

Είναι δηλαδή στόχοι ταυτόσημοι με τους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030. Για κάθε ΣΒΑ θεσπίζονται και επικαιροποιούνται ομοιόμορφα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζεται εάν οι οικονομικές δραστηριότητες συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Τα κριτήρια αυτά λαμβάνουν υπόψη τον κύκλο ζωής των προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχονται από την κάθε οικονομική δραστηριότητα, επιπροσθέτως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και του μακροπρόθεσμου αντίκτυπου της ίδιας της οικονομικής δραστηριότητας.

Σε γενικές γραμμές, μια οικονομική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται περιβαλλοντικά βιώσιμη, όταν: (α) συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη ενός ή περισσότερων από τους παραπάνω στόχους, (β) δεν επιβαρύνει σημαντικά κανέναν από τους παραπάνω στόχους, (γ) ασκείται σύμφωνα με τις ελάχιστες διασφαλίσεις που προβλέπονται στο άρθρο 18 του κανονισμού και αφορούν την διατήρηση της φύσης και της βιοποικιλότητας, τη βιώσιμη χρήση και διαχείριση της γης, τις βιώσιμες γεωργικές πρακτικές και τη βιώσιμη διαχείριση των δασών, και (δ) συμμορφώνεται προς τα τεχνικά κριτήρια ελέγχου που θεσπίζει η Επιτροπή¹⁴⁰.

Τα *Πράσινα Ομόλογα* είναι χρηματοπιστωτικά μέσα σταθερού επιτοκίου που εκδίδονται από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και επιχειρήσεις για τη χρηματοδότηση έργων με περιβαλλοντικά οφέλη. Το **Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων** της ΕΕ (ΕΕ, 2021δ) καθορίζει κριτήρια και κατευθυντήριες γραμμές, καθώς και προδιαγραφές-μηχανισμούς επαλήθευσης - πιστοποίησης, για την έκδοση και τον έλεγχο των πράσινων ομολόγων, διασφαλίζοντας ότι τα κεφάλαια που συγκεντρώνονται χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση έργων που συμβάλλουν με συγκεκριμένο τρόπο στη βιώσιμη ανάπτυξη και τους ΣΒΑ.

Περιλαμβάνει τακτική υποβολή εκθέσεων σχετικά με την επιλογή των έργων, την κατανομή των κεφαλαίων και την αξιολόγηση των επιπτώσεων, προάγοντας τη δημόσια λογοδοσία και διαφάνεια. Το πρότυπο πράσινων ομολόγων ενθαρρύνει τους εκδότες να συνδέουν ρητά τις προσφορές πράσινων ομολόγων με συγκεκριμένους ΣΒΑ, συμβάλλοντας στην έμπρακτη ευαισθητοποίηση και διευκόλυνση για την κινητοποίηση οικονομικών πόρων προς τους τομείς προτεραιότητας της Ατζέντα 2030.

Οι συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) θεωρείται επίσης πως μπορεί

¹⁴⁰ Για τα τεχνικά κριτήρια ελέγχου: σύμφωνα με το άρθρο 10 παράγραφος 3, το άρθρο 11 παράγραφος 3, το άρθρο 12 παράγραφος 2, το άρθρο 13 παράγραφος 2, το άρθρο 14 παράγραφος 2 ή το άρθρο 15 παράγραφος 2 (ΕΕ, 2020γ).

να είναι αποτελεσματικές για τη μόχλευση επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα για έργα βιώσιμης υποδομής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη Σύσταση (ΕΕ)2021/1749¹⁴¹ και την Οδηγία 2021/0426(COD)¹⁴² της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι συμβάσεις ενεργειακής απόδοσης (EPC: *Energy Performance Contracts*), είναι ένα μοντέλο χρηματοδότησης που επιτρέπει σε φορείς του δημόσιου τομέα να αναλάβουν έργα ενεργειακής απόδοσης με την υποστήριξη εταιρειών του ιδιωτικού τομέα. Μέσω του EPC, οι ιδιωτικές εταιρείες παρέχουν προκαταβολική χρηματοδότηση για την αναβάθμιση της ενεργειακής απόδοσης σε δημόσια κτίρια ή υποδομές και η εξοικονόμηση που παράγεται από τη μείωση του ενεργειακού κόστους χρησιμοποιείται για την αποπληρωμή της επένδυσης.

4.2.6. Δεδομένα, πληροφορίες και δείκτες

Η διαθεσιμότητα αξιόπιστων τεκμηρίων είναι μείζονος σημασίας για το σχεδιασμό στρατηγικών και δράσεων βιώσιμης ανάπτυξης. Η αποτελεσματική εφαρμογή των ΣΒΑ απαιτεί πρόσβαση σε δεδομένα και πληροφορίες υψηλής ποιότητας για την ενημέρωση της λήψης αποφάσεων και την παρακολούθηση της προόδου ως προς την επίτευξή τους (ΕΕ, 2010, 2016γ). Ωστόσο, τα κενά δεδομένων και οι διαφορές στις μεθοδολογίες συλλογής δεδομένων μεταξύ χωρών και περιοχών μπορεί να δυσκολέψουν την παρακολούθηση της προόδου και τον εντοπισμό τομέων που χρειάζονται προσοχή.

Όταν απουσιάζει η συγκεκριμένη μέτρηση και παρακολούθηση, τα αποτελέσματα αργούν να εμφανιστούν ή είναι γενικά, νοητά ή και ασαφή. Δεν είναι δηλαδή σαφή με συγκεκριμένες αποδείξεις αποτελέσματα που έχει ανάγκη η τεκμηριωμένη πολιτική. Για το λόγο αυτό, υπάρχει η ανάγκη καθορισμού μιας σειράς αξιόπιστων σχετικών δεικτών για τους αντίστοιχους στόχους, ώστε να μπορούν οι κυβερνήσεις, οι επιχειρήσεις και η κοινωνία των πολιτών να αξιολογούν την πρόοδο στην υλοποίηση των συλλογικά συμφωνηθέντων ΣΒΑ (ΕΕ, 2019, 2019α).

Η Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ θεωρεί ρητά πως η παρακολούθηση και η μέτρηση ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο και είναι ένας από τους λόγους για τη συμπερίληψη ενός συνόλου 169 επιμέρους υποστόχων και 231 δεικτών¹⁴³, διατυπωμένων σε πιο ακριβή και μετρήσιμη μορφή. Οι λεπτομερείς εργασίες για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση αυτών των δεικτών βρίσκονται συνεχώς σε εξέλιξη σε επίπεδο ΟΗΕ, με την συμμετοχή της Στατιστικής Υπηρεσίας της ΕΕ, τη Eurostat.

Βασική συνιστώσα για την εξέλιξη των δεικτών αποτελεί η πρόοδος των διαδικτυακών τεχνολογιών, σε συνδυασμό με τη δορυφορική παρατήρηση και τα σύγχρονα, αυτοματοποιημένα, επιστημονικά εργαλεία ανάλυσης μεγάλης

¹⁴¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021H1749>

¹⁴² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0802>

¹⁴³ Για περισσότερα, βλέπε στο: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/#:~:text=Please%20note%20that%20the%20total,1%2F12.a.1>

πληθώρας πληροφοριών και στοιχείων (Big Data) με ικανότητες ποιοτικής εκτίμησης μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν παράλληλα με τις επίσημες στατιστικές. Στην πράξη, η αποτίμηση των ΣΒΑ βάσει μετρήσιμων δεικτών απαιτεί αποτελεσματικό συνδυασμό θετικών και ανθρωπιστικών επιστημών, που θα καθοδηγήσει την ανάπτυξη και αξιοποίηση κατάλληλων τεχνολογικών εργαλείων.

Η ΕΕ (ΕΕ, 2016γ) διέβλεψε έγκαιρα ότι υπάρχει ο κίνδυνος να γίνουν ατομικές επιλογές δεικτών σε κάθε κράτος-μέλος, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε επιπλοκές στην αξιολόγηση της συγκρισιμότητας των αποτελεσμάτων, σε επίπεδο ΟΗΕ. Κρίθηκε σκόπιμο και αποφασίστηκε να αναπτυχθεί τουλάχιστον ένα κοινό ευρωπαϊκό σύνολο βασικών δεικτών, αφήνοντας περιθώριο στα επιμέρους κράτη μέλη ή στις περιφέρειες ή/και στους δήμους τους να καθορίσουν πιο σχετικούς με την τοπική πραγματικότητα δείκτες μέτρησης, επειδή τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να υποβάλουν εκθέσεις στον ΟΗΕ.

Θα ήταν λάθος εάν οι εκθέσεις αυτές δεν ήταν ευθυγραμμισμένες και ικανές να παρουσιάσουν ένα συνεκτικό σύνολο αξιόπιστων αποτελεσμάτων με αποδείξεις, δηλαδή με τους δείκτες, εντοπίζοντας συγκρίσιμες τρέχουσες συνθήκες και μακροπρόθεσμες τάσεις (OECD, 2017). Η αξία αυτών των τάσεων εξαρτάται προφανώς από την καταλληλότητα των κύριων δεικτών που χρησιμοποιούνται.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ έχει αναπτύξει διάφορους δείκτες και μηχανισμούς για την παρακολούθηση της προόδου προς τους ΣΒΑ. Ειδικότερα, Ειδικότερα, η Eurostat¹⁴⁴, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος¹⁴⁵ της ΓΔ Περιβάλλοντος, το Κοινό Κέντρο Ερευνών¹⁴⁶ (JRC) και κατ' αναλογία, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης Χωροταξικού Σχεδιασμού (ESPON¹⁴⁷) είναι οι κομβικές υπηρεσίες που καλούνται να συμβάλλουν περισσότερο στην παρακολούθηση των ΣΒΑ στο πλαίσιο της ΕΕ.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος παρέχει κυρίως πληροφορίες και δεδομένα για την κατάσταση του περιβάλλοντος στην ΕΕ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει προσελκύσει η δραστηριοποίησή του στην προώθηση της ευρωπαϊκής διορατικότητας (πρόβλεψη) επιζητώντας αυξημένη χρήση μεθόδων πρόβλεψης, όπως η σάρωση ορίζοντα και η ανάπτυξη σεναρίων, με βάση τους ΣΒΑ, που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη μακροπρόθεσμη λήψη αποφάσεων, συγκεντρώνοντας διαφορετικές προοπτικές και κλάδους και αναπτύσσοντας συστηματική κατανόηση (EC, 2020).

Η Eurostat αποτελεί την κεντρική στατιστική υπηρεσία που είναι αρμόδια για το κοινό, ευρωπαϊκό, σύστημα δεικτών για τους ΣΒΑ και εκδίδει σε τακτική βάση τις σχετικές επίσημες εκθέσεις αποτελεσμάτων. Η Eurostat είναι επίσης υπεύθυνη για τη συλλογή και τη διάδοση δεδομένων σχετικά με μια σειρά άλλων δεικτών, που

¹⁴⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat>

¹⁴⁵ <https://www.eea.europa.eu/el>

¹⁴⁶ <https://joint-research-centre.ec.europa.eu>

¹⁴⁷ <https://www.espon.eu/>

σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η κατανάλωση ενέργειας, η παραγωγή αποβλήτων και η χρήση πόρων. Ενώ το JRC και το ESPON εντρυφούν σε θέματα δεικτών μέτρησης και μελετών εκτίμησης επιδράσεων, κυρίως το JRC, αλλά και το ESPON και η Eurostat, αναπτύσσουν και μια σειρά σύνθετων δεικτών για καθέναν από τους 17 ΣΒΑ.

Σύμφωνα με τη Eurostat (2018), η βέλτιστη παρακολούθηση των ΣΒΑ προκύπτει με βάση:

- τον καθορισμό προτεραιοτήτων,
- τον προσδιορισμό κενών δεδομένων,
- την ενσωμάτωση επίσημων δεδομένων & από μη παραδοσιακές πηγές,
- την κατανομή δεδομένων,
- τον υπολογισμό των δεικτών,
- την επισήμανση των τάσεων και την αποστάσεων από τους ΣΒΑ και τους υποστόχους,
- τη δημιουργία συνεργασιών με πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, ενώσεις και ιδρύματα για την επιστημονική-τεχνική κάλυψη των παραπάνω ενεργειών.

Βάσει των παραπάνω, οι δείκτες της ΕΕ έχουν σχεδιαστεί ώστε να είναι ολοκληρωμένοι, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών θεμάτων που σχετίζονται με όλους τους ΣΒΑ. Έχουν επίσης σχεδιαστεί ώστε να είναι μετρήσιμοι, με συγκεκριμένες πηγές δεδομένων και μεθοδολογίες που προσδιορίζονται για κάθε δείκτη. Το σύνολο δεικτών αναθεωρείται κάθε χρόνο είτε λόγω επιστημονικών-τεχνικών εξελίξεων, είτε προκειμένου να συνδεθούν περισσότερο με τις πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ. Σκοπός των ετήσιων αναθεωρήσεων του συνόλου δεικτών είναι, δηλαδή, να εξασφαλίζεται η συνεχής συνάφεια με την πολιτική και να βελτιώνεται η στατιστική-τεχνική ποιότητα του.

Ένθετο 11: Οι βασικές αρχές της Eurostat για τις αναθεωρήσεις του συνόλου δεικτών των ΣΒΑ της ΕΕ (πηγή: Eurostat, 2023a).

- ✓ Το σύνολο των δεικτών αποτελείται από 6 το πολύ δείκτες ανά στόχο, προκειμένου να αποδίδεται ίση σημασία σε όλους τους στόχους και να διασφαλίζεται μια ισορροπημένη μέτρηση της προόδου σε όλες τις κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και θεσμικές διαστάσεις της βιωσιμότητας.
 - Κατά συνέπεια, νέοι δείκτες προστίθενται με την αφαίρεση δεικτών που περιλαμβάνονται ήδη στο σύνολο εντός του ίδιου στόχου.
 - Οι αντικαταστάσεις δεικτών θα πρέπει να γίνονται μόνο εάν βελτιώνουν τη μέτρηση της προόδου προς τους ΣΒΑ στο πλαίσιο της ΕΕ, δηλαδή οι δυνητικοί νέοι δείκτες πρέπει να είναι πλήρως ανεπτυγμένοι ("έτοιμοι προς χρήση") και πρέπει να είναι πιο σχετικοί με την πολιτική ή/και να έχουν καλύτερη στατιστική ποιότητα από τον

τρέχοντα δείκτη.

- ✓ Οι νέοι δείκτες πρέπει να συμμορφώνονται με τα κριτήρια επιλογής όσον αφορά τη συνάφεια με την πολιτική, να πληρούν τις απαιτήσεις του παραδεκτού και την ποιοτική διαβάθμιση που χρησιμοποιείται για τον καθορισμό των ενωσιακών ΣΒΑ της ΕΕ (βλ. Eurostat, 2023: παράρτημα 1).
- Παραδείγματα:
 - ΣΒΑ 11: Νέος δείκτης "Πρώροι θάνατοι λόγω έκθεσης σε αιωρούμενα σωματίδια (PM2.5)", που αντικαθιστά τον ΣΒΑ 11_51 "Έτη ζωής που χάνονται λόγω έκθεσης σε PM2.5" για να ευθυγραμμιστεί με το πλαίσιο παρακολούθησης του 8ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον (ΠΔΠ) και το σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση.
 - ΣΒΑ 12: Νέος δείκτης "Παραγωγή αποβλήτων", που αντικαθιστά τον ΣΒΑ 12_50 "Παραγωγή αποβλήτων εκτός των μεγάλων ορυκτών αποβλήτων", ώστε να ευθυγραμμιστεί με το πλαίσιο παρακολούθησης του 8ου ΠΠΔ.
- ✓ Το σύνολο δεικτών της ΕΕ για τους ΣΒΑ περιλαμβάνει δείκτες πολλαπλού σκοπού, οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να παρακολουθούν περισσότερους από έναν ΣΒΑ. Ως αποτέλεσμα, κάθε ΣΒΑ παρακολουθείται μέσω 7 έως 11 δείκτες.
- ✓ Κάθε επιλεγμένος δείκτης πρέπει να πληροί τρεις προϋποθέσεις: 1. να είναι σχετικός με την πολιτική- 2. να πληροί τις προϋποθέσεις για την εισαγωγή- 3. να επιτυγχάνει ένα ελάχιστο επίπεδο ποιότητας σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται στο σύστημα αξιολόγησης της ποιότητας των ΣΒΑ της ΕΕ.
- ✓ Εκτός από τη συνάφεια με την πολιτική, οι δείκτες που θα ληφθούν υπόψη για το σύνολο δεικτών της ΕΕ για τους ΣΒΑ πρέπει να παράγονται και να διαδίδονται σύμφωνα με τις αρχές που προβλέπονται στον Κώδικα Ορθής Πρακτικής για τις Ευρωπαϊκές Στατιστικές.
- ✓ Τα δεδομένα των δεικτών πρέπει να είναι προσβάσιμα στο διαδίκτυο και οι πληροφορίες σχετικά με τις πηγές των δεδομένων τους, τις μεθόδους υπολογισμού κ.λπ. πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό.
- ✓ Οι δείκτες πρέπει να συμμορφώνονται με τα διεθνή πρότυπα ή τα πρότυπα της ΕΕ, όπου υπάρχουν τέτοια πρότυπα (π.χ. συμφωνημένες μεθοδολογίες, ορισμοί και ταξινομήσεις).

Άλλωστε η Eurostat συνεργάζεται στενά με τις αντίστοιχες υπηρεσίες του ΟΗΕ και του ΟΟΣΑ, για την εφαρμογή εναρμονισμένων προσεγγίσεων όσον αφορά τη χειροπιαστή και εύληπτη μέτρηση και την παρακολούθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ. Η Eurostat παράγει, επίσης, μια σειρά στατιστικών για θέματα

περιβάλλοντος και κλιματικής αλλαγής, συμπεριλαμβανομένων των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, της κατανάλωσης ενέργειας και της παραγωγής αποβλήτων. Οι στατιστικές αυτές χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση της προόδου όσον αφορά τις περιβαλλοντικές διαστάσεις των ΣΒΑ.

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση επισκόπησης δεικτών της Eurostat (2023a), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτίθεται να ευθυγραμμίσει όσο το δυνατόν περισσότερο το πλαίσιο παρακολούθησης των διαφόρων πολιτικών της ΕΕ με το σύνολο δεικτών των ΣΒΑ της ΕΕ. Αυτό περιλαμβάνει δείκτες που χρησιμοποιούνται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, στο πλαίσιο πολιτικής για την ανθεκτικότητα στο πλαίσιο παρακολούθησης του 8ου ΠΠΔ. Ως εκ τούτου, το σύνολο δεικτών των ΣΒΑ της ΕΕ περιλαμβάνει τους περισσότερους από τους κύριους δείκτες από τους πίνακες αποτελεσμάτων υψηλού επιπέδου των πολιτικών της ΕΕ (ιδ.).

Ακολουθώντας τις βασικές αρχές της Eurostat για τις αναθεωρήσεις του συνόλου δεικτών των ΣΒΑ, το τρέχων επίσημο ευρωπαϊκό σύνολο δεικτών της Eurostat αποτελείται από 134 δείκτες¹⁴⁸, είναι δηλαδή σαφώς λιγότεροι από τους 232 που προτείνει ο ΟΗΕ. Καλύπτουν όμως και τους 17 ΣΒΑ και τους 169 υποστόχους τους και χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη των ΣΒΑ τόσο σε επίπεδο ΕΕ, όσο και σε εθνικό, αν είναι εφικτό και σε περιφερειακό, επίπεδο στα επιμέρους κράτη-μέλη. Οι δείκτες που περιλαμβάνονται στην τελευταία σχετική έκθεση της Eurostat (2023) για την πρόοδο στην επίτευξη των ΣΒΑ παρουσιάζονται, κατόπιν ίδιας επεξεργασίας και μετάφρασης, στο Παράρτημα Ε.

Στο πλαίσιο της Ατζέντα 2030, το Κοινό Κέντρο Ερευνών JRC (κύρια εσωτερική επιστημονική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία παρέχει ανεξάρτητες επιστημονικές συμβουλές και υποστήριξη στις πολιτικές της ΕΕ) διεξάγει έρευνες-μελέτες και πειράματα σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια, η κυκλική οικονομία, η κινητικότητα, οι ανισότητες και η συμμετοχική διακυβέρνηση. Το JRC αναπτύσσει επίσης εργαλεία και δείκτες για την υποστήριξη της παρακολούθησης και της αναφοράς της προόδου προς τους ΣΒΑ και παρέχει τεχνική βοήθεια στα κράτη μέλη της ΕΕ για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030.

Αναλόγως, το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατήρησης Χωροταξικού Σχεδιασμού (ESPON), είναι ένα πρόγραμμα που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη στήριξη της ανάπτυξης πολιτικής στον τομέα της εδαφικής ανάπτυξης και συνοχής. Το ESPON παρέχει χωροταξικά-πολεοδομικά και εν γένει γεωγραφικά δεδομένα, δείκτες και αναλύσεις για να υποστηρίξει τη χάραξη πολιτικής σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, εστιάζοντας συγκεκριμένα στη χωρική διάσταση των ΣΒΑ στο πλαίσιο τομεακών και ειδικών μελετών χωρικών επιπτώσεων.

¹⁴⁸ Βλέπε την ειδική ιστοσελίδα της Eurostat για την παρακολούθηση των ΣΒΑ: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi>. Τα δεδομένα και τα μεταδεδομένα είναι διαθέσιμα στη σχετική βάση δεδομένων της Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/main-tables>.

Η πλατφόρμα για τους ΣΒΑ *KnowSDGs*¹⁴⁹ έχει αναπτυχθεί από το JRC και αποτελεί κεντρικό εργαλείο υποστήριξης, καθοδήγησης και μάθησης για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ώστε να προσδιορίσουν τους κατάλληλους δείκτες για τους ΣΒΑ, να εκτιμήσουν επιπτώσεις και αλληλεπιδράσεις με τη χρήση αυτοματοποιημένων πινάκων και διαγραμμάτων ελέγχου ή και μοντέλων της ΕΕ, για τον καθορισμό και την αξιολόγηση συγκεκριμένων επιλογών πολιτικής στο πλαίσιο εφαρμογής της Ατζέντα 2030 σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο.

Ένθετο 12: Η πλατφόρμα δεδομένων, δεικτών και πληροφοριών της ΕΕ για τους ΣΒΑ “KnowSDGs”.

Η πλατφόρμα για τους ΣΒΑ “KnowSDGs” (*Knowledge base for the Sustainable Development Goals*: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu>) είναι μια διαδικτυακή πλατφόρμα που, από το 2019, αναπτύσσεται συνεχώς ώστε να παρέχει εργαλεία & μοντέλα και να συγκεντρώνει τις γνώσεις σχετικά με τις πολιτικές, τους δείκτες, τις μεθόδους και τα δεδομένα για την υποστήριξη της τεκμηριωμένης εφαρμογής των ΣΒΑ, με την καθοδήγηση και υποστήριξη από το Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) της ΕΕ. Το εργαλείο *SDG Mapper*, για παράδειγμα, δίνει τη δυνατότητα στο χρήστη να χαρτογραφήσει τους ΣΒΑ σε οποιοδήποτε έγγραφο και να εξερευνήσει τους υποστόχους και τους δείκτες σε πραγματικό χρόνο, παρέχοντας διάφορες οπτικοποιημένες παρουσιάσεις, που δείχνουν πώς οι ΣΒΑ αντιμετωπίζονται στα έγγραφα.

Οι πίνακες αναδεικνύουν τους σχετικούς δείκτες και τους δυνητικά διασυνδεδεμένους υποστόχους των ΣΒΑ. Τα οπτικά αποτελέσματα μπορούν να επιλεγούν για μια τελική έκθεση που μπορεί να εξαχθεί ως PDF.

Το εργαλείο *EnablingSDGs* είναι ένας πίνακας ελέγχου διασταυρούμενων επιπτώσεων με βάση όλες τις αλληλεπιδράσεις που χαρτογραφούνται μεταξύ δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο των επιλεγμένων από το χρήστη ΣΒΑ, αλλά και άλλων παραμέτρων - όπως η επιστήμη ή πολιτική, η γεωγραφική περιοχή, η δημογραφική ομάδα ενδιαφέροντος -για τη βελτίωση των τεκμηριωμένων διαδικασιών λήψης πολιτικών αποφάσεων και την επιτάχυνση της εφαρμογής των ΣΒΑ σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Το εργαλείο *Models for SDGs*, κάνει αντιστοίχιση των, 92 τον αριθμό, μοντέλων που

¹⁴⁹ <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/>

έχουν αναπτυχθεί από το JRC, και χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για τους ΣΒΑ, και αποσκοπεί στη διευκόλυνση και τη βελτίωση της χρήσης των μοντέλων για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας στο πλαίσιο των ΣΒΑ.

Η χαρτογράφηση αποτελεί εργαλείο καθοδήγησης για να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να προσδιορίσουν το κατάλληλο μοντέλο (ή τα κατάλληλα μοντέλα) για τον καθορισμό και την αξιολόγηση συγκεκριμένων επιλογών πολιτικής.

Επιπλέον, σύμφωνα με το JRC¹⁵⁰, οι σύνθετοι δείκτες συγκεντρώνουν τα αποτελέσματα επιλεγμένων επιμέρους δεικτών, δηλαδή πολυδιάστατα αποτελέσματα μετρήσεων, σε απλοποιημένες έννοιες. Με άλλα λόγια, είναι ένας τρόπος συγκέντρωσης μιας βαθμολογίας από μια σειρά δεικτών που αντιπροσωπεύουν το ίδιο φαινόμενο. Η χρήση αξιόπιστων σύνθετων δεικτών μπορούν να παρέχουν στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής τη "μεγάλη εικόνα" για θέματα που είναι ζωτικής σημασίας για την ΕΕ.

Κατ' αυτό τον τρόπο βοηθούν στη διαμόρφωση παρεμβάσεων και στην παρακολούθηση της προόδου σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής που άπτονται των ΣΒΑ, όπως περιβαλλοντικές πιέσεις, ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική και εδαφική συνοχή, βιώσιμη κινητικότητα και προσβασιμότητα, εκπαίδευση και καινοτομία. Μέχρι σήμερα, το JRC έχει αναπτύξει ή/και ελέγξει 21 σύνθετους δείκτες και 5 πίνακες πολλαπλών αποτελεσμάτων¹⁵¹. Όλοι συσχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ 2 εξ αυτών επιχειρούν να συνθέσουν μία συνολική εκτίμηση συγκεκριμένα για τους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030.

Στον παρακάτω Πίνακα παρουσιάζονται ενδεικτικά ορισμένοι από αυτούς τους σύνθετους δείκτες.

Πίνακας 11: Ενδεικτικά παραδείγματα σύνθετων δεικτών του JRC για τους ΣΒΑ.

- **Δείκτης Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης**¹⁵²: Αυτός ο σύνθετος δείκτης μετρά την πρόοδο προς τους ΣΒΑ αξιολογώντας την απόδοση της ΕΕ και στους 17 στόχους. Λαμβάνει υπόψη μια σειρά από οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες και αποδίδει βαθμολογίες σε κάθε χώρα της ΕΕ με βάση τις επιδόσεις της.
- **Δείκτης Περιβαλλοντικής Αειφορίας**¹⁵³: Αυτός ο δείκτης αξιολογεί την πρόοδο της ΕΕ προς την περιβαλλοντική βιωσιμότητα μετρώντας διάφορους δείκτες, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση, η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των

¹⁵⁰ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/faq>

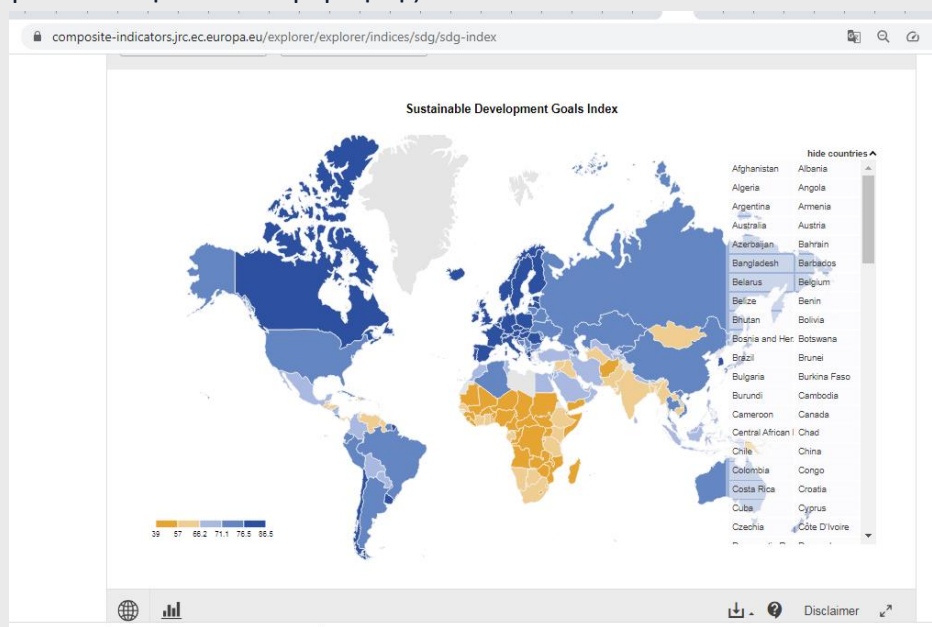
¹⁵¹ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/indices-and-scoreboards>

¹⁵² <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/indices/sdg/sdg-index>

¹⁵³ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/scoreboards/esd/environmental-sustainability-dashboard>

φυσικών πόρων. Παρέχει μια συνολική βαθμολογία για κάθε χώρα της ΕΕ και προσδιορίζει τους τομείς προς βελτίωση.

- **Δείκτης Ισότητας των Φύλων**¹⁵⁴: Αυτός ο δείκτης μετρά την ισότητα των φύλων σε διάφορες διαστάσεις όπως εργασία, χρήμα, γνώση, χρόνος, δύναμη και υγεία. Παρέχει μια συνολική βαθμολογία για κάθε χώρα της ΕΕ και υπογραμμίζει τομείς στους οποίους απαιτείται περισσότερη δράση για την επίτευξη της ισότητας των φύλων.
- **Ευρωπαϊκός Πίνακας Αποτελεσμάτων Καινοτομίας**¹⁵⁵: Αυτός ο αυτοματοποιημένος πίνακας μετρά τις επιδόσεις της ΕΕ στην καινοτομία σε διάφορες διαστάσεις, όπως η έρευνα και η ανάπτυξη, οι ανθρωπίνι πόροι και τα πνευματικά περιουσιακά στοιχεία. Παρέχει μια συνολική βαθμολογία για κάθε χώρα της ΕΕ και προσδιορίζει τομείς προς βελτίωση.
- **Δείκτης επιδόσεων μετάβασης - TPI**¹⁵⁶ (*Transitions Performance Index*): Ο TPI είναι ένας πίνακας αποτελεσμάτων που παρακολουθεί και κατατάσσει τις χώρες με βάση τις 4 μεταβάσεις τους προς τη δίκαιη και ευημερούσα βιωσιμότητα. Η μετάβαση μετράται σε 4 διαστάσεις: Οικονομική, Κοινωνική, Περιβαλλοντική και Διακυβέρνησης.

Ως τελευταίο στοιχείο, θα πρέπει να επισημανθεί πως με βάση την αλματώδη και πολύμορφη ανάπτυξη των διαδικτυακών τεχνολογιών τα τελευταία 25 χρόνια, βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της μετάβασης σε τροχιά βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί η γνώση και αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν. Η διασυνδεδεμένη χρήση αισθητήρων ανίχνευσης αλλαγών στο τεχνητό

¹⁵⁴ https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/indices/sdg_gi/sdg-gender-index

¹⁵⁵ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/indices/eis/european-innovation-scoreboard>

¹⁵⁶ <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/explorer/explorer/indices/tpi/transitions-performance-index>

και φυσικό περιβάλλον, αλλά και άλλων συσκευών (π.χ. μετρητές ατμοσφαιρικής ρύπανσης) σε πλατφόρμες διαδικτυακής γεω-πληροφορικής (WebGIS) πολλαπλών βάσεων μαζικών δεδομένων (Big Data) και χρηστών (Multi-User), αποτελεί μια περίπτωση τεχνολογίας Internet of Things, που χρησιμοποιείται συχνά στις Ευρωπαϊκές πόλεις, στο πλαίσιο μέτρων για την παρακολούθηση της προόδου ως προς την επίτευξη των ΣΒΑ.

Οι διαδικτυακές τεχνολογίες αιχμής συμπεριλαμβάνουν, δηλαδή, τα μαζικά και ανοικτά δεδομένα που συλλέγονται από τη χρήση Internet of Things ή από άλλες πρωτογενείς πηγές (όπως τα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα από στατιστικές υπηρεσίες) ή και από τα social media, διατίθενται σε περιβάλλοντα διεπαφής που εκτός των WebGIS μπορούν να χρησιμοποιούν και πιο ρηξικέλευθες τεχνολογίες, όπως η - πέραν της Εικονικής - Επαυξημένη Πραγματικότητα και η Τεχνητή Νοημοσύνη, και μπορούν να φτάσουν στην κατασκευή Ψηφιακών Διδύμων (Digital Twins) ή και BIM (Building Information Modelling) για την ειδική διαχείριση έργων βιώσιμης ανάπτυξης.

Πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι τα πλεονεκτήματα που παρέχονται για μεγάλη υπολογιστική-αποθηκευτική-συνεργατική δυνατότητα και υψηλές ταχύτητες (real-time), παράγουν μια πολυ-ποικιλομορφία δεδομένων και πληροφοριών, οπότε απαιτούνται ρυθμίσεις για την ορθή διαχείριση, τη διαλειτουργικότητα, την διαβάθμιση και την ασφάλεια. Ζήτημα αποτελεί, επίσης, η εξεύρεση λειτουργικής ισορροπίας μεταξύ των δημόσιων συμφερόντων και των δυνάμεων της αγοράς, ειδικά τις μεγάλες εξ αυτών, που παρέχουν ολοκληρωμένα τεχνολογικά πακέτα-πλατφόρμες προς χρήση σε υψηλό κόστος προμήθειας και συντήρησης.

4.3. Οι κύριες πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ και η διασύνδεσή τους με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030

"Only what gets measured gets done"

Ursula Von Der Leyen

President of the European Commission

«Μόνο ό,τι μετριέται γίνεται». Αυτή η δήλωση της Πρόεδρου Von der Leyen έγινε στο πλαίσιο της παρουσίασης των έξι κύριων προτεραιοτήτων της ΕΕ για την περίοδο 2019-2024¹⁵⁷ και υπογραμμίζει τη σημασία της παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής στρατηγικών και δράσεων, όπως η Ατζέντα 2030. Επιπλέον, μας επιτρέπει να τη χρησιμοποιήσουμε ως γέφυρα στο παρόν κείμενο, προκειμένου δηλαδή να περάσουμε στην εξέταση των κύριων πολιτικών προτεραιοτήτων της ΕΕ και τη διασύνδεσή τους με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030.

¹⁵⁷ Για περισσότερα, βλέπε στο: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-holistic-approach-sustainable-development_el

Πριν από αυτό, όμως, οφείλουμε να αποδώσουμε την επιρροή της Ατζέντα 2030 στον αναπτυξιακό σχεδιασμό και τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Ατζέντα 2030 πήγε ένα βήμα πιο μπροστά τη σύνδεση μεταξύ και των σύγχρονων προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής και της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης, υπογραμμίζοντας τη στρατηγική σημασία των καινοτομιών και των τεχνολογικών λύσεων για να καταστεί μια δυναμική και πιο πράσινη οικονομία (Silander, 2022).

Αναλόγως η ΕΕ έθεσε επί τάπητος τον αναπροσανατολισμό των ιδιωτικών κεφαλαίων σε βιώσιμες επενδύσεις, τη δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος ταξινόμησης των βιώσιμων οικονομικών δραστηριοτήτων, τη ρύθμιση και τη νομοθέτηση κριτηρίων αναφοράς χαμηλών εκπομπών άνθρακα και την αύξηση των επιπέδων των επενδύσεων στην έρευνα και την καινοτομία για την προώθηση λύσεων μηδενικών εκπομπών άνθρακα για μια πιο πράσινη οικονομία (Rosamond & Dupont, 2021). Αντίστοιχη επίδραση θεωρείται ότι υπήρξε στα θέματα της τόνωσης των ανοικτών συμμετοχικών διαδικασιών, της προστασίας των δικαιωμάτων και της ενδυνάμωσης των ευρωπαϊών πολιτών στη διαδικασία μετάβασης σε μια πιο πράσινη οικονομία, ειδικά σε σχέση με την αυξημένη στήριξη των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης (Silander, 2022, Trane et al, 2023).

Η ΕΕ την τελευταία τριετία δεσμεύτηκε πιο σθεναρά για τους ΣΒΑ με τις έξι κύριες προτεραιότητες που έθεσε η Επιτροπή της Προέδρου Von der Leyen (2019-2024), και ιδίως με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019).

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η συσχέτιση αυτών των προτεραιοτήτων της ΕΕ με τους ΣΒΑ.

Πίνακας 12: Οι 17 ΣΒΑ στις έξι πολιτικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁵⁸ (2019-2024).

¹⁵⁸ Προσαρμογή – μετάφραση από: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/international-strategies/sustainable-development-goals/eu-holistic-approach-sustainable-development_el

<p>Οικονομία στην υπηρεσία των ανθρώπων</p>	<p>1 ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ</p> 	<p>3 ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ</p> 	<p>4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</p> 	<p>5 ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ</p> 	<p>8 ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ</p> 	<p>9 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ</p>
	<p>10 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ</p> 					
<p>Ευρώπη έτοιμη για την ψηφιακή εποχή</p>	<p>4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</p> 	<p>9 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ</p> 				
<p>Προστασία του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής</p>	<p>3 ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ</p> 	<p>4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</p> 	<p>10 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ</p> 	<p>16 ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ</p> 		
<p>Ισχυρότερη Ευρώπη στον κόσμο</p>	<p>17 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ</p> 					
<p>Νέα ώθηση για την ευρωπαϊκή δημοκρατία</p>	<p>5 ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ</p> 	<p>10 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ</p> 	<p>16 ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ</p> 			

Η παραπάνω συσχέτιση δεν αλλάζει, ούτε αναμορφώνει το προηγούμενο πλαίσιο πολιτικής στην ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τους ΣΒΑ. Αυτές οι συσχετίσεις παρουσιάστηκαν, νωρίτερα και με συγκεκριμένο τρόπο σε σχέση τόσο με το διατομεακό θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο της Ένωσης, όσο και με τις κατευθυντήριες αρχές και τα Μέσα Εφαρμογής που παρέχει. Αν όμως συνυπολογίσουμε την, μετά το 2019, ενίσχυση της θεσμικής υποχρέωσης για την υιοθέτηση και υποβολή σχετικών τεκμηριωμένων εκθέσεων από τα κράτη-μέλη,

κυρίως μέσω των διαδικασιών του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου που συνδέεται άμεσα με το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο, τα εθνικά σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας και το Ταμείο Ανάκαμψης, καθώς και μέσω της ετήσιας προόδου ως προς τους ΣΒΑ, τότε πράγματι επιβεβαιώνονται οι Nugent & Rhinard (2019) και Silander (2022) για τον πρωταγωνιστικό ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, επιχειρώντας να λειτουργήσει ως κινητήριος μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο προτεραιοτήτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ, 2019α: 15-30) εστιάζει την προσοχή σε **4 άξονες πολιτικής** και **5 οριζόντιους παράγοντες διευκόλυνσης** για τη μετάβαση στη βιωσιμότητα:

- Άξονες πολιτικής για ένα βιώσιμο μέλλον
 - Από τη γραμμική στην κυκλική οικονομία.
 - Βιωσιμότητα από το χωράφι έως το ράφι.
 - Ενέργεια, πολιτική κτιρίων και κινητικότητα ανθεκτικές στις μελλοντικές εξελίξεις.
 - Εξασφάλιση μιας κοινωνικά δίκαιης μετάβασης.
- Οριζόντιοι παράγοντες διευκόλυνσης για τη μετάβαση στη βιωσιμότητα
 - Εκπαίδευση, επιστήμες, τεχνολογία, έρευνα, καινοτομία και ψηφιοποίηση.
 - Χρηματοοικονομικά, τιμολόγηση, φορολογία και ανταγωνισμός.
 - Υπεύθυνη επιχειρηματική συμπεριφορά, εταιρική κοινωνική ευθύνη και νέα επιχειρηματικά μοντέλα.
 - Ανοικτό και βασιζόμενο σε κανόνες εμπόριο.
 - Διακυβέρνηση και διασφάλιση της συνοχής των πολιτικών σε όλα τα επίπεδα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ιδ.) θεωρεί:

Πρώτον, πως η εφαρμογή των αρχών της κυκλικής οικονομίας σε όλους τους τομείς και τις βιομηχανίες θα ωφελήσει την Ευρώπη οικονομικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά και κυρίως θα διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

Δεύτερον, η Επιτροπή προτείνει μια εκσυγχρονισμένη Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ), στην οποία τα εθνικά σχέδια των κρατών μελών θα πρέπει να αντανακλούν τις ισχυρές αρχές βιωσιμότητας και τους ΣΒΑ που έχουν ενσωματωθεί στους στόχους της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ).

Τρίτον, η Επιτροπή προτάσσει την σημαντική μείωση της δαπανηρής εξάρτησης της ΕΕ από τα ορυκτά καύσιμα, τη μείωση του λογαριασμού εισαγωγών ορυκτών καυσίμων, την αύξηση της ενεργειακής της αυτονομίας μέσω των ΑΠΕ και τη συμβολή στη δημιουργία μιας πιο δίκαιης αγοράς ενέργειας.

Τέταρτον, η Επιτροπή δίνει ισότιμη, με τα προηγούμενα, προτεραιότητα στην εξασφάλιση μιας κοινωνικά δίκαιης και ισότιμης μετάβασης χωρίς αποκλεισμούς. Αυτό συνεπάγεται εστίαση της προσοχής στην ποιότητα των θέσεων εργασίας και στις συνθήκες εργασίας. Συνεπάγεται, επίσης, σεβασμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Η μετάβαση προς τη βιωσιμότητα απαιτεί επίσης οι κοινωνικές

επενδύσεις (υγεία, εκπαίδευση, κατάρτιση κλπ.) να παραμείνουν μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων της ΕΕ και των κρατών μελών της.

Σε αυτό το πλαίσιο, καταρχήν η εκπαίδευση, οι επιστήμες, η τεχνολογία, η έρευνα και η καινοτομία αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη βιώσιμης οικονομίας της ΕΕ που ανταποκρίνεται στους ΣΒΑ. Στη συνέχεια απαιτείται καλύτερος και εξυπνότερος προσανατολισμός των δημόσιων πόρων στην επιδίωξη των ΣΒΑ, αλλά, η κάλυψη των αναγκών δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί εάν ο ιδιωτικός τομέας δεν στραφεί επίσης προς τη βιωσιμότητα.

Η κινητοποίηση πόρων για τη χρηματοδότηση της μετάβασης πρέπει να συμβαδίζει με τη σταδιακή κατάργηση της χρηματοδότησης έργων που λειτουργούν εις βάρος του στόχου της πράσινης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης. Αναλόγως, θα πρέπει όλο και περισσότερες εταιρείες να υιοθετούν ΣΒΑ κυρίως μέσω της περιβαλλοντικής και κοινωνικής τους ευθύνης, ως ένα αναπόσπαστο μέρος της ανταγωνιστικότητάς τους και της αναπτυξιακής τους στρατηγικής.

Είναι ιδιαίτερης σημασίας τα θεσμικά, δημόσια και ιδιωτικά, όργανα να υιοθετήσουν τους ΣΒΑ και στις διμερείς και πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες για τη διαμόρφωση παγκόσμιων προτύπων βιωσιμότητας για την παραγωγή, την κατανάλωση και τις επενδύσεις.

Η συνοχή της πολιτικής με βάση την ενσωμάτωση των ΣΒΑ σε όλους τους τομείς είναι ουσιώδους σημασίας και βασίζεται στον σχεδιασμό, σε τεκμηριωμένες πολιτικές, στην αποφυγή των αποκλεισμών, στην αποτελεσματικότητα, στον σεβασμό της αρχής της επικουρικότητας και της αναλογικότητας, καθώς και στη μέτρηση και παρακολούθηση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογραμμίζει επίσης την ανησυχητική, για την εφαρμογή των στρατηγικών αειφόρου ανάπτυξης στην ΕΕ, πρόκληση του αυξανόμενου εθνικισμού στην Ευρώπη. Σε μια εποχή προκλήσεων για την κλιματική αλλαγή και την απαίτηση για μετασχηματισμό της ευρωπαϊκής οικονομίας, ώστε αυτή να γίνει πιο πράσινη, πιο έξυπνη και πιο περιεκτική, οι ευρωπαϊκές τάσεις εθνικισμού, απομονωτισμού και ρητορικής κατά της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η νέα αρνητική ιδέα του "πρώτα η χώρα μου" έπρεπε να ληφθούν σοβαρά υπόψη (ΕΕ, 2019α: 8).

Στον αντίποδα, για τις σύνθετες προκλήσεις με ευρύ φάσμα ανταγωνιστικών συμφερόντων, θα πρέπει να προωθηθούν περαιτέρω οι πολυμερείς εταιρικές σχέσεις για να εξεταστεί η αλληλεξάρτηση των διαφόρων ΣΒΑ. Κατά την υλοποίηση των ΣΒΑ, άλλωστε, υφίστανται πολλές προκλήσεις πέραν των εθνικών συνόρων, όπως η κλιματική αλλαγή. Ως εκ τούτου, απαιτείται περισσότερο εξωστρεφής προσανατολισμός, σε στενή συνεργασία με τους εταίρους της ΕΕ από όλο τον κόσμο, σε όλα τα επίπεδα (ιδ.: 30).

Τελευταίο αλλά όχι λιγότερο σημαντικό, μια ιδιαίτερη πρόκληση για την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 και την υλοποίηση πολιτικών και δράσεων για την επίτευξη των ΣΒΑ αφορά μεμονωμένα κράτη μέλη, περιφέρειες και κοινότητες, που έχουν πληγεί

από τη μακροχρόνια οικονομική ύφεση από το 2008 και μετά, όπως η Ελλάδα. Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, είναι μείζονος σημασίας να δοθεί, σε τέτοιες περιπτώσεις, προτεραιότητα στην διαμόρφωση ενός θεσμικού και πολιτικού πλαισίου βιώσιμης ανάπτυξης και ενσωμάτωσης των ΣΒΑ, που θα αναμετράται επιτυχώς με την πρόκληση της οικονομικής διαρθρωτικής αδυναμίας, τον χαμηλό μέσο ρυθμό ανάπτυξης, τα χαμηλά επίπεδα επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη κ.ά., δίνοντας προτεραιότητα στην καθαρή ενέργεια, την κλιματική αλλαγή, την κυκλική οικονομία και τη βιώσιμη χρήση των πόρων, την κοινωνική και τη τεχνολογική καινοτομία με κοινωνική δικαιοσύνη, εδαφική συνοχή και συμμετοχικές-δημοκρατικές διαδικασίες. Δίνοντας, δηλαδή προτεραιότητα στις θεμελιώδεις αρχές της Ατζέντα 2030 και τους 17 ΣΒΑ.

Ενότητα V

5. Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το εθνικό πλαίσιο εφαρμογής

Η εφαρμογή της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), από το 2016 και μετά, βασίζεται σε μια ολιστική προσέγγιση για το σχεδιασμό και την υλοποίηση δημόσιων πολιτικών. Κύριο χαρακτηριστικό της επιχειρούμενης εφαρμογής είναι η ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) στις πολιτικές, τις στρατηγικές και τις δράσεις της ΕΕ, με βάση τη διαμόρφωση των αντίστοιχων εθνικών πολιτικών. Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι η συνέχεια των 8 Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και των επιμέρους στόχων των, όπως αυτοί καθορίστηκαν με κύριο χαρακτηριστικό τη χωρική αναπτυξιακή διάσταση.

Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιούνται οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης σε συνδυασμό με τις Εθνικές Προτεραιότητες και τους Εθνικούς Δείκτες Παρακολούθησης Εφαρμογής των ΣΒΑ. Με αντίστοιχες διαδικασίες και προκαθορισμένους δείκτες παρακολουθούνται και καταγράφονται στην επίτευξη τους από την κυβέρνηση και ενσωματώνονται σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία και ρύθμιση.

5.1. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Τον Αύγουστο του 2015, οι ηγέτες των χωρών του κόσμου -από τις 193 χώρες μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών- θέσπισαν 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, με σκοπό αυτοί να έχουν επιτευχθεί έως το 2030. Ειδικότερα συμφωνήθηκε η αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων, όπως η φτώχεια, η ανισότητα, η κλιματική κρίση, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η ειρήνη και η δικαιοσύνη.

134

Εικόνα 7: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Συγκεκριμένα, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, Αντόνιο Γκουτιέρρες, ανακοίνωσε το 2019, ότι: **‘Το 2015, οι παγκόσμιοι ηγέτες ενέκριναν ομόφωνα την Ατζέντα 2030**

για την Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οι στόχοι για την Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι επίσης μία πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύσουμε στην ευημερία των νέων. Είμαι αποφασισμένος να διασφαλίσω πως ένας αποτελεσματικός και μεταρρυθμισμένος ΟΗΕ θα καταφέρει να επιτρέψει στους ανθρώπους παντού, του σήμερα και του αύριο, να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους και να υλοποιήσουν τις προσδοκίες τους. (<https://unric.org/el/17>)

Στην ίδια ανακοίνωση, σημείωσε ότι έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος κατά την διάρκεια των τεσσάρων χρόνων από την υιοθέτηση των παγκόσμιων στόχων. Η ακραία φτώχεια και η παιδική θνησιμότητα μειώνονται, ενώ η πρόσβαση στην ενέργεια και η αξιοπρεπής εργασία αυξάνονται. Γενικά όμως, είμαστε σοβαρά εκτός πορείας. Η πείνα αυξάνεται, οι μισοί άνθρωποι του κόσμου στερούνται βασικής εκπαίδευσης και βασικής υγειονομικής περίθαλψης, ενώ οι γυναίκες αντιμετωπίζουν διακρίσεις και αδικίες παντού. (<https://unric.org/el/17>)

Οι στόχοι του ΟΗΕ για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι δέσμευση για τους ανθρώπους, τον πλανήτη και την γενικότερη ευημερία με επιδίωξη να ενισχυθεί η παγκόσμια ειρήνη μέσα σε μεγαλύτερη ελευθερία για όλους. Ανάμεσα στις προκλήσεις που παρουσιάζονται για την ανθρωπότητα, ο ΟΗΕ και τα μέλη του αναγνωρίζουν ότι η εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και τις διαστάσεις της, συμπεριλαμβανόμενης της ακραίας φτώχειας, είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια πρόκληση και η απαραίτητη προϋπόθεση για την αειφόρο ανάπτυξη.

Όλες οι χώρες και οι εμπλεκόμενοι φορείς, λειτουργώντας σε συλλογική συνεργασία, θα προχωρήσουν σε ενέργειες για την υλοποίηση του σχεδίου αυτού για το 2030. Τα κράτη μέλη του ΟΗΕ δήλωσαν ότι είναι αποφασισμένα να αναλάβουν τα τολμηρά και μετασχηματιστικά βήματα που χρειάζονται επείγοντως για να μετατοπιστεί ο κόσμος προς μία βιώσιμη και ανθεκτική πορεία. Οι σκοποί και οι στόχοι του ΟΗΕ θα τονώσουν την ανάληψη συντονισμένων ενεργειών μέχρι το 2030 σε τομείς ζωτικής σημασίας για την ανθρωπότητα και τον πλανήτη. (Ελληνική Πλατφόρμα για την Ανάπτυξη, 2020)

5.1.1. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ιστορική Διαδρομή (από τους 8 ΑΣΧ στους 17 ΣΒΑ)

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (Social Development Goals – SDG's) είναι ένα νέο, καθολικό σύνολο σκοπών, στόχων και δεικτών, που τα κράτη μέλη του ΟΗΕ αναμένεται να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν για να πλαισιώσουν τις ατζέντες και τις πολιτικές τους μέχρι το 2030. Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's) του ΟΗΕ έπονται και επεκτείνουν τους 8 Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (ΑΣΧ) - Millennium Development Goals (MDG's), που είχαν συμφωνηθεί το 2001 από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών του ΟΗΕ, και επρόκειτο να υλοποιηθούν μέχρι το 2015.

Εικόνα 8: Οι 8 Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας του ΟΗΕ.

Οι 8 Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (ΑΣΧ) είχαν ως επιδίωξη τους:

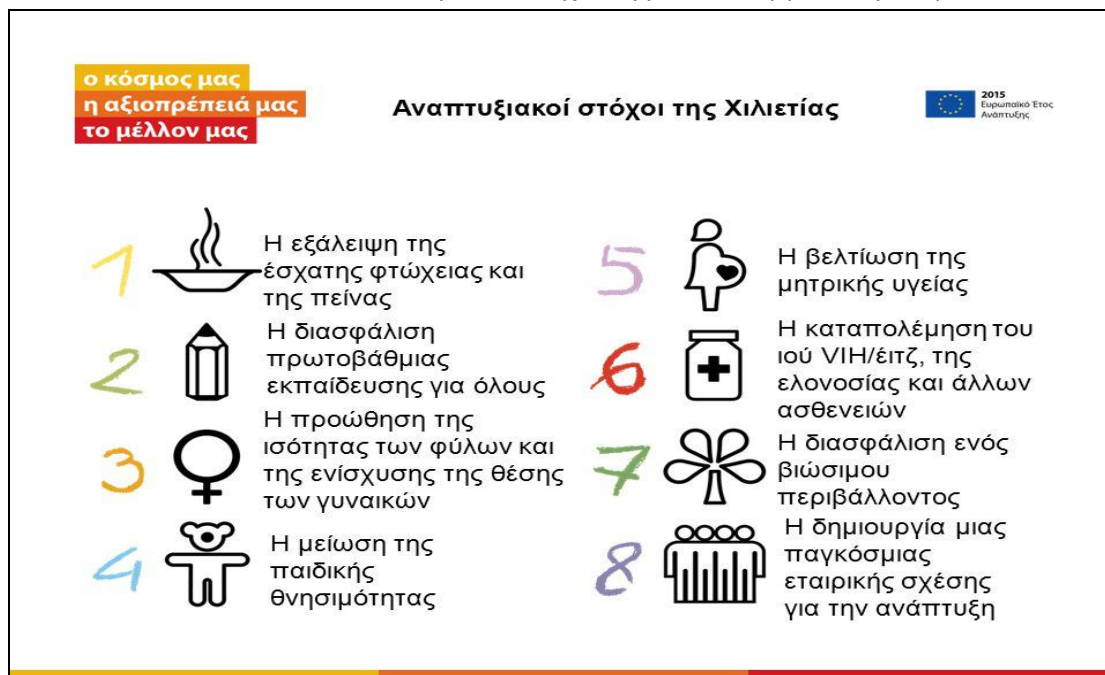
- την εξάλειψη της έσχατης φτώχειας και της πείνας;
- την διασφάλιση καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης;
- την προώθηση της ισότητας γένους και της ενδυνάμωσης των γυναικών;
- την μείωση της παιδικής θνησιμότητας;
- την βελτίωση της μητρικής υγείας;
- τον διαρκή αγώνα ενάντια σε HIV/AIDS, ελονοσίας και άλλες ασθένειες;
- την εξασφάλιση ενός βιώσιμου περιβάλλοντος; και
- την δημιουργία μίας παγκόσμιας εταιρικής σχέσης για την ανάπτυξη.

(Γιατροί Χωρίς Σύνορα, 2010)

Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας έχουν αποδείξει ότι με την επικέντρωση των κυβερνήσεων στους στόχους αυτούς και με την σταθερή προσπάθεια, ακόμη και τα πιο επίμονα παγκόσμια προβλήματα μπορούν να αντιμετωπιστούν. Οι μετά το 2015 στόχοι οφείλουν να παραμείνουν εστιασμένοι στην εξάλειψη των πολλαπλών διαστάσεων της ακραίας φτώχειας, αλλά πρέπει επίσης να αντιμετωπίζουν τις αναδυόμενες παγκόσμιες πραγματικότητες.

Οι νέες προκλήσεις περιλαμβάνουν την επιδείνωση των περιβαλλοντικών πιέσεων, που επηρεάζουν την επιβίωση εκατοντάδων εκατομμυρίων ανθρώπων, την αύξηση του αριθμού των χωρών μεσαίου εισοδήματος, που αντιμετωπίζουν τεράστιες εσωτερικές προκλήσεις φτώχειας, και την ραγδαία εξάπλωση των μη μεταδοτικών ασθενειών. (McArthur J., 2015) Στην προετοιμασία του ΟΗΕ για την περίοδο μετά το 2015, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών προχώρησε στην υλοποίηση του μεγαλύτερου προγράμματος διαβούλευσης στην ιστορία του, για να καταγράψει τις απόψεις για το τι οι επόμενοι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG's), θα πρέπει να περιλαμβάνουν.

Εικόνα 9: Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (από την ΕΕ).

Η καθιέρωση των στόχων για μετά το 2015, ήταν το αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής στο Ρίο, το 2012, η οποία έλαβε την απόφαση για την σύσταση μίας ανοικτής Ομάδας Εργασίας για να καταλήξει σε ένα σχέδιο ημερήσιας διάταξης.

137

Εικόνα 10: Το Λογότυπο της Συνόδου Κορυφής Rio+20.

Παράλληλα με τις ανοιχτές συζητήσεις της Ομάδας Εργασίας, ο ΟΗΕ πραγματοποίησε μία σειρά από “παγκόσμιες συζητήσεις”. Αυτές περιλάμβαναν 11 θεματικές και 83 εθνικές διαβουλεύσεις, και έρευνες πόρτα-πόρτα. Ο ΟΗΕ ξεκίνησε επίσης μια online έρευνα (My World Survey) ζητώντας από τους πολίτες να δώσουν προτεραιότητα στα θέματα που θα ήθελαν να δουν να απευθύνονται οι στόχοι. Τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων τροφοδότησαν τις συζητήσεις της Ομάδας Εργασίας.

Η Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ με εκπροσώπους από 70 χώρες, είχε την πρώτη συνάντησή τον Μάρτιο 2013 και δημοσίευσε το τελικό της προσχέδιο, με τις 17

προτάσεις της, τον Ιούλιο 2014. Το προσχέδιο παρουσιάστηκε στην Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, τον Σεπτέμβριο 2014. Ακολούθησαν διαπραγματεύσεις των κρατών μελών, και η τελική διατύπωση των σκοπών και των στόχων, καθώς και το σκεπτικό και η διακήρυξη που τους συνόδευε. Η τελική συμφωνία επί αυτών επιτεύχθηκε τον Αύγουστο 2015.

Εικόνα 11: Παράθεση των Λογότυπων των 8 Στόχων της Χιλιετίας και των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ-SDG's) εγκρίθηκαν επίσημα στην Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, στην Νέα Υόρκη, και τέθηκαν σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2016. Η προθεσμία για την υλοποίηση τους είναι το 2030.

Για κάθε Στόχο αναπτύχθηκαν δύο δείκτες με μεγάλη λεπτομέρεια από μία ομάδα εμπειρογνομόνων τον Μάρτιο του 2016. Κάθε δείκτης αξιολογήθηκε ενδελεχώς για την σκοπιμότητα, την καταλληλότητα και την σημασία τους.

Όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ προχώρησαν στην υπογραφή της συνεργασίας για τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, τον Σεπτέμβριο 2015, και η πλειονότητα των κυβερνήσεων τους έμειναν ικανοποιημένες με την Ατζέντα 2030. Παρά το γεγονός αυτό, υπάρχει κριτική από ορισμένες χώρες που αισθάνονται ότι ένα πρόγραμμα που αποτελείται από 17 Στόχους και 169 επιμέρους Στόχους – Δράσεις καθιστά υπερβολικά δύσκολο το Σχέδιο στην εφαρμογή του, όπως και στην προώθησή του στο ευρύτερο κοινό.

5.1.2. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Ανάλυση 17 Στόχων

Ακολουθεί η ανάλυση των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και των επιμέρους στόχων. (Ελληνική Πλατφόρμα για την Ανάπτυξη, 2020)

ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΣΒΑ)

Στόχος 1: Δίνουμε τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας, παντού.

- 1.1 Έως το 2030, εξάλειψη της ακραίας φτώχειας για όλους τους ανθρώπους παντού, η οποία μετράται, επί του παρόντος, με βάση τους ανθρώπους που ζουν με λιγότερα από 1,25 δολάρια την ημέρα.
- 1.2 Έως το 2030, μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, της αναλογίας ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών, που ζουν κάτω από όλες τις διαστάσεις της φτώχειας, σύμφωνα με τους εκάστοτε εθνικούς ορισμούς.
- 1.3 Εφαρμογή κατάλληλων εθνικών συστημάτων και μέτρων κοινωνικής προστασίας για όλους, συμπεριλαμβανομένων των κατώτατων ορίων κοινωνικής προστασίας, και επίτευξη, έως το 2030, ουσιαστικής κάλυψης των φτωχών και των ευάλωτων.
- 1.4 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνδρες και οι γυναίκες, ιδίως οι φτωχοί και ευάλωτοι, έχουν ίσα δικαιώματα πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους, καθώς και πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, στην ιδιοκτησία και στον έλεγχο της γης, όπως και σε άλλες μορφές ιδιοκτησίας, στην κληρονομιά, στους φυσικούς πόρους, στις κατάλληλες νέες τεχνολογίες, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μικροχρηματοδοτήσεων.
- 1.5 Έως το 2030, οικοδόμηση της ανθεκτικότητας των φτωχών και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, μείωση της έκθεσης και της ευπάθειάς τους έναντι ακραίων φαινομένων, που σχετίζονται με το κλίμα και άλλων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πιέσεων και καταστροφών.

- 1.α Διασφάλιση σημαντικής κινητοποίησης πόρων από διάφορες πηγές, μέσω της ενισχυμένης αναπτυξιακής συνεργασίας, έτσι ώστε να παραχθούν επαρκή και προβλέψιμα μέσα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως τις λιγότερο ανεπτυγμένες, και να εφαρμοστούν προγράμματα και πολιτικές, που θα δώσουν τέλος σε όλες τις μορφές της φτώχειας.
- 1.β Δημιουργία σταθερών πολιτικών πλαισίων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, τα οποία βασίζονται σε αναπτυξιακές στρατηγικές υπέρ των φτωχών και ευαίσθητες σε θέματα ισότητας των φύλων, για την στήριξη της επιτάχυνσης των επενδύσεων σε δράσεις εξάλειψης της φτώχειας.

Στόχος 2: Δίνουμε τέλος στην πείνα, πετυχαίνουμε την επισιτιστική ασφάλεια, βελτιώνουμε την διατροφή και προάγουμε την βιώσιμη αγροτική παραγωγή.

- 2.1 Έως το 2030, τερματισμός της πείνας και διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων, ιδίως των φτωχών και των ανθρώπων, που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- 2.2 Έως το 2030, τερματισμός όλων των μορφών κακής διατροφής, επιτυγχάνοντας, έως το 2025, τους διεθνώς συμφωνηθέντες στόχους για την καχεξία και την εξασθένηση των παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, καθώς και αντιμετώπιση των διατροφικών αναγκών των έφηβων κοριτσιών, των εγκύων, των γυναικών που θηλάζουν και των ηλικιωμένων ανθρώπων.
- 2.3 Έως το 2030, διπλασιασμός της αγροτικής παραγωγικότητας και των εισοδημάτων των μικροπαραγωγών τροφίμων, ιδίως των γυναικών, των αυτόχθονων λαών, των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων, των βοσκών και των ψαράδων, μέσω της ασφαλούς και ισότιμης πρόσβασης στην γη, άλλων παραγωγικών πόρων και εισροών, της γνώσης, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, καθώς και αγορών και ευκαιριών για προστιθέμενη αξία και μη αγροτική απασχόληση.
- 2.4 Έως το 2030, διασφάλιση της χρήσης βιώσιμων συστημάτων παραγωγής τροφίμων και της εφαρμογής ανθεκτικών γεωργικών πρακτικών που αυξάνουν την παραγωγικότητα και την παραγωγή, που συμβάλλουν στην διατήρηση των οικοσυστημάτων, που ενισχύουν την ικανότητα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, στα ακραία καιρικά φαινόμενα, στην ξηρασία, στις πλημμύρες και άλλες καταστροφές, και που βελτιώνουν σταδιακά την ποιότητα της γης και του εδάφους.
- 2.5 Έως το 2020, διατήρηση της γενετικής ποικιλίας των σπόρων, των καλλιεργούμενων φυτών, των εκτρεφόμενων και των οικόσιτων ζώων και των

συγγενικών τους άγριων ειδών, μέσω της σωστής διαχείρισης, της χρήσης διαφοροποιημένων σπόρων και της συνδρομής τραπεζών σπόρων σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και προαγωγή της πρόσβασης στην δίκαιη και ισότιμη κατανομή των ωφελημάτων, που προκύπτουν από την χρήση των γενετικών πόρων και της συναφούς παραδοσιακής γνώσης, με βάση τα διεθνώς συμφωνηθέντα.

- 2.α Αύξηση των επενδύσεων, μέσω της ενισχυμένης διεθνούς συνεργασίας, στις υποδομές της υπαίθρου, στην αγροτική έρευνα και στις υπηρεσίες γεωργικών εφαρμογών, στην τεχνολογική ανάπτυξη και στις τράπεζες φυτικών και ζωϊκών γονιδίων, έτσι ώστε να ενισχυθεί η αγροτική παραγωγική ικανότητα στις αναπτυσσόμενες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
- 2.β Διόρθωση και αποτροπή εμπορικών περιορισμών και στρεβλώσεων στις παγκόσμιες γεωργικές αγορές, μέσω της παράλληλης εξάλειψης όλων των μορφών εξαγωγικών γεωργικών επιδοτήσεων και όλων των εξαγωγικών μέτρων με ισοδύναμο αποτέλεσμα, σύμφωνα με την εντολή του Αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα.
- 2.γ Υιοθέτηση μέτρων που διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία των αγορών των βασικών προϊόντων διατροφής και των παραγώγων τους και διευκολύνουν την έγκαιρη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικές με τις αγορές, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών, που σχετίζονται με τα αποθέματα τροφίμων, προκειμένου να διευκολυνθεί ο περιορισμός της ακραίας αστάθειας των τιμών.

Στόχος 3: Διασφαλίζουμε μία ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες.

- 3.1 Έως το 2030, μείωση του ποσοστού της παγκόσμιας μητρικής θνησιμότητας σε λιγότερους από 70 θανάτους ανά 100.000 γεννήσεις.
- 3.2 Έως το 2030, τερματισμός των αποτρέψιμων θανάτων νεογνών και παιδιών ηλικίας κάτω των πέντε ετών, με στόχο όλες οι χώρες να μειώσουν την νεογνική θνησιμότητα στους 12 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις και την παιδική, κάτω των πέντε ετών, θνησιμότητα στους 25 θανάτους ανά 1,000 γεννήσεις.
- 3.3 Έως το 2030, τερματισμός των επιδημιών του AIDS, της φυματίωσης, της ελονοσίας και άλλων παραμελημένων τροπικών ασθενειών, και καταπολέμηση της ηπατίτιδας, των ασθενειών που μεταδίδονται μέσω του νερού, καθώς και άλλων μεταδοτικών ασθενειών.

- 3.4 Έως το 2030, μείωση κατά το ένα τρίτο της πρόωρης θνησιμότητας από μη-μεταδοτικές ασθένειες μέσω της πρόληψης και της θεραπείας, και προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας.
- 3.5 Ενίσχυση της πρόληψης και της θεραπείας της κατάχρησης ουσιών, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ναρκωτικών ουσιών και της επιβλαβούς κατανάλωσης αλκοόλ.
- 3.6 Έως το 2020, μείωση του αριθμού των παγκόσμιων θανάτων και τραυματισμών από τροχαία ατυχήματα.
- 3.7 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στην σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.
- 3.8 Επίτευξη καθολικής υγειονομικής κάλυψης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των οικονομικών κινδύνων, πρόσβαση σε βασικές ποιοτικές υπηρεσίες υγείας, καθώς και πρόσβαση όλων σε ασφαλή, αποτελεσματικά, ποιοτικά και προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια.
- 3.9 Έως το 2030, διασφάλιση της ουσιαστικής μείωσης του αριθμού των θανάτων και των ασθενειών, που οφείλονται σε επικίνδυνες χημικές ουσίες, καθώς και στην ρύπανση και την μόλυνση του αέρα, των υδάτων και του εδάφους.
- 3.α Ενίσχυση της εφαρμογής της Σύμβασης Πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για τον Έλεγχο του Καπνού σε όλες τις χώρες, ως ενδείκνυται.
- 3.β Υποστήριξη της έρευνας και της ανάπτυξης εμβολίων και φαρμάκων για μεταδοτικές και μη ασθένειες, οι οποίες επηρεάζουν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, και παροχή πρόσβασης σε προσιτά βασικά φάρμακα και εμβόλια, σύμφωνα με την Δήλωση της Ντόχα σχετικά με τη Συμφωνία TRIPS και την Δημόσια Υγεία, η οποία επιβεβαιώνει το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να κάνουν πλήρη χρήση των διατάξεων της Συμφωνίας για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου (TRIPS) αναφορικά με τις ευελιξίες που παρέχονται για την προστασία της δημόσιας υγείας, και ιδίως για την πρόσβαση όλων σε φαρμακευτική αγωγή.
- 3.γ Ουσιαστική αύξηση της χρηματοδότησης για την υγεία και των προσλήψεων, ανάπτυξη, εκπαίδευση και διατήρηση του υγειονομικού δυναμικού των αναπτυσσόμενων χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη.
- 3.δ Ενίσχυση της ικανότητας όλων των χωρών, και ιδίως των αναπτυσσόμενων, για την έγκαιρη προειδοποίηση, την μείωση και την διαχείριση των εθνικών και παγκόσμιων κινδύνων για την υγεία.

Στόχος 4: Διασφαλίζουμε την χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση και προάγουμε τις ευκαιρίες δια βίου μάθησης για όλους.

- 4.1 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα ολοκληρώνουν μία ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί σε αντίστοιχα και τελεσφόρα μαθησιακά αποτελέσματα.
- 4.2 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλα τα κορίτσια και αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, έτσι ώστε να είναι έτοιμα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.
- 4.3 Έως το 2030, διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.
- 4.4 Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα.
- 4.5 Έως το 2030, εξάλειψη των διακρίσεων με βάση το φύλο στην εκπαίδευση και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, για τους ευάλωτους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτόχθονων πληθυσμών και των παιδιών που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
- 4.6 Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της, καθώς και ένα σημαντικό ποσοστό ενηλίκων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών, θα πετύχουν τον γραμματισμό και τον αριθμητισμό.
- 4.7 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι θα αποκτήσουν την γνώση και θα καλλιεργήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προάγουν την βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω, μεταξύ άλλων, της εκπαίδευσης για την βιώσιμη ανάπτυξη και τον βιώσιμο τρόπο ζωής, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων, της προαγωγής της κουλτούρας της ειρήνης και της μη-βίας, της ταυτότητας του παγκόσμιου πολίτη, καθώς και μέσω της αναγνώρισης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στην βιώσιμη ανάπτυξη.
 - 4.α Οικοδόμηση και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων, οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και των ατόμων με αναπηρίες, λαμβάνοντας υπόψη το θέμα του φύλου, και παροχή ασφαλών, ειρηνικών, συμμετοχικών και αποδοτικών μαθησιακών περιβαλλόντων για όλους.

- 4.β Έως το 2020, ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, έτσι ώστε να προωθηθούν οι εγγραφές στην ανώτατη εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων της επαγγελματικής κατάρτισης, των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και τεχνικών, μηχανολογικών και επιστημονικών προγραμμάτων, στις ανεπτυγμένες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.
- 4.γ Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της προσφοράς καταρτισμένων δασκάλων, μέσω, μεταξύ άλλων, της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

Στόχος 5: Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και την χειραφέτηση όλων των γυναικών και κοριτσιών.

- 5.1 Τερματισμός κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών και κοριτσιών, οπουδήποτε.
- 5.2 Εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά όλων των γυναικών και κοριτσιών, τόσο στην ιδιωτική, όσο και στην δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και της σεξουαλικής και κάθε άλλου είδους εκμετάλλευσης.
- 5.3 Εξάλειψη όλων των επιβλαβών πρακτικών, όπως ο παιδικός, πρόωρος και καταναγκαστικός γάμος, καθώς και ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων.
- 5.4 Αναγνώριση και εκτίμηση της μη αμειβόμενης φροντίδας και οικιακής εργασίας, μέσω της παροχής δημόσιων υπηρεσιών, υποδομών και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και της προαγωγής της κοινής ευθύνης μέσα σε ένα νοικοκυριό και στην οικογένεια, ανάλογα με τις εκάστοτε εθνικές ιδιαιτερότητες.
- 5.5 Διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής, καθώς και των ισότιμων ευκαιριών ανάληψης ηγετικού ρόλου των γυναικών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων στην πολιτική, οικονομική και δημόσια ζωή.
- 5.6 Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στην σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, καθώς και διασφάλιση των αναπαραγωγικών δικαιωμάτων, όπως έχει συμφωνηθεί με βάση το Πρόγραμμα Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, και τα έγγραφα που προέκυψαν από τις διασκέψεις αναθεώρησης.

- 5.α Δρομολόγηση μεταρρυθμίσεων, οι οποίες θα παράσχουν στις γυναίκες ίσα δικαιώματα ως προς τους οικονομικούς πόρους, καθώς και πρόσβαση στην ιδιοκτησία, στον έλεγχο της γης και άλλων μορφών ιδιοκτησίας, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, στις κληρονομίες και στους φυσικούς πόρους, σύμφωνα με την εκάστοτε εθνική νομοθεσία.
- 5.β Ενίσχυση της χρήσης της τεχνολογίας γενικής εφαρμογής, και ιδίως της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών, προωθώντας έτσι την ενδυνάμωση των γυναικών.
- 5.γ Υιοθέτηση και ενίσχυση ορθών πολιτικών και εφαρμόσιμων νομοθεσιών που αποβλέπουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων και την χειραφέτηση των γυναικών και των κοριτσιών σε όλα τα επίπεδα.

Στόχος 6: Διασφαλίζουμε την διαθεσιμότητα και την βιώσιμη διαχείριση του νερού και των εγκαταστάσεων/συστημάτων υγιεινής για όλους.

- 6.1 Έως το 2030, επίτευξη καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και ποσιτό πόσιμο νερό για όλους.
- 6.2 Έως το 2030, επίτευξη επαρκούς και ισότιμης πρόσβασης σε εγκαταστάσεις/συστήματα υγιεινής για όλους, βάζοντας τέλος στην «ανοιχτή απόδευση», δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες των γυναικών και των κοριτσιών, καθώς και εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις.
- 6.3 Έως το 2030, βελτίωση της ποιότητας του νερού, μέσω της μείωσης της ρύπανσης, της εξάλειψης των απορρίψεων, της ελαχιστοποίησης της απελευθέρωσης επικίνδυνων χημικών και υλικών, της μείωσης, κατά το ήμισυ, του ποσοστού των ανεπεξέργαστων υγρών αποβλήτων, καθώς και της σημαντικής αύξησης της ανακύκλωσης και της ασφαλούς επαναχρησιμοποίησης του νερού σε παγκόσμιο επίπεδο.
- 6.4 Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης του ύδατος σε όλους τους τομείς και διασφάλιση της βιώσιμης άντλησης και προμήθειας πόσιμου νερού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η λειψυδρία και να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ανθρώπων που πλήττονται από την έλλειψη νερού.
- 6.5 Έως το 2030, εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων, σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου μέσω της διασυννοριακής συνεργασίας, ως ενδείκνυται.
- 6.6 Έως το 2020, προστασία και αποκατάσταση των υδατικών οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των βουνών, των δασών, των υδροβιότοπων, των ποταμών, των υδροφόρων οριζόντων και των λιμνών.

- 6.α Έως το 2030, επέκταση της διεθνούς συνεργασίας και υποστήριξη της οικοδόμησης-ικανοτήτων των αναπτυσσόμενων χωρών σε δραστηριότητες και προγράμματα, που σχετίζονται με το νερό και την υγιεινή, όπως την συλλογή υδάτων, την αφαλάτωση, την αποδοτικότητα χρήσης των υδατικών πόρων, την επεξεργασία υγρών αποβλήτων, και τις τεχνολογίες ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης ύδατος.
- 6.β Στήριξη και ενδυνάμωση της συμμετοχής των τοπικών κοινοτήτων στην βελτίωση της διαχείρισης του νερού και των εγκαταστάσεων υγιεινής.

Στόχος 7: Διασφαλίζουμε την πρόσβαση σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους.

- 7.1 Έως το 2030, διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας.
- 7.2 Έως το 2030, σημαντική αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο παγκόσμιο ενεργειακό μείγμα.
- 7.3 Έως το 2030, διπλασιασμός του παγκόσμιου ποσοστού βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας.
- 7.α Έως το 2030, ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην έρευνα και την τεχνολογία καθαρής ενέργειας – συμπεριλαμβανομένων των ανανεώσιμων μορφών ενέργειας, της ενεργειακής αποδοτικότητας και των προηγμένων και καθαρών τεχνολογιών ορυκτών καυσίμων– και να προωθηθούν οι επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές και τεχνολογίες καθαρής ενέργειας.
- 7.β Έως το 2030, επέκταση των υποδομών και αναβάθμιση της τεχνολογίας για την παροχή σύγχρονων και βιώσιμων υπηρεσιών ενέργειας για όλους στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά, καθώς και στα περικλειστα αναπτυσσόμενα κράτη, σύμφωνα με τα αντίστοιχα προγράμματα στήριξής τους.

146

Στόχος 8: Προάγουμε την διαρκή, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία για όλους.

- 8.1 Διατήρηση της κατά κεφαλήν οικονομικής ανάπτυξης με βάση τις εθνικές περιστάσεις, και ιδίως όσον αφορά τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες

διατήρηση τουλάχιστον του 7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ετησίως.

- 8.2 Επίτευξη υψηλότερων επιπέδων οικονομικής παραγωγικότητας, μέσω της διαφοροποίησης, της τεχνολογικής αναβάθμισης και καινοτομίας, στρέφοντας την προσοχή σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης εργασίας.
- 8.3 Προώθηση πολιτικών προσανατολισμένων στην ανάπτυξη, οι οποίες στηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, την δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, την δημιουργικότητα και την καινοτομία, και ενθαρρύνουν την επισημοποίηση και την ανάπτυξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, μέσω της πρόσβασής τους σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.
- 8.4 Έως το 2030, βαθμιαία βελτίωση της αποδοτικότητας των παγκόσμιων πόρων σε σχέση με την κατανάλωση και παραγωγή, και προσπάθεια διαχωρισμού της οικονομικής ανάπτυξης από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το Δεκαετές Πλαίσιο Προγράμματος για την Βιώσιμη Κατανάλωση και Παραγωγή, με τις ανεπτυγμένες χώρες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού.
- 8.5 Έως το 2030, επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπών θέσεων εργασίας για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες, συμπεριλαμβανομένων των νέων ανθρώπων και των ατόμων με αναπηρίες, καθώς και εξασφάλιση της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας.
- 8.6 Έως το 2020, ουσιαστική μείωση του ποσοστού των νέων που δεν απασχολούνται, μορφώνονται ή εκπαιδεύονται.
- 8.7 Ανάληψη άμεσων και αποτελεσματικών μέτρων για την εξάλειψη της αναγκαστικής εργασίας, τον τερματισμό της σύγχρονης δουλειάς και της εμπορίας ανθρώπων, την διασφάλιση της απαγόρευσης και εξάλειψης των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της στρατολόγησης και της χρησιμοποίησης παιδιών-στρατιωτών, και τον τερματισμό, έως το 2025, όλων των μορφών παιδικής εργασίας.
- 8.8 Προστασία εργασιακών δικαιωμάτων και προαγωγή ασφαλών συνθηκών εργασίας για όλους τους εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των εργαζόμενων μεταναστών, και ιδίως των γυναικών μεταναστριών, καθώς και εκείνων που έχουν επισφαλείς θέσεις απασχόλησης.
- 8.9 Έως το 2030, σχεδιασμός και εφαρμογή πολιτικών, που προωθούν τον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προάγει τους τοπικούς πολιτισμούς και προϊόντα.
- 8.10 Ενίσχυση της ικανότητας των εγχώριων χρηματοπιστωτικών θεσμών προκειμένου να ενθαρρυνθεί και να διευρυνθεί η πρόσβαση σε τραπεζικές, ασφαλιστικές και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για όλους.

8.α Αύξηση της υποστήριξης της πρωτοβουλίας Βοήθεια για το Εμπόριο (Aid For Trade) για τις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως για τις λιγότερο ανεπτυγμένες

χώρες, μέσω του Ενισχυμένου Ολοκληρωμένου Πλαισίου για την Τεχνική Συνδρομή σε θέματα Εμπορίου στις Λιγότερο Ανεπτυγμένες Χώρες.

- 8.β Έως το 2020, ανάπτυξη και θέση σε εφαρμογή μίας παγκόσμιας στρατηγικής για την απασχόληση των νέων και εφαρμογή του Παγκόσμιου Συμφώνου Απασχόλησης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας.

Στόχος 9: Οικοδομούμε ανθεκτικές υποδομές, προάγουμε την χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη βιομηχανοποίηση και ενθαρρύνουμε την καινοτομία.

- 9.1 Δημιουργία ποιοτικών, αξιόπιστων, βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και διασυνοριακών υποδομών, για την στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της ανθρώπινης ευημερίας, εστιάζοντας στην προσιτή και ισότιμη πρόσβαση σε αυτές για όλους.
- 9.2 Προαγωγή της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης βιομηχανοποίησης και ουσιαστική αύξηση, έως το 2030, του ποσοστού της απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο και του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, σε συνάρτηση με τις εθνικές περιστάσεις, καθώς και διπλασιασμός του ποσοστού απασχόλησης στον βιομηχανικό κλάδο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
- 9.3 Αύξηση της πρόσβασης των μικρής-κλίμακας βιομηχανικών και άλλων επιχειρήσεων, ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών, σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, παρέχοντας προσιτές πιστώσεις, και ενσωμάτωσή τους στις αλυσίδες αξίας και στις αγορές.
- 9.4 Έως το 2030, αναβάθμιση υποδομών και μετασκευή βιομηχανιών προκειμένου αυτές να καταστούν βιώσιμες, αυξάνοντας την αποδοτική χρήση των πόρων και ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση περισσότερο καθαρών και περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών και βιομηχανικών μεθόδων, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, προς αυτή την κατεύθυνση, με βάση τις δυνατότητές τους.
- 9.5 Ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας, αναβάθμιση των τεχνολογικών ικανοτήτων του βιομηχανικού κλάδου σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες, συμπεριλαμβανομένου, έως το 2030, της ενθάρρυνσης της καινοτομίας και της ουσιαστικής αύξησης του αριθμού των εργαζομένων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης, κατά 1 εκατομμύριο, καθώς και της αύξησης των δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα.
- 9.α Διευκόλυνση της ανάπτυξης των βιώσιμων και ανθεκτικών υποδομών στις αναπτυσσόμενες χώρες, μέσω ενισχυμένης χρηματοοικονομικής, τεχνολογικής και τεχνικής υποστήριξης σε χώρες της Αφρικής, στις λιγότερο ανεπτυγμένες

χώρες, στις περικλειστές αναπτυσσόμενες χώρες και τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη.

- 9.β Στήριξη της εγχώριας τεχνολογικής ανάπτυξης, έρευνας και καινοτομίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, διασφαλίζοντας ένα ευνοϊκό περιβάλλον πολιτικής που θα στηρίζει, μεταξύ άλλων, την βιομηχανική διαφοροποίηση και την προστιθέμενη αξία των εμπορευμάτων.
- 9.γ Σημαντική αύξηση της πρόσβασης στην τεχνολογία της πληροφορίας και των επικοινωνιών, και επιδίωξη για την παροχή καθολικής και προσιτής πρόσβασης στο διαδίκτυο στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έως το 2020.

Στόχος 10: Μειώνουμε την ανισότητα εντός και μεταξύ των χωρών.

- 10.1 Έως το 2030, προοδευτική επίτευξη και διατήρηση της αύξησης του εισοδήματος για το κατώτερο 40% του πληθυσμού με ρυθμό υψηλότερο του μέσου εθνικού.
- 10.2 Έως το 2030, ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης.
- 10.3 Διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων, μέσω, μεταξύ άλλων, της εξάλειψης νόμων, πολιτικών και πρακτικών, που επιτρέπουν διακρίσεις, και της προαγωγής των κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων σε σχέση με αυτό το θέμα.
- 10.4 Υιοθέτηση πολιτικών, ιδιαίτερα φορολογικών και μισθολογικών, καθώς και πολιτικών κοινωνικής προστασίας, και προοδευτική επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας.
- 10.5 Βελτίωση της ρύθμισης και της παρακολούθησης των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών αγορών και ιδρυμάτων, και ενίσχυση της εφαρμογής αυτών των ρυθμίσεων.
- 10.6 Διασφάλιση της ενισχυμένης εκπροσώπησης και φωνής των αναπτυσσόμενων χωρών στην λήψη αποφάσεων σε παγκόσμιους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς θεσμούς, προκειμένου να παρέχονται πιο αποτελεσματικοί, αξιόπιστοι, υπεύθυνοι και νομιμοποιημένοι θεσμοί.
- 10.7 Διευκόλυνση της μεθοδικής, ασφαλούς, ομαλής και υπεύθυνης μετανάστευσης και της κινητικότητας των ανθρώπων, μέσω της εφαρμογής σχεδιασμένων και καλά διαχειριζόμενων μεταναστατευτικών πολιτικών.
 - 10.α Εφαρμογή της αρχής της ειδικής και διαφοροποιημένης διαχείρισης προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις συμφωνίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου.

- 10.β Ενθάρρυνση της δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας και των χρηματικών ροών, συμπεριλαμβανομένων των άμεσων επενδύσεων, σε κράτη όπου εμφανίζεται μεγαλύτερη ανάγκη, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, τις αφρικανικές χώρες, καθώς και στα μικρά αναπτυσσόμενα περικλειστά και νησιωτικά κράτη, σύμφωνα με τα εθνικά τους σχέδια και προγράμματα.
- 10.γ Έως το 2030, μείωση, σε ποσοστό λιγότερο του 3%, των εξόδων συναλλαγής για τα εμβάσματα των μεταναστών, και εξάλειψη των ροών εμβασμάτων με κόστος που υπερβαίνει το 5%.

Στόχος 11: Δημιουργούμε πόλεις και ανθρώπινους οικισμούς χωρίς αποκλεισμούς, ασφαλείς, ανθεκτικούς και βιώσιμους.

- 11.1 Έως το 2030, διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.
- 11.2 Έως το 2030, παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι.
- 11.3 Έως το 2030, βελτίωση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης αστικοποίησης για όλους, καθώς και των ικανοτήτων για συμμετοχικό, ολοκληρωμένο και βιώσιμο σχεδιασμό και διαχείριση των ανθρώπινων οικισμών για όλες τις χώρες.
- 11.4 Ενίσχυση των προσπάθειών για την προστασία και την διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.
- 11.5 Έως το 2030, σημαντική μείωση του αριθμού των θανάτων και του αριθμού των πληγέντων από φυσικές καταστροφές, καθώς και των άμεσων οικονομικών απωλειών σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που οφείλεται σε φυσικές καταστροφές, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με το νερό καταστροφών, εστιάζοντας στην προστασία των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση.
- 11.6 Έως το 2030, μείωση του δυσμενούς, κατά κεφαλήν, περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και την διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων.
- 11.7 Έως το 2030, παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.

- 11.α Υποστήριξη θετικών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεσμών μεταξύ των αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών, μέσω της ενδυνάμωσης του εθνικού και περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού.
- 11.β Έως το 2020, ουσιαστική αύξηση του αριθμού των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών, που υιοθετούν και εφαρμόζουν ολοκληρωμένες πολιτικές και σχέδια, τα οποία αποβλέπουν στην κοινωνική ένταξη, στην αποδοτικότητα των πόρων, στην άμβλυση των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην ανθεκτικότητα απέναντι στις καταστροφές, καθώς και ανάπτυξη και εφαρμογή μίας ολιστικής διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών σε όλα τα επίπεδα, σύμφωνα με το Πλαίσιο Sendai για την Μείωση των Κινδύνων από Καταστροφές 2015-2030.
- 11.γ Υποστήριξη των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, μέσω οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, για την οικοδόμηση βιώσιμων και ανθεκτικών κτιρίων με την χρήση τοπικών υλών.

Στόχος 12: Διασφαλίζουμε πρότυπα βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής.

- 12.1 Εφαρμογή του Δεκαετούς Πλαισίου Προγραμμάτων για τα Πρότυπα Βιώσιμης Κατανάλωσης και Παραγωγής, με όλες τις χώρες να αναλαμβάνουν δράση, με τις ανεπτυγμένες να ηγούνται του εγχειρήματος αυτού, λαμβάνοντας υπόψη την ανάπτυξη και τις ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών.
- 12.2 Έως το 2030, επίτευξη της βιώσιμης διαχείρισης και της επαρκούς χρήσης των φυσικών πόρων.
- 12.3 Έως το 2030, μείωση, κατά το ήμισυ, των κατά κεφαλήν παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων παγκοσμίως, σε επίπεδο λιανικού εμπορίου και καταναλωτών, καθώς και μείωση των απωλειών τροφίμων σε όλη την αλυσίδα παραγωγής και εφοδιασμού, συμπεριλαμβανομένων των απωλειών έπειτα από την συγκομιδή.
- 12.4 Έως το 2020, επίτευξη της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των χημικών και όλων των αποβλήτων σε όλη την διάρκεια ζωής τους, σύμφωνα με τα διεθνώς συμφωνηθέντα πλαίσια, και σημαντική μείωση των εκπομπών τους στον αέρα, το νερό και το έδαφος, προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις τους στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.
- 12.5 Έως το 2030, ουσιαστική μείωση της παραγωγής αποβλήτων μέσω της πρόληψης, της μείωσης, της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης.
- 12.6 Ενθάρρυνση των εταιρειών, ιδίως των μεγάλων και υπερεθνικών, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και να ενσωματώσουν πληροφορίες σχετικά με την βιωσιμότητα στις εκθέσεις τους.

- 12.7 Προαγωγή των βιώσιμων πρακτικών δημοσίων συμβάσεων, σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και τις προτεραιότητες.
- 12.8 Έως το 2030, διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι παντού έχουν την απαραίτητη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη και έναν τρόπο ζωής σε αρμονία με την φύση.
- 12.α Στήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών προκειμένου να ενισχύσουν την επιστημονική και τεχνολογική τους ικανότητα, που θα τις ωθήσει προς ένα πιο βιώσιμο πρότυπο κατανάλωσης και παραγωγής.
- 12.β Ανάπτυξη και χρησιμοποίηση εργαλείων παρακολούθησης του αντίκτυπου της βιώσιμης ανάπτυξης στον βιώσιμο τουρισμό, ο οποίος δημιουργεί θέσεις εργασίας και προωθεί την τοπική κουλτούρα και προϊόντα.
- 12.γ Εξορθολογισμός των μη αποδοτικών επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα, οι οποίες ενθαρρύνουν την ανεξέλεγκτη κατανάλωση, εξαλείφοντας τις στρεβλώσεις της αγοράς, σύμφωνα με τις εθνικές περιστάσεις, και μεταξύ άλλων, μέσω της αναδιάρθρωσης της φορολογίας και της κατάργησης των επιζήμιων επιδοτήσεων, όπου υπάρχουν, ώστε να αποτυπώνονται οι αρνητικές περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες και συνθήκες των αναπτυσσόμενων χωρών και ελαχιστοποιώντας τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους με τρόπο που να προστατεύονται οι φτωχοί και οι πληγείσες κοινότητες.

Στόχος 13: Αναλαμβάνουμε άμεση δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.¹⁵⁹

- 13.1 Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικής ικανότητας όλων των χωρών έναντι των κινδύνων και των φυσικών καταστροφών, που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή.
- 13.2 Ενσωμάτωση των μέτρων για την κλιματική αλλαγή στις εθνικές πολιτικές, στρατηγικές και σχεδιασμούς.
- 13.3 Βελτίωση της εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης, καθώς και της ανθρώπινης και θεσμικής ικανότητας σχετικά με θέματα που αφορούν τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή, την μείωση των επιπτώσεων και την έγκαιρη προειδοποίηση.
- 13.α Εφαρμογή της δέσμευσης, που έχουν αναλάβει οι ανεπτυγμένες χώρες μέρη της Σύμβασης-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, σχετικά με τον στόχο για την από κοινού ετήσια διάθεση 100 δισεκατομμυρίων

¹⁵⁹ Αναγνωρίζεται ότι η Συμφωνία Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή αποτελεί το κύριο διεθνές, διακυβερνητικό φόρουμ για την διαπραγμάτευση της παγκόσμιας απάντησης στην κλιματική αλλαγή.

δολαρίων, μέχρι το 2020, μέσω διαφόρων πηγών, ώστε να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, στο πλαίσιο της ανάληψης ουσιαστικών δράσεων άμβλυσης των επιπτώσεων και διαφάνειας στην εφαρμογή, και την πλήρη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα μέσω της κεφαλαιοποίησής του, το συντομότερο δυνατό.

- 13.β Προώθηση μηχανισμών για την αύξηση της ικανότητας σχετικά με τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και την διαχείριση θεμάτων, που αφορούν την κλιματική αλλαγή στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των νέων καθώς και των τοπικών και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.

Στόχος 14: Διατηρούμε και χρησιμοποιούμε με βιώσιμο τρόπο τους ωκεανούς, τις θάλασσες και τους θαλάσσιους πόρους προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης.

- 14.1 Έως το 2025, πρόληψη και σημαντική μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, ιδίως της ρύπανσης από χερσαίες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων απορριμμάτων και της ρύπανσης από θρεπτικές ουσίες.
- 14.2 Έως το 2020, βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων προκειμένου να αποφευχθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις, μέσω της ενίσχυσης της ανθεκτικότητάς τους, καθώς και ανάληψη δράσης για την αποκατάστασή τους, έτσι ώστε να επιτευχθούν υγιείς και παραγωγικοί ωκεανοί.
- 14.3 Ελαχιστοποίηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οξίνισης των ωκεανών, μέσω της ενίσχυσης της επιστημονικής συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα.
- 14.4 Έως το 2020, αποτελεσματική ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής και τερματισμός της υπεραλίευσης, της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, των καταστρεπτικών αλιευτικών τεχνικών, καθώς και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων βασισμένων στην επιστήμη, έτσι ώστε να αποκατασταθούν τα αποθέματα αλιευμάτων το συντομότερο δυνατό, τουλάχιστον σε επίπεδα που θα επιτρέπουν την παραγωγή της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης, όπως καθορίζονται από τα βιολογικά τους χαρακτηριστικά.
- 14.5 Έως το 2020, διατήρηση τουλάχιστον του 10% των θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο και με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία.

- 14.6 Έως το 2020, απαγόρευση συγκεκριμένων μορφών επιδοτήσεων αλιείας, οι οποίες συντελούν στην πλεονάζουσα αλιευτική ικανότητα και την υπερεκμετάλλευση, εξάλειψη των επιδοτήσεων που συντελούν στην παράνομη, λαθραία και άναρχη αλιεία, και αποφυγή της εισαγωγής νέων τέτοιων επιδοτήσεων, αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η κατάλληλη και αποτελεσματική ειδική και διαφοροποιημένη μεταχείριση των αναπτυσσόμενων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των διαπραγματεύσεων που διενεργούνται στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου σχετικά με τις αλιευτικές επιδοτήσεις.¹⁶⁰
- 14.7 Έως το 2030, αύξηση των οικονομικών ωφελειών για τα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες από την βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων, μέσω της βιώσιμης διαχείρισης της αλιείας, των υδατοκαλλιεργειών και του τουρισμού.
- 14.α Αύξηση της επιστημονικής γνώσης, ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και μεταφορά της θαλάσσιας τεχνολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τα Κριτήρια και τις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με την Μετάδοση της Θαλάσσιας Τεχνολογίας της Διακυβερνητικής Ωκεανογραφικής Επιτροπής, έτσι ώστε να βελτιωθεί η υγεία των ωκεανών και να ενισχυθεί η συμβολή της θαλάσσιας βιοποικιλότητας στην ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, και ιδίως των μικρών αναπτυσσόμενων νησιωτικών κρατών και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.
- 14.β Παροχή πρόσβασης των παραδοσιακών αλιέων μικρής κλίμακας στους θαλάσσιους πόρους και τις αγορές.
- 14.γ Ενίσχυση της διατήρησης και της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των πόρων τους, μέσω της εφαρμογής του διεθνούς δικαίου, όπως προβλέπεται από την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία παρέχει το νομικό πλαίσιο για την διατήρηση και την βιώσιμη χρήση των ωκεανών και των πόρων τους, όπως αναφέρεται στην παρ. 158 του κειμένου αποτελεσμάτων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, με τίτλο «Το μέλλον που θέλουμε».

Στόχος 15: Προστατεύουμε, αποκαθιστούμε και προωθούμε την βιώσιμη χρήση των χερσαίων οικοσυστημάτων, διαχειριζόμαστε βιώσιμα τα δάση,

¹⁶⁰ Λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, την Αναπτυξιακή Ατζέντα της Ντόχα και την υπουργική εντολή του Χονγκ Κονγκ.

καταπολεμούμε την απερήμωση, και σταματάμε και αναστρέφουμε την υποβάθμιση του εδάφους και την απώλεια της βιοποικιλότητας.

- 15.1 Έως το 2020, διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων και των οικοσυστημάτων εσωτερικών υδάτων και των υπηρεσιών τους, ιδίως των δασών, των υδροβιότοπων, των βουνών και των ξηρών ζωνών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες.
- 15.2 Έως το 2020, προαγωγή της εφαρμογής της βιώσιμης διαχείρισης όλων των τύπων των δασών, τερματισμός της αποψίλωσης, αποκατάσταση των υποβαθμισμένων δασών και ουσιαστική αύξηση της δάσωσης και της αναδάσωσης παγκοσμίως.
- 15.3 Έως το 2030, καταπολέμηση της απερήμωσης, αποκατάσταση υποβαθμισμένων γαιών και εδαφών, συμπεριλαμβανομένων των εδαφών, που επηρεάζονται από την απερήμωση, την ξηρασία και τις πλημμύρες, και επιδίωξη της επίτευξης ενός κόσμου με μηδενική υποβάθμιση της γης.
- 15.4 Έως το 2030, διασφάλιση της διατήρησης των ορεινών οικοσυστημάτων συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητάς τους, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ικανότητά τους να παράσχουν οφέλη απαραίτητα για την βιώσιμη ανάπτυξη.
- 15.5 Ανάλυση επείγουσας και ουσιαστικής δράσης για την μείωση της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων, την αποτροπή της απώλειας της βιοποικιλότητας, καθώς και την προστασία και την πρόληψη, έως το 2020, της εξαφάνισης απειλούμενων ειδών.
- 15.6 Προαγωγή του δίκαιου και ισότιμου καταμερισμού των οφελών που προέρχονται από την χρήση των γενετικών πόρων και προαγωγή της κατάλληλης πρόσβασης σε τέτοιους πόρους, όπως έχει συμφωνηθεί διεθνώς.
- 15.7 Ανάλυση άμεσης δράσης για τον τερματισμό της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών της χλωρίδας και της πανίδας, και την αντιμετώπιση τόσο της προσφοράς, όσο και της ζήτησης παράνομων προϊόντων χλωρίδας και πανίδας.
- 15.8 Έως το 2020, θέσπιση μέτρων για την πρόληψη της εισαγωγής και την σημαντική μείωση του αντίκτυπου των χωροκατακτητικών ξένων ειδών στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, και τον έλεγχο ή εξάλειψη των κυριότερων από αυτά τα είδη.
- 15.9 Έως το 2020, ενσωμάτωση της αξίας των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας στον εθνικό και τοπικό σχεδιασμό, στις αναπτυξιακές διαδικασίες και στις στρατηγικές και υπολογισμούς μείωσης της φτώχειας.
 - 15.α Κινητοποίηση και σημαντική αύξηση των οικονομικών πόρων από όλες τις πηγές για την διατήρηση και βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.
 - 15.β Κινητοποίηση σημαντικών πόρων από όλες τις πηγές και σε όλα τα επίπεδα για την χρηματοδότηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και παροχή επαρκών κινήτρων στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθήσουν τέτοιου

είδους διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης και της αναδάσωσης.

- 15.γ Ενίσχυση της παγκόσμιας στήριξης των προσπαθειών καταπολέμησης της λαθροθηρίας και της παράνομης διακίνησης προστατευόμενων ειδών, αυξάνοντας την ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων να επιδιώκουν ευκαιρίες βιώσιμων συνθηκών διαβίωσης.

Στόχος 16: Προάγουμε ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες για την βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχουμε πρόσβαση στην δικαιοσύνη για όλους και οικοδομούμε αποτελεσματικούς, υπεύθυνους και χωρίς αποκλεισμούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα.

- 16.1 Σημαντική μείωση όλων των μορφών βίας και των σχετικών ποσοστών θανάτων παντού.
- 16.2 Τερματισμός της κακοποίησης, της εκμετάλλευσης, της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και όλων των μορφών βίας και βασανιστηρίων που υφίστανται τα παιδιά.
- 16.3 Προαγωγή του κράτους δικαίου, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στην δικαιοσύνη για όλους.
- 16.4 Έως το 2030, σημαντική μείωση των παράνομων ροών χρημάτων και όπλων, ενίσχυση της ανάκτησης και επιστροφής κλεμμένων περιουσιακών στοιχείων και καταπολέμηση κάθε μορφής οργανωμένου εγκλήματος.
- 16.5 Ουσιαστική μείωση κάθε μορφής διαφθοράς και δωροδοκίας.
- 16.6 Ανάπτυξη αποτελεσματικών, υπεύθυνων και διαφανών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
- 16.7 Διασφάλιση της υπεύθυνης, χωρίς αποκλεισμούς, συμμετοχικής και αντιπροσωπευτικής λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα.
- 16.8 Διεύρυνση και ενίσχυση της συμμετοχής των αναπτυσσόμενων χωρών στους θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης.
- 16.9 Έως το 2030, παροχή νομικής ταυτότητας σε όλους, συμπεριλαμβανομένης της ληξιαρχικής καταχώρησης των γεννήσεων.
- 16.10 Διασφάλιση της δημόσιας πρόσβασης σε πληροφορίες και προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών, σύμφωνα με τις εκάστοτε εθνικές νομοθεσίες και διεθνείς συμφωνίες.
- 16.α Ενίσχυση των σχετικών εθνικών θεσμών, μέσω της διεθνούς συνεργασίας, για την οικοδόμηση ικανοτήτων σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, με στόχο την πρόληψη της βίας και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος.

16.β Προαγωγή και εφαρμογή νόμων που δεν δημιουργούν διακρίσεις και πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης.

Στόχος 17: Ενισχύουμε τα μέσα εφαρμογής και αναζωογονούμε την Παγκόσμια Σύμπραξη για την Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Χρηματοδότηση

- 17.1 Ενίσχυση της κινητοποίησης εγχώριων πόρων, μέσω της διεθνούς στήριξης στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να βελτιωθεί η εγχώρια ικανότητα για την συλλογή φόρων και άλλων εσόδων.
- 17.2 Πλήρης εφαρμογή, από τις ανεπτυγμένες χώρες, των δεσμεύσεών τους για την παροχή επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης της δέσμευσης αρκετών ανεπτυγμένων χωρών για επίτευξη του στόχου παροχής 0,7% του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος για επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια (EAB/AEE) προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και 0,15% έως 0,20% της EAB/AEE προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Οι χώρες που παρέχουν Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια ενθαρρύνονται να θέσουν ως στόχο τους την παροχή τουλάχιστον του 0,20% της EAB/AEE στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.
- 17.3 Κινητοποίηση επιπλέον χρηματοδοτικών πόρων για τις αναπτυσσόμενες χώρες από πολλαπλές πηγές.
- 17.4 Βοήθεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες προκειμένου να επιτύχουν την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους τους, μέσω συντονισμένων πολιτικών, που στοχεύουν στην προώθηση της χρηματοδότησης, ελάφρυνσης και αναδιάρθρωσης του χρέους, ως ενδείκνυται, καθώς και αντιμετώπιση του εξωτερικού χρέους των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών προκειμένου να μειωθεί η αδυναμία εξόφλησής του.
- 17.5 Υιοθέτηση και εφαρμογή καθεστώτων προώθησης των επενδύσεων για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

Τεχνολογία

- 17.6 Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου, καθώς και των τριγωνικών περιφερειακών και διεθνών συνεργασιών σε θέματα σχετικά με την πρόσβαση στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία, και ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσεων με αμοιβαία συμφωνηθέντες όρους, μέσω ενός βελτιωμένου συντονισμού των υπαρχόντων μηχανισμών, ιδίως σε

επίπεδο Ηνωμένων Εθνών, καθώς και μέσω ενός παγκόσμιου μηχανισμού τεχνολογικής διευκόλυνσης.

- 17.7 Προαγωγή της ανάπτυξης, μεταφοράς, διάδοσης και διάχυσης περιβαλλοντικά ορθών τεχνολογιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, με ευνοϊκούς και προτιμησιακούς όρους, όπως έχουν αμοιβαία συμφωνηθεί.
- 17.8 Έως το 2017, πλήρης λειτουργία της τράπεζας τεχνολογίας (technology bank) και του μηχανισμού οικοδόμησης ικανότητας στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας για τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, και ενδυνάμωση της χρήσης των βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής, και ιδίως των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας.

Οικοδόμηση ικανοτήτων

- 17.9 Ενίσχυση της διεθνούς στήριξης για την εφαρμογή αποτελεσματικής και στοχοθετημένης οικοδόμησης ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να προωθηθούν εθνικά σχέδια εφαρμογής όλων των Στόχων της Βιώσιμης Ανάπτυξης, μέσω, μεταξύ άλλων, της συνεργασίας Βορρά-Νότου, Νότου-Νότου, καθώς και των τριγωνικών συνεργασιών.

Εμπόριο

- 17.10 Προαγωγή ενός καθολικού, βάσει κανόνων, ανοικτού, απαλλαγμένου από διακρίσεις και ισότιμου πολυμερούς συστήματος εμπορίου στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, μέσω της ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων για την Αναπτυξιακή Ατζέντα της Ντόχα.
- 17.11 Σημαντική αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδίως έχοντας ως στόχο τον διπλασιασμό του μεριδίου των παγκόσμιων εξαγωγών των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών μέχρι το 2020.
- 17.12 Έγκαιρη υλοποίηση της εφαρμογής της πρόσβασης στις απαλλαγμένες από δασμούς και ποσοτώσεις αγορές, σε διαρκή βάση, για όλες τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, διασφαλίζοντας ότι οι προτιμησιακοί κανόνες καταγωγής που εφαρμόζονται στις εισαγωγές από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες είναι διαφανείς και απλοί και συμβάλλουν στην διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές.

Συστημικά θέματα

Πολιτική και θεσμική συνοχή

- 17.13 Ενίσχυση της παγκόσμιας μακροοικονομικής σταθερότητας, μέσω του συντονισμού και της συνοχής των πολιτικών που ακολουθούνται.
- 17.14 Ενίσχυση της συνοχής των πολιτικών για την βιώσιμη ανάπτυξη.

17.15 Σεβασμός του πολιτικού χώρου και της ηγεσίας, κάθε χώρας, αναφορικά με την θέσπιση και εφαρμογή πολιτικών, που στοχεύουν στην εξάλειψη της φτώχειας και την βιώσιμη ανάπτυξη.

Πολυμερείς συμπράξεις

17.16 Ενίσχυση της Παγκόσμιας Σύμπραξης για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία συμπληρώνεται από πολυμερείς συμπράξεις, που κινητοποιούν και μοιράζονται την γνώση, την εμπειρογνωμοσύνη, την τεχνολογία και τους χρηματοδοτικούς πόρους, προκειμένου να στηριχθεί η επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης σε όλες τις χώρες, και ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες.

17.17 Ενθάρρυνση και προώθηση των αποτελεσματικών συμπράξεων του δημόσιου, του δημόσιου-ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, με βάση την εμπειρία και τις στρατηγικές άντλησης πόρων, που παρέχουν οι συμπράξεις.

Δεδομένα, Παρακολούθηση και Λογοδοσία

17.18 Έως το 2020, ενίσχυση της υποστήριξης της οικοδόμησης ικανότητας των αναπτυσσόμενων χωρών, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών και των μικρών νησιωτικών αναπτυσσόμενων κρατών, προκειμένου να αυξηθεί σημαντικά η διαθεσιμότητα υψηλής ποιότητας, έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων, διαχωρισμένων κατά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό στάτους, αναπηρία, γεωγραφική τοποθεσία και άλλα χαρακτηριστικά, που σχετίζονται με τα εκάστοτε εθνικά πλαίσια.

17.19 Έως το 2030, αξιοποίηση των υφιστάμενων πρωτοβουλιών για την ανάπτυξη, μετρήσεων της προόδου της βιώσιμης ανάπτυξης συμπληρωματικών του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, και υποστήριξη της οικοδόμησης στατιστικής ικανότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες.

5.2. Χωρική Διάσταση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ

Η κυρίαρχη κατεύθυνση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ είναι η δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου πολιτικών, οι οποίες στο σύνολό τους συμβάλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη και στην διαμόρφωση του χώρου στοχεύοντας στην μείωση των τοπικών ανισοτήτων. **Η Περιφερειακή Πολιτική συνδέεται άμεσα με την Πολιτική για το Περιβάλλον, με την Πολιτική για την Εδαφική Συνοχή και με την Πολιτική για τον Χωρικό Σχεδιασμό.**

Η χωρική διάσταση της ανάπτυξης συμβαδίζει και συχνά συμπίπτει με την βιώσιμη ανάπτυξη μίας περιοχής και με τις πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί και εφαρμόζονται τοπικά.

5.2.1. Χωρική Διάσταση – Περιβάλλον & Εδαφική Συνοχή

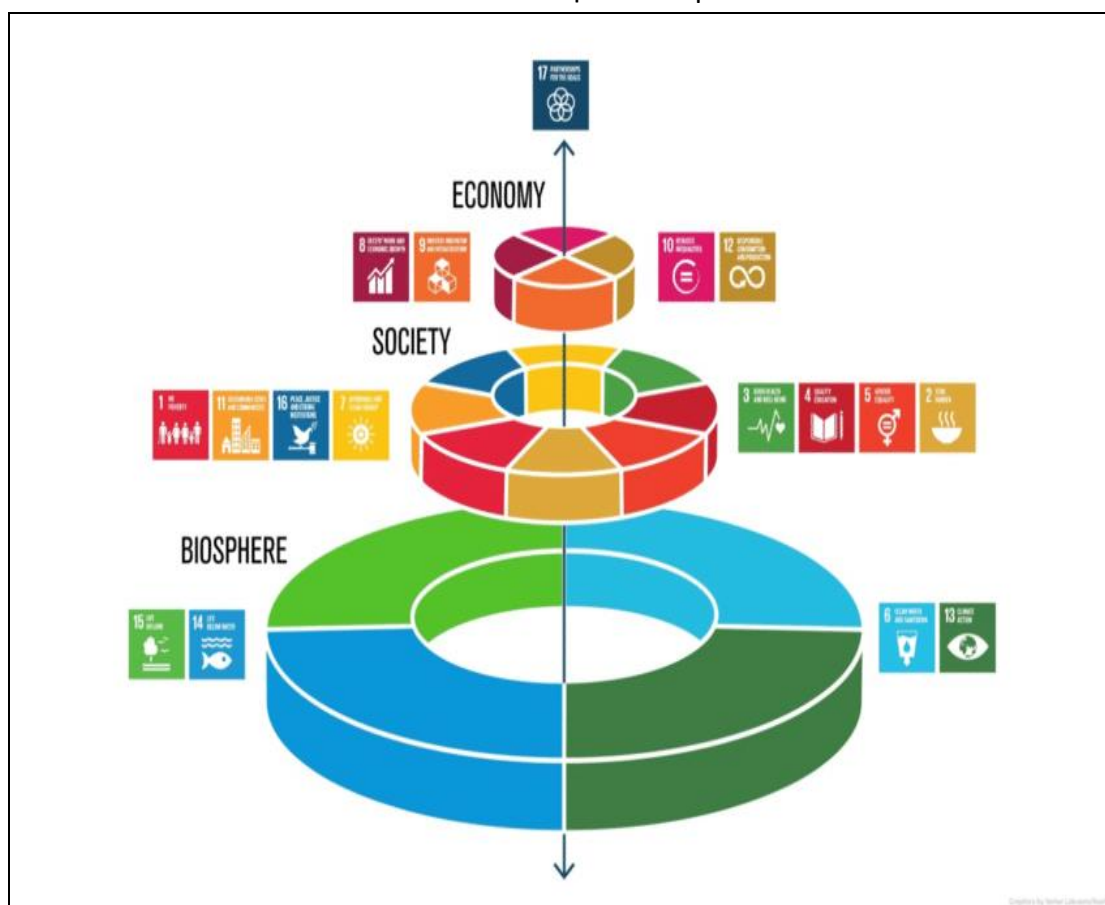
Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ υιοθετούν μία ολιστική προσέγγιση θέτοντας το περιβάλλον ως βάση για την επίτευξη όλων των άλλων στόχων (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015), σε συνέργεια με τις πολιτικές για την κοινωνία και την οικονομία. Η Πολιτική για το Περιβάλλον καθιστά τους 17 ΣΒΑ

αλληλένδετους (integrated) και συμπληρωματικούς (complimentary) με συνέπεια την παραγωγή πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων.

Το Περιβάλλον συνδέεται άρρηκτα με την χωρική διάσταση των ΣΒΑ, σχέση που αναδεικνύεται και από το γεγονός ότι αποτελεί βασική προϋπόθεση για την υλοποίησή τους, όπως αυτές αναφέρονται (ICLEI Local Governments for Sustainability, 2015).

Στα Σχήματα που ακολουθούν διακρίνεται η διασύνδεση του περιβάλλοντος, με την κοινωνία και την οικονομία με τους αντίστοιχους ΣΒΑ του ΟΗΕ.

Διάγραμμα 7: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης σε σχέση με τη Βιόσφαιρα, την Κοινωνία και την Οικονομία.

Integration of 17 SDG's across the biosphere, society and the economy. Πηγή: Stockholm Resilience Centre & <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/12/4471/htm>.

Για να εφαρμοστεί βέβαια και να επιτύχει, η συνεργασία αυτή περιβάλλοντος, κοινωνίας και οικονομίας, θέτει τα ακόλουθα προαπαιτούμενα:

- Την ενίσχυση των τοπικών φορέων αυτοδιοίκησης μέσω αποκέντρωσης της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.
- Την προώθηση βιώσιμων μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης με επίκεντρο τις πόλεις, κάτι που αναμένεται να συμβάλλει θετικά στην εφαρμογή όλων των στόχων.

-Έναν στρατηγικό σχεδιασμό για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που προκύπτουν -εθνικά και τοπικά- ο οποίος πρέπει να εστιάζει στην ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων.

Εικόνα 12: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Πλαίσιο των Διεθνών Προκλήσεων.

Πηγή: Stockholm Resilience Centre & <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/12/4471/htm>.

Οι ΣΒΑ έχουν και μία διάσταση στρατηγικού χαρακτήρα χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς η προσέγγιση αυτή ενισχύει την χωρική ανάπτυξη ως εφαρμογή στην πράξη για καλύτερη διαχείριση γενικά των στόχων βιωσιμότητας σε εθνικό τουλάχιστον επίπεδο (Κυβέλου Σ., 2010).

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η πολιτική για εδαφική συνοχή, η οποία διαμορφώνει μία νέα προσέγγιση, η οποία χρησιμοποιεί ως μέσο το χωρικό σχεδιασμό για να επιτύχει την βιώσιμη χωρική ανάπτυξη.

5.2.2. Χωρική Διάσταση – Χωρικός Σχεδιασμός

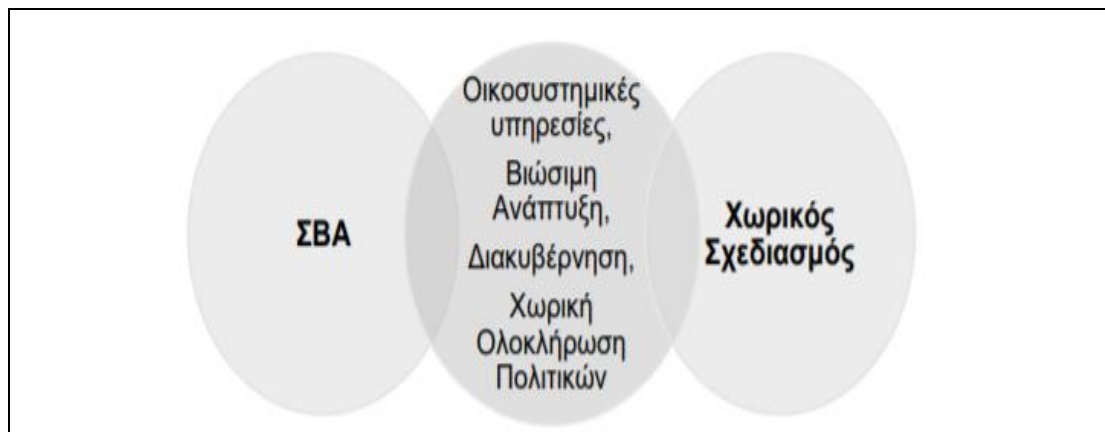
Η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών και η διακυβέρνηση φαίνεται να αποτελούν ισχυρούς συνδετικούς κρίκους μεταξύ του χωρικού σχεδιασμού και της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο χωρικός σχεδιασμός είναι ιδιαίτερα κατάλληλος ως μέσο και μεθοδολογικό εργαλείο για να επιτευχθεί η χωρική ολοκλήρωση των πολιτικών σε δεδομένη χωρική ενότητα.

Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί αφενός αφετηρία για την εφαρμογή των ΣΒΑ και αφετέρου στόχο και επιδίωξη του χωρικού σχεδιασμού, γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα πως οι δύο αυτές έννοιες έχουν κοινό όραμα. Η υλοποίηση

των ΣΒΑ απαιτεί χωρική ολοκλήρωση πολιτικών, αλλά και χωρικές διαδικασίες. Ο κατευθυντήριος, μάλιστα, χαρακτήρας της χωροταξίας, ταιριάζει στην διαχείριση της φύσης των στόχων, καθώς είναι εστιασμένος στο αποτέλεσμα.

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης συνδέονται με τον χωρικό σχεδιασμό, όπως αποτυπώνεται στο ακόλουθο Σχήμα:

Διάγραμμα 8: Σύνδεση των ΣΒΑ με τον Χωρικό Σχεδιασμό.

Βλέπε Ασπρογέρακας Ε., Ζαχαρή Β., 2012, σελ. 6.

Το αντικείμενο του χωρικού σχεδιασμού αναπτύσσεται σε τέσσερις κυρίως κατηγορίες (Καυκαλάς Γ., 2004, σ. 387):

- συγκεντρώσεις (κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων, πληθυσμός κ.ά.);
- δίκτυα (υλικά και άυλα - οικιστική οργάνωση, υποδομές, κοινωνικά δίκτυα κ.ά.);
- ροές (μετακινήσεις και μεταφορές αγαθών - προσώπων κ.ά.); και
- βιώσιμη διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων (θαλάσσια οικοσυστήματα, τοπίο κ.ά.).

Με βάση, επίσης την κατηγοριοποίηση των Ανθόπουλου Χ., και της Βακάλη Α., (2012) μπορεί να γίνει μία συσχέτιση με τους ΣΒΑ, προκειμένου να αναδειχθεί η σύνδεση τους με τον χωροταξικό σχεδιασμό.

Οι βασικές διαστάσεις του χωροταξικού σχεδιασμού καταγράφονται από τους Ανθόπουλο Χ., και Βακάλη Α., (2012), ως εξής:

- α. προστασία περιβάλλοντος (ποιότητα/quality);
- β. βιώσιμη, αειφόρος αστική ανάπτυξη (όρια βιωσιμότητας/viability timeline);
- γ. αξιοποίηση πόρων (απόδοση/capacity); και
- δ. συνεκτική περιφερειακή ανάπτυξη (ιστορικότητα/τοπίο – history/landscape).

Η αποτύπωση του κάθε Στόχου της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η συσχέτισή του με τον χωροταξικό σχεδιασμό οδηγεί και σε μία προσέγγισή του μέσα από εφαρμογές αστικής καινοτομίας. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται εξειδίκευση στην ανάλυση προκειμένου να καταγραφούν και να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες, οι δυνατότητες, οι αδυναμίες και οι ειδικοί στόχοι του κάθε μεγαλύτερου ή μικρότερου αστικού σχηματισμού.

Πίνακας 13: Συσχέτιση των ΣΒΑ με τις Διαστάσεις του Χωροταξικού Σχεδιασμού.

ΣΒΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ (ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΒΑΚΑΛΗ 2012)			
	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (QUALITY)	ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (VIABILITY TIMELINE)	ΑΣΙΟΠΟΙΗΤΗ ΠΟΡΩΝ (CAPACITY)	ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (HISTORY & LANDSCAPE)
1 ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ				
2 ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΕΙΝΑ	✓	✓	✓	
3 ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ	✓			
4 ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ				
5 ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ				
6 ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ & ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗ	✓	✓	✓	✓
7 ΦΤΗΝΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	✓	✓	✓	
8 ΕΡΓΑΣΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	✓	✓	✓	
9 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ	✓	✓	✓	
10 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ				
11 ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ & ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	✓	✓	✓	✓
12 ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ	✓	✓	✓	
13 ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ	✓	✓	✓	✓
14 ΖΩΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ	✓		✓	
15 ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΤΕΡΙΑ	✓	✓	✓	
16 ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, ΘΕΣΜΟΙ				
17 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΣΒΑ				

Ευδοξία Δέννη (2018), *Χωροταξικός σχεδιασμός...*, ΕΑΠ, σελ. 97.

5.2.3. Χωρική Διάσταση – 11^{ος} ΣΒΑ: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες

Ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 11 Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της χωρικής διάστασης των ΣΒΑ. Η επίτευξη του 11^{ου} ΣΒΑ, είναι εφικτή μόνον όταν η παγκόσμια κοινότητα αρχίσει να αντιμετωπίζει την κάθε πόλη σαν ολότητα, σαν ένα αστικό σχηματισμό με σημαντικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, που στο σύνολό τους, οι σχηματισμοί αυτοί, φιλοξενούν την συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της γης, καταλαμβάνοντας το 3% του εδάφους, καταναλώνοντας το 60-80% της συνολικής ενέργειας και εκπέμποντας το 75% των αερίων του άνθρακα.

Οι πόλεις πλέον καλούνται να συμβάλλουν στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας του αστικού περιβάλλοντος, να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής των κατοίκων τους, να υλοποιήσουν δράσεις και έργα στην κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος, του κλίματος, του ελέγχου της ενεργειακής κατανάλωσης και να προωθήσουν την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας και των εφαρμογών αστικής καινοτομίας, ως την λύση για την μετάβαση στην βιώσιμη πόλη. Τέλος, οι πόλεις καλούνται δια των δημοτικών ή των περιφερειακών αρχών να ενεργοποιήσουν διαδικασίες παρακίνησης των πολιτών για την συμμετοχή τους στο μετασχηματισμό της πόλης τους σε έξυπνη και βιώσιμη.

Πίνακας 14: Σύνδεση Αξόνων Ατζέντα 2030 με Ενδεικτικές Δράσεις & Έργα Βιώσιμης Πόλης.

Αξονες ΣΒΑ	Ανθρώπος	Βελτίωση ποιότητας ζωής (συμπαγής πόλη, μικτές χρήσεις γης, αύξηση πρασίνου, βελτίωση συνθηκών αστικής κινητικότητας, έξυπνη στάθμευση, έξυπνες μεταφορές, κλπ)
		Κοινωνική συνοχή κοινωνική ενσωμάτωση
		Προώθηση δράσεων πολιτισμού, εκπαίδευσης, κοινωνικής υποστήριξης
		Ελεύθερη πρόσβαση σε όλα τα δεδομένα, εξυπηρέτηση με ηλεκτρονικές υπηρεσίες, διαφάνεια, δημοκρατία
		Προώθηση συμμετοχικών διαδικασιών, κάθε είδους, στο σχεδιασμό και τη διαχείριση της πόλης
	Περιβάλλον	Αύξηση χώρων πρασίνου, πράσινες διαδρομές
		Εξοικονόμηση πόρων (έξυπνα ενεργειακά δίκτυα, χρήση οικολογικών υλικών, οικολογική διαχείριση, επανάχρηση όμβριων υδάτων, ανακύκλωση απορριμμάτων, χρήση ΑΠΕ, προώθηση ήπιων μέσων κυκλοφορίας, κλπ)
		Υποδομές με σεβασμό στο περιβάλλον (μελέτη, υλοποίηση, υλικά)
	Οικονομία	Ενίσχυση επιχειρηματικότητας
		Μέτρα για την ενίσχυση βιομηχανίας, βιοτεχνίας, υπηρεσιών
		Προώθηση συνεργασιών για μεταφορά γνώσης και τεχνογνωσίας, ενίσχυση έρευνας, καινοτομίας, προώθηση πιλοτικών εφαρμογών
		Υποδομές που θα στηρίζουν και θα ενισχύσουν τα μέτρα για οικονομική ανάπτυξη

Ευδοξία Δέννη (2018), *Χωροταξικός σχεδιασμός...*, ΕΑΠ, σελ. 99.

Στην κατεύθυνση αυτή, η συμμετοχή των πολιτών, θεωρείται ως θεμελιώδης παράγοντας για την μετεξέλιξη και τον μετασχηματισμό της πόλης. Η διευκόλυνση της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, στην υλοποίηση, στην λειτουργία και στην παρακολούθηση των δράσεων και των έργων του μετασχηματισμού και της αναβάθμισης της πόλης είναι κομβικός παράγοντας για

την αναγνώριση, την αποδοχή, την ωφέλεια εν τέλει από το θετικό αποτέλεσμα για την ποιότητα ζωής στην πόλη όπου ζει.

Ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ζωτικής σημασίας, όπως και στην υλοποίηση των ΣΒΑ:

1^{ον} γιατί εκφράζει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση;

2^{ον} γιατί αρκετοί στόχοι έχουν εξαρχής άμεση χωρική διάσταση (π.χ. βιώσιμες πόλεις, προστασία θαλάσσιων οικοσυστημάτων κ.ά.).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός επομένως, αναδεικνύεται ως το πλέον κατάλληλο μέσο για τον συντονισμό των πολιτικών.

Πίνακας 15: Υποστόχοι του ΣΒΑ 11 με Ενδεικτικές Δράσεις & Έργα Βιώσιμης Πόλης.

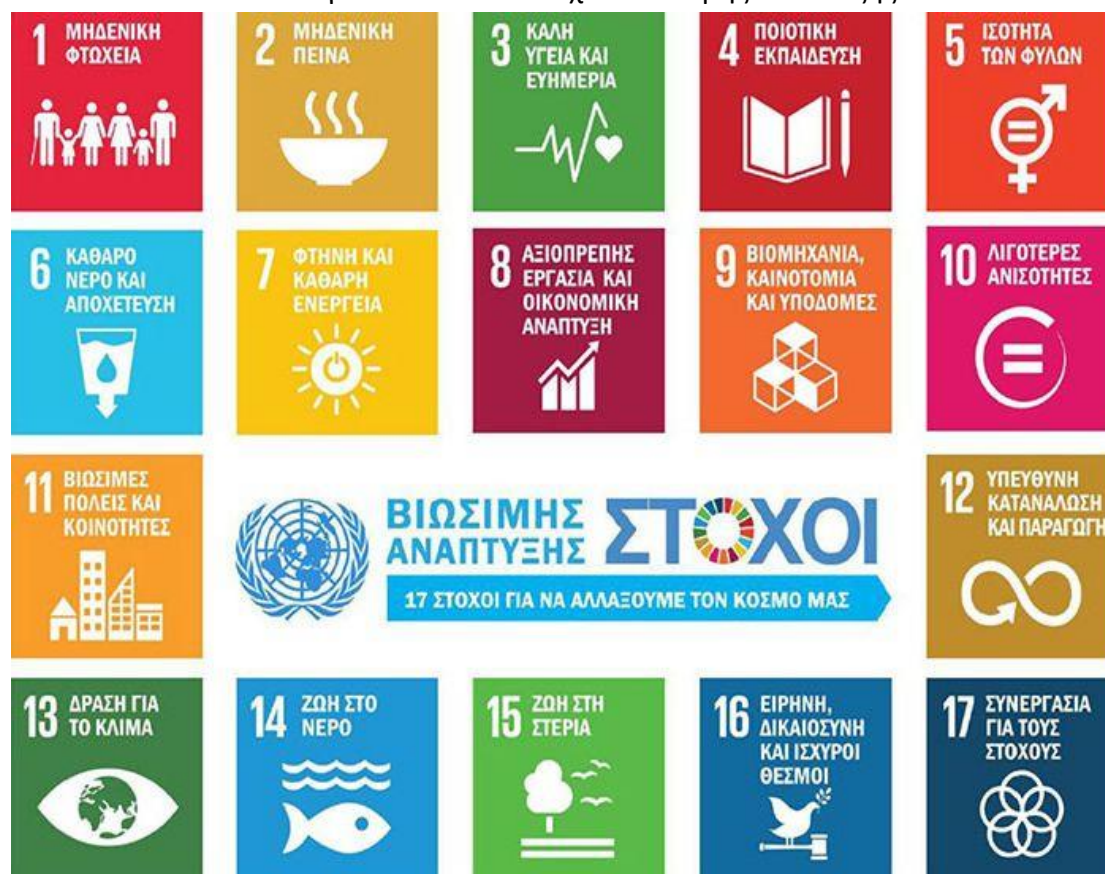
ΣΒΑ 11	ΥΠΟΣΤΟΧΟΙ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ	ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ
11.1	Προσιτή στέγη	Προγράμματα κοινωνική κατοικία	Βιοκλιματικές κοινωνικές κατοικίες, με έξυπνα δίκτυα ύδρευσης, αυτοματισμούς στο φωτισμό και τη θέρμανση, με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας, φωτοβολταϊκά πάνελ, επανάχρηση όμβριων υδάτων, ανακύκλωση απορριμμάτων, αισθητήρες για συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών κατακόλισης
	Πρόσβαση σε υπηρεσίες	Ανοιχτά δεδομένα, ελεύθερη πρόσβαση σε ηλεκτρονικές υπηρεσίες	Δίκτυο Wi-Fi σε όλη την πόλη, διασύνδεση των πολιτών με τις υπηρεσίες, αλλά και των υπηρεσιών μεταξύ τους
11.2	Βιώσιμα συστήματα μεταφορών	Ενίσχυση πεζής μετακίνησης, χρήσης ποδηλάτου, προώθηση ηλεκτρικών αυτοκινήτων, λειτουργικά δίκτυα δημόσιων μεταφορών	Έξυπνη στάθμευση, κεντρικό σύστημα ελέγχου και πληροφόρησης, έξυπνες στάσεις μέσων μεταφοράς, σημεία φόρτισης ηλεκτρικών αυτοκινήτων, σημεία ενδοκίησης ποδηλάτων
	Ασφάλεια οδικών δικτύων	Έλεγχος γεωμετρίας οδών και κόμβων, κατασκευή κυκλικών κόμβων, υπερυψώσεων οδών, Κυκλοφοριακές μελέτες, Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ), κ.λπ.	Αισθητήρες σε όλο το οδικό δίκτυο για άμεση πληροφόρηση σχετικά με τους οδικούς φόρτους, για ρυθμιστή χρόνων φαναριών, έξυπνα φανάρια, ηλεκτρονική διαχείριση έξυπνης στάθμευσης, χρήση νέων υλικών για μείωση ταχυτήτων
	Επέκταση δημόσιων μεταφορών	Έξυπνα και λειτουργικά δίκτυα μεταφορών	Ηλεκτρονική διασύνδεση και συνεργασία των δημόσιων δικτύων μεταφορών, κοινό ηλεκτρονικό εισιτήριο, Κέντρα Εξυπηρέτησης Μετακινούμενων (ΚΕΜ)
11.3	Βιώσιμη αστικοποίηση	Συμπαγής πόλη, μικρές χρήσεις, διάχυση εξυπηρετήσεων, δίκτυο χώρων πρασίνου, αύξηση πρασίνου, προώθηση ήπιων μετακινήσεων, βιοκλιματικός σχεδιασμός	Smart malls, καινοτόμα υδατοαπορροφητικά υλικά επιστρώσεων, περιβαλλοντικοί αισθητήρες, κ.λπ.
	Συμμετοχική βιώσιμη διαχείριση οικισμών	Ηλεκτρονικές πλατφόρμες συμμετοχής των κατοίκων	Γεωγραφικό Σύστημα Πλ. ηροφοριών (GIS) με γεωγραφικά συσχετισμένες πληροφορίες για πολεοδομικά-χωροταξικά στοιχεία, Οικοδομικές Άδειες, Άδειες Κοινόχρηστων Χώρων, Άδειες εκσκαφής, χώρους εκτέλεσης δημοτικών έργων, Πλ.προφορικά Συστήματα Διαχείρισης Κοινωνικών Δομών, εφαρμογές για αναφορά προβλημάτων
11.4	Προστασία πολιτιστικής κληρονομιάς	Καταγραφή, προστασία και ανάδειξη κάθε στοιχείου πολιτιστικής κληρονομιάς και λειτουργική ένταξη του στον αστικό ιστό	Εφαρμογές για ηλεκτρονική περιήρηση ή ξενάγηση σε μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους
11.5	Προστασία από φυσικές καταστροφές	Διευθέτηση ρεμάτων, αυτυρακές ζώνες, αντιλημμυρική προστασία, προστασία των ακτών, έξυπνα δίκτυα όμβριων	Έξυπνα δίκτυα συλλογής και επανάχρησης όμβριων, μηχανισμοί πρόβλεψης, αισθητήρες για το έλεγχο της στάθμης των υδάτων
11.6	Μείωση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου των πόλεων (ποιότητα αέρα, απορρίμματα)	Μέτρα μείωσης εκπομπών άνθρακα, προστασία από αέριους, δροσισμός, αύξηση της θερμοκρασίας περιβάλλοντος, ανακύκλωση απορριμμάτων, επανάχρηση όμβριων	Βιοκλιματικός αστικός σχεδιασμός, αισθητήρες για μετρήσεις εκπομπών άνθρακα και θερμοκρασιακών μεταβολών, μείωσης κίνησης αυτοκινήτων, προώθηση ηλεκτροκίνησης και κίνησης με μέσα μαζικής μεταφοράς, χρήση ΑΠΕ, ανακύκλωση απορριμμάτων και παραγωγή ενέργειας, καινοτόμα υλικά, κήποι βροχής, έξυπνα συνπβώα, κ.λπ.
11.7	Πρόσβαση χωρίς αποκλεισμούς σε δημόσιους και πράσινους χώρους	Έργα για εξασφάλιση προσβασιμότητας σε όλους τους χώρους, δίκτυο χώρων πρασίνου, προσβάσιμα πεζοδρόμια	Ηλεκτρονική πρόσβαση σε δεδομένα και υπηρεσίες, τηλεοπτική εκπαίδευση από απόσταση

Όσον αφορά την συμβολή των ΣΒΑ στα μέσα και τα εργαλεία του χωρικού σχεδιασμού, αυτά δεν έχουν ακόμη επηρεαστεί σημαντικά, αλλά αναμένεται να αλλάξουν ως προς την εξειδίκευσή τους, καθώς ο ολιστικός χαρακτήρας των ΣΒΑ, συγκεκριμενοποιεί και προσδιορίζει καλύτερα τους επιθυμητούς στόχους στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, που ορίζουν οι 17 Στόχοι. Η «κατά τόπους προσέγγιση» (place-based approach) αλλά και σχετικά εργαλεία όπως τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ), οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ) και η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (ΤΑΠΤΟΚ) ανταποκρίνονται καλύτερα στην ευρεία φύση των στόχων, καθώς δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για μία περιοχή.

Υπάρχει ανάγκη για καλλιέργεια χωρικής σκέψης και για συμβολή της χωρικής διακυβέρνησης στην επίλυση αναπτυξιακών ζητημάτων στις περιφέρειες και στις πόλεις.

5.3. Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης – Εθνικές Προτεραιότητες

Εικόνα 13: Τα Λογότυπα των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Μετά την ολοκλήρωση της χαρτογράφησης και της προτεραιοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) από τα υπουργεία, και με την συνεισφορά προτάσεων

από τους κοινωνικούς εταίρους και τους ενδιαφερόμενους φορείς, η κυβέρνηση κατέληξε στο πλαίσιο των **Εθνικών Προτεραιοτήτων**, που συνδέονται με τους αντίστοιχους Στόχους. Οι ΣΒΑ συνδέονται με την σειρά τους με μία σειρά από νομοθετικές ρυθμίσεις και κατάλληλες πολιτικές δράσεις, που έχουν ήδη αναπτυχθεί ή πρόκειται να αναπτυχθούν άμεσα.

Οι Εθνικές Προτεραιότητες για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης στην χώρα μας ανακοινώθηκαν στις 30 Ιουνίου 2017, και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες (Γενική Γραμματεία Νομικών & Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, 30/06/2017):

A. Εθνικές Προτεραιότητες Προσανατολισμένες στα Αποτελέσματα (outcome oriented).

1. Προώθηση μίας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης (ΣΒΑ 8, 9).
2. Προαγωγή της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8).
3. Αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας (ΣΒΑ 1, 2, 3).
4. Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 10, 5).
5. Προώθηση μίας υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης (ΣΒΑ 4).
6. Ενίσχυση της προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για κοινωνική ευημερία και μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλού άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15).

B. Εθνικές Προτεραιότητες Προσανατολισμένες στις Διαδικασίες (process oriented).

7. Οικοδόμηση αποδοτικών, αξιόπιστων και διάφανων θεσμών (ΣΒΑ 16, 17).
8. Ενίσχυση και προώθηση ανοιχτών, συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών (ΣΒΑ 16, 17).

5.3.1. Οι Εθνικοί Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η Ελλάδα, είναι σταθερά προσηλωμένη στην επιτυχή εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Για τον λόγο αυτό, η κυβέρνηση ξεκίνησε το 2019, την διαδικασία εκπόνησης ενός Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογής για τους ΣΒΑ, το οποίο θα αποτυπώνει, μεταξύ άλλων, το σύνολο των κεντρικών και μακροπρόθεσμων μέτρων πολιτικής που έχουν ή πρόκειται να υιοθετηθούν από την χώρα μας, προκειμένου να εφαρμοστεί, με ισόρροπο και ολοκληρωμένο τρόπο, το σύνολο των ΣΒΑ.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτά για τη χώρα μας, η αξιόπιστη ποσοτική παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων που επιφέρουν οι πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύνολο της κοινωνίας. Προς την κατεύθυνση αυτή, το Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της Γενικής

Γραμματείας της Κυβέρνησης έχει προχωρήσει, κατόπιν εκτεταμένης διαβούλευσης με τα αρμόδια Υπουργεία και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) [συμπεριλαμβανομένης της 4^{ης} συνάντησης του διυπουργικού συντονιστικού δικτύου που διεξήχθη στις 13/3/2019], στην υιοθέτηση μιας δέσμης εθνικών δεικτών, με τους οποίους θα παρακολουθείται η πρόοδος εφαρμογής των ΣΒΑ κατά τα επόμενα έτη.

Στην Ελλάδα, τη συνολική ευθύνη για τον συντονισμό και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), σε κεντρικό κυβερνητικό επίπεδο, έχει η Προεδρία της Κυβέρνησης.

Προς τον σκοπό αυτό, η Κυβέρνηση αποφάσισε το 2022 να συστήσει και να συγκροτήσει μία ειδική Ομάδα Εργασίας για τους ΣΒΑ (Β' 3521/2022). Η εν λόγω ομάδα έχει ως αποστολή την παρακολούθηση των πολιτικών και την υποστήριξη των δράσεων της Προεδρίας της Κυβέρνησης για την εκπλήρωση των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης από την Ελλάδα.

Ειδικότερα, στις βασικές αρμοδιότητες της Ομάδας Εργασίας για τους ΣΒΑ περιλαμβάνονται:

- α) η σύνταξη της εθνικής Έκθεσης Εθελοντικής Αξιολόγησης, που υποβάλλεται, κατόπιν πολιτικής απόφασης, προς εξέταση στον Ο.Η.Ε.;**
- β) η τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης των πολιτικών που συνδέονται με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και η παραγωγή ενδιάμεσων εκθέσεων προόδου;**
- γ) η ενημέρωση και γνωμοδότηση για τις διεθνείς εξελίξεις στο πεδίο;**
- δ) η συμμετοχή σε συναντήσεις εργασίας;**
- ε) η υποστήριξη και παρακολούθηση της δημόσιας διαβούλευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και τους 17 Στόχους του Ο.Η.Ε.; καθώς και**
- στ) η υποστήριξη δράσεων διεθνούς συνεργασίας για το θέμα, κατόπιν συνεννόησης με την προϊσταμένη αρχή.**

Αυτή, η ειδική Ομάδα Εργασίας λειτουργεί υπό την επίβλεψη της Γενικής Γραμματείας Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης και απαρτίζεται από στελέχη της Γενικής Γραμματείας Συντονισμού και της Γενικής Γραμματείας Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων.

5.3.2. Η Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης

Επιπρόσθετα, αλλά με ιδιαίτερη σημασία, αυτή η ειδική Ομάδα Εργασίας, που συγκρότησε η κυβέρνηση έχει και την ευθύνη της σύνταξης της εθνικής Έκθεσης Εθελοντικής Αξιολόγησης επί των 17 Στόχων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.).

Η πλήρης αποτύπωση του κυβερνητικού έργου ανά τομέα πολιτικής και ΣΒΑ, αλλά και η συνεισφορά των υπολοίπων ενδιαφερόμενων μερών, καταγράφεται και ενσωματώνεται θεσμικά στην Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης (Voluntary National Review). Το πλήρες κείμενο, της πρώτης **Εθνικής Έκθεσης Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης** της Ελλάδας ολοκληρώθηκε στις 22 Ιουνίου 2018.

Η Έκθεση ήταν αποτέλεσμα της εντατικής δουλειάς που έγινε στην χώρα μας την περίοδο Ιανουαρίου 2017 - Ιουνίου 2018, στο πλαίσιο του διυπουργικού συντονιστικού δικτύου, καθώς και της αгаστής συνεργασίας της δημόσιας διοίκησης με τους κοινωνικούς εταίρους και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Το δίκτυο αυτό λειτούργησε υπό τον συντονισμό του Γραφείου Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης. Η Έκθεση, συνοδευόμενη από μία μικρή σύνοψη, απεστάλη εμπρόθεσμα και αναρτήθηκε στον σχετικό ιστότοπο του ΟΗΕ, και παρουσιάστηκε από την εθνική αντιπροσωπεία μας στο **Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για την Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ**, που έλαβε χώρα στις 9-18 Ιουλίου 2018, στην Νέα Υόρκη.

Εικόνα 14: Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για την Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ.

Η Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ελλάδας αποτυπώνει:

- α) το θεσμικό μηχανισμό που λειτουργεί στην χώρα, ο οποίος διασφαλίζει αφενός την υψηλή πολιτική δέσμευση για την επιτυχή εφαρμογή του εγχειρήματος και αφετέρου την διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου;
- β) τις κυβερνητικές πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο των 8 εθνικών προτεραιοτήτων για τους ΣΒΑ, και της διασύνδεσής τους με συγκεκριμένους ΣΒΑ, καθώς και με την νέα Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική;
- γ) τον ρόλο των ενδιαφερόμενων μερών (τοπική αυτοδιοίκηση, ακαδημαϊκή/ερευνητική κοινότητα, ιδιωτικός τομέας, κοινωνία πολιτών);
- δ) τα βασικά μέσα εφαρμογής και παραδείγματα ολοκληρωμένης διασύνδεσης πολιτικών; και
- ε) την παρουσίαση των επόμενων βημάτων που πρέπει να γίνουν, όπως το Εθνικό Σχέδιο Εφαρμογής για τους ΣΒΑ.

Με αυτή την Εθνική Έκθεση ουσιαστικά ολοκληρώθηκε, η πρώτη φάση υλοποίησης της Ατζέντα 2030 στην Ελλάδα, προετοιμάζοντας το έδαφος για την εκπόνηση του

Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογής για τους ΣΒΑ, όπου η συνεργασία της κυβέρνησης τόσο με την δημόσια διοίκηση, όσο και με εκπροσώπους των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών θα πρέπει να ενταθεί και να διευρυνθεί.

1^η Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης (2018)

Η **Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης** της Ελλάδας, παρουσιάστηκε από την κυβέρνηση της χώρας μας στο **Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου του ΟΗΕ** (High Level Political Forum), τον Ιούλιο 2018 (Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, 2018).

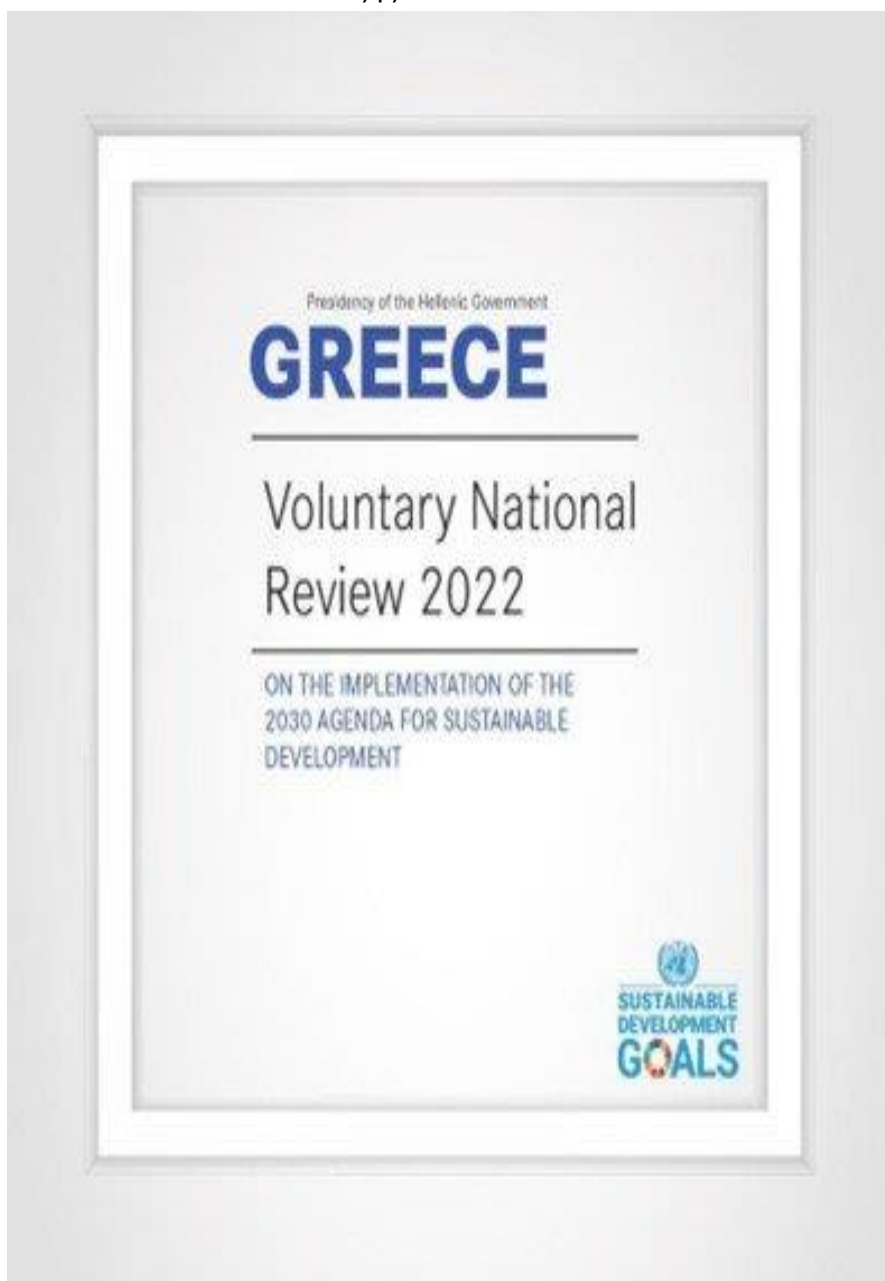
Εικόνα 15: Η Εθελοντική Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ του 2018.

2^η Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης (2022)

Η Δεύτερη Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση της Ελλάδας (VNR) – HLPF2022 πραγματοποιήθηκε στις 12 Ιουλίου 2022. Η εθνική αντιπροσωπεία της Ελλάδας προχώρησε στην παρουσίαση της 2^{ης} Εθελοντικής Εθνικής Αξιολόγησης της χώρας (VNR) για την υλοποίηση της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στις 12 Ιουλίου 2022. Η παρουσίαση αυτή υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου (HLPF 2022) του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, (5-15 Ιουλίου 2022).

Εικόνα 16: Η Εθελοντική Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ του 2022.

Το 2^ο Voluntary National Review (VNR) της Ελλάδας αναδεικνύει τις προκλήσεις και τις στρατηγικές που σχετίζονται με τρεις διαδοχικές κρίσεις:

α) τον απόηχο της δεκαετούς εθνικής ύφεσης, με τα επίμονα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα που προκάλεσε,

β) την επακόλουθη πανδημία COVID-19, η οποία άσκησε σημαντική πίεση στο εθνικό σύστημα υγείας και την οικονομία, καθώς και

γ) τις επιπτώσεις του ξεσπάσματος ενός πολέμου στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Η όλη διαδικασία του VNR καθοδηγήθηκε από μια Ομάδα Εργασίας που συστάθηκε το 2021 στο πλαίσιο της Προεδρίας της Κυβέρνησης, σε στενή συνεργασία και διαβούλευση με όλα τα Υπουργεία, την Ελληνική Στατιστική Αρχή και βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Κοινοβουλίου, των περιφερειακών/τοπικών αρχών, των κοινωνικών εταίρων και την κοινωνία των πολιτών, με γνώμονα μια συνολική προσέγγιση της κυβέρνησης και της κοινωνίας.

(<https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2022>)

5.3.3. Οι Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης Εφαρμογής ΣΒΑ

Οι εν λόγω δείκτες, οι οποίοι θα επικαιροποιούνται και θα προσαρμόζονται, κάθε φορά, ανάλογα με τις εξελίξεις σε επιμέρους πολιτικές προτεραιότητες και τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα, έχουν επιλεγεί τόσο από το σύνολο των 232 υιοθετηθέντων από τον ΟΗΕ σχετικών δεικτών, όσο και από το αντίστοιχο πλαίσιο των 100 δεικτών της Eurostat.

172

Η επιλογή των δεικτών έγινε με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- 1. Συμβατότητα με την ελληνική πραγματικότητα, υφιστάμενες συνθήκες και ανάγκες.**
- 2. Συνάφεια με τις 8 Εθνικές Προτεραιότητες για τους ΣΒΑ, τις οποίες υιοθέτησε η χώρα μας, σε υψηλό πολιτικό επίπεδο, το 2017, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις της κοινωνίας των πολιτών και των λοιπών ενδιαφερόμενων μερών, και οι οποίες καλύπτουν το σύνολο των 17 ΣΒΑ, και απηχούν, με ολοκληρωμένο τρόπο, και τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική), και**
- 3. Διαθεσιμότητα στατιστικών δεδομένων από την ΕΛΣΤΑΤ, τα Υπουργεία και το σύνολο των Φορέων του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος.**

(Γενική Γραμματεία Νομικών & Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, 27/05/2019)

Οι εν λόγω δείκτες, έχουν επιλεγεί τόσο από το σύνολο των 232 υιοθετηθέντων από τον ΟΗΕ σχετικών δεικτών, όσο και από το αντίστοιχο πλαίσιο των 100 δεικτών της Eurostat. Αυτοί οι δείκτες, που αναφέρονται, θα επικαιροποιούνται και θα προσαρμόζονται, κάθε φορά, ανάλογα με τις εξελίξεις σε επιμέρους πολιτικές προτεραιότητες και τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Το 2012, είκοσι χρόνια μετά την πρώτη Σύνοδο της Γης – Earth Summit, και ειδικότερα στις 20-22 Ιουνίου 2012, έλαβε χώρα στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (γνωστή ως Rio+20). Στο Ρίο, τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ αποφάσισαν να ξεκινήσουν μια διαδικασία για την κατάρτιση των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης σε συνέχεια των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και μιας διακριτής αναπτυξιακής ημερήσιας διάταξης για την περίοδο μετά το 2015 σε διεθνές επίπεδο.

Η Διάσκεψη συμφώνησε στις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές «πράσινης οικονομίας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και της εξάλειψης της φτώχειας». Σε επίπεδο διακυβέρνησης, μεταξύ άλλων αποφάσισε να δημιουργηθεί ένα διακυβερνητικό φόρουμ υψηλού επιπέδου, στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, προκειμένου να παρακολουθεί τα θέματα εφαρμογής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Κεντρικό θέμα της 2^{ης} Συνόδου της Γης, ήταν η επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία από τη δεκαετία του 1970 -και ειδικότερα μετά τους στόχους της χιλιετίας- αποδεικνύεται ως καίριο σημείο αναφοράς και προοπτικής για το μέλλον του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Με τα θεσμικά του όργανα, ο ΟΗΕ στηρίζει σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής τη διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης σε συνεργασία με τις χώρες μέλη του και άλλους διεθνείς οργανισμούς.

Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει:

-Τη διεπαφή των πεδίων της οικονομίας και της κοινωνίας για την επίτευξη της δίκαιης ανάπτυξης.

-Τη διεπαφή οικονομίας και περιβάλλοντος για διαρκή (ή αειφόρο) μεγέθυνση.

-Τη διεπαφή περιβάλλοντος και κοινωνίας για ανεκτή ανάπτυξη.

Η βιώσιμη ανάπτυξη ως η βάση της σύγχρονης διεθνούς αναπτυξιακής ημερήσιας διάταξης, είναι μια έννοια, η οποία αντανακλά την επίτευξη μιας περίπλοκης ισορροπίας στις διαφορετικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης, της κοινωνικής ανάπτυξης, και του περιβάλλοντος.

Το 2015 ήταν ιδιαίτερα κομβικό έτος για τη Συμφωνία των κρατών μελών του ΟΗΕ στην Ατζέντα 2030 και στους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης για την περίοδο 2015-2030. Η Συμφωνία αυτή αφορούσε την βιώσιμη ανάπτυξη και τους τρεις πυλώνες της: οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον, και φιλοδοξούσε να κατευθύνει τις πολιτικές και τη δράση σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς προκειμένου να επιτευχθούν απτά αποτελέσματα.

Οι 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ αναφέρονται σε ένα ευρύτατο φάσμα πεδίων από τη φτώχεια και την πείνα, τις ανισότητες και την ισότητα των φύλων, το νερό, την ενέργεια, τις υποδομές και την προστασία και διατήρηση θαλασσών και χερσαίου χώρου, την

κλιματική αλλαγή, τις πόλεις και τους οικισμούς, τη βιομηχανοποίηση, την καινοτομία, την απασχόληση, την κατανάλωση κ.ά. Καλύπτουν επίσης οριζόντια ζητήματα όπως: η ειρήνη, η δικαιοσύνη και οι θεσμοί, αλλά και τα μέσα για την επίτευξη των ΣΒΑ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από την πλευρά της, έχει δεσμευτεί να εφαρμόσει τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ατζέντα 2030 του ΟΗΕ, τόσο εντός των συνόρων της, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, και έχει αναπτύξει αντίστοιχες πολιτικές πρωτοβουλίες, όπως, για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΕ, 2019) - ένα ολοκληρωμένο σχέδιο εφαρμογής για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ, ο Νόμος της ΕΕ για το Κλίμα (ΕΕ, 2021), η Στρατηγική της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα για το 2030 (ΕΕ, 2020e), και το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία (ΕΕ, 2020).

Η ΕΕ παρέχει αναλόγως χρηματοδότηση και στήριξη για πρωτοβουλίες βιώσιμης ανάπτυξης και ανθεκτικότητας μέσω προγραμμάτων, όπως η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΠΣ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), κ.ά.

Οι βασικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ για την προώθηση και την εφαρμογή της Ατζέντα 2030 αφορούν πρωτίστως την ενσωμάτωση των 17 ΣΒΑ και των 169 Υποστόχων στις τομεακές πολιτικές της ΕΕ, ώστε να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές διαστάσεις της. Η ΕΕ τονίζει, δηλαδή, τη σημασία της ολοκλήρωσης και της συνοχής των πολιτικών, της χρηματοδότησης και των επενδύσεων, καθώς και της δέσμευσης και των συμπράξεων των ενδιαφερομένων μερών για την επίτευξη των ΣΒΑ και την ανάπτυξη ενός καλύτερου συστήματος διακυβέρνησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι βασικές γενικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντα 2030, είναι:

- I. η ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις τομεακές & διατομεακές πολιτικές;
- II. η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και οι εταιρικές σχέσεις: συμμετοχή - σύμπραξη – δέσμευση;
- III. η τεκμηριωμένη πολιτική (evidence-based policy): παρακολούθηση - αξιολόγηση – επανεξέταση; και
- IV. η εθνική και τοπική προσαρμογή & εφαρμογή.

Αυτές οι γενικές αρχές, και οι στόχοι που τις συνοδεύουν, καθοδηγούν την προσέγγιση της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, διαμορφώνουν τις πολιτικές και τις δράσεις της σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Στην κατεύθυνση αυτή, η Ελλάδα, είναι σταθερά προσηλωμένη στην επιτυχή εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Για τον λόγο αυτό, η κυβέρνηση ξεκίνησε το 2019, την διαδικασία εκπόνησης ενός Εθνικού Σχεδίου Εφαρμογής για τους ΣΒΑ, με το σύνολο των κεντρικών και μακροπρόθεσμων μέτρων πολιτικής που έχουν ή πρόκειται να υιοθετηθούν από την χώρα μας, προκειμένου να εφαρμοστεί, με ισόρροπο και ολοκληρωμένο τρόπο, το σύνολο των ΣΒΑ.

Στην Ελλάδα, τη συνολική ευθύνη για τον συντονισμό και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), σε κεντρικό κυβερνητικό επίπεδο, έχει η Προεδρία της Κυβέρνησης. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτά για τη χώρα μας, η αξιόπιστη ποσοτική παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων που επιφέρουν οι πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σύνολο της κοινωνίας.

Προς την κατεύθυνση αυτή, το Γραφείο Συντονισμού, Θεσμικών, Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης έχει προχωρήσει, κατόπιν εκτεταμένης διαβούλευσης με τα αρμόδια Υπουργεία και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), στην υιοθέτηση μιας δέσμης εθνικών δεικτών, με τους οποίους παρακολουθείται η πρόοδος εφαρμογής των ΣΒΑ, τα επόμενα έτη.

Η Ελληνική κυβέρνηση συντάσσει Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ελλάδας, όπου αποτυπώνει:

- α) το θεσμικό μηχανισμό που λειτουργεί στην χώρα, ο οποίος διασφαλίζει αφενός την υψηλή πολιτική δέσμευση για την επιτυχή εφαρμογή του εγχειρήματος και αφετέρου την διεξαγωγή του κοινωνικού διαλόγου;
- β) τις κυβερνητικές πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο των 8 εθνικών προτεραιοτήτων για τους ΣΒΑ, και της διασύνδεσής τους με συγκεκριμένους ΣΒΑ, καθώς και με την νέα Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική;
- γ) τον ρόλο των ενδιαφερόμενων μερών (τοπική αυτοδιοίκηση, ακαδημαϊκή/ερευνητική κοινότητα, ιδιωτικός τομέας, κοινωνία πολιτών);
- δ) τα βασικά μέσα εφαρμογής και παραδείγματα ολοκληρωμένης διασύνδεσης πολιτικών; και
- ε) την παρουσίαση των επόμενων βημάτων που πρέπει να γίνουν, όπως το Εθνικό Σχέδιο Εφαρμογής για τους ΣΒΑ.

Η Δεύτερη Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση της Ελλάδας (VNR) – HLPF2022 πραγματοποιήθηκε στις 12 Ιουλίου 2022. Η εθνική αντιπροσωπεία της Ελλάδας προχώρησε στην παρουσίαση της 2^{ης} Εθελοντικής Εθνικής Αξιολόγησης της χώρας (VNR) για την υλοποίηση της Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στις 12 Ιουλίου 2022. Η παρουσίαση αυτή υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου (HLPF 2022) του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, (5-15 Ιουλίου 2022).

Το 2^ο Voluntary National Review (VNR) της Ελλάδας αναδεικνύει τις προκλήσεις και τις στρατηγικές που σχετίζονται με τρεις διαδοχικές κρίσεις:

- α) τον απόηχο της δεκαετούς εθνικής ύφεσης, με τα επίμονα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα που προκάλεσε,
- β) την επακόλουθη πανδημία COVID-19, η οποία άσκησε σημαντική πίεση στο εθνικό σύστημα υγείας και την οικονομία, καθώς και
- γ) τις επιπτώσεις του ξεσπάσματος ενός πολέμου στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Η όλη διαδικασία του VNR καθοδηγήθηκε από μια Ομάδα Εργασίας που συστάθηκε το 2021 στο πλαίσιο της Προεδρίας της Κυβέρνησης, σε στενή συνεργασία και διαβούλευση με όλα τα Υπουργεία, την Ελληνική Στατιστική Αρχή και βασικούς

ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Κοινοβουλίου, των περιφερειακών/τοπικών αρχών, των κοινωνικών εταίρων και την κοινωνία των πολιτών, με γνώμονα μια συνολική προσέγγιση της κυβέρνησης και της κοινωνίας. Το πλαίσιο επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) απαιτεί 15ετείς στρατηγικές, καθώς και συντονισμό των ενδιαφερομένων μερών και των δραστηριοτήτων τους. Μάλιστα, ορισμένοι από τους ΣΒΑ, όπως αυτός για το κλίμα, απαιτούν σχεδιασμούς για χρονικό ορίζοντα αρκετών δεκαετιών.

Η επίτευξη των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης αποτελεί Διεθνή, Ευρωπαϊκή και εθνική προτεραιότητα και δέσμευση.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Βιβλιογραφία (Ελληνική & Ξενόγλωσση)

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Ανθόπουλος Χαράλαμπος, Βακάλη Αθηνά (2012): *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Ασπρογέρακας Ε., Ζαχαρή Β. (2012): Η Αναζήτηση Χωρικής Πολιτικής για την ΕΕ και η Προοπτική Ολοκληρωμένων Προσεγγίσεων Σχεδιασμού στην Ελλάδα, *Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης*, 1(3), σελ. 87-105.
- Γιατροί Χωρίς Σύνορα (2010): <https://msf.gr/magazine/diaskepsi-oie-anaptychiakoi-stohoi-hilietias>, 17/09/2010.
- Δανδουλάκη, Μιράντα (2012): *Πολιτική προστασία και αυτοδιοίκηση*. Αθήνα: ΕΕΤΑΑ.
- Δέννη Ευδοξία (2018): *Χωροταξικός σχεδιασμός έξυπνων πόλεων και η επίπτωσή τους στα αστικά τεχνικά έργα: στοιχεία από τη διεθνή και Ελληνική πραγματικότητα*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία.
- ΕΕ (1992): Συνθήκη του Μάαστριχτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 191 της 29/07/1992, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A11992M%2FTXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (1997): Συνθήκη του Άμστερνταμ, που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. C 340 της 10/11/1997, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A11997D%2FTXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2001): Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg), /COM/2001/0264 τελικό/, 15.5.2001, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0264> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2002): Οδηγία 2000/60/ΕΚ — Πλαίσιο κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αριθ. L 327 της 22/12/2000, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32000L0060> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2006): Βιώσιμη ανάπτυξη - Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, 9.12.2006, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αριθ. C 300 E/487, Βρυξέλλες. Διαθέσιμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:34f4f9f1-59d4-42ed-a2cd-29fd475f9186.0004.02/DOC_102&format=PDF [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2007): Συνθήκη της Λισσαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας,

- υπογράφηκε στη Λισαβόνα στις 13 Δεκεμβρίου 2007, ΕΕ C 306 της 17.12.2007: Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2010): ΕΥΡΩΠΗ 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, COM(2010) 2020 τελικό, Βρυξέλλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52010DC2020> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2015): Στρατηγικό πλαίσιο για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μακρόπνοη πολιτική για την κλιματική αλλαγή, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (COM/2015/080 final/), Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52015DC0080> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2016): Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/01), Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2016α): Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 202/02), Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016P/TXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2016β): Ενοποιημένη Έκδοση της Συνθήκης για την Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016/C 203/01), Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016A/TXT> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2016γ): Επόμενα Βήματα για Ένα Βιώσιμο Ευρωπαϊκό Μέλλον – Ευρωπαϊκή Δράση για την Αειφορία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Στρασβούργο, 22.11.2016, COM(2016) 739 final. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0739> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2016δ): Συμφωνία του Παρισιού, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 19.10.2016, L 282/4, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01)) [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2017): Η Νέα Ευρωπαϊκή Κοινή Αντίληψη για την Ανάπτυξη – «Ο Κόσμος μας, η Αξιοπρέπεια μας, το Μέλλον μας», Κοινή δήλωση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνερχομένων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής, 30.6.2017, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017/C 210/01, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A42017Y0630%2801%29> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2017): Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, COM(2017) 250 final, Βρυξέλλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

- [content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52017DC0250](#) [Μάιος 2023].
- EE (2018): Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 328/1, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32018R1999> [Μάιος 2023].
- EE (2018α): Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (αναδιατύπωση), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (L 328/82, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32018L2001> [Μάιος 2023].
- EE (2019): Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλλες, 11.12.2019, COM(2019) 640 final. Διαθέσιμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF [Μάιος 2023].
- EE (2019α): Έγγραφο Προβληματισμού Προς Μια Βιώσιμη Ευρώπη Έως Το 2030, COM(2019)22, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλλες. Διαθέσιμο: https://commission.europa.eu/system/files/2019-02/rp_sustainable_europe_el_v2_web.pdf [Μάιος 2023].
- EE (2020): Ένα νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία - Για μια πιο καθαρή και πιο ανταγωνιστική Ευρώπη, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλλες, 11.3.2020, COM(2020) 98 final. Διαθέσιμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0019.02/DOC_1&format=PDF [Μάιος 2023].
- EE (2020α): Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 20.5.2020, COM(2020) 380 final. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0380> [Μάιος 2023].
- EE (2020β): Εδαφική Ατζέντα 2030- Ένα μέλλον για όλες τις περιοχές, Άτυπη συνάντηση των υπουργών αρμόδιων για τον χωροταξικό σχεδιασμό, την εδαφική ανάπτυξη και/ή την εδαφική συνοχή, 1 Δεκεμβρίου 2020, Γερμανία. Διαθέσιμο: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_el.pdf [Μάιος 2023].
- EE (2020γ): Κανονισμός (ΕΕ) 2020/852 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2020 σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για τη διευκόλυνση των βιώσιμων επενδύσεων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2019/2088, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 198/13, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0852> [Μάιος 2023].
- EE (2021): Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1119 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την

- επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 401/2009 και (ΕΕ) 2018/1999 («ευρωπαϊκό νομοθέτημα για το κλίμα»), Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2021α): Ψηφιακή Πυξίδα 2030: η Ευρωπαϊκή Οδός για την Ψηφιακή Δεκαετία, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλλες, 9.3.2021, COM(2021) 118 final. Διαθέσιμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:12e835e2-81af-11eb-9ac9-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2021β): Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1056 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231/1, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32021R1056> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2021γ): Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1059 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τις ειδικές διατάξεις που διέπουν τον στόχο «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία» (Interreg), ο οποίος υποστηρίζεται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τους μηχανισμούς εξωτερικής χρηματοδότησης, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 231/94, Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1059> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2021δ): Πρόταση - Κανονισμός 2021/0191(COD) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα ευρωπαϊκά πράσινα ομόλογα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλες, 6.7.2021, COM(2021) 391 final. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0391&from=EN> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2022): Απόφαση (ΕΕ) 2022/591 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 2022 σχετικά με το γενικό ενωσιακό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον έως το 2030, PE/83/2021/REV/1, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 114/22: Βρυξέλες. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32022D0591> [Μάιος 2023]
- ΕΕ (2023): Κατανομή των Αρμοδιοτήτων, Γλωσσάριο για τις Συνόψεις, αναθεώρηση 30/03/2023, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM:competences> [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2023α): Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία - Συνοπτική έκθεση του 2022 σχετικά με τις ετήσιες εκθέσεις υλοποίησης των προγραμμάτων που καλύπτουν την περίοδο υλοποίησης 2014-2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Βρυξέλλες, 30.1.2023, COM(2023) 39 final. Διαθέσιμο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023DC0039R\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023DC0039R(01)) [Μάιος 2023].
- ΕΕ (2023β): Εφαρμογή του νέου ευρωπαϊκού θεματολογίου για τον πολιτισμό και

- της στρατηγικής της ΕΕ για διεθνείς πολιτιστικές σχέσεις, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2023/C 177/09. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0444> [Μάιος 2023].
- ΕΟΚΕ (2019): Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030, Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, NAT/760, COM(2019) 22 final. Διαθέσιμο: <https://www.eesc.europa.eu/el/our-work/opinions-information-reports/opinions/reflection-paper-towards-sustainable-europe-2030> [Μάιος 2023].
- Ελληνική Κυβέρνηση (2019): *Οι Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την εφαρμογή των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ*, Γενική Γραμματεία Νομικών & Κοινοβουλευτικών Θεμάτων, <https://gslegal.gov.gr/?p=5801>, 27/05/2019.
- Ελληνική Κυβέρνηση (2018): Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, Hellenic Republic, Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 AGENDA for Sustainable Development, Greece, July 2018, VNR Greece 2018, & VNR HIGHLIGHTS.
- Ελληνική Πλατφόρμα για την Ανάπτυξη (2020): <http://hellenicplatform.org/>, 16/04/2020.
- Ηνωμένα Έθνη, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ, (2017): 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, <https://unric.org/el/17>.
- Καϊλής Κ. Α. (2020): Η Εφαρμογή της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην ΕΕ: το Νομικό και Πολιτικό Υπόβαθρο, στο “Εξωτερική Πολιτική της Ε.Ε. και η Ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, Νομικές και Πολιτικές Διαστάσεις”, 2ο κεφ. Νομική Βιβλιοθήκη: Αθήνα. Διαθέσιμο: <http://abstracts.nb.org/19717//files/assets/common/downloads/publication.pdf?uni=58c2735901021ff9d5c702c024ccd029>
- Καλλιώρας, Δ. (2012): Η Έννοια της Ανθεκτικότητας στην Περιφερειακή Επιστήμη: Επισκόπηση και Αποδόμηση. *Περιφέρεια*, Αρ. 2 (2012), σελ.37-58, [Μάιος 2023].
- Καυκαλάς Γιώργος (2004): ‘Το Επιστημονικό Πεδίο της Χωρικής Ανάπτυξης: Εξέλιξη και Βασικές Συνιστώσες’, στο Γ. Καυκαλάς (Επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης. Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πολιτικές*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Κυβέλου Στέλλα (2010): *Από τη Χωροταξία στη Χωροδιαχείριση - Η Έννοια του Στρατηγικού Χωρικού Σχεδιασμού και της Εδαφικής Συνοχής στην Ευρώπη*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Μακρή, Μ. (2019). *Agenda 2030: Στο δρόμο προς την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης & η πορεία της Ελλάδας - Εστιάζοντας στην ποιοτική εκπαίδευση και στην αξιοπρεπή εργασία & οικονομική ανάπτυξη*. Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΒΕ.
- Μανώλη, Π., & Μαρής, Γ. (2015): *Εισαγωγή στη διεθνή πολιτική οικονομία [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/3944>
- Πεσμαζόγλου, Β. (2015): *Πολιτική οικονομία της ανάπτυξης* [Προπτυχιακό

- εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
<https://hdl.handle.net/11419/5859>
- Πουτλιτζιάνας Κ. (2019): *Παρουσίαση στο επιμορφωτικό πρόγραμμα του ΕΚΔΔΑ, «Η Ατζέντα 2030 και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Το διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο εφαρμογής».*
- Πρυνεντύ Ζακί (1991): *Οικονομισμός και κοινωνικές επιστήμες: μια αναθεώρηση. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών.* doi: 10.12681/grsr.592
- Σαπουντζάκη, Κ. & Δανδουλάκη, Μ. (2016): *Κίνδυνοι και Καταστροφές: Έννοιες και Εργαλεία Αξιολόγησης, Προστασίας, Διαχείρισης.* [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/6297>
- Σερράος, Κ., Ασπρογέρακας, Ε. και Λάζογλου Μ. (2023): *Από την αστική ανθεκτικότητα στη βιώσιμη κινητικότητα, Σάκκουλας: Αθήνα.*
- Τράντας, Ν. (2018): Βιώσιμη ανάπτυξη και πολιτικές στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Στο: Σακελλαρόπουλος, Θ. Οικονόμου, Χ. Σκαμνάκης, Χ., Αγγελάκη Μ. (επιμέλεια) «*Κοινωνική Πολιτική*», Αθήνα: Διόνικος.
- Τράντας, Ν. (2018): Βιώσιμη ανάπτυξη και πολιτικές στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Στο: UN (2015) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.* Στο: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Χαλασάνης, Δ. (2019): *Ανθεκτική Αθήνα: Σχεδιάζοντας την επιβίωση στην πόλη της κρίσης. Γεωγραφίες, Τεύχος 33.*
- Χριστοδούλου, Ν.Γ., Βασενχόβεν, Μ.Λ., Ρασσιά, Σ.Θ. (2017): Η έννοια της αστικής ανθεκτικότητας και η σχέση της με την ανθεκτικότητα στην ψυχική υγεία: Προοπτικές ερευνών στη σχιζοφρένεια. *Ψυχιατρική* 2017, 28, σελ.342–348

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Alexander, D. E. (2013): Resilience and disaster risk reduction: An etymological journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 13(11), 2707–2716.
<https://doi.org/10.5194/nhess-13-2707-2013>
- Alkire, S. (2010): *Human Development: Definitions, Critiques, and Related Concepts.* OPHI Working Paper No. 36, Available at: <https://ssrn.com/abstract=1815263> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1815263>
- Andresen, S. (2007): The effectiveness of UN environmental institutions. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 7(4), 317–336. doi:10.1007/s10784-007-9048-0
- Arrudaa E. H., Melatto, R.A.P., Levy, W. & Conti, D. (2021): Circular economy: A brief literature review (2015–2020). *Sustainable Operations and Computers*. Vol. 2, 2021, pp.79-86.
- Asheim, V.J. (2007): *Justifying, characterizing and indicating sustainability.* The Netherlands: Springer.
- Barbier EB (1987): The concept of sustainable economic development. *Environmental Conservation* 14, 101.

- <https://doi.org/10.1017/S0376892900011449>
- Barcelona City Council (2020): Barcelona's 2030 Agenda. SDG targets and key indicators, Office of the Commissioner for 2030 Agenda: Barcelona. Διαθέσιμο: <https://ajuntament.barcelona.cat/agenda2030/en> [Μάιος 2023].
- Bardi, U. (2011): *The Limits to Growth Revisited*, Springer.
- Bendell, J. (2022): Replacing Sustainable Development: Potential Frameworks for International Cooperation in an Era of Increasing Crises and Disasters. *Sustainability*, 14, 8185. <https://doi.org/10.3390/su14138185>
- Biermann, F., Hickmann, T., Sénit, CA. et al. (2022): Scientific evidence on the political impact of the Sustainable Development Goals. *Nat Sustain* 5, 795–800. <https://doi.org/10.1038/s41893-022-00909-5>
- Blumenfeld J. (1994): *Overview: Institutions: The United Nations Commission on Sustainable Development, Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 36:10, 2-33, DOI: 10.1080/00139157.1994.9929202
- Bosselmann, K. (2008): *The Principle of Sustainability: Transforming Law and Governance*. Farnham: Ashgate.
- Brown, B. J., Hanson, M. E. Liverman, D. M. & Merideth, R.W. (1987): Global Sustainability: Toward Definition. *Environmental Management* 11 (6): 713-719.
- Brundtland, G.H. (1987): Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, Geneva, UN-Dokument A/42/427. Διαθέσιμο: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [Μάιος 2023].
- Carter, C. R., & Rogers D. S. (2008): A framework of sustainable supply chain management: moving towards new theory. *International Journal of Physical Distribution and Logistics Management*, 38(5), pp. 360-387.
- Cole, S. A. et al (1973): *Thinking about the Future: A Critique of The Limits to Growth*. London: Chatto and Windus.
- Cohn, T.H. (2009): *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη*. Στο: https://eclass.ekdd.gr/esdda/modules/document/file.php/KST_BEID_EOY104/Cohn%20-kef%202-4%2C6%2C7.pdf
- Copeland, P., & James, S. (2014): Policy windows, ambiguity and Commission entrepreneurship: explaining the relaunch of the European Union's economic reform agenda, *Journal of European Public Policy*, 21(1), 1–19, <https://doi.org/10.1080/13501763.2013.800789>.
- Crossman Neville, Banerjee Onil, Brander Luke, Verburg Peter & Hauck Jennifer, (2018): *Global socio-economic impacts of future changes in biodiversity and ecosystem services: State of play and approaches for new modelling*, Final Report, WWF UK, February 2018.
- Dernbach, J. C. & Cheever F. (2015): Sustainable Development and Its Discontents. *Transnational Environmental Law*, 4:2 (2015), pp. 247–287, doi:10.1017/S2047102515000163

- Dervis K. & Klugman J. (2011): Measuring human progress: the contribution of the Human Development Index and related indices. *Revue d'économie politique* 2011/1 (Vol. 121), pp. 73- 92. DOI 10.3917/redp.211.0073).
- Döring Thomas and Aigner-Walder Birgit (2022): The Limits to Growth – 50 Years Ago and Today. *Intereconomics*, 2022, 57(3), 187-191. DOI: 10.1007/s10272-022-1046-5
- EC (1973): First European Environmental Action Programme (EAP 1), The Council of the European Communities, 20.12.73 Official Journal of the European Communities, No C 112/1, Brussels. Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:41973X1220> [Μάιος 2023].
- EC (2011): Territorial Agenda of the European Union 2020 - Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions, agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. Διαθέσιμο: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/territorial_agenda_2020.pdf [Μάιος 2023].
- EC (2016): European Political Strategy Centre, Sustainability now! – A European vision for sustainability, European Political Strategy Centre, Issue 18, 20 July 2016, Publications Office, <https://data.europa.eu/doi/10.2872/59131>
- EC (2016a): Urban Agenda for the EU - Pact of Amsterdam, Agreed at the Informal Meeting of EU Ministers Responsible for Urban Matters on 30 May 2016 in Amsterdam. Διαθέσιμο: <https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/urban-agenda-eu> [Μάιος 2023].
- EC (2020): Strategic Foresight Report – Charting the course towards a more resilient Europe, Publications Office of the European Union: Brussels. Διαθέσιμο: https://commission.europa.eu/system/files/2021-04/strategic_foresight_report_2020_1_0.pdf [Μάιος 2023].
- EC (2020a): Circular economy action plan – For a cleaner and more competitive Europe, Publications Office of the European Union, 2020. Διαθέσιμο: <https://data.europa.eu/doi/10.2779/05068> [Μάιος 2023].
- EC (2020d): The New Leipzig Charter - The transformative power of cities for the common good, adopted by the EU ministers responsible for urban development, 30/11/2020, Leipzig, Germany. Διαθέσιμο: <https://base.citego.org/docs/new-leipzig-charta-2020.pdf> [Μάιος 2023].
- EC (2020f): Delivering on the UN's Sustainable Development Goals – A comprehensive approach, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, SWD(2020) 400 final, Brussels. Διαθέσιμο: https://commission.europa.eu/system/files/2020-11/delivering_on_uns_sustainable_development_goals_staff_working_document_en.pdf [Μάιος 2023].
- EC (2021): Better Regulation Guidelines. European Commission, SWD/2021/305,

- Brussels. Διαθέσιμο:
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/swd2021_305_en.pdf [Μάιος 2023].
- EC (2023): Progress in the implementation of the Sustainable Development Goals, COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT accompanying the document “EU Voluntary Review on progress in the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development”, SWD(2023) 700 final, Brussels, 15.05.2023.
 Διαθέσιμο: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9391-2023-ADD-1/en/pdf> [Μάιος 2023].
- EEA (2013): *Managing municipal solid waste— a review of achievements in 32 European countries*. EEA Report No 2/2013.
- EEA (2016): *Circular economy in Europe: Developing the knowledge base*. EEA Report No 2/2016.
- EEA (2018): *Waste prevention in Europe —policies, status and trends in reuse in 2017*. Report No 4/2018.
- EEA (2022): Circular economy country profile – the Netherlands, European Environment Agency, European Topic Centre on Circular Economy and Resource Use, ETC-CE Report 2022/5. Διαθέσιμο: https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-products/etc-ce-report-5-2022-country-profiles-on-circular-economy/netherlands_ce-country-profile-2022_for-publication.pdf [Μάιος 2023].
- EIB (2018): *The 15 circular steps for cities*. Στο:
https://www.eib.org/attachments/thematic/circular_economy_15_steps_for_cities_en.pdf
- Ekins, P., Domenech, T., Drummond, P., Bleischwitz, R., Hughes, N. and Lotti, L. (2019): “*The Circular Economy: What, Why, How and Where*”, Background paper for an OECD/EC Workshop on 5 July 2019 within the workshop series “Managing environmental and energy transitions for regions and cities”, Paris.
- Elder, M.; Bengtsson, M.; Akenji, L. (2016): An Optimistic Analysis of the Means of Implementation for Sustainable Development Goals: Thinking about Goals as Means. *Sustainability* 2016, 8, 962. <https://doi.org/10.3390/su8090962>
- England, P. (1993): Problems and prospects for the implementation of sustainable development in developing countries: a critique of the Brundtland report. *Griffith Law Review* (1993) Vol. 2 No. 2.
- Ernst and Young (2016): “*Study on the Circular Economy in Greece, Ernst and Young*”. Στο: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece/\\$FILE/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece/$FILE/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece.pdf).
- Eurostat (2018): *Smarter, greener, more inclusive? – Indicators to support the Europe 2020 strategy*. Publications Office of the European Union: Brussels.
 Διαθέσιμο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-04-19-559> [Μάιος 2023].
- Eurostat (2023): *Sustainable development in the European Union – Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context – 2023 edition*,

- Luxembourg: Publications Office of the European Union. Διαθέσιμο: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184> [Μάιος 2023].
- Eurostat (2023a): EU SDG Indicator set 2023- Result of the review in preparation of the 2023 edition of the EU SDG monitoring report, Final version of 11/01/2023, Eurostat Unit E2: Luxembourg. Διαθέσιμο: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/15877045/EU-SDG-indicators-2023.pdf> [Μάιος 2023].
- Fioretti, C., Pertoldi, M., Busti, M. και Van Heerden, S. (επιμ.) (2020): Εγχειρίδιο Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, EUR 29990 EL, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, 2020, ISBN 978-92-76-24535-3, doi:10.2760/16039, JRC118841.
- Fischer, C. (2011): The development and achievements of EU waste policy. *J Mater Cycles Waste Manag* 13, 2–9. <https://doi.org/10.1007/s10163-010-0311-z>
- Folke, C. (2006): Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16(3), 253–267.
- Forrest, N. (2014): United Nations Commission on Sustainable Development. In: Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_3091
- Gaillard, J.C. (2010): Vulnerability, capacity and resilience: Perspectives for climate and development policy. *Journal of International Development* 22(2):218-232. DOI: 10.1002/jid.1675
- Geissdoerfer, M., Savaget, P., Bocken, N., Hultink, J. E. (2017): The Circular Economy – A new *sustainability* paradigm? *Journal of Cleaner Production*, Volume 143, Pages 757-768, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.12.048>.
- Gertsakis, J. & Lewis, H. (2003): *Sustainability and the waste management hierarchy- a discussion paper*. Victoria, Australia. Στο: https://www.helenlewisresearch.com.au/wp-content/uploads/2014/05/TZW_-_Sustainability_and_the_Waste_Hierarchy_2003.pdf
- Ghisellini, P., Cialani, C., Ulgiati, S. (2018): A review on circular economy: the expected transition to a balanced interplay of environmental and economic systems. *Journal of Cleaner Production* 114 (2016), pp. 11-32.
- Gibberd, J. (2019): Assessing and Intervening: Urban Resilience Indicators.
- Glass, L-M., and Newig, J. (2019): Governance for achieving the Sustainable Development Goals: How important are participation, policy coherence, reflexivity, adaptation and democratic institutions?, *Earth System Governance*, Volume 2, ISSN 2589-8116, <https://doi.org/10.1016/j.esg.2019.100031>.
- Goldsmith E. & Allen, R. (1973): Blueprint for survival. *The Ecologist*, Vol2(1).
- Hartwick J. M. (1977): Intergenerational Equity and the Investing of Rents from Exhaustible Resources. *The American Economic Review*, Vol. 67, No. 5, pp. 972-974.

- Hartwick, E. & Peet, R. (2003): Neoliberalism and Nature: The case of the WTO. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 590, 188-211.
- Hirai, Tadashi (2017): *The Creation of the Human Development Approach*. Palgrave Macmillan.
- Hoffman, R. M. (1948): A generalized concept of resilience. *Textile Research Journal*, 18(3), 141–148.
- Hopwood, B., Mellor, M., O'Brien, G. (2005): Sustainable development: mapping different approaches. *Sustainable Development* Vol.13(1).
<https://doi.org/10.1002/sd.244>
- ICLEI Local Governments for Sustainability (2015): *From MDGs to SDGs: What are the Sustainable Development Goals?*, Ανάκτηση 15.05.2019, από http://old.iclei.org/fileadmin/PUBLICATIONS/Briefing_Sheets/SDGs/01_-_ICLEI-Bonn_Briefing_Sheet_-MDGs-SDGs_2015_web.pdf.
- International Science Council (2020): Conversations on Rethinking Human Development, International Science Council, Paris. DOI: 10.24948/2020.09
- Jaeger, B. and Upadhyay, A. (2020): "Understanding barriers to circular economy: cases from the manufacturing industry", *Journal of Enterprise Information Management*, Vol. 33 No. 4, pp. 729-745. <https://doi.org/10.1108/JEIM-02-2019-0047>
- Kaza, S., Yao, L., Bhada-Tata, P. & Van Woerden F. (2018): *What a Waste 2.0: A Global Snapshot of Solid Waste Management to 2050*. Washington, DC: The World Bank Group. <http://hdl.handle.net/10986/30317>
- Kelman I., Gaillard, J. C., Lewis, J., Mercer, J. (2016): Learning from the history of disaster vulnerability and resilience research and practice for climate change. *Natural Hazards* (2016) 82:S129–S143. DOI 10.1007/s11069-016-2294-0
- Kidd, C. V. (1992): The Evolution of Sustainability. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 1992, pp. 2-24.
- Kok, L., Worpel, G., and Ten Wolde, A. (2013): *Unleashing the Power of the Circular Economy*. Netherlands.
- Lagadec P. (2005): "Crisis Management in the Twenty-First Century – “Unthinkable” Events in “Unthinkable” Contexts”, in Havidan Rodriguez, Enrico L. Quarantelli, and Russel R. Dynes *Handbook of Disaster Research*, Springer, September 2006. (Chapter 30, pp. 489-507).
- Lamba, H.K., Kumar N.S. and Dhir S. (2022): Circular economy and sustainable development: a review and research agenda. *International Journal of Productivity and Performance Management*. DOI 10.1108/IJPPM-06-2022-0314
- Langhelle, O. (1999): Sustainable Development: Exploring the Ethics of Our Common Future. *International Political Science Review*, 20(2), 129–149.
<https://doi.org/10.1177/0192512199202002>
- Li, Nan, Ruru Han, Xiaohui Lu (2018): Bibliometric analysis of research trends on solid waste reuse and recycling during 1992–2016. *Resources, Conservation and*

- Recycling*, Vol. 130, pp. 109-117.
- Lucas, P., Kok, M., Nilsson, M. and Alkemade, R. (2014): “Integrating biodiversity and ecosystem services in the post-2015 development agenda: goal structure, target areas and means of implementation”, *Sustainability*, Vol. 6 No. 1, pp. 193-216.
- MacArthur Ellen Foundation (2013): *Towards the circular economy: Economic and business rationale for an accelerated transition*.
- MacArthur E. et al. (2013): Towards the circular economy, *J. Ind. Ecol.* 2 (2013) 23–44.
- MacArthur Ellen Foundation (2014): *Towards the Circular Economy: Accelerating the Scale-Up across Global Supply Chains*.
- MacArthur Ellen Foundation (2015): “*Delivering the Circular Economy: A Toolkit for Policymakers*”.
- MacArthur Ellen Foundation (2015): *Towards a Circular Economy: Business Rationale for an Accelerated Transition*.
- McArthur John, (2015): Τι κατάφεραν οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας, Νέες προκλήσεις από το 2015 και μετά, *Foreign Affairs, The Hellenic Edition*, 27/05/2013.
- Malthus, T. R. (1826): «*An Essay on the Principle of Population: A View of its Past and Present Effects on Human Happiness; with an Inquiry into Our Prospects Respecting the Future Removal or Mitigation of the Evils which It Occasions*» (6th edition), London.
- Marques Santos, A., Conte, A. and Ojala, T. (2022): Mapping Circular Economy projects funded by ERDF in 2014-2020, European Commission, TERRITORIAL DEVELOPMENT INSIGHTS SERIES - December 2022, JRC132160, EU: Seville.
 Διαθέσιμο: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC132160> [Μάιος 2023].
- Meadows D., Meadows D., Randers J. (1992): *Beyond the Limits: Global Collapse or a Sustainable Future*. London: Earthscan.
- Meadows D., Meadows D., Randers J., Behrens W. (1972): *The Limits to Growth: a Report for the Club of Rome’s Project on the Predicament of Mankind*. London: Earth Island.
- Newell, P. (2018): Trasformismo or transformation? The global political economy of energy transitions, *Review of International Political Economy*, 26(1), 25–48, <https://doi.org/10.1080/09692290.2018.1511448>.
- NL (2016): A Circular Economy in the Netherlands by 2050: Government-wide Programme for a Circular Economy, The Ministries of Infrastructure and the Environment & Economic Affairs, The Netherlands. Διαθέσιμο: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/17037circulaireconomie_en.pdf [Μάιος 2023].
- Nugent, N., & Rhinard, M. (2019): The ‘political’ roles of the European Commission. *Journal of European Integration*, 41(2), 203–220.

- <https://doi.org/10.1080/07036337.2019.1572135>.
- OECD (2017): Strengthening providers' results frameworks through targets & indicators of the Sustainable Development Goals (SDGs), Results Team, OECD Development Co-operation Directorate. Διαθέσιμο: <https://www.oecd.org/dac/results-development/docs/strengthening-providers-results-frameworks.pdf> [Μάιος 2023].
- OECD (2020): *Strengthening Climate Resilience: Guidance for Governments and Development Co-operation*. <https://www.oecd-ilibrary.org/>
- Patel, R., & Nosal, L. (2016): *Defining the Resilient City*. United Nations University Centre.
- Purvis, B., Mao, Y. and Robinson, D. (2018): Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Repetto, R. (1985): *The Global Possible: Resources, Development, and the New Century*. World Resources Institute Book.
- Reyes, A., Reyes, A, & Daigle, C. (2020): Looking Back to Look Forward: Evolution of the Habitat Agenda and Prospects for Implementation of the New Urban Agenda. *Current Urban*.
- Ribeiro, P. J. G., Gonçalves, L. A. P. J. (2019): Urban resilience: A conceptual framework, *Sustainable Cities and Society*, Vol. 50. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101625>.
- Rockström J, Bai X, deVries B (2018): Global sustainability: the challenge ahead. *Global Sustainability* 1, e6, 1–3. <https://doi.org/10.1017/sus.2018.8>
- Rockström, J., Klum, M, Miller, P. (2015): *Big World, Small Planet: Abundance within Planetary Boundaries*. Yale University Press.
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K. et al. (2009): A safe operating space for humanity. *Nature* 461, 472–475. <https://doi.org/10.1038/461472a>
- Rosamond, J., & Dupont, C. (2021): The European Council, the Council, and the European Green Deal, *Politics and Governance*, 9(3), 348–359. <https://doi.org/10.17645/pag.v9i3.4326>.
- Rowan, N. & Galanakis, C. (2020): Unlocking challenges and opportunities presented by COVID-19 pandemic for cross-cutting disruption in agri-food and green deal innovations: Quo Vadis?. *Science of The Total Environment*, 748. 141362. [10.1016/j.scitotenv.2020.141362](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141362).
- Schipper, E.L., Langston, L. (2015): A comparative frameworks measurement overview of resilience. Overseas Development Institute. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2430.0882>
- Sen, A. (1985): *Commodities and Capabilities*. Amsterdam: North-Holland.
- Sen, A. (1987): *The Standard of Living (The Tanner Lectures)* Cambridge: Cambridge University Press. [10.1017/CBO9780511570742](https://doi.org/10.1017/CBO9780511570742)
- Shabnam, N. (2014): Natural Disasters and Economic Growth: A Review. *Int J Disaster*

- Risk Sci* 5, 157–163. <https://doi.org/10.1007/s13753-014-0022-5>
- Sneddon, C., Howarth, R.B., Richard B. Norgaard, R.B. (2006): Sustainable development in a post-Brundtland world, *Ecological Economics*, Vol. 57(2), pp.253-268, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.04.013>.
- Silander. D (2022): The European Commission on Sustainable Development A New Normative Power in Its Making?, *Forum for Social Economics*, DOI: [10.1080/07360932.2022.2032255](https://doi.org/10.1080/07360932.2022.2032255).
- Siragusa, A.; Stamos, I.; Bertozzi, C.; Proietti, P. (2020): European Handbook for SDG Voluntary Local Reviews - 2022 Edition; EUR 31111 EN; Publications Office of the European Union: Luxembourg, 2022; ISBN 978-92-76-53390-0.
- Stanton, E.A. (2007): *The Human Development Index: A History*. Political Economy Research Institute, University of Massachusetts-Amherst, Working Paper Series Number 127.
 Στο:https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1101&context=peri_workingpapers
- Steffen W., Rockström, J., Richardson K. (2018): Trajectories of the Earth System in the Anthropocene. *PNAS* Vol. 115, No. 33.
<https://doi.org/10.1073/pnas.1810141115>
- Stewart, F. (2019): The Human Development Approach: An Overview, *Oxford Development Studies*, 47:2, 135-153, DOI: [10.1080/13600818.2019.1585793](https://doi.org/10.1080/13600818.2019.1585793)
- Sustainable Development Solutions Network (2015). *Indicators and a Monitoring Framework for the Sustainable Development Goals: Launching a data revolution for the SDG's*. A report to the Secretary-General of the United Nations.
- Talubo, J.P., Morsec, S., Saroj, D. (2022): Whose resilience matters? A socio-ecological systems approach to defining and assessing disaster resilience for small islands. *Environmental Challenges*, Volume 7, April 2022, 100511.
- Tavanti, M. (2014): Sustainable Development Capitalism: Changing Paradigms and Practices for a More Viable, Equitable, Bearable, and Just Economic Future for All. In: Kazeroony, H., Stachowicz-Stanusch, A. (eds) *Capitalism and the Social Relationship*. Palgrave Macmillan, London.
https://doi.org/10.1057/9781137325709_10
- Trane, M.; Marelli, L.; Siragusa, A.; Pollo, R.; Lombardi, P. (2023): Progress by Research to Achieve the Sustainable Development Goals in the EU: A Systematic Literature Review. *Sustainability* 2023, 15, 7055.
<https://doi.org/10.3390/su15097055>.
- Teerikangas, S., Onkila, T., Koistinen, K. and Mäkelä, M. (eds) (2021): *Research Handbook of Sustainability Agency*. Edward Elgar Publishing Limited.
- Telleria, Juan (2021): *Deconstructing Human Development: From the Washington Consensus to the 2030 Agenda*. Routledge.
- Tisdell, C.A. (1985): The World Conservation Strategy, economic policies and sustainable resource-use in developing countries. *The Environmental Professional*,

- Vol.7, pp. 102-107.
- ul Haq M. (1999): *Reflections on Human Development*. Oxford University Press,
- ul Haq M. (1972): *The Limits to Growth: A Critique*. Προσβάσιμο στο:
<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0009/004/article-A001-en.xml>
- UN (2013): Means of Implementation; Global Partnership for achieving sustainable development, Department of Economic and Social Affairs. Διαθέσιμο:
https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2079Issues%20Brief%20Means%20of%20Implementation%20Final_TST_141013.pdf [Μάιος 2023].
- UN (2015): Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Στο:
https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202023%20refinement_Eng.pdf
- UN (2015): Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, United Nations, A/RES/70/1. Διαθέσιμο:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> [Μάιος 2023].
- UN (2019): Implementation strategies for youth mainstreaming in sustainable development processes, Policy brief, Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), United Nations publication LC/CAR/2019/3: Santiago. Διαθέσιμο:
https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/files/44465/LCCAR2019_03_en.pdf [Μάιος 2023].
- UN (2023): The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition.
- UNCED (1992): Rio Declaration, The United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992. Διαθέσιμο:
<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992> [Μάιος 2023].
- UNCED (1992a): Agenda 21, The United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992. Διαθέσιμο:
<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992> [Μάιος 2023].
- UN DESA (2019): *Handbook for preparation of Voluntary National Reviews*.
- UN Habitat Urban Resilience Hub [<https://urbanresiliencehub.org/>]
- UNEP (1990): *Human Development Report*. New York Oxford: Oxford University Press.
<https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1990encompletenostatpdf.pdf>
- UNEP (2011): *UNEP Year Book 2011: emerging issues in our global environment*.
<https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8276>.
- UNEP (2022): Human Development Report 2021-22: Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World.
- UN Inter-Agency Task Team on Science, Technology and Innovation for the SDG's and EC, Joint Research Centre (2021): *Guidebook for the Preparation of Science, Technology and Innovation (STI) for SDG's Roadmaps*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. DOI:10.2760/724479, JRC124108.

- United Nations (2017): *Adopting and Analytical Framework on Risk and Resilience: A Proposal for More Proactive, Coordinated and Effective United Nations Action*.
[https://unsceb.org/sites/default/files/imported_files/RnR_0.pdf]
- WEF (2023): *The Global Risks Report 2023*. 18th Edition.
- Weichselgartner, J., & Kelman, I. (2015): Geographies of resilience: Challenges and opportunities of a descriptive concept. *Progress in Human Geography*, 39(3), 249–267. <https://doi.org/10.1177/0309132513518834>
- World Bank (1987): *Report of the World Bank Workshop on Sustainability Issues in Agriculture*. (Davis, T.J., and I. Shirmer, eds), Washington, DC: The World Bank.
- World Commission on Environment and Development (1987): *Our common future*. NY: Oxford University Press.
- World Economic Forum (2016): *From linear to circular – Accelerating a proven concept*. Available at: <http://reports.weforum.org/towardthe-circular-economy-accelerating-the-scale-up-across-global-supply-chains/fromlinear-to-circular-accelerating-a-proven-concept/>

Διαδικτυακές Διευθύνσεις

Ιστότοποι

Διαδικτυακοί Ιστότοποι

<https://ajuntament.barcelona.cat/agenda2030/en>

<https://base.citego.org/docs/new-leipzig-charta-2020.pdf>

https://commission.europa.eu/system/files/2021-04/strategic_foresight_report_2020_1_0.pdf

https://commission.europa.eu/system/files/2020-11/delivering_on_uns_sustainable_development_goals_staff_working_document_en.pdf

https://commission.europa.eu/system/files/2019-02/rp_sustainable_europe_el_v2_web.pdf

https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/17037circulaireconomie_en.pdf

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9391-2023-ADD-1/en/pdf>

<https://data.europa.eu/doi/10.2872/59131>

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/swd2021_305_en.pdf

<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-04-23-184>

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-04-19-559>

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/276524/15877045/EU-SDG-indicators-2023.pdf>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/>

<https://eur-lex.europa.eu/resource.html?>

<https://gslegal.gov.gr/?p=5801, 27/05/2019.>

<http://hellenicplatform.org/, 16/04/2020.>

<https://hdl.handle.net/>

<https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

<https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1990encompletenostatspdf.pdf>

<https://msf.gr/magazine/diaskepsi-oie-anaptyxiakoi-stohoi-hilietias>

https://old.iclei.org/fileadmin/PUBLICATIONS/Briefing_Sheets/SDGs/01_ICLEI-Bonn_Briefing_Sheet_-MDGs-SDGs_2015_web.pdf.

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC132160>

<https://reports.weforum.org/towardthe-circular-economy-accelerating-the-scale-up-across-global-supply-chains/fromlinear-to-circular-accelerating-a-proven-concept/>

https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1101&context=peri_workingpapers

<https://sdgs.un.org/2030agenda>

<https://ssrn.com/>

https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2079Issues%20Brief%20Means%20of%20Implementation%20Final_TST_141013.pdf

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/territorial_agenda_2020.pdf

https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_el.pdf

<https://urbanresiliencehub.org/>

<https://unric.org/el/>

https://unsceb.org/sites/default/files/imported_files/RnR_0.pdf

https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/files/44465/LCCAR2019_03_en.pdf

<https://www.eesc.europa.eu/el/our-work/opinions-information-reports/opinions/reflection-paper-towards-sustainable-europe-2030>

https://www.eib.org/attachments/thematic/circular_economy_15_steps_for_cities_en.pdf

https://www.eionet.europa.eu/etcs/etc-ce/products/etc-ce-products/etc-ce-report-5-2022-country-profiles-on-circular-economy/netherlands_ce-country-profile-2022_for-publication.pdf

<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0009/004/article-A001-en.xml>

https://www.helenlewisresearch.com.au/wp-content/uploads/2014/05/TZW_-_Sustainability_and_the_Waste_Hierarchy_2003.pdf

<https://www.oecd-ilibrary.org/>

<https://www.oecd.org/dac/results-development/docs/strengthening-providers-results-frameworks.pdf>

https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202023%20refinement_Eng.pdfUN

<https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8276>

<https://www.urbanagenda.urban-initiative.eu/urban-agenda-eu>

[https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece/\\$FILE/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece/$FILE/EY-study-on-the-circular-economy-in-greece.pdf)

<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Σχηματική παρουσίαση της σχετικής θέσης των προσεγγίσεων της βιώσιμης ανάπτυξης ως προς την εστίασή τους σε κοινωνικο-οικονομικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, σελ. 17

Διάγραμμα 2: Οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης και η σχέση μεταξύ τους, σελ. 19

Διάγραμμα 3: Απεικόνιση της εξέλιξης της προσέγγισης του ζητήματος των αποβλήτων, σελ. 28

Διάγραμμα 4: Κυκλική οικονομία: Το μοντέλο της πεταλούδας, σελ. 29

Διάγραμμα 5: Παγκόσμιες πολιτικές για τη μείωση του κινδύνου καταστροφής, της κλιματικής αλλαγής, των ανθρωπίνων οικισμών και πόλεων (HABITAT) και της βιώσιμης ανάπτυξης, σελ. 40

Διάγραμμα 6: Οι διαδικασίες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, που υποστηρίζει η UN DESA, σελ. 45

Διάγραμμα 7: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης σε σχέση με τη Βιόσφαιρα, την Κοινωνία και την Οικονομία, σελ. 160

Διάγραμμα 8: Σύνδεση των ΣΒΑ με τον Χωρικό Σχεδιασμό, σελ. 162

ΕΙΚΟΝΕΣ

195

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Οι διαφορετικές διαστάσεις της έννοιας ανθεκτικότητας και των διαφορετικών αποτελεσμάτων που μπορεί να έχει στην επηρεαζόμενη οντότητα, σελ. 24

Εικόνα 2: Οι οκτώ Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας, σελ. 37

Εικόνα 3: Τα Διεθνή Συνέδρια για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2015-2016, σελ. 38

Εικόνα 4: Σχηματική απεικόνιση των 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ, σελ. 52

Εικόνα 5: Τα 5P's (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships - Άνθρωποι, Πλανήτης, Ευημερία, Ειρήνη, Συμπράξεις) στην Ατζέντα 2030, σελ. 62

Εικόνα 6: Ο προσδιορισμός της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (πηγή: ΕΕ, 2019: 4), σελ. 101

Εικόνα 7: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, σελ. 134

Εικόνα 8: Οι 8 Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας του ΟΗΕ, σελ. 136

Εικόνα 9: Οι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας (από την ΕΕ)., σελ. 137

Εικόνα 10: Το Λογότυπο της Συνόδου Κορυφής Rio+20, σελ. 137

Εικόνα 11: Παράθεση των Λογότυπων των 8 Στόχων της Χιλιετίας και των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, σελ. 138

Εικόνα 12: Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Πλαίσιο των Διεθνών

Προκλήσεων, σελ. 161

Εικόνα 13: Τα Λογότυπα των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, σελ. 166

Εικόνα 14: Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για την Βιώσιμη Ανάπτυξη του ΟΗΕ, σε. 169

Εικόνα 15: Η Εθελοντική Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ του 2018, σελ. 170

Εικόνα 16: Η Εθελοντική Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ του 2022, σελ. 171

ΠΙΝΑΚΕΣ

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Οι Οικουμενικές Αρχές της Διακήρυξης του Ρίο για το Περιβάλλον, σελ. 35

Πίνακας 2: Συνοπτική παρουσίαση των 17 ΣΒΑ του ΟΗΕ, σελ. 53

Πίνακας 3: Συσχέτιση των Συνθηκών ΣΕΕ και ΣΛΕΕ του πρωτογενούς δικαίου της ΕΕ με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ (Β. Φούρκας, 2023), σελ. 72

Πίνακας 4: Τα χαρακτηριστικά βιωσιμότητας που πρέπει να έχει ένας οικισμός, ανεξαρτήτως μεγέθους, σύμφωνα με το Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (1999), σελ. 76

Πίνακας 5: Ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη, όπως προβλέπεται στα σχέδια κανονισμών για την περίοδο 2021-2027 (Πηγή: Fioretti *et al*, 2020: 11), σελ. 89

Πίνακας 6: Οι 16 κατηγορίες βιώσιμων δημοσίων συμβάσεων στο Σχέδιο Δράσης naBE της Αυστρίας, σελ. 92

Πίνακας 7: Παραδείγματα κριτηρίων εφαρμογής των βιώσιμων δημοσίων συμβάσεων στο Σχέδιο Δράσης naBE της Αυστρίας, σελ. 93

Πίνακας 8: Τα έξι θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ στην ΕΕ, 2023, σελ. 99

Πίνακας 9: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (ΕΠΣ) σε σχέση με την Ατζέντα 2030 και τους ΣΒΑ (Β. Φούρκας, 2023), σελ. 102

Πίνακας 10: Οι βασικές συνιστώσες των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Δράσης (ΠΠΔ) 1973-2020, σε σχέση με την Ατζέντα 2030, σελ. 115

Πίνακας 11: Ενδεικτικά παραδείγματα σύνθετων δεικτών του JRC για τους ΣΒΑ, σελ. 126

Πίνακας 12: Οι 17 ΣΒΑ στις έξι πολιτικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2019-2024), σελ. 129

Πίνακας 13: Συσχέτιση των ΣΒΑ με τις Διαστάσεις του Χωροταξικού Σχεδιασμού, σελ. 163

Πίνακας 14: Σύνδεση Αξόνων Ατζέντα 2030 με Ενδεικτικές Δράσεις & Έργα Βιώσιμης Πόλης, σελ. 164

Πίνακας 15: Υποστόχοι του ΣΒΑ 11 με Ενδεικτικές Δράσεις & Έργα Βιώσιμης Πόλης, σελ. 165

ΕΝΘΕΤΑ

Κατάλογος Ένθετων

Ένθετο 1: Ενσωμάτωση ΣΒΑ: η περίπτωση της πολιτιστικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης (Β. Φούρκας, 2023 από: EC, 2016, 2023, ΕΕ, 2017, 2019, 2019α, 2023β), σελ. 82

Ένθετο 2: Ενδεικτικά παραδείγματα βέλτιστης πρακτικής σύμφωνα με τις κατευθυντήριες αρχές για «συμμετοχή – σύμπραξη - δέσμευση», στην ΕΕ, σελ. 85

Ένθετο 3: Παράδειγμα τεκμηριωμένης πολιτικής με μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή των ΣΒΑ, σελ. 87

Ένθετο 4: Παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών για την εθνική προσαρμογή της Ατζέντα 2030 (Φινλανδία και Αυστρία), σελ. 90

Ένθετο 5: Παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής για την τοπική προσαρμογή της Ατζέντα 2030: Βαρκελώνη (πηγή: Barcelona City Council, 2020), σελ. 96

Ένθετο 6: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και άλλα ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ για τη συνοχή των πολιτικών της ΕΕ, σελ. 101

Ένθετο 7: Ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ με βάση το συντονιστικό πλαίσιο της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη, σελ. 103

Ένθετο 8: Ενδεικτικά Μέσα Εφαρμογής (ΜΕ) των ΣΒΑ με βάση το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ για το περιβάλλον, σελ. 110

Ένθετο 9: Ενδεικτικά Προγράμματα Δράσης της ΕΕ ως Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ, σελ. 115

Ένθετο 10: Ο Κανονισμός ταξινόμησης των βιώσιμων επενδύσεων και το Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων, σελ. 118

Ένθετο 11: Οι βασικές αρχές της Eurostat για τις αναθεωρήσεις του συνόλου δεικτών των ΣΒΑ της ΕΕ (πηγή: Eurostat, 2023a), σελ. 122

Ένθετο 12: Η πλατφόρμα δεδομένων, δεικτών και πληροφοριών της ΕΕ για τους ΣΒΑ “KnowSDGs”, σελ. 125

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Δρ. Μιχάλης Χρηστάκης

Μιχάλης Γ. Χρηστάκης, Μ.Α., Ph.D.

Διοικητικός - Πολιτικός Επιστήμονας, Ειδίκευση στις Ευρωπαϊκές Πολιτικές & τις Χρηματοδοτήσεις

Γενικός Γραμματέας Δήμου Νέας Σμύρνης, Πρόεδρος Πανελληνίας Ένωσης Γενικών Γραμματέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης “Κλεισθένης”, Αντιπρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου & Εκτελεστικής Επιτροπής, Ε.Ο.Ε.Σ. Εύξεινη Πόλη, Ειδικός Επιστήμονας Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)

Ο Μιχάλης Χρηστάκης είναι από το Ηράκλειο Κρήτης. Αριστούχος του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών & Δημόσιας Διοίκησης (Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Κάτοχος Μεταπτυχιακού (Μ.Α.) στις Ευρωπαϊκές Σπουδές (Πανεπιστήμιο Reading, Ηνωμένο Βασίλειο). Αναγορεύτηκε Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων, το 1993 - με σπουδές ως υπότροφου NATO- από το Πανεπιστήμιο του Kent at Canterbury (Ηνωμένο Βασίλειο).

Την περίοδο 1994-1996 διετέλεσε ως Σύμβουλος στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Δημόσιας Τάξης και Μεταφορών & Επικοινωνιών. Το 2001 διετέλεσε ως Σύμβουλος στο Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ. Την περίοδο 2004-2006 διετέλεσε ως Σύμβουλος στο Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Σε κάθε Υπουργείο, η ενασχόληση αφορούσε τη διαμόρφωση και υλοποίηση συναφών δημόσιων πολιτικών, διεθνών επαφών και χρηματοδοτήσεων.

Ως στέλεχος της Δημόσιας Διοίκησης είναι Υπεύθυνος Σπουδών και Έρευνας στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ) από το 2001 με συγγραφή και υλοποίηση μεγάλου αριθμού επιμορφωτικών προγραμμάτων και Συνεδρίων σε θέματα οργάνωσης και διοίκησης δημόσιων φορέων και ΟΤΑ και με ευθύνη για τα τεχνικά δελτία του Γ΄ ΚΠΣ 2000-2006.

Από το 2007 ως το 2015 διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Δήμου Αμαρουσίου. Την περίοδο 2015-2017 διετέλεσε Γενικός Γραμματέας του Δήμου Διονύσου. Από το Μάιο του 2017 διατελεί ως Γενικός Γραμματέας του Δήμου Νέας Σμύρνης.

Από το 2011 είναι Ιδρυτικό Μέλος και Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ένωσης Γενικών Γραμματέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης “Κλεισθένης”, φορέα που παρέχει τεχνογνωσία και στήριξη στις 332 αυτοδιοικητικές αρχές και στους 230 Γενικούς Γραμματείς στη χώρα μας.

Το 2013-2014 διετέλεσε Πρόεδρος της Ομάδας Αυτεπιστασίας για τον Τομέα Αλιείας του ΟΟΣΑ στο πλαίσιο της δημιουργίας της Εργαλειοθήκης του ΟΟΣΑ.

Το 2014-2015 διετέλεσε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ).

Το 2017 εξελέγη μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου στον Ευρωπαϊκό Όμιλο Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) Εύξεινη Πόλη και αμέσως μετά και μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής. Το 2020 εξελέγη Αντιπρόεδρος Διοίκησης & Στρατηγικής Ανάπτυξης στο ΔΣ του ΕΟΕΣ.

Στον εκπαιδευτικό τομέα διαθέτει ευρεία εκπαιδευτική εμπειρία στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, και στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης (ΕΣΔΔΑ) και το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝΕΠ) του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης & Αυτοδιοίκησης, στις Στρατιωτικές Σχολές (Σχολή Ικάρων, Σχολή Τεχνικών Υπαξιωματικών Αεροπορίας), στη Σχολή Εθνικής Ασφάλειας (ΣΕΑ) και στη Σχολή Επιμόρφωσης της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πολεμικού Ναυτικού, στον ιδιωτικό τομέα (IST Studies), και στην επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση για το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Διαθέτει ευρύ εκπαιδευτικό - συγγραφικό έργο και αρθρογραφία σε θέματα Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Χρηματοδοτήσεων και Δημοσίου Μάνατζμεντ και από το 2016 και στα θεματικά αντικείμενα της Κοινωνικής και της Κυκλικής Οικονομίας.

Επιστημονική Ιδιότητα: Δρ. Διεθνών Σχέσεων, Πολιτικός - Διοικητικός Επιστήμονας

Θέση Ευθύνης: Γενικός Γραμματέας Δήμου Νέας Σμύρνης

Επικοινωνία: Email: christakismichalis2@gmail.com & τηλ: 213-2025844 & -845

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Δρ. Βασίλειος Φούρκας

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Βασίλης Φούρκας

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

- Όνομα & Επώνυμο:** Βασίλειος Φούρκας
- Σπουδές:** Πολιτικός Μηχανικός ΑΠΘ, 1993
PhD Χωροταξία–Πολεοδομία (urban cyberspace planning), 2001, Univ. of Manchester, UK
- Εξειδίκευση:** Πολιτικός Μηχανικός Χωροταξίας-Πολεοδομίας (*Civil Planner – Evaluation, Monitoring & Learning - KPIs - Territorial Impact Assessment*).

Τεχνογνωσία για την παρακολούθηση, μέτρηση & αξιολόγηση δικτύων, επενδύσεων και έργων, σχεδίων, προγραμμάτων και πολιτικών (π.χ. σκοπιμότητα, μεθοδολογία, χρηματοδότηση, οργάνωση, συστήματα διαχείρισης & μέτρησης, πρότυπα, δεδομένα και δείκτες παρακολούθησης, επιδράσεων και αξιολόγησης)

E-mail: vasfourkas@gmail.com & v.fourkas@osenet.gr

200

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ (μετά το 2000)

- 2019 -** Πολιτικός Μηχανικός Χωροταξίας-Πολεοδομίας, ΟΣΕ ΑΕ, Γενική Διεύθυνση Δικτύου, Διεύθυνση Συντήρησης Γραμμής, Υπηρεσία Γραμμής Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη. *Ενδεικτικό αντικείμενο:* σύνταξη προδιαγραφών-μελετών και εισηγήσεων, επίβλεψη και διαχείριση συμβάσεων έργων συντήρησης-ανακαίνισης και μελετών, ερευνητικών προγραμμάτων και μετρήσεων, προμήθειας επιστημονικών & τεχνικών υπηρεσιών και εξοπλισμού, επιθεώρηση σιδηροδρομικής γραμμής, τεχνικών και εγκαταστάσεων.
- 2019 -** Εισηγητής - Εκπαιδευτής του ΕΚΔΔΑ-ΙΝΕΠ σε επιμορφωτικά προγράμματα Βιώσιμης και Ψηφιακής Χωρικής Ανάπτυξης: (i) ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΕΛΟΤ ISO 37101:2017 -ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, (ii) ΣΧΕΔΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (ΣΒΑΚ), (iii) ΟΙ ΕΞΥΠΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ PLACE MARKETING ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ, (iv) ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ: ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ.
- 2004-2019** Προϊστάμενος του «Παρατηρητήριου της Εγνατίας Οδού», ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε. (<http://observatory.egnatia.gr>): Παρακολούθηση και αξιολόγηση των χωρικών, κοινωνικο-οικονομικών, περιβαλλοντικών και συγκοινωνιακών επιδράσεων του διευρωπαϊκού δικτύου αυτοκινητοδρόμων της Εγνατίας Οδού και των καθέτων αξόνων (διαπεριφερειακές-διασυνοριακές-διευρωπαϊκές

συνδέσεις και πολυτροπικές μεταφορές). Διαχείριση και υλοποίηση τριών συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων Δράσης (Γ' ΚΠΣ, ΕΣΠΑ & DGMOVE) για τη διενέργεια πληθώρας ερευνών-μελετών, για την προμήθεια υπηρεσιών επιστημ. συμβ. και εξοπλισμού, καθώς και για την διοργάνωση εκδηλώσεων/ημερίδων και την έκδοση εκθέσεων. Παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής από (α) NordRegio - ESDP (European Spatial Planning Perspective) - ESPON European Spatial Planning Observatory Network και (β) Interreg: Interregional Learning towards Sustainable Mobility in Europe: the REGIO-MOB Experience.

- 2018 -** Μέλος Μητρώου Πιστοποιημένων Αξιολογητών της Γενικής Γραμματείας Έρευνας & Τεχνολογίας & του Ιδρύματος Προώθησης Έρευνας Κύπρου.
- 2017 -** Μέλος Μητρώου Πιστοποιημένων Αξιολογητών της Γενικής Γραμματείας Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ).
- 2016 – 2020** Ομάδα εμπειρογνομόνων ανεξάρτητων αξιολογητών των προτάσεων έργων που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο του INTERREG V B Adriatic-Ionian – ADRION, ERVET- Emilia-Romagna Valorizzazione Economica Territorio SpA.
- 2016 – 2019** Ομάδα Στατιστικών Εκπροσώπων του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.
- 2011 - 2019** Κομβικό Σημείο Επαφής (ΚΟΣΕ) ΥΠΥΜΕΔΙ/ΓΓΔΕ, για την διαμόρφωση της Εθνικής Υποδομής Γεωχωρικών Πληροφοριών - Εναρμόνιση με την Οδηγία INSPIRE 2007/2/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
- 2005-2012** Διδάσκων-Λέκτορας σύμφωνα με το ΠΔ 407/80 στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- 2002-2004** Επιστημονικός συνεργάτης – διδάσκων στο Τμήμα Γεωπληροφορικής και Τοπογραφίας, ΤΕΙ Σερρών.
- 1999-2003** Επιστημονικός συνεργάτης σε 8 Ερευνητικά Προγράμματα της Επιτροπής Ερευνών του ΑΠΘ και σε 1 μάθημα.
- Μέλος ΤΕΕ 1994 (ΑΜ: 67136)

Αναλυτικά οι δημοσιεύσεις του Συγγραφέα:

- Researchgate.net: <https://www.researchgate.net/profile/Vassilys-Fourkas>

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Δρ. Μιράντα Δανδουλάκη

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μιράντα Δανδουλάκη

Στοιχεία επικοινωνίας: email: mdand@tee.gr

Η κα Μιράντα Δανδουλάκη είναι πολιτικός μηχανικός (ΕΜΠ, 1981) με μεταπτυχιακές σπουδές στην περιφερειακή ανάπτυξη (Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1988) και διδάκτωρ Πολεοδομίας (Σχολή Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, 2008).

Έχει εργαστεί, σε διάφορες θέσεις, στον δημόσιο τομέα για περισσότερο από 40 χρόνια. Υπήρξε στέλεχος του Οργανισμού Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (1994-2002) όπου απέκτησε σημαντική εμπειρία πεδίου σε διαχείριση σεισμικών καταστροφών, εντός και εκτός Ελλάδας. Έχει διατελέσει Αναπληρώτρια Διευθύντρια του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόγνωσης και Πρόληψης των Σεισμών και Εθνική Εκπρόσωπος στην Ανοιχτή Μερική Συμφωνία του ΣτΕ για Αντιμετώπιση Μεγάλων Κινδύνων (EUROPA Major Hazards Agreement) (2000-2002). Είχε προσληφθεί ως επιστημονικό προσωπικό στο Κοινό Κέντρο Ερευνών (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ίσπρα, Ιταλία (2004-2008), όπου συνέβαλε σε ερευνητικά έργα στο πεδίο της ασφάλειας των κρίσιμων υποδομών. Έχει εργαστεί ως ειδικό επιστημονικό προσωπικό, στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (2008-2010 και 2012-2020), σε διάφορες θέσεις, εστιάζοντας στα πεδία της βιώσιμης ανάπτυξης και της πολιτικής προστασίας. Διετέλεσε Αναπληρώτρια Διευθύντρια της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (2013-2014).

Έχει συμβάλει σε 38 ελληνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα ως κύρια ερευνήτρια (αναφέρονται, ενδεικτικά, τα ευρωπαϊκά προγράμματα FORMIDABLE, LOCCATEC, KNOW4DRR, EDUCEN). Έχει συμμετάσχει στη Συμβουλευτική Επιτροπή (Advisory Board) ερευνητικών έργων (ενδεικτικά, των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ENSURE, LODE). Είναι εμπειρογνώμονας στην ΕΕ και αξιολογήτρια προτάσεων ερευνητικών προγραμμάτων Horizon, στο θεματικό πεδίο της ανθρώπινης ασφάλειας.

Έχει μεγάλη εμπειρία στην επιμόρφωση και κατάρτιση διαφόρων ομάδων-στόχων, όπως στελεχών πολιτικής προστασίας, εθελοντών, εκπαιδευτικών. Διδάσκει στα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων» του ΕΚΠΑ (από το 2015) και «Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου», Κατεύθυνση «Διαχείριση Φυσικών και Ανθρωπογενών Κινδύνων και Καταστροφών» του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου (από το 2017). Το 2022 διετέλεσε Προσκεκλημένη Καθηγήτρια στο Disaster Prevention Research

Institute (DPRI) του Πανεπιστημίου του Κιότο, Ιαπωνία.

Έχει δημοσιεύσει σε επιστημονικά περιοδικά και σε βιβλία διεθνών και ελληνικών εκδοτικών οίκων.

Τα παρόντα επιστημονικά της ενδιαφέροντα εστιάζουν στις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των κινδύνων και καταστροφών, στη μείωση του κινδύνου καταστροφής στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης και στις χωρικές διαστάσεις των καταστροφών.

Επιλογή δημοσιεύσεων

Dandoulaki, M., Lazoglou, M., Pangas, N. & Serraios, K. (2023) "Disaster Risk Management and Spatial Planning: Evidence from the Fire-Stricken Area of Mati, Greece" *Sustainability* 15, no. 12: 9776. <https://doi.org/10.3390/su15129776>

Dandoulaki, M. (2023) "Towards a renewed role of spatial planning in disaster emergency management in Greece". In: K.Serraios (ed) *Innovative urban planning approaches*, Athens: Sakkoulas

Dandoulaki, M., Evripiotis, I., Gaspari, M., Katsaros, M., Linaki, E., Serraios, K. (2022) "Emergency management against natural hazards in the Acropolis of Athens". *Sustainability*, 14(20):12999. <https://doi.org/10.3390/su142012999>

Di, B. & Li, J. & Dandoulaki, M. & Cruz A.M., Zhang, R. & Niu, Z. (2020) "Household recovery strategies in Longmen Mountain area, Sichuan, China, following the 2008 Wenchuan earthquake disaster," *Natural Hazards: Journal of the International Society for the Prevention and Mitigation of Natural Hazards*, vol. 104(1), pages 123-137.

Δανδουλάκη Μ. (2019) Αξιοποίηση των χωρικών πολιτικών και του σχεδιασμού του χώρου για την πρόληψη και τον μετριασμό των φυσικών καταστροφών στην Ελλάδα: Προκλήσεις και ευκαιρίες. Στο: Σεργάος, Κ. & Μέλισσας (επιμ.) *Φυσικές καταστροφές και χωρικές πολιτικές*, Αθήνα: Σάκκουλας.

Δανδουλάκη, Μ., Καρύμπαλης, Ε. & Σκορδίλη, Σ. (επιμ.) (2019) *Σύγχρονα θέματα φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών*, Αθήνα: ΚΑΨΙΜΙ

Σαπουντζάκη, Κ., Δανδουλάκη, Μ. (2016) *Κίνδυνοι και Καταστροφές* [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6297/>

Δανδουλάκη, Μ. (2016) "Ανασυγκρότηση μετά το σεισμό μεγέθους 9.0R στην Ανατολική Ιαπωνία το 2011, εστιάζοντας στο σχεδιασμό του χώρου". *Γεωγραφίες*, Τεύχος 27, σελ. 103-119.

Δανδουλάκη, Μ. (2012) *Πολιτική προστασία και αυτοδιοίκηση*, Αθήνα: Εκδ. ΕΕΤΑΑ.

Dandoulaki, M. and Halkia, M. (2010) Social media (Web 2.0) and crisis information: Case study Gaza 2008-09. In: Asimakopoulou, E. & Bessis, N. (eds), *Advanced ICTs for Disaster Management and Threat Detection: Collaborative and Distributed Frameworks*. USA: IGI Global, pp.143-163.

**Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030
ΚΑΙ
ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΟΥ ΟΗΕ:
ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ**

ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Τράπεζα Θεμάτων

για το Πρόγραμμα: «Η ΑΤΖΕΝΤΑ 2030 ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΟΗΕ: Το Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό Πλαίσιο
Εφαρμογής»

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ - ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Ερώτηση 1 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Η οικονομική μεγέθυνση είναι δυνατόν να αποσυνδεθεί από τους φυσικούς πόρους, καθότι οι εξαντλούμενοι πόροι μπορεί να υποκατασταθούν από ισοδύναμο ανθρωπίνο/ανθρωπογενές κεφάλαιο, υποστηρίζει(ουν):

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ, δ)

- α. Ο μεγάλος θεωρητικός Thomas Malthus
- β. Νεοκλασικοί οικονομολόγοι που ανήκουν στη λεγόμενη Σχολή Ασθενούς Υποκατάστασης (*)
- γ. Οικολόγοι οικονομολόγοι στα μέσα του 20ού αιώνα
- δ. Η μελέτη «Τα όρια της ανάπτυξης» που εκδόθηκε το 1972

205

Ερώτηση 2 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Η ανθεκτικότητα (resilience) αφορά αποκλειστικά στην ανάκαμψη μετά από σοκ ή αιφνίδια καταστροφή.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό
- β. Λάθος (*)

Ερώτηση 3 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Ποιοι είναι οι τρεις βασικοί πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης;

(Η απάντηση περιέχει τρία στοιχεία)

- α.
- β.
- γ.

(Οικονομία, Κοινωνία, Περιβάλλον)

Ερώτηση 4 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, εφόσον κάθε μέλος της κοινωνίας είναι σε

θέση να πάρει μέρος στην οικονομική μεγέθυνση και να επωφεληθεί από αυτήν επιτυγχάνεται:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Ανεκτή ανάπτυξη
- β. Δίκαιη ανάπτυξη (*)
- γ. Αειφόρος μεγέθυνση

Ερώτηση 5 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ Ι

Στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης, εφόσον οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες δεν αποβαίνουν σε βάρος της γενικής κοινωνικής βελτίωσης, επιτυγχάνεται:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Ανεκτή ανάπτυξη (*)
- β. Δίκαιη ανάπτυξη
- γ. Αειφόρος μεγέθυνση

Ερώτηση 6 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

Το Πολιτικό Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη συνεδριάζει σε ανώτατο επίπεδο, υπό την αιγίδα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Μία φορά τον χρόνο
- β. Κάθε τέσσερα χρόνια (*)
- γ. Όποτε χρειάζεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις της UN DESA

206

Ερώτηση 7 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

Όπως αναφέρεται στο Προοίμιο της Ατζέντας 2030, τα πεδία στα οποία αναφέρονται οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, γνωστά και ως 5P's, είναι:

(Η απάντηση περιέχει πέντε στοιχεία)

- α.
- β.
- γ.
- δ.
- ε.

(Άνθρωποι (People), Πλανήτης (Planet), Ευημερία (Prosperity), Ειρήνη (Peace), Συμπράξεις (Partnerships))

Ερώτηση 8 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ

Ο Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης μετρά την ανθρώπινη ανάπτυξη, συνεκτιμώντας τα εξής:

(Απάντηση μια ομάδα από τις δύο, που είναι η σωστή)

Αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο

Μακρά ζωή και υγεία
Εκπαίδευση ή γνώση

ή

Το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (*)
Το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση (*)
Τα έτη σχολικής εκπαίδευσης για τους ενήλικες άνω των 25 ετών
Τα αναμενόμενα έτη εκπαίδευσης για τα παιδιά σε σχολική ηλικία (*)

Ερώτηση 9 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ II

Αναφορικά με την εθελοντική εθνική έκθεση (Voluntary National Review) στο πλαίσιο της υλοποίησης της Ατζέντας 2030:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Αναφέρεται στην κατάσταση σε μια χώρα όσον αφορά στην πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην εφαρμογή της Ατζέντας 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη και των ΣΒΑ. (Σ)
- β. Καταρτίζεται ακολουθώντας υποχρεωτικά μια τυποποιημένη μεθοδολογία που έχει δημιουργήσει η UN DESA. (Λ)
- γ. Καταρτίζεται με την ευθύνη κάθε κράτους-μέλους. (Σ)
- δ. Δεν υπάρχει υποχρέωση κατάρτισής της από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, λόγω αδυναμιών στα στατιστικά τους συστήματα. (Λ)

207

Ερώτηση 10 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ II

Αναφορικά με την εθελοντική εθνική έκθεση (Voluntary National Review) στο πλαίσιο της υλοποίησης της Ατζέντας 2030:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Για λόγους απλοποίησης, περιλαμβάνει ένα μοναδικό δείκτη για κάθε επιμέρους στόχο των ΣΒΑ. (Λ)
- β. Οι δείκτες αναφέρονται αποκλειστικά στο εθνικό επίπεδο. (Λ)
- γ. Περιλαμβάνει δείκτες κοινούς με άλλα συστήματα παρακολούθησης πολιτικών σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως το Πλαίσιο Sendai για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφής. (Σ)
- δ. Αποτελεί ένα αξιόπιστο πλαίσιο δεικτών και στατιστικών δεδομένων για την παρακολούθηση της προόδου στην υλοποίηση της Ατζέντας 2030, την ενημέρωση της πολιτικής και τη διασφάλιση της λογοδοσίας όλων των ενδιαφερομένων. (Σ)

Ερώτηση 11 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ III

Οι βασικές γενικές κατευθυντήριες αρχές και στόχοι της ΕΕ στο πλαίσιο προώθησης και εφαρμογής της Ατζέντας 2030 περιλαμβάνουν:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις τομεακές πολιτικές. (Σ)
- β. Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και εταιρικές σχέσεις: συμμετοχή - σύμπραξη – δέσμευση. (Σ)
- γ. Τεκμηριωμένη πολιτική: παρακολούθηση - αξιολόγηση – επανεξέταση. (Σ)
- δ. Εθνική και τοπική προσαρμογή & εφαρμογή. (Σ)

Ερώτηση 12 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ III

Τα θεμελιώδη Μέσα Εφαρμογής των ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 στην ΕΕ περιλαμβάνουν:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ). (Λ)
- β. Την περιβαλλοντική νομοθεσία. (Σ)
- γ. Τις Διεθνείς συμπράξεις. (Σ)
- δ. Τους Χρηματοδοτικούς πόρους. (Σ)

Ερώτηση 13 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ III

Τα άρθρα 174 έως 178 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) προσδιορίζουν τον στόχο που αφορά την «εδαφική συνοχή», που πρακτικά συσχετίζεται άμεσα με:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Όλους τους ΣΒΑ της Ατζέντα 2030. (Σ)
- β. Τον ΣΒΑ 11 (Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες). (Λ)
- γ. Τους ΣΒΑ 10 (Λιγότερες Ανισότητες) & ΣΒΑ 8 (Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη). (Λ)

208

Ερώτηση 14 (αντιστοίχισης) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Στο πλαίσιο εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ, η ΕΕ θεωρεί πως:

(Σημειώστε με Σ τα σωστά και με Λ τα λάθος)

- α. Η εφαρμογή των αρχών της κυκλικής οικονομίας σε όλους τους τομείς και τις βιομηχανίες θα ωφελήσει κυρίως γιατί θα διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. (Σ)
- β. Η δραστική μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, η μείωση του λογαριασμού εισαγωγών ορυκτών καυσίμων, η αύξηση της ενεργειακής αυτονομίας μέσω των ΑΠΕ θα πρέπει να υλοποιηθούν άμεσα με κάθε κόστος. (Λ)
- γ. Οι κοινωνικές επενδύσεις (υγεία, εκπαίδευση, κατάρτιση κλπ.) πρέπει να παραμείνουν μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων της ΕΕ και των κρατών μελών της. (Σ)

Ερώτηση 15 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

(Σημειώστε με Σ το σωστό και με Λ το λάθος)

- α. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιορίζει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ως θέμα διακυβέρνησης, που απαιτεί τα κατάλληλα μέσα για την εξασφάλιση της συνοχής των πολιτικών, στο σύνολο των θεματικών τομέων και των ΣΒΑ, καθώς και μεταξύ της εξωτερικής δράσης και των άλλων πολιτικών της ΕΕ. (Σ)
- β. Την τελευταία δεκαετία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποδυνάμωσε τον κεντρικό της ρόλο επί της χάραξης πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω μετάθεσης των πρωτογενών ευθυνών και αρμοδιοτήτων στις εθνικές κυβερνήσεις. (Λ)

Ερώτηση 16 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Αναφέρετε τέσσερις ενδεικτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την πρακτική εφαρμογή των αρχών «συμμετοχή - σύμπραξη - δέσμευση» στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης στην ΕΕ.

(Η απάντηση να περιέχει τέσσερις μεθόδους)

- α.
- β.
- γ.
- δ.

(διαβουλεύσεις δια ζώσης ή μέσω ψηφιακής πλατφόρμας, έρευνες ενδιαφερομένων, έρευνες κοινής γνώμης, τοπικά δημοψηφίσματα, θεματικές ομάδες εργασίας, συνεργατικά εργαστήρια, συνεδρίες ή και διαγωνισμοί καινοτόμων ιδεών (π.χ. hackathon, πιλοτικά έργα, εξειδικευμένες, χωρικά ή θεματικά, μελέτες περίπτωσης)

209

Ερώτηση 17 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Για την τοπική προσαρμογή της Ατζέντα 2030, η ΕΕ συνιστά:

(Σημειώστε με Σ το σωστό και με Λ το λάθος)

- α. Ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών για βιώσιμη ανάπτυξη, που είναι υποκείμενες των τομεακών πολιτικών. (Λ)
- β. Η περιοχή αναφοράς πρέπει να ορίζεται με βάση τα διοικητικά όρια των ΟΤΑ. (Λ)
- γ. Συστηματική παρακολούθηση ως προς τους ΣΒΑ και τους τοπικά προσαρμοσμένους δείκτες με δυνατότητα εθνικής και διεθνούς συγκρισιμότητας. (Σ)

Ερώτηση 18 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Αναφέρετε τρεις ενδεικτικές πρωτοβουλίες της ΕΕ για την ενσωμάτωση της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ και την αντίστοιχη υποστήριξη για τη συνοχή των τομεακών πολιτικών & τον συντονισμό μεταξύ των χωρών-μελών.

(Η απάντηση να περιέχει τρεις ενδεικτικές πρωτοβουλίες)

- α.
- β.
- γ.

(Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία; Η Εδαφική Ατζέντα 2030; Το πολιτικό πλαίσιο για την ανθεκτικότητα; Το Σχέδιο Δράσης για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας; Οι πολιτικές για την ψηφιακή μετάβαση και την «έξυπνη ανάπτυξη»; Ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης; Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο;)

Ερώτηση 19 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Αναφέρετε πέντε ενδεικτικούς χρηματοδοτικούς πόρους για την υλοποίηση έργων βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο εφαρμογής της Ατζέντα 2030 και των ΣΒΑ στις χώρες-μέλη της ΕΕ.

(Η απάντηση να περιέχει πέντε ενδεικτικούς χρηματοδοτικούς πόρους)

- α.
- β.
- γ.
- δ.
- ε.

(το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, τα Προγράμματα Περιβαλλοντικής Δράσης, το Πρόγραμμα Horizon, το Πρόγραμμα LIFE, το Πρόγραμμα Erasmus+, το Πρόγραμμα "Δημιουργική Ευρώπη", τα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας INTERREG, ο Μηχανισμός Γειτονίας, Ανάπτυξης και Διεθνούς Συνεργασίας, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, το Επενδυτικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, το Πρότυπο Πράσινων Ομολόγων, οι Συμβάσεις Ενεργειακής Απόδοσης)

Ερώτηση 20 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ IV

Δύο (2) βασικοί δείκτες που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη διαμόρφωση και παρακολούθηση των πόλεων, όσον αφορά τις δυνητικά άμεσες απειλές για τη βιώσιμη ανάπτυξη τους, είναι:

(Σημειώστε με Σ τις δύο σωστές)

- α. Έκθεση πληθυσμού κατοίκων σε θόρυβο. (Σ)
- β. Αριθμός νέων επιχειρήσεων.
- γ. Πληθυσμός νέων κατοίκων.
- δ. Μεταβολή αξιών γης.
- ε. Τετραγωνικά μέτρα πρασίνου ανά κάτοικο. (Σ)

Ερώτηση 21 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι η συνέχεια των 8 Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και των επιμέρους στόχων των, όπως αυτοί καθορίστηκαν με κύριο χαρακτηριστικό τη χωρική αναπτυξιακή διάσταση.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό (*)
- β. Λάθος

Ερώτηση 22 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ-SDG's) εγκρίθηκαν επίσημα στην Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, στην Νέα Υόρκη, και τέθηκαν σε εφαρμογή από τον Ιανουάριο του 2016. Η προθεσμία για την υλοποίηση τους είναι το 2030.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό (*)
- β. Λάθος

Ερώτηση 23 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Ποιος από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ-SDG's), που εγκρίθηκαν επίσημα στην Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, ενσωματώνει την διάσταση της χωρικότητας και της τοπικής ανάπτυξης:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Ο Στόχος 3: Καλή υγεία και Ευημερία
- β. Ο Στόχος 11: Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες (*)
- γ. Ο Στόχος 13: Δράση για το Κλίμα

Ερώτηση 24 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Ποιος από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ-SDG's), που εγκρίθηκαν επίσημα στην Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, ενσωματώνει την διάσταση των συμπράξεων και της συνεργασίας:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Ο Στόχος 10: Λιγότερες Ανισότητες
- β. Ο Στόχος 16: Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί
- γ. Ο Στόχος 17: Συνεργασία για τους Στόχους (*)

Ερώτηση 25 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι ΣΒΑ έχουν και μία διάσταση στρατηγικού χαρακτήρα χωροταξικού σχεδιασμού, καθώς η προσέγγιση αυτή ενισχύει την χωρική ανάπτυξη ως εφαρμογή στην πράξη για καλύτερη διαχείριση γενικά των στόχων βιωσιμότητας σε εθνικό τουλάχιστον επίπεδο. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η πολιτική για εδαφική συνοχή, η οποία

διαμορφώνει μία νέα προσέγγιση, η οποία χρησιμοποιεί ως μέσο το χωρικό σχεδιασμό για να επιτύχει την βιώσιμη χωρική ανάπτυξη.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό (*)
- β. Λάθος

Ερώτηση 26 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Η αποτύπωση του κάθε Στόχου της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η συσχέτισή του με τον χωροταξικό σχεδιασμό δεν οδηγεί και σε μία προσέγγισή του μέσα από εφαρμογές αστικής καινοτομίας.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό
- β. Λάθος (*)

Ερώτηση 27 (σωστό ή λάθος) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι πόλεις καλούνται να συμβάλλουν στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας του αστικού περιβάλλοντος, να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων τους, να υλοποιήσουν δράσεις και έργα στην κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος, του κλίματος, του ελέγχου της ενεργειακής κατανάλωσης και να προωθήσουν την ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας και των εφαρμογών αστικής καινοτομίας, ως την λύση για την μετάβαση στην βιώσιμη πόλη. Επίσης, οι πόλεις καλούνται δια των δημοτικών ή των περιφερειακών αρχών να ενεργοποιήσουν διαδικασίες παρακίνησης των πολιτών για την συμμετοχή τους στο μετασχηματισμό της πόλης τους σε έξυπνη και βιώσιμη.

(Επιλέξτε ένα από τα σωστό ή λάθος)

- α. Σωστό (*)
- β. Λάθος

Ερώτηση 28 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι Εθνικές Προτεραιότητες για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης στην χώρα μας ανακοινώθηκαν στις 30 Ιουνίου 2017, και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: Α. *Εθνικές Προτεραιότητες Προσανατολισμένες στα Αποτελέσματα (outcome oriented)*, και Β. *Εθνικές Προτεραιότητες Προσανατολισμένες στις Διαδικασίες (process oriented)*. Να αναφέρετε τρεις Εθνικές Προτεραιότητες Προσανατολισμένες στα Αποτελέσματα.

(Η απάντηση να περιέχει τρεις ενδεικτικές Εθνικές Προτεραιότητες Αποτελεσμάτων)

- α.
- β.
- γ.

[(Πρωώθηση μίας ανταγωνιστικής, καινοτόμου και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης

(ΣΒΑ 8, 9); Προαγωγή της πλήρους απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους (ΣΒΑ 8); Αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης σε ποιοτικές υπηρεσίες υγείας (ΣΒΑ 1, 2, 3); Μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους (ΣΒΑ 10, 5); Προώθηση μίας υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης (ΣΒΑ 4); Ενίσχυση της προστασίας και ορθολογικής διαχείρισης του φυσικού κεφαλαίου ως βάση για κοινωνική ευημερία και μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλού άνθρακα (ΣΒΑ 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15); Οικοδόμηση αποδοτικών, αξιόπιστων και διάφανων θεσμών (ΣΒΑ 16, 17); Ενίσχυση και προώθηση ανοιχτών, συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών (ΣΒΑ 16, 17)]

Ερώτηση 29 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε το 2022 να συστήσει και να συγκροτήσει μία ειδική Ομάδα Εργασίας για τους ΣΒΑ (Β' 3521/2022). Η εν λόγω ομάδα έχει ως αποστολή την παρακολούθηση των πολιτικών και την υποστήριξη των δράσεων της Προεδρίας της Κυβέρνησης για την εκπλήρωση των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης από την Ελλάδα. Ποιος φορέας έχει την ευθύνη εποπτείας και επίβλεψης της ομάδας αυτής για την εύρυθμη λειτουργία της:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Ο Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης
- β. Η Γενική Γραμματεία Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης (*)
- γ. Ο Πρόεδρος της Βουλής

213

Ερώτηση 30 (πολλαπλής επιλογής) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Η πλήρης αποτύπωση του κυβερνητικού έργου ανά τομέα πολιτικής και ΣΒΑ, αλλά και η συνεισφορά των υπολοίπων ενδιαφερόμενων μερών, καταγράφεται και ενσωματώνεται θεσμικά στην Εθνική Έκθεση Αξιολόγησης (Voluntary National Review). Πόσες Εκθέσεις Αξιολόγησης για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης έχει υποβάλλει η Ελλάδα στο αρμόδιο θεσμικό όργανο του ΟΗΕ:

(Επιλέξτε ένα από τα α, β, γ)

- α. Καμία
- β. Μία (1) – το 2018
- γ. Δύο (2) – το 2018 και το 2022 (*)

Ερώτηση 31 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Η Δεύτερη Εθελοντική Εθνική Αξιολόγηση της Ελλάδας (VNR) – HLPF2022 πραγματοποιήθηκε στις 12 Ιουλίου 2022 από την εθνική αντιπροσωπεία. Η παρουσίαση αυτή υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Πολιτικού Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου (HLPF 2022) του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (5-15 Ιουλίου 2022). Το 2^ο Voluntary National Review (VNR) της Ελλάδας αναδεικνύει τις προκλήσεις και τις

στρατηγικές που σχετίζονται με τρεις διαδοχικές κρίσεις, που έπρεπε να αντιμετωπίσει η χώρα μας. Ποιες είναι αυτές οι διαδοχικές κρίσεις:

(Η απάντηση να περιέχει τρεις διαδοχικές κρίσεις)

α.

β.

γ.

(η δεκαετής εθνική ύφεση με τα επίμονα οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα που προκάλεσε; η πανδημία COVID-19, η οποία άσκησε σημαντική πίεση στο εθνικό σύστημα υγείας και την οικονομία; οι αρνητικές επιπτώσεις του πολέμου, που έχει ξεσπάσει στην ευρωπαϊκή ήπειρο)

Ερώτηση 32 (ανοιχτή) – ΕΝΟΤΗΤΑ V

Οι Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης Εφαρμογής των ΣΒΑ καθορίζονται, επικαιροποιούνται και προσαρμόζονται, κάθε φορά, ανάλογα με τις εξελίξεις σε επιμέρους πολιτικές προτεραιότητες και τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα. Ειδικότερα, έχουν επιλεγεί τόσο από το σύνολο των 232 υιοθετηθέντων από τον ΟΗΕ σχετικών δεικτών, όσο και από το αντίστοιχο πλαίσιο των 100 δεικτών της Eurostat. Με ποια κριτήρια γίνεται η επιλογή των εθνικών δεικτών:

(Η απάντηση να περιέχει τρία κριτήρια)

α.

β.

γ.

(Συμβατότητα με την ελληνική πραγματικότητα, υφιστάμενες συνθήκες και ανάγκες; Συνάφεια με τις 8 Εθνικές Προτεραιότητες για τους ΣΒΑ, λαμβάνοντας υπόψη τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική); Διαθεσιμότητα στατιστικών δεδομένων από την ΕΛΣΤΑΤ, τα Υπουργεία και το σύνολο των Φορέων του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος;)